n.24 | Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona

Història del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona (1910-2010)

Antoni Vives Reus

Història del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona (1910-2010)

Antoni Vives Reus

CERCLE D'ESTUDIS HISTÒRICS
I SOCIALS «GUILLEM OLIVER»
DEL CAMP DE TARRAGONA

[publicacions]
urv

Tarragona, 2019

Cercle d'Estudis Històrics i Socials
«Guillem Oliver» del Camp de Tarragona
L'Arxiu, M2 Espai Tabacalera
Av. Vidal i Barraquer · 43005 Tarragona
Tel. 977 296 230 · A/e: guillemoliver@guillemoliver.com

Publicacions de la Universitat Rovira i Virgili
Av. Catalunya, 35 - 43002 Tarragona
Tel. 977 558 474 · publicacions@urv.cat
www.publicacions.urv.cat

1a edició: octubre de 2019
ISBN CEHSGO: en tràmit
ISBN URV (paper): 978-84-8424-764-7
ISBN URV (PDF): 978-84-8424-765-4

DOI: 10.17345/9788484247647
Dipòsit legal: T 1092-2019

Aquesta edició és possible gràcies a

FUNDACIÓ PRIVADA MÚTUA CATALANA

TAULA DE CONTINGUTS

CENT ANYS DE SINDICAT D'INICIATIVA I TURISME DE TARRAGONA

Em sento molt orgullós que pugueu tenir a les mans la meravellosa història del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, i més orgullós encara del fet que un estudiós de prestigi com Antoni Vives triés la nostra entitat per treballar la seva tesi. Un treball de buidatge de dades en què l'autor ha sabut recollir perfectament el sentit del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona que, amb més d'un centenar d'anys, encara treballa per al ciutadà i el turisme.

Sembla que faci quatre dies que aquells il·lustres descobridors del territori de finals del segle XVIII i XIX, amb les seves cròniques o gravats, donessin pas a la creació dels sindicats o associacions de promoció del turisme arreu del país i de les Illes Balears. Tal com recull l'autor Antoni Vives, aquestes associacions es convertiren en grans impulsores de projectes modernitzadors d'iniciatives turístiques que, en el cas de Tarragona, ens porten des del 1910 fins als nostres dies.

Les següents pàgines expliquen de forma detallada com el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, amb l'ajut de les entitats públiques, fou l'encarregat de fomentar el turisme i, mitjançant tasques discretes però constants, fomentar les belleses de la ciutat. L'autor lliga l'evolució de la societat amb la del nostre país i entrellaça la història amb l'estat del Sindicat des de la seva creació fins al centenari de l'entitat.

Actes de juntes i assemblees donen a conèixer la gran tasca de foment de la indústria turística que, en els primers anys, realitzà exclusivament el Sindicat amb els seus socis, ambaixadors i col·laboradors. També s'hi recull l'impuls de publicacions, exposicions, l'excursionisme, la participació en congressos estatals…

D'altra banda, en aquest treball l'autor reflecteix els alts i baixos del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona que, com la resta d'entitats socials pateixen la postguerra, la transició, les crisis econòmiques i socials…, fins que a finals del segle XX sorgeixen els ens administratius especialitzats, que assumeixen les tasques de foment que abans havia realitzat el tercer sector.

El Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona es veu obligat a redefinir els seus objectius i s'aboca així en els butlletins interns, les exposicions, l'excursionisme i el concurs de mestres romescaires.

L'autor, gran coneixedor dels sindicats de foment del turisme, ha treballat amb gratitud aquests cent anys d'història amb una visió molt humana de l'evolució de l'associació. Malgrat ser un treball d'investigació, ha aportat la visió genèrica que envolta l'entitat per treballar el concepte viscut en cada moment.

Només em queda agrair a l'autor Antoni Vives, en nom meu i de tots els socis de l'entitat, el treball i la dedicació al Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, la seva constància, paciència i il·lusió en aquest estudi i l'impuls que ha donat a l'associació que, a data d'avui, segueix treballant en el foment de la ciutat com a destinació turística i cultural.

Albert Vallvé Navarro
President del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona

CIUTADANS, VISITANTS I TURISTES

El relat que Antoni Vives ens presenta és un retrat fidel de la realitat sociològica i àdhuc econòmica del que representa el fenomen turístic per a una petita comunitat a la vora del Mediterrani.

Val a dir que el gènere humà sempre ha tingut individus amb afany de conèixer el món més enllà de la pròpia vida quotidiana. Aventurers, conqueridors, poetes, creadors…, tota una corrua de personatges que s'han convertit en viatgers. Moltes vegades amb molt poc respecte pel que es visita o descobreix, però sempre, a la llarga, amb el resultat de l'apropament de cultures i de formes de ser i de viure.

Però vet aquí que un bon dia, lluny ja dels viatges iniciàtics, el viatjar es converteix en negoci i en aparador del patrimoni propi. Assistim aleshores a la cursa per situar-se en el nou mercat i treure'n un profit. És en aquest punt que els ciutadans més innovadors s'involucren en la cursa per la promoció de les pròpies singularitats. Unes singularitats que poden ser culinàries, patrimonials, climàtiques, curatives… Ciutadans, doncs, que s'organitzen per atraure forasters, visitants a la recerca de quelcom diferent, en una aventura modelada i controlada. Els impulsors de les «societats d'atracció de forasters» són emprenedors compromesos amb l'economia de la zona, convençuts que les capacitats dels valors patrimonials i del paisatge poden atraure visitants i que aquesta dinàmica pot ser beneficiosa per al conjunt social.

Si centrem la mirada en la fotografia de portada del Sindicat d'Iniciativa que selecciona Vives, podem observar allò que és obvi: una sola dona, tota la resta homes i algun nen. Si seguim observant amb deteniment veurem que quasi tots els homes porten barret o bombí, però que hi destaquen algunes gorres –sis, en concret, enfront dels 30 barrets o bombins. És a dir, que, tot i ser una societat impulsada per gent benestant, és força transversal per l'època, i per això trobem la presència de menestrals amb gorra.

En definitiva, que la societat tarragonina, immersa en la batalla per la supervivència econòmica, amb una estructura obsoleta i sense al·licients, cerca nous camins per superar la grisor del moment. Tarragona sobrevivia gràcies a un port no massa dinàmic, a algunes cases de vins i d'alcohol, alguna farinera i poca cosa més. Els senyors amb barret o amb gorra albiraven que el passat romà i medieval de Tarragona podia atraure forasters i això podia obrir una nova dinàmica econòmica. D'aquí l'esforç d'aquests emprenedors.

El llibre d'Antoni Vives ens dona l'oportunitat de conèixer aquells visionaris que creien en una nova indústria denominada aleshores de «visitants» i que aviat acabaria constituint el «turisme» de masses de finals del segle xx i del segle xxi. Un llibre imprescindible per deslliurar Tarragona de l'estigma de ciutat de funcionaris i capellans.

Enric Olivé Serret
Catedràtic d'Història Contemporània de la Universitat Rovira i Virgili.
Director del Màster-Doctorat europeu en Estudis Culturals Mediterranis de la URV.
Director de la Càtedra UNESCO per al Diàleg Intercultural Mediterrani.

LA HISTÒRIA DEL TURISME A LA MEDITERRÀNIA OCCIDENTAL

És una gran satisfacció poder fer el pròleg d'aquest llibre que és fruit d'una àmplia recerca del Dr. Antoni Vives Reus, nascut i resident a Mallorca, i doctor primer per la Universitat de les Illes Balears i després per la Universitat Rovira i Virgili. La temàtica que va començar a investigar just començat el segle XXI —i que ha estat objecte primer de les memòries d'investigació i després de les tesis doctorals a les dues universitats esmentades— està dins la línia de recerca del moviment associatiu i l'àmbit del turisme, i molt específicament de la promoció turística.

El fet d'haver fet recerca sobre el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona entre l'any 1910 i el 2010 denota un esperit amb inquietud, i amb voluntat de ressaltar uns professionals i una associació que al llarg de la història ha tingut una gran importància, si tenim present l'evolució del turisme a Tarragona.

L'obra que es presenta té un esquema molt clar en el qual, per una banda, se segueix una cronologia basada en cinc grans blocs i, per altra banda, a dins de cada un dels punts es fa èmfasi en les grans qüestions com les infraestructures, el patrimoni natural, el patrimoni històric i artístic, les festes i els aspectes institucionals.

A la primera part d'aquesta història del turisme es fa èmfasi en la constitució i estructura de l'associació i en unes primeres passes destinades a la institucionalització que té lloc a partir del Segon Congrés de Turisme de Catalunya de 1921, i en la necessitat de crear material de promoció com la *Guia de Tarragona* de 1911.

El foment de l'excursionisme, els monuments, les festes, les exposicions, la participació a congressos, l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929 són qüestions tractades i que posen de relleu la transcendència de la promoció turística a partir de l'associació i dels seus promotors.

Aquesta primera etapa queda interrompuda i acabada amb la Guerra Civil. El 1939 serà l'any d'inflexió que dona lloc a una segona etapa fins el 1960, etapa en què en certa manera comença el desenvolupisme posterior al Pla d'estabilització.

De la primera etapa de la dictadura, l'autor destaca la paràlisi i l'impuls a projectes sobretot d'infraestructures, però també el turisme concebut a partir del binomi cultura i natura. En definitiva, hi haurà importants iniciatives i esforços per activar el turisme a partir de trets ben específics com Tàrraco, les festes populars, el Fòrum romà…

A partir de l'etapa desenvolupista dels anys seixanta sí que dona l'autor importància a les assembles provincials de turisme de Tarragona i a l'impuls de publicacions periòdiques. En aquesta època també un dels punts centrals és l'excursionisme.

La darrera etapa de la cronologia que ens presenta l'autor és a partir de la restauració de la Generalitat amb l'Estatut d'autonomia i dels processos d'institucionalització a partir de 1980 fins al 2010.

El marc institucional pel que fa al moviment associatiu canvia i, per tant, cal observar com l'associació s'adequa a les noves conjuntures polítiques. Tot i els grans canvis en aquesta etapa hem de posar de relleu la declaració per part de la UNESCO de Tarragona com a Patrimoni de la Humanitat i iniciatives que van des de la gastronomia a les exposicions i l'excursionisme.

L'autor ens presenta una síntesi molt fonamentada i posa de relleu la importància de seguir estudiant i fomentant el moviment associatiu. La recerca del professor Vives s'emmarca dins uns paràmetres més amplis, ja que va començar amb l'estudi de la Història del Foment de Turisme de Mallorca entre 1905 i 2005. Ha pogut analitzar aspectes comparatius entre Tarragona i Mallorca i les seves respectives associacions de promoció del turisme.

Seria de desitjar que a partir d'aquests estudis associatius respecte al turisme es pogués avançar en anàlisis comparatives entre els moviments associatius turístics de Barcelona, Girona i Lleida; d'Eivissa i Menorca, i de València, Alacant i Castelló.

Des de l'àmbit de la recerca universitària –i cultural en general– és important fer projectes on es facin anàlisis comparatives i que a la vegada marquin perspectives de futur, i pens que a partir de la recerca que aquí es presenta i de la feta anteriorment referida a Mallorca es pot obrir una important perspectiva investigadora amb transcendència social, cultural, econòmica i política.

Sebastià Serra i Busquets
Catedràtic d'Història contemporània de la Universitat de les Illes Balears i Professor d'Història del turisme a la Mediterrània en el Màster-Doctorat en Estudis Culturals Mediterranis de la Universitat Rovira i Virgili

1. UNA PRIMERA VISIÓ

Dins l'etapa contemporània del segle xx, s'ha de dir que des de la seva creació, el 1910, fins al final de la Guerra Civil, el 1939, serà un període en què l'entitat tindrà un cert protagonisme. Això es veurà plasmat en la posada en funcionament de molts de projectes i iniciatives que afavoriran l'arribada de visitants.

L'etapa final de la Restauració, el cop d'estat i la dictadura de Miguel Primo de Rivera, o el Crac del 29 són aspectes importants d'aquests anys. I és que després de la Gran Guerra, i ja durant la dècada dels anys vint, serà un bon moment per dur endavant noves accions i, de fet, el turisme es potenciarà. S'obren nous hotels, hi ha un augment dels visitants i s'inicien nous projectes i iniciatives com els congressos de turisme de Catalunya de 1919 i 1921 o l'Exposició Internacional de Barcelona de 1929.

També cal assenyalar que en aquestes primeres dècades del segle xx les diferents institucions s'involucraran gradualment dins el tema turístic; petites i puntuals iniciatives que augmenten amb el pas del temps. Així, des dels ajuntaments, les diputacions i la mateixa Mancomunitat de Catalunya (1914-1925) es plantegen projectes modernitzadors en matèria d'infraestructures i transports que contribueixen a facilitar els desplaçaments. La tasca cultural impulsada des de la Mancomunitat de Catalunya té els seus efectes en el terreny de la promoció turística.

És cert que una vegada constituït el Govern de la Generalitat de Catalunya durant la Segona República, aquest assumirà competències en matèria turística i que aquestes associacions com el SIT perdran funcions, però el context favorable dels anys trenta, previ a la Guerra Civil, farà que se segueixin consolidant aquests sindicats o centres d'iniciativa. Aquest és el cas del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona.

La Guerra Civil espanyola i la consegüent postguerra frenaren les expectatives turístiques dipositades fins al moment. Malgrat tot, el Sindicat d'Iniciativa no desaparegué, com sí feren moltes altres entitats. És més, tot just finalitzat el conflicte, tendran lloc tota una sèrie de canvis importants a nivell estructural i relacionats amb la nova situació política, i agafarà un nou impuls.

Els anys quaranta i cinquanta es poden definir com a de tímida recuperació. Tanmateix, no serà fins al *boom* turístic de la dècada dels seixanta quan les institucions s'involucrin de debò en la necessitat de potenciar aquesta indústria, i en el cas de Tarragona, això es veurà plasmat en l'organització de l'Assemblea Provincial de Turisme de 1962 i la de 1963. El turisme agafarà un gran impuls que no s'aturarà fins a la crisi de 1973.

La crisi energètica del petroli de 1973 amb les seves conseqüències econòmiques els anys posteriors, la mort del dictador Francisco Franco el 1975 i l'inici de la Transició democràtica amb la corresponent reivindicació de l'autonomia són altres fets que tampoc es poden deixar de banda dins l'anàlisi de la història del Sindicat.

La creació del Patronat Municipal de Turisme dins l'Ajuntament de Tarragona, el 1983, marcarà un abans i un després per al SIT. Així, en aquest darrer període, el SIT centrarà els seus esforços a organitzar unes activitats culturals en relació amb el tema turístic, impulsant exposicions, excursions, conferències o concursos de mestres romescaires.

Lògicament, des de l'Ajuntament de Tarragona es promouran tota una sèrie de treballs i projectes turístics d'allò més importants en aquests darrers anys, entre els quals destacarà l'objectiu que Tarragona sigui declarada per la UNESCO en la categoria de Patrimoni de la Humanitat, el 2000.

A banda de la institució turística municipal, s'ha de tenir en compte la posada en funcionament del Patronat de Turisme de la Diputació Provincial de Tarragona, organisme autònom creat a partir de l'aprovació de l'acord plenari del 31 de juliol de 1986. Actualment centra els seus esforços en la coordinació i promoció del turisme de la Costa Daurada i les Terres de l'Ebre.

La Generalitat de Catalunya també s'ha de dir que començarà a treballar decididament en la planificació del turisme català. Ja el 1979 organitzà el III Congrés de Turisme de Catalunya, un esdeveniment important per a l'encontre i debat del tema turístic a les províncies catalanes i una manera d'afrontar el tema turístic des del punt de vista de la descentralització política i de l'inici de l'autonomia.

En aquests darrers anys el turisme ha continuat potenciant-se i s'ha fet fort davant altres sectors econòmics importants com són la indústria, el comerç i l'agricultura. Prova d'això és que han nascut i s'han potenciat nous nuclis turístics, s'han eixamplat notablement les tipologies turístiques i s'han creat nous productes, com per exemple el parc temàtic de Port Aventura, que obrí les seves portes el 1995.

Al llarg d'aquests darrers cent anys han presidit el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona un gran nombre de persones, que són les següents:

President	**Càrrec**	**Cronologia**
Sr. Ignasi Balcells de Suelves	electe	1910-1913
Sr. Lluís Soler Cañellas	electe	1913-1931
Sr. Salvador Ripoll Tusquelles	accidental	1931
Sr. Josep Maria Banús Vidal	electe	1931-1934
Sr. Santiago Ventura Coll	accidental	1934
Sr. Pere Saigí Morera	electe	1934-1935

President	Càrrec	Cronologia
Sr. Guillem Boxó Güell	electe	1935-1946
Sr. Amadeu Valls Pujol	accidental	1936-1939
Sr. Josep Maria Melendres Rué	accidental	1946-1947
Sr. Manel de Montoliu de Togores	electe	1947-1951
Sr. Joan Noguera Salort	electe	1951-1956
Sr. Joan Ricomà Teixidó	electe	1956-1958
Sr. Josep Maria Banús Vidal	electe	1958-1962
Sr. Gonçal de la Peña García	electe	1962-1977
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	electe	1977-1997
Sr. Albert Vallvé Navarro	electe	1997-2010

Les anteriors setze persones presidiren de diferent forma l'associació, però totes elles cercaren d'una o altra forma la promoció de l'activitat turística. En general, es tracta d'individus que sociològicament pertanyen a unes classes mitjanes-altes de la societat tarragonina, i que gaudeixen d'un cert prestigi o reconeixement social. Des del punt de vista ocupacional pertanyen, la majoria, a sectors professionals liberals. De fet, predominen, els advocats, els historiadors, els metges, etc.

2. DELS VIATGERS ALS TURISTES

Per poder comprendre els inicis de la història del turisme ens hem de remuntar als viatgers de finals del segle XVIII i sobretot del XIX. Ells foren els vertaders descobridors de les belleses naturals i culturals de la Mediterrània. Es tracta d'escriptors, artistes, científics, diplomàtics, excursionistes o erudits que es desplaçaven per la Mediterrània amb les ànsies de descobrir i conèixer nous indrets.

La ferma voluntat d'aquests visitants de transmetre les seves impressions es pot considerar com una de les primeres promocions turístiques de Tarragona. Els mitjans utilitzats per aquests il·lustres personatges foren molt diversos. De fet, s'ha de tenir en compte que la publicació de llibres, tractats, articles, guies, cròniques, la impressió de gravats o la pintura de quadres foren alguns dels suports escollits.

Un dels primers que inaugurà aquesta llista fou el polític i intel·lectual castellonenc Antonio Ponz Piquer (1725-1792), qui en la seva voluminosa obra de disset volums *Viage de España, o Cartas en que se da noticia de las cosas más apreciables y dignas de saberse, que hay en ella* (1772), ja lloà les belleses de Catalunya però, curiosament, criticà l'estat deplorable en què es trobaven les ruïnes arqueològiques de Tàrraco. Tanmateix, afegí que, segons el seu parer, les restes arqueològiques tarragonines podrien ser un bon reclam per als viatgers il·lustrats britànics.

En aquesta llista de visitants il·lustres no podem deixar de banda l'arqueòleg i polític francès Alexandre Louis Joseph de Laborde (1773-1842). Aquest personatge que publicaria obres[1] tan rellevants i extenses com *Itinéraire descriptif de l'Espagne* (1809), editat en cinc volums i un atles, o *Voyage pittoresque et historique en Espagne* (1807-1818) en quatre extensos volums, a més de difondre els corresponents coneixements històrics, artístics o geogràfics dominaria la tècnica del gravat. S'ha de considerar doncs la reproducció dels seus dibuixos com una de les millors visions de la realitat visitada.

La Guerra del Francès suposaria un parèntesi forçat en l'arribada d'aquests pocs però primers viatgers il·lustrats. No serà fins als anys vint del segle XIX quan es reprenguin aquestes arribades. Ara sí, ja molt més impregnades de l'esperit romàntic del moment.

L'any 1841 l'escriptor polonès Charles Dembowski publicà a París *Dos años en España y Portugal durante la Guerra Civil 1838-1840*, una obra que resumia les seves

1 Aquests treballs seran tinguts en compte en el futur pel Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona.

experiències en forma de cartes d'un llarg viatge per les terres espanyoles i portugueses entre els anys 1838 i 1840. Entre les seves cartes redactades al desembre de 1838 i al gener de 1839 tenen una especial importància les dues que escrigué a Tarragona.

En aquests dos documents, Dembowski descriu amb una gran precisió alguns dels principals monuments arqueològics del passat tarragoní, així com algunes destacades fites històriques de la ciutat. L'edifici de la catedral li meresqué fer els següents comentaris i recomanar la seva visita[2]:

> Su mejor monumento es la catedral, soberbia iglesia gótica donde descansan los restos mortales de don Jaime de Aragón. El claustro merece toda la atención de los viajeros, a causa de los relieves del famoso templo de Augusto, que en él se han reunido. […]

A pesar de tot, s'ha de dir que el protagonisme de Barcelona, com a ciutat industrial que està canviant en el segle xix, eclipsarà en bona mesura els nuclis poblacionals més petits i veïnats. Això, no ens ha d'estranyar, doncs les millores i els beneficis extrets del camp català propiciaran que creixi una burgesia emprenedora que es traslladarà al nucli urbà barceloní i serà capaç de revitalitzar i modernitzar la ciutat comtal. Seran precisament aquests canvis els que captaran l'atenció d'aquests viatgers.

És evident, però, que aquests canvis interns dins Catalunya en general i Barcelona en particular no només serien econòmics, sinó que culturalment donarien lloc a la coneguda «Renaixença». Un moviment redescobridor de la llengua i cultura catalanes i de conèixer les arrels identitàries catalanes, que ben segur motivaria el coneixement del territori i les formes de vida rural i, amb aquest, la difusió de la pràctica excursionista.

Precisament, una peça clau per a la difusió del primer excursionisme català i que només durant la segona meitat del segle xix ja serà reeditada en cinc ocasions, anirà a càrrec del prevere i erudit Andreu de Bofarull i de Brocà (1810-1882), qui el 1848 ja publicà la guia *Poblet, su origen, fundación, bellezas, curiosidades, recuerdos históricos y destrucción*. L'esperit romàntic i tràgic envolta l'obra descriptiva però alhora també critica la pèrdua del patrimoni. Pocs anys més tard, també escriuria juntament amb Joan Francesc Albinyana *Tarragona Monumental, o sea Descripción histórica y artística de todas sus antigüedades y monumentos celtas y romanos* (1849) o una *Guia de Reus* (1856), entre d'altres treballs.

Una altra modalitat excursionista serà aquella basada en el termalisme. Una pràctica que s'estendrà des de mitjan segle xix fins a la segona meitat del segle xx, i que motivarà un gran nombre de desplaçaments. De fet, els balnearis començaran a multiplicar-se i això farà que els mitjans de transport ferrocarril hagin d'estar a l'altura de les circumstàncies.

2 Dembowski, Charles (1931): *Dos años en España y Portugal durante la Guerra Civil 1838-1840*, vol. 2, Ed. Espasa-Calpe, Madrid, pàg. 133.

La creació de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense, el 1844, i la difusió d'uns ideals respectuosos amb el patrimoni monumental, arqueològic i artístic també es poden observar com un indici més vers l'estima d'unes restes que es convertirien en al·licients per donar-les a conèixer als visitants.

En aquesta anàlisi preturística també cal ressenyar els dos volums dedicats a Catalunya que realitzaren Pau Piferrer i Francesc Pi Margall el 1884 sota la col·lecció *España sus monumentos y artes. Su naturaleza é historia*. Precisament, els dos darrers capítols d'aquest segon volum es dedicaren a Vallbona, Poblet i Santes Creus, i Tarragona, respectivament. Mereixen una especial atenció els monuments d'època romana i les fotografies del Museu Arqueològic Provincial.

L'obra de Piferrer i Pi Margall presentava una important quantitat i qualitat de gravats, dibuixos i fotopostals, cosa que denota la ferma voluntat de transmetre una visió molt elaborada de les contrades catalanes. De fet, pretenia[3] «despertar l'afició per les belleses artístiques i la història de la nostra pàtria».

Altres treballs i publicacions d'aquest darrer quart de segle i que també contribuïren a difondre el nom de Tarragona són la *Guía oficial de Tarragona y su provincia* (1888) de José Collazo; l'obra *Tarragona antigua y moderna. Descripción histórico-arqueológica de todos sus monumentos y edificios públicos civiles, eclesiásticos y militares y guía para su fácil visita é inspección* (1894) d'Emili Morera Llauradó, o ja a inicis del segle xx, la *Guía de Tarragona monumental y su provincia* (1906) d'Antoni Nogués Ferré.

Tampoc podem deixar de banda tot el que significà l'organització de l'Exposició Internacional de Barcelona de 1888. Aquest esdeveniment motivà molts des desplaçaments a la ciutat comtal i provocà a la vegada que es coneguessin millor les altres contrades catalanes.

És a la ciutat comtal on principalment eclosionarà un nou estil arquitectònic i artístic en els darrers anys del segle xix i que es perllongarà fins als anys vint. Ens referim al Modernisme català, el qual es convertirà en una senya d'identitat de la burgesia catalana i alhora tindrà una rellevància per a la indústria turística, ja que es construiran nombrosos establiments hotelers o estacions de ferrocarril amb aquest estil.

Al tombant del segle xix i inicis del segle xx es començarà a parlar i a generar un debat sobre la idoneïtat o no de fomentar la «indústria dels forasters[4]». Una nova font econòmica que té els seus orígens al centre europeu, a llocs com Suïssa, França, o el nord d'Itàlia i que es basava en la promoció d'un *tourisme* d'hivern.

3 Piferrer, Pau; Pi Margall, Francesc (1884): *Cataluña*, Col. España sus monumentos y artes. Su naturaleza é historia, vol. 1, Ed. Daniel Cortezo, Barcelona, pàg. V.

4 Un dels primers a etiquetar aquest concepte i a plantejar-hi estratègies, el 1903, seria el mallorquí: Amengual, Batomeu (1993): *La industria de los forasteros*, (Ed. facsímil), Miquel Font Editor, Col. Opúscula Efimera, núm. 3, Palma. Text sencer que de seguida es convertirà en un referent.

La defensa i promoció d'aquest *tourisme* estranger, és a dir de fer *tours* o circuits turístics, adquiriria un paper important per la iniciativa que estaven desenvolupant algunes associacions turístiques sense ànim de lucre. En aquest sentit, s'han d'esmentar les tasques que feien els *sindicates d'iniciative*, i els *touring club*, que si bé no eren exactament el mateix tingueren un objectius semblants.

L'observació i anàlisi del que està succeint a una part de l'Europa occidental i com aquesta font econòmica emergent s'està estructurant a nivell empresarial, comercial i també social motivaria fer el mateix a casa. Així doncs, no podem separar el naixement d'aquestes primeres entitats turístiques franceses, italianes i suïsses de final de segle XIX amb el futur Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, ja que els objectius, l'estructura i l'organització de l'associació tindrà molt a veure amb el plantejament inicial d'aquests sindicats d'iniciativa i turisme i els *touring club*.

Tot plegat ens planteja un context favorable perquè en aquelles dates es creassin entitats semblants a diferents indrets de l'Estat espanyol, com foren el Foment del Turisme de Mallorca (1905), la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona (1908), el Foment del Turisme de Sant Sebastià (1905), el Sindicat d'Iniciativa de València (1906), el Sindicat d'Iniciativa i Propaganda d'Aragó —SIPA— de Saragossa (1908), la Societat d'Atracció de Forasters i Turistes de Girona (1914), i a altres ciutats com Cadis, Madrid o Toledo. Si bé cada una d'elles tingué unes característiques pròpies depenent de diversos factors, també compartiren certs trets importants.

És precisament en aquests moments quan situam els orígens fundacionals del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona de 1910, moment en què un grup de persones es reuniren amb la intenció de començar a treballar en la promoció del turisme de Tarragona i aprovaren els primers Estatuts del Sindicat.

De totes aquestes anteriors associacions turístiques es desprèn la voluntat de crear un eix mediterrani perfectament connectat. Així, Palma, Barcelona, València, Tarragona o Girona mantindran contactes i desenvoluparan iniciatives turístiques comunes que fomentin aquesta nova realitat econòmica. En aquest sentit, no podem oblidar que de mica en mica s'establirà el costum de desplaçar-se a les zones costaneres del Mediterrani durant els mesos de bon temps, el que el professor francès Marc Boyer[5] ha anomenat «la invenció de l'estiu mediterrani».

La tasca i les preocupacions d'aquestes entitats no acaben amb la seva constitució ans el contrari. El camí a recórrer és llarg i difícil, atès que cal involucrar la major part possible de la població i canviar moltes de les velles inèrcies existents. En certa manera, aquestes associacions es convertiran en òrgans impulsors de projectes modernitzadors. La seva dèria serà compartida per algunes institucions i persones que des dels seus respectius posicionaments també defensaran i donaran suport a aquestes noves iniciatives destinades a fomentar l'activitat turística.

5 BOYER, Marc (2002): «El turismo en Europa, de la Edad Moderna al siglo XX», *Historia contemporánea*, núm. 25 (II), Ed. Universidad del País Vasco, Dep. de Historia contemporánea, Bilbao, pàg. 25-27.

En aquest context inicial és obligat parlar de la creació de la Comissió Nacional de Turisme, segons Reial Ordre del 6 d'octubre de 1905, primer òrgan públic espanyol encarregat de fomentar a Espanya les excursions artístiques i d'esplai per al públic estranger, i que inaugura, fins a dia d'avui, una llarga llista d'institucions estatals encarregades de regular i administrar el tema turístic. Tanmateix, tal com assenyala Carmelo Pellejero[6]:

> La promoción turística no fue una actividad realizada exclusivamente por el Estado. Aunque en menor medida, el sector privado también contribuyó a que nuestra nación fuera mejor conocida, tanto en el exterior como en el interior. Instituciones, empresarios y particulares divulgaron, lógicamente en función de sus posibilidades, las excelencias climáticas, la enorme riqueza artística, la oferta hotelera, las rutas más interesantes y los medios de transporte más adecuados para cada viaje. En este sentido, los Sindicatos de Iniciativa desempeñaron un papel fundamental.

Gairebé simultani a la creació d'aquesta Comissió Nacional de Turisme de 1905, s'iniciaria a Catalunya el Noucentisme, un moviment cultural i polític transformador que involucra una gran part de la burgesia catalana. Un grup social aquest, que se sentirà atret per aquesta nova font econòmica procedent d'Europa.

Tot això ens planteja un interessant punt de partida i una base a partir de la qual la societat civil tarragonina es posà a treballar amb unes idees ben clares i precises. Naixia així, el 1910, el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona.

6 Pellejero Martínez, Carmelo (1999): «Antecedentes históricos del turismo en España: de la Comisión Nacional al Ministerio de Información y Turismo (1900-1950)», *Historia de la economía del turismo en España*, Ed. Civitas, Madrid, pàg. 39-40.

3. EL PRIMER TURISME A TARRAGONA. ELS ORÍGENS DEL SIT (1910-1939)

3.1 La constitució i l'estructura de l'associació

La primera reunió formal en què es té constància de la voluntat de crear una entitat que tingui cura de desenvolupar i promoure el turisme a Tarragona data del 2 d'abril de 1910. Aquesta primera sessió, que podríem denominar «constitutiva», fou presidida per l'alcalde republicà de la ciutat Pere Cobos Roa (1828-1914) i comptà amb l'assistència dels regidors Ignasi Balcells de Suelves, Pere Loperena Romà, Francesc de A. Nel·lo Chacón i Rafel Montes Díaz, a més dels directors dels periòdics locals, el capità ajudant del governador militar Samuel Cervera, els presidents de la majoria de societats i centres de la localitat i algunes persones a títol individual com Jules J. Francillón i Martín Navarro. En aquesta primera convocatòria actuà com a secretari el periodista, escriptor, historiador i publicista Joan Ruiz i Porta (1866-1934).

Segons les paraules del mateix president Pere Cobos, el motiu de la reunió no era d'altre que el següent[7]:

> El objeto de la reunión era para llevar a la práctica el pensamiento de crear en esta Ciudad una Sociedad para la Atracción de Forasteros, como la tienen otras poblaciones de España y del extranjero.

L'anterior idea fou aprovada de seguida per tots els assistents, de fet, alguns dels presents només volgueren opinar de la importància de crear aquesta entitat que tants de beneficis podia reportar a Tarragona.

Sembla que la idea de crear el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona —SIT— dedicat a fomentar el turisme, com ja tenien altres ciutats catalanes com per exemple Barcelona, havia nascut dels plantejaments que havia exposat el regidor Rafel Montes Díaz en els darrers plens de l'Ajuntament de Tarragona.

A continuació volem aportar un fragment significatiu del regidor Ignasi Balcells on explica les motivacions i les inquietuds de Rafel Montes, que el dugueren a plantejar la creació d'una comissió d'estudi[8]:

---

7 Segons el Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 1.

8 Segons el Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 1.

> [...] ha hecho uso de la palabra el Sr. Balcells, manifestando que se había pensado de una manera decidida en la fundación de la Sociedad, tomando por base lo expuesto por el Concejal Don Rafael Montes en una de las últimas sesiones celebradas por el Excmo. Ayuntamiento cuyo Señor, después de ponderar las condiciones de órden material y positivo y las ventajas de nuestras playas, cuya poquísima concurrencia en bañistas había lamentado muchas veces, propuso que una Comisión debería remover todos los obstáculos que se opusieran a ello, gestionando la mayor afluencia posible en las temporadas estivales, todo ello de acuerdo con la Comisión de Festejos, autorizándose al Sr. Alcalde para que acordase lo que creyese oportuno.

Les poques opinions i reflexions dels reunits donaven suport al plantejament inicial de crear una societat que treballés a favor del turisme. Així, d'entre totes les opinions, cal destacar les dels senyors Ignasi Balcells, Juli Francillón i Martín Navarro. El primer basava els seus raonaments en la idea dels múltiples beneficis de què podria gaudir Tarragona si aquesta entitat tingués la sort de consolidar-se.

D'altra banda, el senyor Francillón creia que s'havia de constituir un Sindicat d'Atracció de Turistes, a imatge i semblança dels de França, encara que anava una mica més enllà dient que també s'hauria d'instal·lar una oficina d'informació que facilités les tarifes de tots els serveis existents, especialment les dels carruatges.

En darrer terme, Martín Navarro postulà per primera vegada la possibilitat de publicar una guia oficial per als forasters redactada en diferents llengües, on s'expliqués la vertadera situació geogràfica de Tarragona, assenyalant que estava entre dues grans ciutats com Barcelona i València.

Una vegada tots els presents hagueren aprovat per unanimitat la constitució definitiva de la societat, es nomenà la següent comissió executiva[9]:

> Presidente honorario: Pere Cobos (alcalde de Tarragona)
> Presidente electo: Ignasi Balcells
> Secretario: Joan Ruiz i Porta

Aquesta comissió executiva, també denominada «comissió organitzadora», estigué integrada pels senyors Francesc de Cidón Navarro, Juli Francillón, Francesc de A. Nel·lo Chacón, Martín Navarro Flores i Pere Loperena Romà.

La segona reunió i la primera de la comissió organitzadora tingué lloc tres dies després, el 5 d'abril de 1910. Un dels primers afers dels assistents fou estudiar dos projectes d'estatuts, que presentaren respectivament els senyors Juli Francillón i Francesc de A. Nel·lo. Els reunits acordaren que per a la propera sessió, els directius treballessin amb els escrits dels dos projectes presentats amb l'objectiu d'ajuntar-los perquè en sortís només un.

---

9 Segons el Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 2.

La voluntat de fer públic al més aviat possible els primers estatuts responia fonamentalment a dos factors. El primer era informar i crear una consciència de la importància del turisme a la població, mentre que el segon era aconseguir un gran nombre d'adeptes als propòsits de la nova associació.

De la mateixa manera, també es decidí que el senyor Francesc de A. Nel·lo publiqués un article de forma oficiosa a la premsa definint els objectius i propòsits de la nova societat.

El directiu Martín Navarro, al mateix temps, també es mostrà partidari d'ampliar els integrants de la comissió executiva per poder treballar millor, de forma particular amb la junta de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona i el comitè de l'Exposició de València.

La segona reunió de la comissió executiva o organitzadora s'efectuà l'11 d'abril de 1910. En aquella convocatòria, s'acordà per unanimitat que l'entitat adquiriria el nom[10] de «Sindicato de Iniciativa de Tarragona». A més a més, es llegí i aprovà el projecte d'estatuts que havia treballat i modificat Juli Francillón.

Aquests estatuts foren aprovats de manera íntegra amb una única modificació. Aquest canvi es referia a l'article tercer del text, que en comptes de dir «Son socios de derecho: el Alcalde, el Presidente de la Diputación, el Gobernador Civil, el Gobernador Militar, el Arzobispo, el Comandante de Marina, el Delegado de Hacienda, el Presidente de la Audiencia, el Ingeniero Jefe de Obras Públicas y el Director del Instituto General y Técnico.", es decidí que posés[11] "Los socios de derecho serán: El muy ilustre Sr. Alcalde, el muy ilustre Sr. Arzobispo, el Excmo. Sr. Gobernador Militar, el Iltre. Sr. Gobernador Civil y Iltre. Sr. Comandante de Marina.».

Els estatuts estaven estructurats en cinc seccions, capítols que feien referència a aspectes molt diferents del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona. Així, es definien els objectius, la composició interna dels socis, l'organització de govern, els recursos i algunes disposicions de caràcter general.

Pel que fa als objectius de l'entitat, s'assenyalà que l'associació facilitaria tots els mitjans possibles als forasters, perquè aquests poguessin conèixer les belleses naturals i artístiques arqueològiques de Tarragona i estiguessin informats dels hostatges, els itineraris, les vies de comunicació, entre d'altres dades d'interès.

Per poder dur endavant aquest projecte, la societat demanaria mesures de millora a les institucions, controlaria el bon funcionament de les empreses, elaboraria un material de promoció turística, promouria l'activitat excursionista i faria tot allò que fes més agradable i atractiva la vinguda dels turistes.

Les diferents tipologies de socis també quedaren ben definides dins el text dels estatuts. En aquest sentit, s'establiren tres tipus de socis; els de dret, que són aquells

10 Nom que curiosament ha perdurat fins a dia d'avui.

11 Segons el Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 12.

que representen de forma oficial les institucions i autoritats civils i eclesiàstiques; els de número, que paguen una quota de cinc pessetes minúscules semestrals i els socis protectors, que són aquells individus, corporacions i entitats que abonin una quota anual superior a vint-i-cinc pessetes.

Una de les coses que fan referència als socis i que criden més l'atenció és la forma del seu ingrés, ja que segons l'article sisè, l'ingrés s'haurà de sol·licitar al Consell Directiu mitjançant la petició de dos socis i la signatura de la persona interessada.

L'organització del govern estaria prevista mitjançant la creació d'un consell directiu, que estaria format per quinze socis, d'entre els quals s'escolliria un president, dos vicepresidents, un tresorer, un vocal secretari i deu vocals. Aquest òrgan es reuniria periòdicament una vegada cada mes i podria dividir-se en seccions de treball i crear delegacions.

El càrrec més visible i representatiu de l'associació és el president. Aquesta persona té el poder d'executar tots els acords presos al Consell Directiu i també és la que ordena els pagaments i els ingressos.

El Consell General, màxim òrgan representatiu, es reunirà de forma anual i serà l'encarregat d'aprovar l'informe i els comptes de l'exercici anterior, renovarà el Consell Directiu i resoldrà els assumptes de l'assemblea.

Els recursos de què disposarà l'associació seran tres. El primer són les quotes que aporten els diferents socis; el segon, les possibles subvencions aconseguides dels poders públics, entitats i persones, i, el tercer, provindrà de les possibles remuneracions dels serveis realitzats pel Sindicat d'Iniciativa.

Pel que fa a les disposicions generals, amb la qual conclouen els estatuts, cal destacar les que obeeixen a una hipotètica dissolució de l'entitat, la qual només serà efectiva amb el vot a favor de la majoria dels socis.

La manca de reunions importants, entre els mesos d'abril i juny de 1910, s'explica per l'inici d'un període electoral, on s'escolliren els diputats provincials i de Corts.

Durant la reunió de dia 20 de juny de 1910 el regidor Rafel Montes indicà la conveniència d'ampliar el número de socis de dret incloent el delegat d'Hisenda, el president de l'Audiència, l'enginyer cap d'Obres Públiques i el director de l'Institut General i Tècnic.

No fou fins el dia 3 d'octubre d'aquell any quan es tornà a reunir la comissió organitzadora per tal de parlar de la celebració de l'anomenada «Reunió magna», que havia de servir per a constituir de forma definitiva l'associació. Després de parlar dels possibles entrebancs, els reunits acordaren convidar tots els organismes i particulars de la població publicant un anunci a la premsa, així com una representació de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona, el Reial Automòbil Club de Catalunya i el Centre de Naturals de Tarragona i el seu Camp, perquè l'acte tingués el màxim prestigi.

Les adhesions no es feren esperar i es reberen mostres d'ànim i calor de la Comissió provincial de la Creu Roja Espanyola; Tarragona Esperanta; la Unió Democràtica Nacionalista; l'enginyer cap del Servei Agrònom, Josep Valls Torres; el Col·legi de Metges; el Círculo de Tarragona; la Lliga de Droguers, Ultramarins i Similars; Llorenç de Cereceda, de la Societat de Propietaris; Joan Solé Granell, del Team Catalunya (Societat Esportiva per al Foment del Foot-ball); Benigne López Bertran; Andreu A. Bessa Caballero; Lluís Soler Cañellas, i Albert Bonet, entre d'altres.

D'entre totes aquestes adhesions destaca, per la seva rellevància, la que es rebé de Salvador de Samà i Torrents (1861-1933), marquès de Marianao, com a president de l'Associació Nacional de Foment del Turisme[12]. A continuació volem reproduir dos fragments significatius d'aquesta personalitat[13]:

> Parque Samá 26 Noviembre 1910
>
> Señor presidente de la Comisión organizadora de la «Atracción de Forasteros».- Tarragona.
>
> Ha sido suficiente para mí el haber leído en la prensa la noticia referente al propósito de esa Comisión de iniciativa, para que no vacilase un momento en enviaros mi aplauso más entusiasta como particular, como senador y como presidente de la «Asociación nacional de fomento del turismo».
>
> […] Y por si algo faltaba á Tarragona para demostrar que es progresiva, que conoce sus intereses y que está llamada á entrar francamente en una era de prosperidad, ahí está el acto que hoy celebráis, para demostrarlo: acto encaminado á dar entrada á los vientos de Europa, brindando facilidades al turista mundial; para que os visite; os admire y favorezca al mismo tiempo el desarrollo de vuestro comercio.
>
> Por mi mediación, la «Asociación nacional de fomento del turismo», os saluda y tributa á la vieja capital de la España romana, guardadora de la historia del mundo civilizado, un entusiasta aplauso por el homenaje que rinde á la cultura y al engrandecimiento propio, que es el engrandecimiento de la patria.
>
> Marqués de Marianao.

Abans de la tan esperada reunió de l'assemblea magna, ja es decidí demanar a l'Ajuntament de Tarragona i a la Diputació Provincial que incloguessin dins els seus pressuposts ordinaris una quantitat anual fixa en concepte de subvenció per poder fer front al funcionament de l'entitat.

12 Aquesta associació havia acordat crear-se a iniciativa del marquès de Marianao en una reunió celebrada el divendres 4 de març de 1910 als locals del Reial Automòbil Club de Catalunya —RACC. Els seus objectius se centrarien en el projecte d'un Circuit Nacional de Turisme, és a dir, la construcció d'un gran nombre de carreteres que fomentassin els viatges amb automòbil i animassin la vinguda de turistes.

13 Extret del *Diari de Tarragona* (02/12/1910), pàg. 1.

La reunió magna tingué lloc el dia 27 de novembre de 1910 a les tres i mitja de la tarda a la Sala de Sessions[14] de l'Ajuntament de Tarragona. Els mesos anteriors s'havien destinat a convidar persones i enviar invitacions. L'ordre de la sessió, que quedà establerta quatre dies abans per la comissió executiva, fou la següent[15]:

«1º El Presidente abrirá la sesión
2º El Secretario leerá una Memoria
3º Discurso del señor Montes (castellano)
4º Discurso del señor Folch y Torres (catalán)
5º Discurso del señor Francillón (francés)
6º Discurso del señor Nel·lo (en catalán un comentario á los Estatutos, leyéndolos)
7º Resumen del Sr. Presidente»

Una de les coses que criden més l'atenció del programa d'actes de la sessió magna, és la invitació i participació de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona, ja que en certa mesura tingué les funcions d'apadrinament de la nova entitat. Si bé el seu president i polític Domènec Juan Sanllehy Alrich (1847-1911) no pogué assistir-hi, delegà les seves funcions en el secretari, advocat i escriptor Manuel Folch i Torres (1877-1928).

Els lligams entre ambdues entitats quedaren perfectament definits dins el discurs «La atracción de forasteros» de Folch i Torres. A continuació, n'aportem un fragment[16]:

Excelentísimo señor:

Señores:

Sociedad de atracción de forasteros de Barcelona tendrá por una de sus más legítimas satisfacciones su presencia en este acto de la constitución oficial de una entidad tarraconense hermana suya, que así puede llamarla no solo ya por su parecido fisonómico, sino por la identidad de origen, ya que una y otra han sido fruto de una misma entraña; de este amor santo que sentimos los catalanes por nuestra tierra, del noble deseo de que nuestra tierra sea querida también de los extranjeros después que les hayamos dado á conocer lo digna que es de ser amada. […]

El secretari quedà encarregat d'anar a rebre els convidats i fer una reserva per a un dinar de dotze persones en el restaurant de l'Hotel París.

14 La Sala de Sessions de l'Ajuntament fou el primer local social de l'entitat amb un caràcter interí.

15 Extret del Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 22. Sembla que també hi hagué una intervenció en esperanto del president de *Tarragona Esperanta*, Joan Molas Sabaté.

16 Extret del *Diari de Tarragona* (04/12/1910), pàg. 1.

Si tenim en compte el nombre d'autoritats, entitats i persones que assistiren a l'assemblea magna el dia 27 de novembre de 1910 podem concloure que l'èxit de la convocatòria fou aclaparador. Només dins la relació de convidats representatius ens trobam amb més de trenta persones, sense comptar les que ho feren a títol individual.

A tall d'exemple, alguns dels convidats que donaren el seu suport als objectius que perseguia el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona foren: Ignasi Balcells (com a alcalde accidental), Antoni Virgili (actuant de president), el comandant Sr. Plaza (en representació del Governador Militar), el delegat d'Hisenda, el Dr. José Viejobueno (en representació del Col·legi de Metges), Manuel Folch i Torres (com a secretari general de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona), Joan Mingüell (en representació de la junta del Centre de Naturals de Tarragona), Celestí Salvadó (del Círculo de Tarragona), el degà del Cos Consolar, una representació del Col·legi de Procuradors, l'Orfeó Tarragonès, el registrador de la propietat Joan Noguera, Manuel de Peñarubia (president de la Comissió Provincial de la Creu Roja, Ramon Salas (com a inspector regional de monuments), un redactor d'*El Diluvio* de Barcelona i tots els membres de la comissió organitzadora, entre d'altres.

Els primers càrrecs oficials no foren nomenats fins a la reunió de dia 4 de desembre de 1910. De fet, quan s'estava a punt d'iniciar l'elecció de tots els càrrecs, els senyors Pablo Gabriel, Maties Mallol i Antoni Virgili proposaren que les persones de la comissió organitzadora passessin a formar part directament del Consell Directiu, i que només s'escollissin les que manquessin per arribar als quinze membres necessaris. Així, finalment, el Consell Directiu quedà de la següent manera: Ignasi Balsells de Suelves (president), Juli Francillón i Robert Guasch Robusté (vicepresidents), Joan Solé Granell (tresorer), Joan Ruiz i Porta (secretari) i Martí Navarro Flores, Francesc de Cidón Navarro, Francesc de A. Nel·lo Chacón, Rafel Montes Díaz, Joan Molas Sabaté, Manuel de Peñarrubia i de Morenes, William Tarin Nauer, Benigne López Bertran, Josep Maria Pujol de Barberà i Ricard Cascante de Mestre (vocals).

En aquells avançats moments, alguns directius encara proposaren alguns canvis als recentment aprovats estatuts. Prova d'això és la mesura que postulà Juli Francillón quan plantejà la possibilitat de crear socis perpetus. Aquesta nova tipologia seria concedida a totes aquelles persones que abonessin, almenys en una única vegada, un mínim de 250 pessetes. D'altra banda, el vocal Pujol també demanà que dins l'apartat *a* de l'article primer dels estatuts s'afegís la locució «*bellezas arqueológicas*».

Una de les primeres discussions de la Junta o Consell Directiu fou quin havia de ser el local social de l'entitat. Després de diversos intercanvis d'opinions, es decidí que els vocals Manuel de Peñarrubia, Francesc de Cidón i Juli Francillón estudiessin el millor indret, tenint en compte els recursos econòmics limitats de l'associació.

Una altra de les coses que ja es deixaren entreveure dins l'article vuitè dels estatuts fou el dret dels socis a poder emprar la insígnia del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona. En aquest darrer sentit, dins la reunió de la Junta Directiva del dia 10 de

desembre s'encarregà al directiu Francesc de Cidón que dissenyés un segell oficial per a la correspondència i la documentació, que a la vegada seria adaptat com a emblema corporatiu de l'associació.

Dos mesos després, durant la reunió de dia 16 de febrer de 1911, els reunits volgueren felicitar al vocal Francesc de Cidón per haver dissenyat la insígnia de l'associació. La imatge, que s'havia extret d'una moneda romana encunyada a Tarragona, era una representació de la façana de temple de l'emperador romà August amb les inicials C.V.T.T. *(Colonia Victrix Tarraco Togata)*. A la part inferior hi havia l'escut heràldic de la ciutat i a la part superior dues oronelles, símbol dels viatgers.

La necessitat d'augmentar el nombre de socis esdevindria un assumpte fonamental en aquests primers anys. Si bé durant les primeres reunions s'aprovaren diverses altes de socis, aquestes sempre foren considerades insuficients. Per tal de promoure i facilitar el nombre d'adeptes i contribuents, a finals de 1910 es redactaren unes cartes d'adhesió per a ser repartides amb abundància entre els industrials, les entitats i els veïns.

És de suposar que els resultats d'aquestes gestions encaminades a ampliar el nombre de socis foren molt desiguals. Així, podem deduir que si bé de mica en mica augmentà el nombre de socis, s'ha de tenir en compte que quasi dues dècades després girava al voltant dels cent cinquanta membres[17]. Un nombre important que ja denota l'interès que havia adquirit el tema turístic per a moltes persones.

Les diferents relacions amb els poders polítics i les institucions sempre s'intentà que fossin cordials. D'entre totes les institucions, l'entitat tingué uns majors vincles amb l'Ajuntament de Tarragona. S'ha de recordar que la inquietud de crear el Sindicat d'Iniciativa nasqué dins aquesta corporació municipal i que s'emprava com a local social de manera interina. Per això, des de l'associació no es dubtà a l'hora d'animar i donar suport a la institució quan aquesta realitzava esforços per a millorar el turisme o la pròpia ciutat. A continuació volem reproduir una d'aquestes mostres d'ànim[18]:

> Enterado el Comité del éxito alcanzado por la Comisión del Excmo. Ayuntamiento que pasó á Madrid para gestionar varios asuntos de gran interés para Tarragona, ha acordado hacer constar en acta la satisfacción profunda que le han causado aquellas gestiones, y felicitar calurosamente á dicha Comisión por medio de oficio que se dirigirá al muy Ilustre Señor Alcalde Presidente de la Corporación Municipal.

Les primeres despeses que abonà l'associació foren aprovades al mes de febrer de 1911. Totes aquestes sumaven un total de 216,60 pessetes, de les quals 149,50

17 Segons AAVV (1929): *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana*, Vol. 65, Ed. Espasa-Calpe, Madrid, pàg. 357.

18 Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 38.

foren destinades a pagar la factura de l'Hotel de París, on s'havia efectuat el dinar de l'assemblea magna.

D'altra banda, la subvenció de l'Ajuntament de Tarragona per a l'any 1911, que es donà a conèixer durant la reunió del Consell Directiu de dia 16 de febrer d'aquell any, fou de mil pessetes. Un any després, i segons la sessió plenària municipal del 20 de juliol de 1912, la quota només arribà a les cinc-centes pessetes.

3.2 La dinàmica interna de l'entitat: els lligams polítics i socials durant el final de la Restauració, la dictadura de Primo de Rivera i la Segona República

Des d'uns primers moments els treballs de l'equip directiu foren discrets però constants. Algunes de les primeres iniciatives, a hores d'ara ens poden semblar irrellevants, tot i que en aquells moments tenen un valor especial.

Des del punt de vista exterior, l'associació sempre va cercar diferents veus que contribuïssin a la seva causa. Així, malgrat que les relacions del Sindicat d'Iniciativa amb els emigrants tarragonins fossin puntuals, sempre hi hagué la voluntat que aquests donessin a conèixer Tarragona i amb això assolir els objectius que perseguia l'entitat. Un exemple és el fragment que aportem a continuació[19]:

> Acordose escribir al Sr. Sardá de Rosario de Santa Fé (América), participándole la constitución del Sindicato, lo propio que á Don José Artalo de Buenos Aires, y al Sr. Boada residente en la isla de Cuba, á los propios fines para que cuiden de fomentar la propaganda en América, en favor de nuestro Sindicato.

En alguns casos també es nomenaren, tal com estava previst en els estatuts, delegats de l'associació fora de les seves fronteres. Aquest és el cas del senyor Antoni Torres Fuster, que ho fou de la ciutat de París al mes de maig de 1911 o uns mesos després, Enric Rafols a Hamburg. Més endavant també seria nomenat delegat el Sr. Contamine a Latour; els germans Lluís i Josep Ferré Domenech a Toledo, per ésser aquests dos darrers naturals de Tarragona i entusiastes difusors de les belleses de la ciutat, o el comte d'Artal a Buenos Aires.

Evidentment, des del punt de vista interior també es projectaren un gran nombre d'iniciatives. Així, davant la posada en funcionament dels treballs del Sindicat, seguint els objectius estatutaris marcats, la bona voluntat dels seus membres i amb la convicció de millorar constantment el turisme de la zona, dins la reunió del 22 de maig de 1911 s'acordà col·locar un llibre de reclamacions en un lloc ben visible dels locals socials, perquè tots els socis i turistes poguessin fer els suggeriments o les queixes oportunes.

19 Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 51.

Aquests treballs i iniciatives augmentaren de manera sorprenent en molt poc temps. Un fet que corrobora aquesta anterior afirmació, és que el Consell Directiu de finals de juny de 1911 es va veure en la necessitat de cercar una persona que treballés per a l'entitat fent les funcions de conserge i administratiu. A més a més, en aquella mateixa sessió, es decidiren adquirir uns altres cinc-cents papers timbrats amb el logotip del Sindicat donada la demanada i l'augment dels treballs de l'oficina, i a finals d'aquell mateix any ja es decidiria estudiar l'adquisició d'un aparell telefònic.

En aquests primers moments, el Sindicat d'Iniciativa també mantindria uns vincles importants amb la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona. Fins i tot podem afirmar que es crearia una especial dependència del Sindicat pel que fa a la necessitat de captar turistes des de la ciutat comtal, com ho corrobora el següent fragment[20]:

> Se dió á conocer una carta de la Sociedad de Atracción de Forasteros de Barcelona en la que se manifiesta tener en cuenta á esta ciudad para recomendarla á los turistas que visitan Barcelona.

Una altra via de treball fou mitjançant les institucions. Així, algunes de les iniciatives i reivindicacions que plantejà el Sindicat a l'Ajuntament de Tarragona foren fàcilment gestionades, perquè alguns dels seus membres formaven part del consistori municipal. S'ha de tenir en compte que Ignasi Balcells fou el primer tinent d'alcalde o Rafel Montes era regidor. Esdevindrà un fet normal que en determinats moments de les reunions alguns dels dos assumissin fer-se càrrec de gestionar determinats assumptes amb l'Ajuntament de Tarragona.

La voluntat del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona de mantenir unes bones relacions amb els poders polítics és un punt que no es pot menysprear. Sempre hi hagué la voluntat de cercar lligams amb el Govern Civil, la Diputació o l'Ajuntament. És per això, que quan l'octubre de 1911 es rebé una invitació d'una reunió dels regidors de la candidatura popular, el Consell Directiu de seguida va acordar delegar la seva representativitat en els senyors Roberto Guasch i Joan Molas Sabaté.

Pel que fa a les relacions amb les institucions públiques també s'ha de tenir en compte, sobretot en aquests primers anys, una dimensió molt més oberta del que es pugui imaginar en determinades ocasions, ja que sovint fou habitual que l'associació turística plantegés diversos projectes o iniciatives que res aparentment tenien a veure amb el turisme. Una d'aquestes fou dirigida a la Diputació Provincial de Tarragona el 31 d'agost de 1912, quan se sol·licitaren els restabliments de les escoles normals.

Des del Consell Directiu sempre es vetllà pel bon nom de la ciutat. De fet, quan en algun moment es recollien articles o escrits que parlaven malament de Tarragona, el Consell Directiu publicava una nota pública de rectificació lamentant els respectius comentaris. Un d'aquests textos desfavorables fou el publicat pel senyor Dicenta el

20 Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 79.

19 de setembre de 1911 al diari la *Cruz* i del qual proporcionem les opinions dels directius[21]:

> A propuesta del Sr. Balcells se lee la Cruz; fecha 19 del pasado mes en la que se inserta un extracto de un artículo publicado por el "Liberal", cuyo autor Sr. Dicenta describe nuestra ciudad de una manera indigna y prueba claramente que no la conoce, insultando toda una falsedad y en la que se ve claramente un asunto político y apasionado insultado de una impresión falsa y pasajera a la vez.

El propietari del local de l'entitat envià un escrit de desallotjament el mateix 5 de febrer de 1912, que es considerà oportú no contestar en aquell moment. Tanmateix, una setmana després, els reunits es veren en la necessitat de cercar un nou local social, i el president quedà encarregat d'escollir una de les tres opcions plantejades. En aquella decisió es tindria en compte que el Centre Industrial també en cercava un, encara que aquesta darrera opció generaria un intens debat entre els partidaris i detractors de compartir dependències amb aquesta associació. La discussió duraria diverses reunions.

En principi, el nou local estava previst que s'ubiqués en el número 10 del carrer de la Rambla de Castelar, tot i que de manera interina traslladaren les oficines del Sindicat d'Iniciativa a la seu de l'Ajuntament de Tarragona mentre realitzaven les pertinents obres d'adaptació. La idea de la nova ubicació preveia que fos un lloc cèntric i transitat de la ciutat per donar facilitat als serveis d'oficina d'informació turística. En aquest cas, el contracte de lloguer seria per un període mínim de cinc anys, encara que no se signaria perquè no van arribar a un acord final amb el propietari. Cansats de cercar local, el Consell Directiu acceptaria una proposta del directiu i director del Museu de Tarragona, Àngel del Arco Molinero d'ocupar temporalment una de les dependències del museu.

La bona marxa de les tasques de l'entitat en aquests primers anys, tot i els problemes de local, es corrobora en què el 19 de juny de 1912 fos nomenat Vicente Ruiz com a l'oficial de secretaria de l'oficina de l'entitat. Es tracta d'anys difícils però amb molta il·lusió, ja que la indústria turística de mica en mica entra en escena dins la vida diària.

De la mateixa manera, el Sindicat d'Iniciativa de Tarragona formà part de l'Assemblea Nacional de Fondistes i Similars d'Espanya, i també volgué tenir una representació oficial dins el 5è Congrés Internacional de Turisme de Madrid de 1912, quedant nomenats i encarregats de la seva assistència els senyors Emili Sabaté i García Coca. Més endavant, s'aconseguiria incloure la ciutat dins el recorregut dels turistes d'aquest congrés i s'intentaria que aquesta visita tingués almenys un dia de durada. A més a més, la ciutat també apareixeria dins el programa especial del congrés on es

21 Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 89-90.

recomanaven les principals ciutats turístiques d'interès i s'enviarien cinc-cents exemplars de la *Guia de Tarragona* a Madrid com a material de promoció durant el congrés.

Unes setmanes abans del 5è Congrés Internacional de Turisme i per tal de donar difusió a l'esdeveniment, es publicaria a la premsa local el programa dels actes festius, així com l'itinerari complet dels congressistes.

Una de les principals aportacions dels membres del Sindicat al 5è Congrés Internacional de Turisme seria la proposada pel directiu Ruiz López. La idea era dissenyar una insígnia i carnet d'identitat universal perquè fos utilitzat per totes aquelles persones pertanyents als sindicats d'iniciativa, *tourings club* o qualssevol entitat turística.

En aquesta etapa final de la Restauració borbònica, des de l'entitat també es volgueren tenir bones relacions polítiques amb el vessant monàrquic de l'Estat. Tal volta per això, el Consell Directiu del 10 de juliol de 1912 decidí fer una enquadernació de luxe en pell de la *Guia de Tarragona*, perquè una comissió la regalés a la infanta Isabel. Cal assenyalar que la infanta tenia previst desplaçar-se a Tarragona, on visitaria la catedral acompanyada per una comitiva especial integrada per un dels directius i assistiria a un concert especial a càrrec de l'Orfeó de Tarragona, entre d'altres atencions.

Quant a l'administració turística estatal, s'ha de dir que el 1905 s'havia creat la Comissió Nacional de Turisme, encara que en pocs anys donaria lloc a la creació d'una altra institució amb moltes més competències, la Comissaria Règia de Turisme. La primera notícia que es troba per escrit dins els llibres d'actes del Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, data del dia 4 de setembre de 1912, quan es fa referència a la visita del Comissari Regi de Turisme, el marquès de la Vega-Inclán, Benigno de la Vega-Inclán i Flaquer (1858-1942) i que proporcionem a continuació[22]:

> El Sr. Montes dió cuenta de la visita hecha á Tarragona por el Comisario Regio de Turismo en España Sr. Marqués de Vega Inclán que fue acompañado por el dicente y los señores Balcells, Solé y Ruiz, manifestando que dicho comisario quedó complacido de la visita y que tuvo frases de elogio para el Sindicato.

Les relacions amb la màxima autoritat turística es perllongaren amb el pas del temps sobretot d'una manera epistolar. A continuació, volem proporcionar un altre escrit que es va fer arribar dos mesos després al marquès de la Vega-Inclán[23]:

> La presidencia propone y así se acuerda, felicitar al Sr. Marqués de la Vega Inclán por su brillante gestión al adquirir la casa de Cervantes, y por la distinción de que ha sido objeto al ser nombrado Delegado de España en los

22 Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 151.

23 Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 168.

Estados Unidos, para todo lo referente a la proyectada Exposición en S. Francisco de California.

El SIT de Tarragona també solia rebre notícies d'altres entitats anàlogues ubicades a altres ciutats espanyoles i estrangeres. De totes elles, i sobretot per la seva proximitat geogràfica, la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona fou amb la qual mantingué uns majors vincles. No obstant això, també intercanvià publicacions i opinions esporàdiques amb altres. Una d'aquestes fou l'Agència Municipal de Turisme de l'Ajuntament de Còrdova o el Sindicat d'Iniciativa de Burgos.

Una altra associació destacada amb la qual compartí inquietuds fou l'Associació de Propaganda de Madrid. Així, quan aquesta al desembre de 1912 li sol·licità un quadre que representés alguna vista fotogràfica de la ciutat, per a col·locar-lo en una de les seves sales, de seguida se n'encarregà un per enviar-lo al més aviat possible.

El president Ignasi Balcells de Suelves presentà la seva dimissió el 8 de gener de 1913. Davant aquella decisió, tots els membres del Consell Directiu també decidiren presentar-la en la propera junta general de socis, en un acte d'amistat i cortesia. La junta general tingué lloc el 19 de març d'aquell any a les sales de sessions de la casa consistorial. En aquella sessió es llegí i aprovà la memòria d'activitats i l'estat de comptes que assenyalaven un balanç a la caixa de 890,53 pessetes. Després de múltiples insistències, els membres del Consell Directiu no abandonarien els seus càrrecs dins l'entitat fins a una propera decisió de la presidència, que tindria lloc un mes després, el 8 d'abril, data en què es convocà una junta general extraordinària. En aquesta segona reunió[24] les dimissions tingueren un caràcter irrevocable.

Les persones que formarien el nou i renovat Consell Directiu de l'associació turística a partir de llavors serien[25]: Lluís Soler Cañellas (president); Manuel Font (vicepresident primer); Lluís Morregaard (vicepresident segon); Llorenç Ceredera (tresorer); Joan Montañés (secretari); Josep Primaterta (vocal); Francesc Sugrañes (vocal); Salvador Ventosa Pina (vocal); Joan Casals (vocal); Joan Ripoll (vocal); Eliseu Ponz (vocal); Josep Merelo Serralima (vocal); Joan Vila Cañellas (vocal); Carles de Castellarnau, i Andreu A. Bessa (vocals). A partir d'aquí s'iniciava una llarga etapa de consolidació en què l'entitat estaria presidia pel metge Lluís Soler.

Una de les primeres gestions de caire intern que hagué de fer al front del nou Consell Directiu fou novament la recerca d'un nou local social. La presidència, a finals d'aquell mateix mes d'abril, ja informà que s'havien llogat uns baixos al carrer de la Rambla de Sant Joan número 71 amb un cost de trenta-cinc pessetes mensuals.

24 En aquella junta general i a iniciativa de Juli Francillón es modificaren els estatuts en dos punts: el primer que el càrrec de «secretari general» fos substituït pel d'«oficial de secretaria» i el segon, que la renovació dels càrrecs directius fos anual. En aquest sentit, s'ha de dir que a partir de llavors el càrrec d'oficial de secretaria estaria remunerat amb un sou de cinc-centes pessetes anuals.

25 Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 181.

L'organització del II Congrés de Turisme de Catalunya, el 1921, també suposaria un repte per a l'equip directiu. De fet, marcaria un punt d'inflexió en què el SIT hagué de demostrar que estava a l'altura de les circumstàncies.

En el decurs d'aquest temps el SIT de Tarragona també assistiria a la Conferència Nacional de Turisme que tenia per objecte presentar un projecte de llei al Govern per a la creació d'un Consell Nacional de Turisme. L'objectiu era que «Espanya es convertís en un país de turisme». La convocatòria prèvia tingué lloc als locals del Reial Automòbil Club de Catalunya, de Barcelona, els dies 10, 11 i 12 d'abril de 1923. Finament, els acords signats i la seva aplicació pública quedaren en suspens a causa del cop d'estat de Miguel Primo de Rivera.

La junta general de socis, corresponent al 24 de gener de 1926, va haver d'assumir les baixes de tot el Consell Directiu, tot i que en aquella mateixa sessió foren automàticament reelegits. Així, l'equip quedava integrat per Lluís Soler (president), Salvador Ripoll (vicepresident), Joan Solé Granell (tresorer), Juli Baixauli (secretari), Agustí Lliteras (vocal), Francesc Membrillera (vocal) i l'empresari Lluís Bonet (vocal).

De seguida, els reunits hagueren de fer front a una rebaixa substancial de la subvenció de l'Ajuntament de Tarragona. Altres entrades econòmiques destacades de l'associació vingueren de les subvencions que feien altres entitats en concepte de quota per tal de poder utilitzar els locals del SIT per a les seves reunions. Dues d'aquestes foren *La Filarmònica* i la *Societat de Músics*, que abonaren trenta i vint pessetes mensuals, respectivament.

La Companyia Espanyola de Turisme[26] (CET), amb seu central a Barcelona, signaria un contracte indefinit amb el SIT de Tarragona al mes de desembre de 1929. L'acord preveia que el Sindicat d'Iniciativa reservés una habitació o dependència dins el seu local social amb dret compartit a vàter, rentador d'aigua i llum. A més a més, també es modificaria una part del mostrador perquè pogués exposar el seus materials al públic. A canvi, la CET abonaria una renda de setanta-cinc pessetes mensuals, quantitat destacada si es té en compte que aquell mateix mes es contractaren els serveis d'un conserge amb un sou de noranta pessetes anuals. A més a més, també designaria un representant seu dins el Consell Directiu, el primer dels quals fou el senyor Francesc Fontbona.

La dècada dels anys vint també fou un període molt propici perquè es donessin d'alta un gran nombre de socis. Alguns d'aquests foren l'inspector de sanitat marítima Gerard Delmas, el metge i dentista Joaquim Algueró o l'enginyer de la Diputació Fèlix Ferrer. A més a més, també es donaren d'alta diverses entitats i establiments

26 Segons Muro Morales, José Ignacio (2002): «Tarragona, la ciutat del sol brillant, el cel diàfan i de la mar tranquil·la», *Mites i Llegendes*, Cossetània Edicions, Col. Antines, núm. 4, Tarragona, pàg. 97, la *Compañía Española de Turismo* es dedicava a l'organització de visites programades a l'entorn de Tarragona, com ara Poblet, Santes Creus, Prades, Escornalbou, Altafulla o Tamarit.

hotelers, com el Club Nàutic (deu pessetes), la Caixa de Crèdit Marítim (vint-i-cinc pessetes) o l'Hotel Nacional, entre d'altres.

Tot i així, les entrades econòmiques continuaven essent del tot insuficients i sense proporcionar una relativa estabilitat. Prova d'això és que el mes següent, al gener de 1930, es creà una nova comissió encarregada de captar nous socis. Els senyors Ripoll i Estelles serien les persones encarregades de visitar els directors de les entitats bancàries locals per sol·licitar-los una subvenció anual. També es decidiria sol·licitar una subvenció a la Diputació, a les entitats i persones d'elevat estatus social i que l'Ajuntament de Tarragona augmentàs la seva quota de 400 pessetes ja que aquesta resultava del tot insuficient.

Els treballs del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona normalment només se circumscriviren a la ciutat de Tarragona, encara que existia la voluntat de promoure tota la comarca. Per això, es va veure amb molts bons ulls la notícia de la constitució del Sindicat d'Iniciativa de Reus, el 2 d'agost de 1926. De fet, s'enviaren guies, fullets i postals, perquè hi havia el convenciment que es podien captar visitants cap a Tarragona, tal com es reprodueix en els següents comentaris[27]:

> El Sr. Presidente da cuenta de la comunicación recibida del Sindicato de Iniciativa de Reus, constituido recientemente, en cuyo escrito se ofrece para todo aquello que redunde en beneficio y fomento del turismo en general y especialmente en cuanto se refiere á nuestra región. Manifiesta el Sr. Soler que oportunamente fue contestada dicha comunicación agradeciendo el ofrecimiento y manifestando el agrado y simpatía con que este Sindicato había visto la constitución en la vecina ciudad de Reus de una entidad similar á la nuestra y que se congratulaba en ofrecer el apoyo de reciprocidad en todo cuanto dependa de este Sindicato y al efecto propone el Sr. Presidente y así se acuerda, que se envíen guías, folletos, postales y demás materiales que aquí poseemos y pueda fomentar el turismo hacia nuestra Ciudad.

Una altra notícia que tampoc va ser mal vista per l'entitat, tot i que feia perillar la seva consolidació, fou la creació d'una Secció de Propaganda i Informació Turística dins l'Ajuntament de Tarragona, el mes de gener de 1929. La idea, que provenia del regidor Gómez Morato, pretenia dur endavant una col·laboració conjunta, tot i que paral·lela amb els treballs del Sindicat d'Iniciativa.

A partir de la primavera de 1929 s'adquiriren unes insígnies corporatives del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona que utilitzarien els directius quan fessin activitats oficials en nom de l'associació.

En aquella mateixa sessió, els membres del Consell Directiu s'alegraren molt que l'exdirectiu i soci de l'entitat, Juli Francillón hagués estat nomenat fill adoptiu de la

27 Llibre d'actes del Consell Directiu (1926-1929), pàg. 6.

ciutat. Cal recordar que havia estat un dels fundadors del SIT. Els reunits acordaren enviar-li unes merescudes felicitacions.

A la junta general de socis del 26 de gener de 1930, el tresorer exposà l'estat dels comptes de l'entitat. Del resum de dades comptables es desprèn que en molt poc temps havien augmentat sensiblement les despeses. En aquella mateixa sessió general havien de deixar el seu càrrec dins el Consell Directiu els membres Lliteras, Membrillera i Ripoll. Aquest darrer, Salvador Ripoll, en seria l'únic reelegit, mentre que hi entrarien a formar part Benigne Dalmau Vila i Josep Cirera. Per tant, el Consell Directiu quedaria de la següent manera: Lluís Soler (president), Salvador Ripoll (vicepresident), Joan Solé Granell (tresorer), Juli Baixaulí (secretari), Eduard Estellés (vicesecretari), Josep Cirera i Benigne Dalmau (vocals).

El Consell Directiu del 28 de febrer de 1930 se n'alegrà quan rebé la notícia que una Comissió de Tortosa estava treballant amb la idea de crear un Sindicat d'Iniciativa en aquella localitat. De seguida s'oferí el suport i es plantejà la possibilitat d'un agermanament amb aquesta nova entitat. En aquella mateixa sessió també es va veure amb molts bons ulls la creació d'una agència de turisme a Sabadell a la qual li enviaren un nombrós material de propaganda.

La necessitat de comptar amb un major suport dels poders polítics estatals és un afer que cada vegada seria més contemplat des de l'associació. Cal tenir en compte que en aquests anys es fundaren nombroses societats d'atracció de forasters o centres d'iniciativa i que el seu paper en matèria turística era bastant important a nivell regional. És per això que contestant un escrit del SIT de Tarragona, el president del Consell de Ministres, el 18 de març de 1930, anuncià que es treballava en la forma de donar un major pes a aquests tipus d'entitats.

Sembla que el volum de treball de l'oficina augmentà considerablement a partir de la dècada dels anys trenta. El turisme de mica en mica es convertiria en una font econòmica a destacar dins el marc de les poblacions litorals catalanes i necessitava tots els esforços possibles. En aquest sentit, no ens ha d'estranyar que una de les primeres mesures adoptades fos rescindir el contracte a la Companyia Espanyola de Turisme (CET) segons el qual es compartien les dependències de les oficines de l'entitat. La decisió enemistaria les dues parts provocant alguns moments de tensió.

La idea era ampliar el màxim possible l'espai de treball per poder fer front a totes les tasques i contractar un mosso perquè romangués habitualment a l'oficina i atengués les demandes i sol·licituds d'informació dels turistes. La idea es faria efectiva a finals de 1930 quan es contractaria l'auxiliar d'oficina Francesc Aparicio amb un sou de trenta pessetes mensuals.

Des de la direcció de l'entitat sempre es cuidaren les relacions amb el Govern Militar de Tarragona. Per això quan es conegué la notícia, a finals de juliol de 1930, del trasllat del Consell Suprem de Guerra i Marina i governador militar de Tarragona, el senyor Juan Gimeno Acosta, es decidí visitar-lo per desitjar-li molta sort i agrair-li el suport en activitats com la cavalcada dels Reis d'Orient.

De la mateixa manera, davant la proposta de l'Associació de Premsa de sol·licitar la medalla del treball a favor del periodista Lluís Aris, el Consell Directiu també acordà adherir-s'hi, el 29 de juliol de 1930. De fet, tres mesos després, el president assistí a l'acte de lliurament de la distinció en presència del ministre de Treball.

Per tal de continuar mantenint unes bones relacions amb el cèlebre astrònom jesuïta pare Lluís Rodés[28] quedà encarregat el president Lluís Soler d'assistir a una conferència a Tortosa, l'octubre de 1930, realitzada per l'esmentat astrònom dins el marc de les commemoracions del vint-i-cinquè aniversari de la fundació de l'Observatori de l'Ebre.

La riada produïda durant la tardor de 1930 destruí l'edifici i les dependències del Club Nàutic de la ciutat. La directiva oferí els locals de l'entitat als seus membres en senyal de solidaritat per si necessitaven reunir-se. A més a més, el SIT col·laboraria amb una modesta subvenció de 25 pessetes a la Junta d'Auxilis, encarregada d'ajudar els damnificats pel desbordament del riu Francolí durant el vespre del 18 al 19 d'octubre.

El 31 de gener de 1931 fou la data escollida per tal de celebrar la corresponent junta general ordinària. L'acte comptà amb la presència d'un elevat nombre de socis bastant superior al d'anteriors convocatòries similars. Així, a més de l'habitual Consell Directiu hi assistiren els senyors Forés (Club Gimnàstic), Perelló (Centre Industrial), Fuster, Melendres, Vall, Olivé Sanromà, Alfonso, Roselló, Carreres, Girona, Ixart, Martí, Albiach, Pamies, Soubielle, Sugrañés, Bella, Rengel (Hotel del Centro) i Fontbona.

En aquella sessió havien de cessar per imperatiu reglamentari els directius Joan Solé Granell, Eduard Estellés, Juli Baixaulí i el president Lluís Solé. Després de fer les corresponents votacions foren escollides les següents persones: Josep Tulla, Josep Maria Bella (professor de llengües de l'Institut), Joan Martí i Joan Soubielle. Els nous directius, que prengueren possessió durant la sessió de l'11 de febrer de 1931, no volgueren designar els corresponents càrrecs interns fins que no es fes un ambiciós programa d'actuació i s'intentassin aconseguir més ingressos per a la bona marxa de l'entitat. Tot i així, el directiu Salvador Ripoll acceptaria la presidència accidental de l'entitat, ja que anteriorment n'era el vicepresident, i els senyors Joan Soubielle i Josep Maria Bella farien el mateix amb la tresoreria i la secretaria, respectivament. També es posà atenció en la necessitat d'organitzar unes atractives festes religioses i profanes a la ciutat, cosa que seria beneficiós per al turisme.

Un dia després, el 12 de febrer, es tornà a reunir el nou Consell Directiu. L'objectiu era estudiar detingudament la reforma dels actuals estatuts, els quals s'havien mantingut inalterats des de 1910, i poder així iniciar aquest nou procés modernitzador. A més a més, també es decidí fer un inventari de tot el que hi havia al local social

28 El pare Rodés havia col·laborat a iniciativa del SIT de Tarragona en nombroses ocasions, d'aquí que no es pogués declinar la invitació.

i fer un balanç de les darreres altes i baixes de socis amb la finalitat de saber els motius de les persones que s'havien donat de baixa. Sembla que aquelles gestions arribaren a bon port, sobretot si es té en compte que a la propera reunió del 3 de març es donaren d'alta simultàniament vuit socis amb una quota de sis pessetes trimestrals.

El 6 de març de 1931 tingué lloc una junta general extraordinària amb l'objectiu de modificar els estatuts de l'associació. L'assistència de trenta-cinc socis denota un major grau de participació i la consolidació de què s'estava gaudint. A continuació es proporciona un fragment d'aquella sessió on s'explicà el perquè d'aquells canvis[29]:

> Creyó el Consejo Directivo que era preciso ante todo orientar el Reglamento en un espíritu más amplio que pusiera en contribución a nuestra actuación a mayor número de elementos que aportaran iniciativas, formularan proyectos, fiscalizaran la constante labor del Sindicato y compartieran la responsabilidad de la Directiva. Aspiraciones á que el Sindicato de Iniciativa sea la sociedad que tenga mayor caràcter tarraconense y a ello tenemos derecho por ser Tarragona ciudad que ofrece ancho campo a la atracción de forasteros. Por sus monumentos y bellezas naturales, pocas ciudades hay que puedan rivalizar con la nuestra.
>
> Debe darse al Sindicato un caràcter popular, todos deben comprometerse con el infinita pues anima nuestra entidad.
>
> Entiende el Consejo Directivo que no puede actuar el Sindicato, más la nueva relación con otras entidades locales que han de aportar sin dudarlo gran apoyo. El Ayuntamiento, la Diputación, el Club Náutico, el Gimnástico, Centro Industrial, Orfeó Tarragoní, Filarmónica, Ateneu, etc., etc. han de tener sus representantes en el Sindicato. Los miembros de estas entidades, nombrados para formar parte de nuestra han de ser lazo de unión entre aquella y nosotros.
>
> Otro aspecto que ha merecido nuestra atención es la formación de comisiones. Difícil es para la Directiva que pueda estudiar y llevar a ejecución todas las iniciativas que en su vasto campo su celo le sugiere. Precisa la organización de ponencias que pueden estar formadas por socios aunque no sean de la directiva, así puede haber ponencia de esport, artística, de fiestas, etc. La sección deberá estudiar y desarrollar las iniciativas que entre sus miembros surjan o les sugiera la Directiva, que en último caso ha de resolver y aprobar.

De l'anterior fragment, bàsicament es desprenen dues noves idees. En primer lloc que els membres del nou Consell Directiu volien que l'entitat s'ampliàs en termes representatius[30], és a dir, donant cabuda a molta més gent i fent-la en més «popular».

29 Llibre d'actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 25.

30 En la reunió del 20 de juny de 1931, i ampliant l'article 10 dels estatuts, s'acordà que l'Ajuntament de Tarragona, la Comissaria de la Generalitat, les duanes de Comerç i de la Propietat i el Centre Industrial també tinguessin un vocal representant dins el Consell Directiu.

En segon lloc, es pretenia modernitzar el sistema de funcionament intern donant un major pes a les comissions[31] i que aquestes tinguessin un caràcter molt més obert, on persones alienes a la directiva hi tinguessin cabuda. Aquest nou caràcter es veuria plasmat en l'aprovació d'uns nous estatuts.

Després de la junta general i d'aprovar-se els nous estatuts[32], el Consell Directiu quedà establert amb les següents persones: Josep Maria Banús (president), Manuel Vilar (vicepresident), Josep Maria Bella (secretari), Joan Martí (vicesecretari i arxiver), Joan Soubielle (tresorer), Josep Cirera (vicetresorer), Josep Tulla, Salvador Ripoll i Benigne Dalmau (vocals).

El nou equip també es plantejà la idea de canviar de local social. De fet, dins la reunió del 18 de març de 1931, s'acordà sol·licitar a l'Estat el Parc Antic d'Artilleria, més conegut com a «Estàdium», lloc on també s'instal·larien les oficines del Patronat Nacional de Turisme[33]. En aquella mateixa sessió, el tresorer Joan Soubielle ja plantejà per primera vegada la possibilitat que el SIT de Tarragona editàs la seva pròpia revista.

L'objectiu que l'associació tingués un major abast social i augmentàs el seu nombre de socis es plasmà en l'organització d'una decidida campanya de captació. Des de la direcció del SIT de Tarragona es pretenia enviar una invitació a tots els industrials i comerciants explicant detingudament el programa de bones obres i intencions que pensava desenvolupar l'associació a favor de la ciutat. L'escrit també seria enviat, la primavera de 1931, a les empreses, companyies, societats, tallers…, que tinguessin alguna representació a Tarragona.

Els resultats no es feren esperar i en aquella mateixa sessió ja es donaren d'alta vint-i-tres nous socis, alguns tant rellevants com el Banc de Catalunya, encara que la majoria foren persones a títol individual com és ara Francesc Fontbona Martí, Antoni Albareda Díaz, Rafel Miracle Valls, Pere Roqué, Martí Sabata, Lluís Clauchet, Josep Maria Fontana Satells, René Barbier, Joaquim Algueró, Vicenç Filló, Llorenç Rosell, Carles de Martí Álvarez Campana, Antoni Pujol, Mateu Ruiz Cartañá, Antoni Rovira o Antoni Nadal Vich.

31 Aquests equips de treball quedaren establerts de la següent forma:

- Comissió Artística: Salvador Ripoll (delegat), Josep Maria Monravá López, Josep Maria Pujol Sevil i Antoni Delclós Bellrey.
- Comissió de Propaganda: Joan Soubelle (delegat), Josep Maria Melendes, Josep Olivé i Eduard Estellés.
- Comissió d'Esports: Joan Martí (delegat), Lluís Bonet, Josep Maria Cirera i Magí Tous.

32 Cal assenyalar que els nous estatuts no serien aprovats pel Govern Civil fins al 17 d'agost de 1931.

33 L'Administració turística estatal experimentà un canvi notable durant la primavera de 1928. La Comissaria Règia de Turisme fou substituïda, amb totes les seves funcions, pel Patronat Nacional de Turisme segons el Reial Decret 745/1928, de dia 25 d'abril.

Les altes de socis es continuaren produint al llarg de les successives reunions, com són ara les de Bonaventura Coll, Manuel Teijeiro, Guasch, Joan Baptista Perelló, Antoni Boxó Barenys, Martí Güell Brunet, Amadeu Valls, Federico Verselli, Joan Guinovart, Joan Carreras, Antoni Roselló, Ramon Ripoll, Josep Rigau Marot, Manuel Puig Masalles i Joan Perulles Domingo, Bonaventura Miró, Enric Ventosa, Enric de Cereceda, Modest Dalmau, Antoni Solsona, el governador Josep Maria Balcells, Manel Buscail, Ramon M. Aumatell, Joan Planas, Ramon Ollé, Ramon Musola Rafols, Joan Baptista Perelló, Macià Mallol i Joan Arnau, entre d'altres.

Dos anys després també es donaren d'alta la Comissaria delegada de la Generalitat de Catalunya, amb cent pessetes mensuals, i el gremi d'Hotelers, Cafeters i Similars que assenyalà que faria una subvenció equivalent a la meitat de les quotes que abonaven els seus socis.

L'arribada de la Segona República, l'abril de 1931, propicià que el president i el secretari de l'associació s'entrevistassin amb el governador civil i l'alcalde de la ciutat i s'adherissin al nou règim polític[34]. A continuació es proporciona el fragment[35]:

> Dada cuenta por el Sr. Presidente de las visitas efectuadas juntamente con el Sr. Secretario, a los Sres. Gobernador Civil y Alcalde con motivo de ofrecer en nombre de este Sindicato el acatamiento al nuevo régimen implantado en Espanya por voluntad popular, aprobar por unanimidad la conducta de estos Sres, Directivos.

Davant aquella nova conjuntura política, els membres del Consell Directiu tampoc volgueren perdre l'oportunitat d'enviar un escrit de felicitació al nou president de la Generalitat de Catalunya, comunicant que davant aquella nova etapa es tenien moltes esperances dipositades i que ben segur beneficiarien els interessos del SIT.

El canvi polític també afectaria al Patronat Nacional de Turisme —PNT. De fet, sorgiren diverses veus demanant una nova orientació als treballs que desenvolupava aquesta institució turística estatal. Prova de tot això és que el SIT de Tarragona, el 23 d'abril de 1931, rebé un escrit de l'advocat madrileny Eduardo Bermúdez Reyna demanant el suport de l'entitat amb l'objectiu de reformar l'actual PNT. Aquella inestabilitat institucional del Patronat Nacional de Turisme seria aprofitada pel SIT de Tarragona que envià un escrit al director general de Turisme[36], en el sentit d'informar-lo de la precària situació econòmica de l'entitat i insistint en la necessitat de fer una àmplia reforma a l'actual PNT.

---

34 Un any després també s'assistiria a la recepció celebrada a l'Ajuntament de Tarragona amb motiu del primer aniversari de la proclamació de la República.

35 Llibre d'actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 32.

36 El càrrec de director general de Turisme s'havia creat a partir d'una ordre de dia 17 d'abril de 1931, a partir de la qual es dissolgué la Junta del Patronat i s'assignaren les seves funcions al director general de Turisme que fins llavors havia estat el director general de Serveis.

A la vegada, l'equip directiu també volgué adherir-se a una proposta del Sindicat d'Iniciativa i Propaganda d'Aragó —SIPA— de crear una federació de sindicats d'iniciativa per poder fer una pressió conjunta als nous poders polítics constituïts, sobretot perquè es creia que l'actual Patronat Nacional de Turisme havia anul·lat els esforços realitzats a favor d'un turisme local. Donada la importància del text, seguidament es proporciona el corresponent fragment[37]:

> Adherirse este Sindicato a las gestiones que realiza el Sindicato de Iniciativa de Aragón de Zaragoza, propugnando por la creación de una federación de Sindicatos de Iniciativa, a fin de hacer una labor de conjunto cerca de los poderes constituidos, que dé la máxima eficacia y desarrollo a los planes propios de estas entidades, hasta ahora postergadas por la gestión tan poco fructífera del P.N.T., que ha anulado los esfuerzos realizados en pro del turismo local; enviar el próximo 27 del actual un telegrama al Sr. Presidente del Gobierno provisional rogando que antes de proceder a la reorganización del Patronato Nacional de Turismo sean oídos los Sindicatos de Iniciativa que se reunirán en próxima asamblea.

Els directius encarregats de representar els interessos del SIT de Tarragona en aquella assemblea de Saragossa, que tindria lloc el 14 de maig de 1931, foren el president Josep Maria Banús i el secretari Josep Maria Bella. Finalment, aquestes dues persones escollides no assistirien a la ciutat aragonesa donada la inseguretat i la possibilitat de no celebrar-se i al mateix temps no ocasionar despeses innecessàries a l'entitat. De totes maneres, el SIT de Tarragona envià un escrit d'adhesió al SIPA ratificant els punts aprovats en aquella assemblea.

Davant la crisi del PNT i els propòsits aprovats a l'Assemblea de Saragossa, el director general de Turisme convocà un reunió a Madrid el 5 de juny de 1931 amb els delegats dels diferents sindicats d'iniciativa. L'objectiu era trobar una fórmula que satisfés les aspiracions d'aquestes entitats turístiques i reorientar els serveis del Patronat Nacional de Turisme. La persona escollida i encarregada de representar els interessos del SIT de Tarragona fou el president Josep Maria Banús. Els resultats d'aquella reunió serien avantatjosos per al SIT de Tarragona en concret i per als sindicats d'iniciativa en general, entre d'altres coses perquè el director general de Turisme prometé que la presidència de les delegacions del Patronat Nacional de Turisme recaigués en els mateixos sindicats d'iniciativa, la qual cosa suposaria un important estalvi en les despeses generals de l'entitat.

A partir del 14 de juliol de 1931 l'Ajuntament de Tarragona republicà ja tingué un vocal representant dins l'equip directiu. Es tractava de Joan Balañá Solé. Amb això, el Sindicat d'Iniciativa pretenia involucrar altres institucions i entitats dins els afers de l'entitat. El 29 de setembre d'aquell mateix any també s'aprovà el nomena-

37 Llibre d'actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 32, volt-33.

ment de Joan Baptista Perelló com a vocal representant del Centre Industrial. La Cambra de la Propietat faria el mateix i designaria com a representant Ricard Nogués i Fontdelsol.

La junta general del 19 d'octubre de 1931 tingué un caràcter especial, entre d'altres coses, perquè el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona inaugurava el seu nou local social ubicat a la Rambla del 14 d'Abril número 92 i, a més a més, canviava de personal. L'acte, que fou bastant concorregut –sobretot si tenim en compte que hi hagué una assistència de trenta-vuit personalitats de la vida pública tarragonina–, serví a l'equip directiu per explicar les noves competències que tindria l'entitat com a delegació local del Patronat Nacional de Turisme. La presidència també aprofità l'ocasió per exposar que el canvi de domicili reportaria uns estalvis al Sindicat, atès que moltes despeses serien sufragades per la institució turística estatal. Tanmateix, l'acte no fou del tot positiu ja que el soci Francesc Fontbona, que assitia en representació de la Companyia Espanyola de Turisme, posà molts entrebancs, ja que la CET, un any abans, havia hagut d'abandonar els locals que compartia amb el SIT.

A partir de la tardor de 1931 també es constituí la Junta Provincial de Turisme de Tarragona[38], la qual es reuniria periòdicament per tractar els diferents aspectes turístics del Tarragonès. La primera sessió tingué lloc el 10 d'octubre d'aquell any i el president del SIT de Tarragona Josep Maria Banús en fou escollit vocal representant en nom dels interessos de l'entitat. També resulta interessant poder constatar com el Sindicat d'Iniciativa oferí una línia de col·laboració a la Generalitat de Catalunya.

La notícia del decret, publicat el 5 de desembre a la *Gaceta* de Madrid, referent a la reorganització dels serveis provincials del Patronat Nacional de Turisme no deixà indiferent els membres de l'equip directiu[39]. Davant la incertesa de com actuar es decidí saber l'opinió del comissari de la Generalitat i oferir el suport de l'entitat. També es volgué tenir l'opinió d'aquest afer d'altres sindicats d'iniciativa i es contactà amb els de Saragossa, Palma i Osca.

Acte seguit es posaren en marxa l'organització de diferents entrevistes amb les diverses autoritats locals, ja que segons el PNT eren aquestes institucions les que a partir de llavors haurien de satisfer les subvencions encaminades a mantenir les oficines turístiques del Patronat Nacional de Turisme.

Finalment, l'1 de juny de 1932, i abans de l'aprovació de l'Estatut d'autonomia d'aquell mateix any, el Patronat Nacional de Turisme transferiria la seva representació[40] a la Generalitat de Catalunya mitjançant la signatura d'un conveni. La institució catalana, a partir d'ara, s'encarregaria d'organitzar i desenvolupar el turisme a Cata-

38 Segons el Llibre d'actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 43 volt.

39 Cal tenir en compte que aquest decret modificava el funcionament del Patronat Nacional de Turisme i sobretot les seves aportacions econòmiques.

40 Segons Farreras, Antoni (1973): *El turisme a Catalunya del 1931 al 1936*, Ed. Pòrtic, Col. Llibre de Butxaca, núm. 70, Barcelona, pàg. 44-47.

lunya i adquiriria en usdefruit les oficines de Portbou, la Jonquera, Puigcerdà, Girona, Barcelona i Tarragona. Naixia així l'Oficina de Turisme de Catalunya (OTC), al capdavant de la qual es designà com a director l'advocat manresà Ignasi Armengou i Torra (1895-1954).

Per això darrer acabat d'esmentar, i ja durant la tardor de 1932, s'ha de dir que es feren les corresponents gestions amb el conseller del Departament d'Economia de la Generalitat de Catalunya, Manuel Serra Moret (1884-1963), per tal que aquest ratificàs l'acord de cedir el objectes i el mobiliari de l'antiga oficina de turisme del PNT al SIT. Al mateix temps, també se li sol·licità opinió sobre la nova organització del Patronat. El senyor Serra contestà que, a partir del proper exercici econòmic, el Sindicat tindria una subvenció anual assignada per desenvolupar les seves tasques, entre les quals figurava òbviament el manteniment de la seva oficina d'informació turística.

Uns mesos després, i dins la reunió de febrer de 1933, el secretari comunicà que el Sindicat havia ingressat de la Generalitat 252,65 pessetes en concepte de les depeses de l'oficina d'informació dels anteriors mesos de juny i juliol de 1932. Ara bé, el que és interessant és la resposta que emeté l'associació turística tarragonina, ja que aquesta informà dels serveis realitzats a l'oficina. A tall d'exemple, a continuació, reproduïm un quadre amb el moviment de visites rebudes per l'oficina[41]:

Serveis realitzats per l'Oficina d'Informació Turística del SIT	
Desembre, 1932	134 turistes espanyols
	24 turistes estrangers
Gener, 1933	117 turistes espanyols
	26 turistes estrangers
Març, 1933	378 turistes espanyols
	37 turistes estrangers

De l'anterior quadre es desprèn la hipòtesi que el turisme interior era el majoritari. A més a més, també es posa de manifest que hi havia un cert moviment[42] turístic durant aquests anys. Una altra dada de què es té constància és la del número de visitants al Museu de la Tabacalera, que en el mes de març de 1933 fou: 1.351 turistes espanyols i 98 estrangers.

La sessió de la junta general de socis del 28 de gener de 1932 modificà sensiblement el Consell Directiu. De fet, cessaren reglamentàriament Salvador Ripoll, Benigne Dalmau i Josep Cirera, mentre que s'incorporaren Eduard Estellés, Pere Saigí i Antoni Pujol. És interessant comprovar com el nou vocal Estellés també seria

41 Elaboració pròpia a partir del Llibre d'actes del Consell Directiu (1932-1936).

42 Un any després, en un escrit elevat al cap de serveis de la Generalitat, s'informà que el 1934 s'havien atès 3.427 persones, xifra molt superior a la dels anys anteriors.

nomenat director de la revista de l'associació i que el senyor Ripoll tot i deixar el càrrec dins el Consell Directiu seria nomenat president de la Comissió organitzadora Procavalcada dels Reis.

En aquests anys, des de la ciutat comtal i promogut pel Govern català, es postulà la possibilitat de crear una federació de turisme catalanobalear[43]. L'objectiu era assegurar uns contactes freqüents i directes entre les entitats, les empreses, els serveis i les persones de Catalunya i Balears que tinguessin cura de la promoció turística. L'associació tarragonina de seguida donà mostres d'adhesió al projecte si bé no fou convocada a la reunió constitutiva. Dies després, es rebé un escrit demanant que nomenés una persona que representàs els seus interessos dins els òrgans de govern. El SIT acordà que fos el tarragoní Joan Ruiz Porta.

La celebració del I Congrés Nacional de Turisme interessà els membres de l'entitat turística tarragonina. Aquesta iniciativa tindria lloc a Madrid entre el 3 i el 7 de maig de 1932. Els reunits acordaren oferir la seva representació al diputat a Corts i Director General d'Indústries, Ramon Nogués i Biset (1891-1963). En el mateix escrit també se li proposà que fos el representant de l'entitat dins el Consell General del Patronat Nacional de Turisme i li enviaren una memòria explicativa en la qual figuraven les aspiracions del Sindicat, que es resumeixen en el següent fragment[44]:

> Se le ha hecho entrega del nombramiento y de una memoria en las que están señaladas las aspiraciones de nuestro Sindicato en lo que respecta á obtener de hecho la representación del P.N.T., asunto que tiene especial encargo de trabajar y hacer lo posible para obtener la definitiva resolución.

De l'anterior fragment es desprenen una sèrie d'aspectes a considerar. El primer i més obvi és la importància, per a l'equip de govern, d'aconseguir la representació oficial de la institució turística estatal a Tarragona, cosa que implicava l'entrada de tota una sèrie de subvencions i partides econòmiques que asseguraven el manteniment i els treballs de l'entitat. La segona és la forma en què s'aconsegueixen aquests anteriors propòsits. És a dir, els vincles que estableix el SIT amb els poders polítics.

Tanmateix, el 10 de juny de 1933, el Govern de la Generalitat de Catalunya constituiria el Patronat de Turisme de Catalunya, corporació oficial encarregada de la política i actuació turística catalana, i que no entraria en funcionament fins al gener de 1934.

El manteniment d'unes bones relacions amb la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona se seguiren cuidant amb el pas del temps. No de bades l'entitat barce-

43 La Federació de Turisme Catalano-Balear, creada el març de 1932, marcaria els inicis de les relacions entre aquest tipus d'entitats. En el cas balear aquest només estaria lligat administrativament fins a l'aprovació de l'Estatut d'autonomia. Tanmateix l'Oficina de Turisme de Catalunya, creada al maig de 1932, i dirigida per Ignasi Armengou també jugaria un paper aglutinador.

44 Llibre d'actes del Consell Directiu (1932-1936), pàg. 4-volt.

lonina sempre recomanava la visita a Tarragona dins les seves publicacions o a l'hora de concretar diferents iniciatives. Per tot això, des de les files del Sindicat es plantejà la possibilitat de convidar els directius d'aquella associació a passar un dia, fer un dinar i a la vegada mostrar-los els principals monuments i espais d'interès natural de la ciutat.

Fruit d'aquesta bona entesa entre ambdues associacions, i donada la incertesa en què es trobava aleshores la institució turística estatal del Patronat Nacional de Turisme, acordaren treballar conjuntament en la celebració d'una futura Assemblea de Sindicats d'Iniciativa de Catalunya[45]. El motiu no era altre que el de crear una federació i organitzar unes pautes d'actuació comunes en benefici del turisme català. Ara bé, abans de tot, calia aconseguir que les principals poblacions turístiques que no tinguessin sindicat d'iniciativa en creassin un. Lògicament, el Sindicat d'Iniciativa de Tarragona quedà encarregat de gestionar aquest tema entre les poblacions de la seva comarca, i de fet així es va fer, fent gestions amb Tortosa, Valls, Falset, Montblanc i Vendrell. Després de tot, es crearia a Barcelona la Federació de Sindicats d'Iniciativa i Turisme de Catalunya[46].

La reunió del Consell Directiu del 10 de novembre de 1932 tingué un aspecte formal de canvi que mereix la pena comentar. Així, a partir d'aquesta sessió totes les actes de les reunions començaren a redactar-se en llengua catalana. És un símptoma més que demostra l'ambient de canvi que es viu especialment a Catalunya durant la Segona República i sobretot les conseqüències de l'aprovació del seu Estatut d'autonomia. A continuació reproduïm els comentaris i els motius del perquè s'optà per utilitzar la llengua catalana[47]:

45 Des d'un primer moment s'acordà que aquesta assemblea tindria lloc a la ciutat de Tarragona. Finalment no seria possible i aquesta I Assemblea de Sindicats de Turisme de Catalunya tindria lloc els dies 15 i 16 de juny de 1934 al Palau de la Generalitat. No de bades seria presidida de forma honorífica pel conseller d'Economia i Agricultura. En canvi, la segona Assemblea, celebrada el 8, 9 i 10 de juny de 1935 sí que tindria lloc a Tarragona.

46 Segons Blasco Peris, Albert (2005): *Barcelona Atracción (1910-1936). Una revista de la Sociedad de Atracción de Forasteros*, Tesi Doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, pàg. 368, la Federació de seguida faria les següents reivindicacions: «que los Sindicatos de Iniciativa sean declarados por la Generalitat organismos oficiales; que se habilite un aeropuerto, necesario para el desarrollo del turismo; que la Generalitat edite un folleto sobre los recursos turísticos de Cataluña; que la Generalitat declare Parques Nacionales aquellos espacios que merezcan una protección especial; que se finalicen los tramos de carreteras pendientes; que se rectifiquen las carreteras que presenten defectos de diseño y que se supriman los pasos a nivel; llevarse a cabo gestiones ante los ayuntamientos para que fomenten la creación de sindicatos de iniciativa, y ante los sindicatos existentes para que colaboren en la creación de la guía de museos aportando cuanta información esté en su mano».

47 Llibre d'actes del Consell Directiu (1932-1936), pàg. 11-volt.

> Essent un fet la oficialitat de la llengua catalana en vista de l'aprovació de l'Estatut s'acorda usar la oficialment en els nostres escrits i comunicacions dins el territori de Catalunya sens perjudici de servirnos del castellà en els cassos que les circumstàncies ó requereixen.

La junta general de socis del 26 de febrer de 1933 propicià una renovació parcial del Consell Directiu. En aquest sentit, cessaren Josep Tulla, Manuel Vilar i Joan Soubielle, mentre que foren escollits per unanimitat i sense prèvia votació: Joan Arnau, Gil Cendra i Frederic Versellé. Després de tot, el Consell Directiu quedà integrat de la següent manera[48]:

Consell Directiu (febrer, 1933)	
Josep Maria Banús Vidal	President
Frederic Vercelli	Vicepresident
Josep Maria Bella	Secretari
Joan Arnau	Vicesecretari
Joan Martí	Tresorer
Antoni Pujol	Vocal
Eduard Estellés	Vocal
Gil Cendra	Vocal
Pere Saigi	Vocal

Les activitats de l'associació s'incrementaren a principis de la dècada dels anys trenta. De fet, l'augment de feina en els assumptes d'oficina i gestió va fer necessari contractar els serveis d'un oficial de secretaria. La persona escollida fou Domingo Triay Moll i tingué una remuneració de cinquanta pessetes mensuals. A més a més, també se sol·licitaria una màquina d'escriure al Departament de Turisme de la Generalitat.

Un any després, es contractaren els serveis d'un intèrpret perquè atengués els estrangers i es parlà de la possibilitat d'incorporar un «botons» o mosso perquè repartís material de promoció de Tarragona als estrangers que arribaven a l'estació de tren i als que ho feien al port.

Fruit d'aquesta consolidació turística, l'Ajuntament de Tarragona creà una Oficina Municipal de Turisme encarregada d'oferir informació als visitants, entre d'altres tasques. De seguida, aquesta iniciativa va ser una cosa mal vista pels membres del Sindicat a finals de maig de 1933, entre d'altres coses, perquè es creia innecessari entrar en dualismes. Davant aquella situació es decidiren intensificar els treballs de l'oficina d'informació de l'entitat. A més a més, es creà una certa tensió amb l'Ajuntament

48 Elaboració pròpia a partir de la informació dels diferents llibres d'actes.

de la ciutat. A continuació es proporciona un fragment que demostra l'atmosfera de preocupació i inquietud que es començà a viure amb aquest tema[49]:

> El senyor Estellés diu que l'oficina de turisme de l'Ajuntament intenta collocar el Sindicat en un segon terme i que no ens podem resignar a aquesta relaxació perquè va ser el Sindicat d'Iniciativa, el primer centre local que va aixecar la bandera en defensa i propaganda del Turisme. El senyor Saigí manifesta que a l'assemblea de la FESIT li va dir el senyor Vidal Sureda que era segur es publicaria una disposició que obligaria als Ajuntaments a subvencionar als Sindicats de Turisme, arribant a la conclusió de que per no poder atendre l'Ajuntament de Tarragona les despeses de la subvenció i les de la seva oficina, tindria que acabar per fer-la desaparèixer.

Aquesta tensió persistiria i, de fet, s'ha de dir que l'Oficina Municipal de Turisme, dins la seva *Guia del Turiste a Tarragona*, publicada habitualment a la premsa de manera breu i en forma de requadre, no informava de l'existència de l'Oficina d'Informació del SIT. Per la seva singularitat, a continuació reproduïm una còpia d'aquest material[50]:

49 Llibre d'actes del Consell Directiu (1932-1936), pàg. 22 volt.

50 *Diari de Tarragona* (26/02/1935), pàg. 3.

Guia del Turiste a Tarragona

CATEDRAL: Hores de visita al Museu Diocesà, Sala Capitular, Sala del Tresor, etc. De 9 a 12 i de 2.30 a 6 tarda. Aquesta visita es fa acompanyat de guia-intèrpret, al preu de 3 pessetes per persona.
NECROPOLIS ROMANO-CRISTIANA: Tots els dies, de 8 a 12 matí, i de 2.30 a 5.30 tarda.
PASSEIG ARQUEOLÒGIC: Tots els dies, de 8 a 12 matí i de 2.30 a 6.30 tarda.
AQUEDUCTE ROMÀ: Tots els dies, fins a posta de sol. El guarda té les claus per poder-lo passar d'un cap a l'altre.
CAPELLA DE SANT PAU (Seminari): Tots els dies de 9 a 12 matí, i de 3 a 6 tarda.
TORRE ROMANA DE L'ARQUEBISBE (Palau Cardenalici): Tots els dies de 9 a 12 matí i de 3 a 6 tarda.
PEDRERA ROMANA DEL MÈDOL: Tots els dies, avisant l'Oficina Municipal de Turisme.
CASTELL DE TAMARIT: Tots els dies, avisant l'Oficina Municipal de Turisme.
DEPENDÈNCIES SUBTERRÀNIES DEL CIRC: Tots els dies, avisant l'Oficina Municipal de Turisme.
MARE INTERNUM (Parc particular): Tots els dies, avisant l'Oficina Municipal de Turisme.
RESTES DEL FÒRUM COMERCIAL (Mercat Romà): Tots els dies fins a la posta de sol. Hi ha un guarda tot el dia.
MUSEU ARQUEOLÒGIC: De 9 a 2 els dies feiners i de 9 a 1 els dies festius.
MONESTIR DE POBLET: Demanar dades a l'Oficina Municipal de Turisme.
MONESTIR DE SANTES CREUS: Demanar dades a l'Oficina Municipal de Turisme.
BIBLIOTECA PROVINCIAL: Tots els dies de 9 a 12 (segon pis del Palau de la Generalitat).
BIBLIOTECA ANTONI AGUSTÍ (Seminari): Els dijous, de 3 a 5 de la tarda (no apte per a senyoretes).
BIBLIOTECA DEL SEMINARI: Els dijous, de 3 a 5 de la tarda (no apte per a senyoretes).
BIBLIOTECA POPULAR: Tots els dies, de 11 a 1 matí, i de 5 a 8 tarda. Diumenges de 11 a 1.
ARXIU HISTÒRIC MUNICIPAL: Tots els dies, de 10 a 1 del matí.

L'Oficina Municipal de Turisme té a disposició dels turistes, guies intèrprets gratuïts per poder visitar la Ciutat i els monuments de la comarca tarragonina

OFICINA MUNICIPAL DE TURISME: PALAU CONSISTORIAL
TELÈFON Núm. 1600

La junta general de socis que tingué lloc a finals de gener de 1934 renovà part del Consell Directiu. De fet, quedaren integrats els senyors Santiago Ventura Coll, Josep Maria Melendres, Amadeu Valls i Ignasi Castellví. En aquella mateixa convocatòria també es produïren paraules d'elogi dels assistents envers les feines i projectes que havia volgut dur endavant el president durant el seu mandat i alhora es nomenà l'antic president Lluís Soler com a president honorari de l'associació. Un tema que només es plantejà, però que cal posar de manifest, fou el de la possibilitat de fusionar-se les dues oficines de turisme de la ciutat, la de l'Ajuntament i la del Sindicat.

A partir de 1934 ens trobam amb un augment notable del nombre de socis. Tal volta això ens pugui fer pensar que el Sindicat d'Iniciativa va adquirir una certa rellevància social durant aquests anys. Només dins la reunió del Consell Directiu del 22 de febrer de 1934 foren donades d'alta quinze persones com a sòcies. L'any següent, el 1935, es donaren d'alta una sèrie de socis representatius, com el Restaurant Tarraco o el Cafè Europa.

Tanmateix se seguí pensant en la manera de captar més socis ja que això permetria desenvolupar projectes més ambiciosos. Un projecte per aconseguir-ho seria intentar que tots els ajuntaments de la província se'n fessin socis. A canvi s'exhibiria el seu material de promoció, es procuraria una concurrència de forasters a les seves festes i, en definitiva, se'ls faria veure la importància que podria tenir el turisme per als seus municipis.

La mort de Joan Ruiz i Porta afectà als membres del Consell Directiu l'abril de 1934. Davant aquella pèrdua s'acordà enviar un testimoni de condol a la seva família i a la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona. Cal recordar que havia actuat com a primer secretari del Sindicat i que havia publicat diverses obres amb l'objectiu de difondre el patrimoni natural i cultural de Tarragona, així com el seu nom. Segurament, dos dels seus treballs més importants relacionats amb el tema turístic siguin «La ciudad de Tarragona» publicada dins el quart volum de 1930 del *Boletín de la Sociedad de Atracción de Forasteros*, o el llibre *Tarragona*. Seu també era el conegut lema «Tarragona, la ciutat del sol brillant, del cel diàfan i de la mar tranquil·la», una frase que ben bé podria resumir la idea que es tenia de la promoció turística d'aquests primers anys del segle xx.

El 30 de gener de 1935 tingué lloc la corresponent junta general reglamentària de socis. La sessió, a més de confirmar a Pere Saigí Morera com a nou president del Sindicat, suposà l'entrada com a directius per a Lluís Margarit i Manel Recasens. En aquell acte es tornà a parlar de la necessitat de reactivar la promoció de les festes de Setmana Santa com un atractiu per als visitants i s'exposa la idea d'una possible fusió[51] entre l'Oficina Municipal de Turisme i la de l'entitat. El tema encara no estava resolt. Dos dies després, el 2 de gener, prengué possessió el nou Consell Directiu, el

51 Sembla que aquesta idea de fusió entre les dues oficines d'informació turística de la ciutat i optimitzar recursos era promoguda pel director de l'Oficina de Turisme de Catalunya, Ignasi Armengou.

qual quedà integrat per les següents persones[52]: Pere Saigí (president), Josep Maria Melendres (vicepresident), Lluís Margarit (secretari), Gil Cendra (tresorer), Ignasi Castellvi (vocal), Amadeu Valls (vocal), Manel Recasens (vocal), Ventura Coll (vocal) i Frederic Vercelli (vocal).

Les diferències existents entre l'Ajuntament de Tarragona i el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona per l'assumpte de les oficines d'informació turística no desvirtuà l'èxit de la II Assemblea de la Federació de Sindicats d'Iniciativa i Turisme de Catalunya[53], que tingué lloc els dies 8, 9 i 10 de juny de 1935 a la ciutat. El lloc escollit seria el Saló de Plens de la casa consistorial i sembla que l'assistència fou bastant superior a la de l'any anterior. En l'acte inaugural hi intervingueren Joan Vallès (conseller d'Obres Públiques de la Generalitat), Manuel Ribé (president de la Federació), Jaume Marill (vicepresident primer de la Federació) i Pere Saigí (president del SIT de Tarragona). A més de les corresponents autoritats locals, al capdavant de les quals hi havia l'alcalde de la ciutat Llorenç Cereceda. Entre els acords presos[54]:

> […] dar todo el apoyo a la ciudad de Tarragona en su objetivo de celebrar durante el año 1936 una Exposición Nacional de Turismo y Arte Popular; reclamar a la Generalitat de Cataluña la continuación de los trabajos en el aeropuerto para la construcción de pistas de aterrizaje y los correspondientes hangares; reclamar la edición de un folleto de Cataluña como reclamo turístico; que la Generalitat obligue a los ayuntamientos de los municipios turísticos a consignar en sus presupuestos partidas destinadas a subvencionar a sus Sindicatos de Iniciativa (éstas deberían ser entre el 1 y el 3% cuando el presupuesto 369 total fuese inferior a 1,800.000 pesetas y subvenciones de entre 20.000 y 30.000 pesetas cuando el presupuesto fuera mayor); que los Sindicatos de Turismo realicen una activa defensa de las playas, calas y bosques; y pedir a la Generalitat y al PTC la construcción de dos paradores, uno en lo alto de la Collada de Tossa (carretera de Ribas a Puigcerdá), y el otro en el puerto de la Bonaigua, que formarían parte de los doce programados por el Patronato.

Potser un altre aspecte a destacar d'aquest acte sigui la preocupació dels seus assistents per la saturació urbanística de la Costa Brava i la conferència de clausura del prevere Miquel Melendres i Rué, qui defensà i lloà literàriament la nova indústria. Paral·lelament als actes, també s'organitzà una exposició de cartells turístics originals d'Enric Moneny als locals de l'Ateneu Tarragoní.

---

52 Segons Llibre d'Actes del Consell Directiu (1932-1936), pàg. 36 volt.

53 La I Assemblea de la Federació de Sindicats de Turisme de Catalunya havia tingut lloc el 15 i 16 de juny de 1934 a Barcelona.

54 Blasco Peris, Albert (2005): *Barcelona Atracción (1910-1936). Una revista de la Sociedad de Atracción de Forasteros*, Tesi Doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona, pàg. 368-369.

El Consell Directiu experimentà una remodelació a finals de 1935. Així, es volgueren posar al dia les baixes sofertes al llarg de l'any i nomenar més vocals representants d'altres institucions i entitats en qualitat d'assessors dins el si de l'associació. En aquest sentit, es comptà amb els serveis dels senyors Banús (Cambra de Comerç), Boxó (Ajuntament), Loperena (Generalitat), Ferraté (Centre Industrial), i un de la Cambra de la Propietat i l'Associació de la Premsa, respectivament. Un dels resultats d'aquella sessió seria el nomenament del senyor Guillem Boxó Güell com a president interí. S'ha de tenir en compte que es pretenia oferir una bona i sòlida imatge corporativa de cara a la immediata assemblea de la FESIT i l'Exposició Nacional de Turisme.

Finalment, després de les corresponents deliberacions i de prendre possessió dels seus respectius càrrecs, el nou Consell Directiu quedà establert de la següent forma[55]:

Consell Directiu (gener, 1936)	
Sr. Guillem Boxó Güell	President
Sr. Josep Maria Melendres	Vicepresident
Sr. Lluís Margarit	Secretari
Sr. Jaume Gusart	Vicesecretari
Sr. Manel Recasens	Tresorer
Sr. Ignasi Castellvi	Vocal
Sr. Marcel Riera	Vocal
Sr. Amadeu Valls	Vocal
Sr. Guinovart	Vocal

El vicepresident Josep Maria Melendres, a la sessió del Consell Directiu del 7 de febrer de 1936, va voler comunicar uns rumors que li havien arribat, ja que de confirmar-se millorarien substancialment les entrades econòmiques de l'associació. Així, exposà que potser aviat seria reposada la taxa turística establerta als establiments hotelers i que, en el cas de Tarragona, suposarien uns ingressos aproximats de 300.000 pessetes. Resultava evident que una part d'aquests doblers podrien ser ingressats per les entitats dedicades a fomentar el turisme.

Les eleccions de febrer del 1936 propiciaren diversos canvis polítics dins l'Ajuntament de Tarragona. No ens ha d'estranyar que una de les primeres mesures que acordàs el Sindicat en aquest sentit fos la d'entrevistar-se amb el seu nou alcalde, l'advocat Pere Lloret Ordeix (1877-1967), el qual prometé el seu màxim suport en benefici dels interessos turístics de Tarragona.

55 Segons el Llibre d'actes del Consell Directiu (1936-1937), pàg. 1.

A més a més, també se sol·licità a la nova corporació municipal que designàs un nou vocal representant dins el Consell Directiu. La persona designada seria Estanislau Salvadó Fortuny. En aquells moments hi havia la comissió gestora de «l'Ajuntament Popular de Tarragona».

Els membres del Consell Directiu també foren convidats pel Comandament Militar i l'alcalde de Tarragona als actes que tindrien lloc el 14 d'abril de 1936 en ocasió de la celebració del cinquè aniversari de la República. En aquella jornada tindria lloc una desfilada i aturada militar, així com diferents festes populars.

L'assistència i participació a la III Assemblea de la Federació dels Sindicats de Turisme de Catalunya, celebrada a Sitges la primavera de 1936, propicià que des del SIT de Tarragona es volguessin tractar tota una sèrie de temes, que eren els següents: Exposició Nacional de Turisme i noces d'argent del SIT; calendari; demanar que fos la FESIT l'entitat que demanés una reducció de les tarifes de transports; publicació de monografies; suport d'autobusos per a l'exposició de turisme; fixar quatre grans rutes de turisme a Catalunya i fer-ne una difosa promoció; aconseguir que les autoritats catalanes es fessin càrrec del manteniment de les festes tradicions àdhuc de les religioses i publicació d'un material de promoció comú.

La idea de publicar un llibre en ocasió dels primers vint-i-cinc anys del SIT de Tarragona la formulà per primer cop el vicepresident Josep Maria Melendres a finals d'abril de 1936. De fet, es decidí que l'obra tingués un centenar de pàgines i que s'editàs amb un pressupost no superior a les 2.500 pessetes per la casa editorial Sugrañes. Des de l'equip de govern de l'entitat es volia que cada soci en tingués un i que la resta sortissin a la venda amb un preu de 40 pessetes l'exemplar. La portada es pretenia que fos l'escut de Tarragona i el seu títol seria *Tarraco quanta fuit*.

A inicis del mes de maig de 1936 comença a ocórrer un fet un tant curiós. Així, mentre fins aleshores s'havien donat d'alta un discret però constant nombre de socis, a partir d'aquells moments ens trobam amb altes i baixes de socis d'una manera bastant il·lògica. Sembla com si es comencés a notar una certa inestabilitat general, ara bé, també hi hagué persones que es deixaren engrescar per totes les iniciatives turístiques que s'estaven organitzant a les ciutat.

Després de l'esforç d'haver organitzat una assemblea de la FESIT i una exposició turística d'aquelles característiques i observant el clima d'incertesa que s'estava vivint a inicis de juliol de 1936, el Consell Directiu de dia 9 d'aquell mes aprovà dues mesures cautelars: la primera, seria traspassar la seva oficina d'informació turística a l'oficina municipal, mentre que la segona seria cercar un local social més petit i econòmic per tal de reduir despeses que els asseguressin la supervivència. Tanmateix, els reunits volgueren deixar constància per escrit que estaven animats, amb gran optimisme i estaven segurs que el SIT de Tarragona podria celebrar el seu cinquantè aniversari.

Els darrers treballs abans del cop d'estat s'aprovaren dins la reunió del Consell Directiu del 12 de juliol de 1936. La sessió bàsicament serví per aprovar els deutes pendents i fer els corresponents tràmits de pagament. Segurament i d'una manera visionària es volia passar comptes davant aquell context d'inestabilitat política i social.

Una vegada s'hagué iniciat la Guerra Civil, al mes de juliol de 1936, la Junta Directiva no es tornà a reunir fins al dia 2 de setembre d'aquell mateix any. En aquella sessió no es discutiren massa assumptes ni qüestions i tan sols es continuaren amb els tràmits comptables per tal de liquidar i fer el balanç econòmic de la darrera Exposició Nacional de Turisme que havia tingut lloc a Tarragona uns mesos abans.

Alhora, i per tal d'obtenir liquiditat econòmica, també es decidí sol·licitar al més aviat possible els doblers pendents del Patronat Nacional de Turisme; posar a la venda el sobrant d'objectes de l'esmentada exposició i vendre com es pogués el llibre de les noces d'argent *Tarraco quanta fuit*.

D'altra banda, i després d'haver rebut un escrit d'Acció Catalana convidant a l'entitat a contribuir amb un donatiu per a la tómbola que teidrà lloc a benefici de les Milícies Antifeixistes, el SIT de Tarragona, dins la reunió del 18 de setembre de 1936, decidí col·laborar-hi amb el lliurament d'una làmpada de vidre de sobretaula, objecte que era de la seva propietat.

L'oficina d'informació turística del Sindicat d'Iniciativa continuà activa durant els primers mesos del conflicte. De fet, l'octubre d'aquell any, es rebé un gir postal de 770,70 pessetes provinent de l'Oficina de Turisme de Catalunya en concepte d'abonament dels serveis desenvolupats per l'oficina durant els passats mesos de juny, juliol i agost.

L'equip directiu, durant la tardor de 1936, també s'assabentà dels canvis produïts dins l'Ajuntament de Tarragona, de fet, entre les diverses notícies de despatx rebudes, s'informava del canvi d'alcalde de la ciutat, el senyor Joaquim Fort, qui envià un escrit informant d'haver pres possessió del seu nou càrrec i oferint-se pel que fos necessari.

La primera reunió del Consell Directiu de 1937 no es faria efectiva fins al 3 de març d'aquest any. En aquell acte es llegí una carta del fins llavors secretari Lluís Margarit, en la qual presentava la seva dimissió. A continuació aportam el fragment[56]:

> Es dona compte d'una carta adreçada a la Junta pel, fins fa poc company Secretari, en Lluís Margarit, en la que presenta la dimissió del càrrec a causa d'absentar-se d'Espanya, i s'acorda que consti en acta el sentiment de la junta per la pèrdua d'un element tan valuós com sempre fou el Sr. Margarit. S'acorda a petició del mateix expedir un certificat d'haver desempenyat el càrrec de Secretari amb encert i a plena satisfacció de la Junta.

56 Llibre d'actes del Consell Directiu (1936-1937), pàg. 36.

De l'anterior fragment es desprèn una gran inestabilitat dins la Junta Directiva. Evidentment, també es començaren a rebre escrits de sol·licituds de baixa com a socis del Sindicat d'una manera incessant. Això, els qui ho comunicaven, ja que en aquella mateixa junta es decidí[57]:

> «Es dona compte d'una carta que adreça al Sindicat, Josep Maria Ferrés de Barcelona, donant-se de baixa de soci, acordant-se accedir als desitjos de l'esmentat soci. Igualment s'acorda donar de baixa diversos socis que absents uns, desapareguts altres, han deixat els rebuts impagats.»

D'altra banda, convé assenyalar que el Llibre d'actes del Consell Directiu (1936-1937) sofrí segurament les conseqüències inevitables de la Guerra Civil, ja que foren literalment arrabassades les seves darreres trenta pàgines. Per ventura la por d'alguns dels seus directius a deixar constància d'alguna informació explica aquest fet. Valgui dir que a partir de l'any següent, el febrer de 1938, moment en què tornam a disposar de les actes de les reunions de l'entitat aquestes ja no es farien en llengua catalana sinó castellana.

Després d'iniciar-se el conflicte, i ja cap al febrer de 1938 ens trobam amb un Consell Directiu provisional i bastant transformat. Així, actuava de president accidental[58] l'industrial Amadeu Valls Pujol, el senyor Jaume Gusart continuava de vicesecretari, i feien de vocal els senyors Guinovart, Ferraté i Riera. Aquest petit grup només plantejà i acordà alguns assumptes de tràmits sense poder iniciar projectes nous, però de tant en tant es continuà reunit.

3.3 El Segon Congrés de Turisme de Catalunya (1921): un abans i un després

A partir de la dècada dels anys vint, i d'una manera gradual, el turisme es consolidarà econòmicament. Així, de mica en mica, es farà costat vora els altres sectors econòmics més tradicionals. La inauguració d'establiments hotelers, les millores en els transports i una major participació de la societat civil propiciarà els inicis d'una modesta però interessant embranzida turística.

És en aquest context de profundes expectatives quan el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona aconseguirà l'organització del Segon Congrés de Turisme de Catalunya[59]. La proposta havia sorgit del seu president, Lluís Soler Cañellas, qui expressament havia participat en la primera edició del Congrés de 1919 i ho havia sol·licitat.

---

57 Llibre d'actes del Consell Directiu (1936-1937), pàg. 36.

58 Des de l'inici de la Guerra Civil no es té constància que el senyor Guillem Boxó hagués assistit o tornat a presidir alguna reunió però sí que les signà. Cal tenir en compte la seva condició de militar.

59 Cal dir que el Primer Congrés de Turisme de Catalunya havia tingut lloc a Barcelona del 19 al 22 de juny de 1919 i havia estat organitzat per la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona. En principi

Aquest Segon Congrés tindria lloc a la ciutat de Tarragona els dies 26, 27 i 28 de març de 1921. Lògicament, en aquesta edició es presentà la memòria del primer congrés, document realitzat per Manuel Folch i Torres, secretari de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona.

Les comissions d'honor i les organitzadores de l'esmentat esdeveniment eren prou representatives, ja que estaven integrades per les diverses institucions catalanes i les forces vives tarragonines, respectivament. A continuació, aportam un quadre en el qual figuren els membres de l'organització[60]:

<table>
<tr><th colspan="2">Comissió organitzadora
Segon Congrés de Turisme de Catalunya (1921)</th></tr>
<tr><td colspan="2">PRESIDENT
Dr. D. Lluís Soler
President del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona</td></tr>
<tr><td colspan="2">VICEPRESIDENTS</td></tr>
<tr><td>D. Pere Lloret
President de la Cambra de Comerç de Tarragona</td><td>D. Josep Cabestany
Enginyer cap d'Obres Públiques de la Província de Tarragona</td></tr>
<tr><td colspan="2">VICESECRETARI
D. Francesc de Cidón
Consell Directiu del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona</td></tr>
<tr><td colspan="2">TRESORER-COMPTADOR
D. Joan Solé Granell
President del Club Gimnàstic de Tarragona</td></tr>
<tr><td colspan="2">VOCALS</td></tr>
<tr><td>D. Cosme Oliva
President de la Reial Societat Arqueològica de Tarragona

D. Lluís Bonet
President del Club Nàutic de Tarragona</td><td>D. Joan Fortuny
President de la Secció Excursionista de l'Orfeó Tarragoní

D. Josep Rigau
President de la Secció Excursionista de l'Ateneo Tarraconense</td></tr>
<tr><td colspan="2">SECRETARI GENERAL
D. Juli Baixaulí Perelló
Secretari del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona</td></tr>
</table>

estava previst que cada dos anys se n'organitzés un a una localitat diferent. El III Congrés de Turisme de Catalunya, que s'havia de celebrar a Girona el 1923, no va ser possible a causa del cop d'estat de Primo de Rivera.

60 DDAA (1923): *Segon Congrés de Turisme de Catalunya*, Imp. Francesc Sugrañés, Tarragona, pàg. 2.

La nodrida participació en el congrés és un aspecte que no podem deixar de banda. Així, feren la seva inscripció un gran nombre d'assistents i s'arribaren a superar les 220 persones. La seva variada representació i procedència permeté que l'acte fos molt heterogeni i alhora enriquidor. En aquest sentit, es comptà amb la presència de catorze càrrecs institucionals; vint representants d'entitats mercantils i econòmiques; trenta-sis delegats d'associacions excursionistes i culturals; vint industrials i comerciants; vint-i-un fondistes i més d'un centenar de persones a títol individual.

Només a tall d'exemple, alguns dels noms més destacats de la llista de congressistes foren: Eusebi Güell López (vescomte de Güell i delegat regi de la Comissió de Turisme), Jeroni Martorell (director dels Serveis de Conservació de Monuments de la Mancomunitat de Catalunya), o Joan Ruiz i Porta (arxiver de la Mancomunitat de Catalunya), dins una llarga llista.

Entre les entitats i empreses, en destaquen moltes com és ara la Cambra Oficial de la Propietat, la Cooperativa Obrera Tarraconense, el Cercle de Tarragona, l'Institut Català d'Arts del Llibre, el Club Gimnàstic, el Col·legi Oficial de Metges de la Província de Tarragona, l'Esport Ciclista Català, l'Ateneu Tarraconense de la Classe Obrera, l'Associació de Propietaris de Balnearis de Catalunya, la Lliga Regionalista, el Futbol Club Barcelona, el Centre Industrial de Tarragona, el Centre Catòlic d'Acció Social, el Centre Excursionista de Catalunya, la Cambra de Comerç, el Banc Comercial, la Reial Societat Arqueològica Tarraconense, l'Editorial Tarragona, etc.

Si es parla del programa d'activitats realitzades es fa necessari fer constar com la conferència inaugural tingué lloc a la Sala de Sessions de l'Ajuntament de Tarragona el 26 de març a les 11.30 hores del matí, mentre que la de clausura es realitzà al Saló d'Actes de la Diputació Provincial de Tarragona. El president del SIT de Tarragona, Lluís Soler, pronuncià els corresponents discursos de benvinguda i clausura als congressistes en un clima d'entusiasme, fervor i agraïment.

A nivell estructural, el congrés es subdividí en quatre seccions ben diferenciades però totes es basaven en l'elaboració de propostes de millora per a la situació turística de Catalunya. Aquests quatre camps temàtics foren: a) Organització i funcionament dels Sindicats d'Iniciativa. Propaganda i Publicitat; b) Serveis públics en relació amb el turisme. Comunicacions; c) Excursions, monuments i belleses naturals, i d) Allotjaments, hotels, balnearis, sojorns d'estiu i d'hivern.

Les ponències i comunicacions presentades s'emmarcaren en algunes de les quatre anteriors seccions i foren presentades en la seva immensa majoria per personalitats de la vida pública tarragonina, si bé també hi hagué representants d'altres regions catalanes. Acte seguit adjuntam un quadre en el qual es posen de manifest els estudis presentats[61]:

61 DDAA (1923): *Segon Congrés de Turisme de Catalunya*, Imp. Francesc Sugrañes, Tarragona, pàg. 42.

Secció	Treball	Autor	Tema
1a	Ponència	Sr. Manuel Folch i Torres, secretari de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona	«Organització i funcionament dels Sindicats d'Iniciativa»
1a	Comunicació	Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona	«Propaganda i publicitat»
1a	Comunicació	Sr. Emili Martínez, de Lloret de Mar	«Propaganda i publicitat»
2a	Ponència	Dr. Lluís Soler, president del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona	«Qüestions d'higiene»
2a	Comunicació	Dr. Lluís Soler, president del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona	«Les mosques, vehicle de malalties, deuen exterminar-se»
2a	Comunicació	Dr. Lluís Soler, president del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona	«No deu fumar-se en els teatres, cines ni llocs tancats, per higiene, per respecte a les senyores i per a donar mostres d'elemental educació»
2a	Comunicació	Dr. Lluís Soler, president del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona	«Orinar-se per cantonades i carrers ha de considerar-se necessàriament com atemptat a l'ornat públic, com falta a la moral i com agressió personal col·lectiva»
2a	Comunicació	Sr. Anton Escofet Net-to, regidor de l'Ajuntament de Tarragona	«Condicions que deu tenir un país per a atreure el Turisme»
2a	Comunicació	Dr. Anton Bartomeus, president del Col·legi de Metges de Barcelona	«L'aigua potable de les grans urbs, en ses relacions amb el Turisme»
2a	Ponència	Sr. Lluís Bonet Amigo, president del Club Nàutic de Tarragona	«Necessitat d'establir un servei regular de comunicació entre el port de Tarragona i Palma de Mallorca»
3a	Ponència	Sr. Josep Cabestany, enginyer cap d'Obres Públiques de la Província de Tarragona	«Carreteres i automobilisme»
3a	Ponència	Sr. Bernabé Martí i Bofarull, del Grup Excursionista de l'Orfeó Tarragoní	«L'excursionisme com a vehicle popular de la història pàtria; el que més aviva l'amor a la naturalesa i el que amb més generositat escampa la cultura artística»
3a	Ponència	Sr. Ramon Sabaté	«Protecció als monuments arqueològics i paisatges»
3a	Comunicació	Sr. Josep Maria Pujol, arquitecte de l'Ajuntament de Tarragona	«Protecció als monuments arqueològics i paisatges»

Secció	Treball	Autor	Tema
3a	Comunicació	Sr. Jeroni Martorell, enginyer de la Mancomunitat de Catalunya	«Protecció i conservació de monuments arqueològics i llocs naturals d'interès turístic»
3a	Comunicació	Sr. Joan Ruiz i Porta	«Protecció i conservació de monuments arqueològics i llocs naturals d'interès turístic»
3a	Ponència	Sr. Llorenç de Cereceda, del SIT de Tarragona	«Excursions marítimes»
3a	Ponència	Sr. Salvador Roca Ballver, president de l'Associació de Balnearis	«Balnearis»
4a	Comunicació	Sr. Jacint Montllor, president de l'Associació d'Hotelers de Catalunya	«Allotjaments, hotels i balnearis»

De l'anterior quadre, que reprodueix els temes turístics tractats, crida l'atenció la importància que ja tingué tot el que envoltava el tema de la promoció i la imatge, les normes cíviques i de bon comportament de la societat, les infraestructures, l'excursionisme i el patrimoni arqueològic i natural. Aspectes tots ells vertebradors de la indústria turística d'aquests anys.

Si també analitzam les persones que intervingueren presentant ponències i comunicacions, ens adonam que el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona tingué una destacada participació en el congrés, però també s'ha d'assenyalar el pes de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona, l'Ajuntament i Diputació de Tarragona o la mateixa Mancomunitat de Catalunya. El vessant patronal també hi participaria, és el cas de l'Associació d'Hotelers de Catalunya, o l'Associació de Balnearis. Finalment, també s'ha d'assenyalar el protagonisme de les entitats excursionistes i de tipus social.

A banda de les reunions estrictament oficials del congrés, el programa incloïa tot un conjunt de visites, excursions, conferències, concerts i festes per als seus participants. El gran nombre d'aquestes activitats socioculturals serví per donar a conèixer el potencial turístic de la comarca tarragonina i ben segur que per acabar d'arrodonir l'estada dels congressistes amb les seves respectives parelles. Per la seva singularitat, reproduïm un quadre amb algunes d'aquestes activitats[62]:

62 Elaboració pròpia a partir de DDAA (1923): *Segon Congrés de Turisme de Catalunya*, Imp. Francesc Sugrañes, Tarragona, pàg. 124-130.

Dissabte, 26 de març de 1921	Visita a la fàbrica de licor *Chartreuse*
	Excursió a l'aqüeducte romà del Pont del Diable
	Sortida a les Coves Romanes
	Concert de l'Orfeó Tarragoní al saló-teatre del Centre Catòlic Social Obrer
Diumenge, 27 de març de 1921	Visita al Museu Arqueològic i portes i muralles ciclòpies
	Concert al Balcó del Mediterrani
	Visita al Club Nàutic i Drassanes de Tarragona, passeig marítim i regates
	Recepció al Palau de l'Ajuntament de Tarragona
Dilluns, 28 de març de 1921	Visita a la Torre de l'Arquebisbe, la Capella de Sant Pau, el Castell de Pilats, la Catedral i el Museu Diocesà
	Banquet oficial al saló del Club Nàutic
	Excursió a la Torre dels Escipions, el Mèdol i Tamarit
	Conferència organitzada per l'Associació Excursionista

L'organització d'aquest segon Congrés a Tarragona s'ha de veure com un reconeixement i estímul a la feina feta pel mateix Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona i, a la vegada, per animar a continuar treballant en aquesta mateixa línia. L'esdeveniment també posà a prova la capacitat logística i de reacció de la seva gent a l'hora d'emprendre un projecte d'aquestes característiques.

3.4 Els lligams amb la Federació Espanyola de Sindicats d'Iniciativa i Turisme (FESIT) i l'organització de la I Exposició Nacional de Turisme (1936)

La constitució d'una Federació Espanyola de Sindicats d'Iniciativa i Turisme (FESIT) fou una mesura aplaudida pels membres de l'equip de govern del Sindicat. Sembla que el SIT de Tarragona no pogué enviar cap dels seus representants a la reunió que tingué lloc a la ciutat de València el 4 de gener de 1932. No obstant això, l'entitat fou representada pel directiu del Sindicat d'Iniciativa de Saragossa, Francesc de Cidón.

La creació de la FESIT és clau per poder entendre el paper actiu que jugaren aquests tipus d'associacions. A més a més, cal tenir en compte que d'una manera conjunta es defensarien els interessos d'aquestes entitats davant el Govern republicà. Els directius, dins la reunió del 23 de gener de 1932, volgueren deixar constància per escrit dels acords presos en aquella sessió valenciana, els quals foren els que reproduïm a continuació[63]:

63 Extret del Llibre d'actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 48.

> Los acuerdos que se tomaron en dicha asamblea y que se han recibido por conducto del Señor Presidente del Fomento del Turismo de Valencia han merecido el aplauso y aprobación de este Consejo Directivo, estos son en términos generales: 1º Constituir la Federación Española de Sindicatos de Iniciativa y Turismo FESIT. 2º Que el Presidente de la FESIT forme parte como vocal nato de la Junta Directiva del Patronato Nacional de Turismo en su nueva organización. 3º Que los sindicatos de iniciativa reciban la representación del Patronato Nacional del Turismo y desaparezcan dualismos de muchas poblaciones. 4º Que subsista el seguro obligatorio en las compañías de Ferrocarriles y que se dedique un importe al fomento del turismo.

Tanmateix, la FESIT no es constituiria definitivament fins al mes de juny d'aquell mateix any a Palma de Mallorca. Els directius encarregats de desplaçar-se a l'illa i representar els interessos de l'entitat serien Eduard Estellés i Josep Maria Bella. Paral·lelament als actes de la FESIT, el Sindicat organitzà una excursió a l'illa per a totes aquelles persones interessades.

La II Assemblea de la FESIT tindria lloc a Barcelona el 1933. Davant la rellevància que estava adquirint aquesta plataforma de sindicats d'iniciativa, foments del turisme i societats d'atracció de forasters, el Consell Directiu del Sindicat es volgué preparar la seva participació fent una proposta als reunits: es tractaria de vehicular la possibilitat que les entitats turístiques tinguessin una participació en la recaptació de tots els llocs de pagament visitats pels turistes (entrades de museus…). D'aquesta manera, els membres de la FESIT serien compensats per les despeses destinades a l'edició de material de promoció. Per tal de continuar treballant en aquest estudi s'acordà entrevistar-se amb la Junta de Monuments.

Després de plantejar aquesta nova possible font d'ingressos, en sorgí una altra en el mateix sentit, però de diferent forma. Es tractaria de crear un segell que s'incorporaria als sobres de correspondència. Aquest material es podria repartir entre els hotels, els restaurants, les botigues, etc.

En aquest sentit, es farien les corresponents gestions per aconseguir que el tiquet d'entrada al Museu de la Fàbrica de Tabacs pogués ser distribuït pel Sindicat d'Iniciativa. El seu cost de vint-i-cinc cèntims seria invertit en benefici del turisme.

Des del SIT de Tarragona també s'intentà cercar un cert grau de participació dins el programa d'actes de la FESIT de Barcelona. Així, proposà que una de les excursions dels assembleistes fos a Tarragona, on es mostrarien les principals belleses de la ciutat i es convidaria a un àpat als assistents. L'entitat estaria representada dins l'assemblea de la FESIT de Barcelona pels següents directius: Frederic Vercelli, Joan Martí, Pere Saigí i Eduard Estellés. La designació de quatre representants, en comptes de dos, ja posa de manifest el paper que volia jugar el SIT en aquella assemblea.

La III Assemblea de la FESIT tindria lloc a Saragossa durant la primavera de 1934. Allà reunits els membres del SIT de Tarragona proposaren que es concedís una menció honorífica al senyor Josep Tulla per la seva contribució al turisme espanyol en general i tarragoní en particular, cosa que fou aprovada. Cal tenir en compte que aquest exdirectiu havia contribuït, sota la seva direcció, a l'embelliment del Museu de la Fàbrica de Tabacs. De la mateixa manera, també es varen solidaritzar amb el Foment del Turisme de Mallorca veient amb mals ulls que s'aplicàs un decret que condicionava l'estada dels estrangers a l'illa.

El fet d'assistir i compartir interessos i idees a les assembles de la FESIT és un punt que no podem deixar de banda. Lògicament, cada sindicat continuava tenint els seus interessos i el seu poder de decisió individual en tot moment, però suposava un intercanvi de coneixement i experiències. De fet, el SIT de Tarragona decidí crear un carnet per als seus socis ja que els altres sindicats el tenien i perquè podria esdevenir un reclam per aconseguir més simpatitzants. Acte seguit es proporciona el següent fragment[64]:

> El senyor Melendres diu que ha pogut observar que molts Sindicats tenen carnets i expresa la conveniència de que també en tinguin al Sindicat, lo que reportaria beneficis als socis, ja que es gestiona que els hotels i companyies de ferrocarrils concedeixin una rebaixa del 5 o el 10 per cent a tots els qui acreditin ésser socis de qualsevol Sindicat de Turisme.

L'assemblea de la FESIT de 1935 tindria lloc a Alcalà d'Henares. Allà hi assistiren en representació del SIT els directius Pere Saigí, Josep M. Melendres i Lluís Margarit. Tots ells proposaren que l'assemblea de l'any vinent es fes a Tarragona, la qual cosa fou acceptada. Un dels punts que ben segur ajudaria a decidir-ho, seria l'organització de la I Exposició Nacional de Turisme paral·lelament als actes de la FESIT.

Els preparatius de la I Exposició Nacional de Turisme començaren gairebé un any abans. Així, calia treballar de valent perquè tot fos un èxit. Un dels primers afers era mentalitzar la població tarragonina de la importància de celebrar aquells dos actes. Així, resulta lògic entendre com una de les primeres mesures seria organitzar una conferència amb el títol «L'Exposició Nacional de Turisme a la nostra ciutat». El ponent seria el funcionari d'Hisenda Ricard Nogués i l'acte tindria lloc al Cinema Metropol el 14 de maig de 1935 a les 19 hores del capvespre.

Cal assenyalar que el Consell Directiu encarregà la redacció d'uns estatuts i reglament especials per a l'esmentada exposició, documents que serien aprovats i utilitzats durant els actes, i, a més a més, s'aconseguiria que Ràdio Barcelona emetés els principals actes i les conferències de major interès.

---

64 Segons Llibre d'actes del Consell Directiu (1932-1936), pàg. 27 volt.

Davant les immenses tasques que implicaria organitzar una exposició d'aquestes característiques, durant el 28 de maig de 1935 s'acordà que totes les gestions i treballs preparatoris d'aquest esdeveniment anirien a càrrec del senyor Sanromà, el qual quedà directament nomenat secretari general de l'Exposició Nacional de Turisme i d'Art Popular. A més a més, es contractarien d'una manera temporal els serveis d'un altre oficial de secretaria i una mecanògrafa. Cal assenyalar que aquell projecte seria el més important que havia realitzat el Sindicat durant tota la seva història, amb un pressupost aprovat que arribava a una xifra rècord de 25.000 pessetes.

El Gremi d'Hotelers de Tarragona també s'involucrà dins l'organització de l'Exposició, entre d'altres coses, perquè en seria un dels beneficiats. Així, el seu màxim representant, el senyor Guinovart, comunicà que en la darrera Assemblea d'Hotelers celebrada a Madrid havia sol·licitat que és fes una visita oficial a Tarragona coincidint amb aquell esdeveniment i que la proposta s'havia aprovat.

La reunió de les forces vives del 8 de juliol de 1935 serví per crear una comissió que examinàs i aprovàs els estatuts de la I Exposició Nacional de Turisme. A la vegada s'aconseguia involucrar bona part dels diferents estaments socials de la ciutat. Aquella comissió estaria formada per l'alcalde de Tarragona, la Cambra de Comerç, el president del Sindicat d'Iniciativa, la Generalitat, l'Associació de la Premsa, l'Ateneu de Tarragona i la Societat Arqueològica. El secretari de la comissió seria el mateix que el del SIT i en tot moment es mantindria informada la FESIT, mitjançant el seu president Francesc Vidal Sureda (Palma, 1888-1942), amb qui es coordinà tot el programa.

En aquest punt és necessari assenyalar la participació del militar mallorquí Vidal Sureda, ja que la seva trajectòria turística havia estat molt important, de fet, el 1932 ja havia estat nomenat secretari general del Foment del Turisme de Mallorca i aquell mateix any ja havia promogut activament la fundació de la FESIT, de la qual n'havia estat escollit «president vitalici». En el futur, organitzaria les Rutes de Guera del Nord i les d'Andalusia, seria nomenat assessor del Servei Nacional de Turisme i el 1939 organitzaria i dirigiria l'Oficina Nacional Espanyola de Turisme de París.

Un altre afer relacionat amb la propera Assemblea de la FESIT i l'exposició que tindrien lloc a Tarragona el 1936 seria l'encàrrec que rebria el vocal Ignasi Castellví, que hagué de redactar un article amb el títol «Tarragona turística i el Sindicat d'Iniciativa» per a ser inserit dins el número especial que estava enllestint la revista *Siglo Futuro*.

Paral·lelament a l'organització dels preparatius, el SIT s'assabentà que la *Gaceta* del 15 de novembre havia publicat un decret aprovat tres dies abans pel Patronat Nacional de Turisme. El document feia menció a la declaració d'Utilitat Pública de la FESIT i dictava unes normes a partir de les quals els seus sindicats membres també ho podien esser. Evidentment, el SIT de Tarragona les complia i, a més de fer els corresponents tràmits, així ho comunicà a la FESIT.

L'assumpte econòmic relacionat amb els dos actes principals de 1936 preocupà de debò els membres del Consell Directiu, ja que les factures i temes pendents desbordaven el tresorer de l'entitat. Davant aquella delicada i fràgil situació i per tal de sortir del pas acordaren sol·licitar un crèdit de 1.500 pessetes a la Caixa d'Estalvis de la Generalitat de Catalunya. L'aval serien les garanties de la subvenció municipal i les entrades pròpies que solia tenir l'associació. A més, cada un dels socis electes hagueren de signar un aval de garantia. També es decidí intensificar la campanya de captació de socis. Cal tenir en compte que a mitjan abril de 1936 el SIT continuava tenint un dèficit de 585,63 pessetes.

D'altra banda convé precisar que el projecte de celebrar els tres actes s'hagué de reduir per la impossibilitat de fer front econòmicament a totes les despeses, ja que a més de celebrar l'Assemblea de la FESIT i organitzar la I Exposició Nacional de Turisme, també es volien celebrar les noces d'argent de la societat. Massa projectes ambiciosos en tan poc temps.

La I Exposició Nacional de Turisme de Tarragona tindria un caràcter retrospectiu que comprendria les col·leccions de materials turístics de què disposava l'entitat, però a la vegada també tindrien cabuda els materials d'altres associacions, institucions i empreses del sector turístic.

L'Associació d'Hotelers, Cafeters, Restaurant i Similars de Tarragona tingué cura de col·laborar-hi amb la instal·lació d'una font lluminosa de Buighas. Sembla que aquesta font s'havia adquirit a l'estranger, ja que hi hagué molts de problemes per tal de fer front a les nou-centes pessetes d'impostos o aranzels de la frontera. Dues setmanes abans de la inauguració dels actes es negocià un permís especial d'un mes amb l'administrador de la Duana del Port Franc de Barcelona sense cap resultat positiu. Lògicament el projecte no pogué fer-se realitat.

Paral·lelament, es feren les gestions pertinents amb el ministre d'Instrucció Pública Marcel·lí Domingo, perquè agilitzàs les obres a l'Escola de Treball, lloc on s'havia de celebrar un dels certàmens turístics. Aprofitant l'avinentesa que l'esmentat ministre tenia la intenció de visitar properament la ciutat, una comissió quedà encarregada d'entrevistar-se amb ell personalment i negociar-ne l'ajut. En aquest sentit també se cercaria la col·laboració o mediació del polític tarragoní Ramon Nogués.

La sessió del Consell Directiu del 15 de març de 1936 comptà amb la presència d'un convidat especial. Es tractava del president de la FESIT, el mallorquí Francesc Vidal Sureda, que s'havia desplaçat a Tarragona amb l'objectiu d'organitzar els preparatius de la propera Assemblea de la FESIT, així com els diferents actes de la I Exposició Nacional de Turisme. Els acords presos suposaren un revulsiu, entre d'altres coses, pel nombre de decisions aprovades. Així, es decidí gestionar directament amb Madrid una rebaixa en els serveis de transport ferroviari i marítim durant els esdeveniments; convidar els productors i editors de propaganda turística; sol·licitar en concepte de préstec els materials utilitzats a les fires de mostres per l'Oficina de

Turisme de Barcelona; o que una comissió es desplacés a Barcelona per gestionar una subvenció de 25.000 pessetes de la Generalitat.

La comissió especial encarregada d'entrevistar-se amb el conseller d'Economia i saludar al president de la Generalitat amb la idea de sol·licitar l'aportació de 25.000 pessetes estaria integrada pel senyor Francesc Vidal Sureda (president de la FESIT), el senyor Lluís Prunés (comissari de la Generalitat), el senyor Manuel Ribé (president de la Federació de Sindicats d'Iniciativa i Turisme de Catalunya) i els directius Boxó, Margarit i Valls en nom del SIT de Tarragona. Tot i que els resultats no foren els desitjats sí que s'ha d'assenyalar que la comissió quedà molt satisfeta de la bona rebuda i les mostres d'interès dipositades per la institució catalana.

Després d'observar com els ajuts econòmics no s'acabaven de materialitzar i com l'associació cada vegada es trobava més endeutada, en la reunió del 17 d'abril de 1936, s'acordà crear petits grups del Consell Directiu encarregats de visitar i demanar el suport econòmic a les diferents entitats locals.

A la mateixa sessió, també s'acordaren crear les diferents comissions encarregades de la coordinació i organització de la I Exposició Nacional de Turisme, les quals quedaren de la següent forma[65]:

Comissions	**Directius que en formaren part**
Comissió de Relació	Srs. Boxó, Valls i Margarit
Comissió d'Instal·lació[1]	Srs. Riera, Ferraté, Recasens i Margarit
Comissió de Propaganda	Srs. Margarit, Melendres i Riera
Comissió de Premsa[2]	Srs. Castellví i Zanny
Comissió d'Enllaç	Sr. Boxó
Comissió de Pressupost i Comptes	Srs. Gusart i Recasens

1 La Comissió d'Instal·lació seria l'encarregada de llogar les vitrines i els estands.

2 Aquesta comissió enviaria una carta a tots els periòdics de l'Estat espanyol informant dels diferents actes turístics que tendrien lloc durant el mes de juny a Tarragona, i a la vegada sol·licitant-los que publicassin els articles que l'entitat els faria arribar. A més sol·licitaria pressuposts per a la reproducció del cartell de l'Exposició a les principals revistes gràfiques.

La Comissió de Propaganda hagué de treballar de valent els darrers dos mesos ja que quedà encarregada de fer aquests quatre treballs: disseny i edició d'un cartell de promoció turística; editar una publicació commemorativa del XXVè aniversari del SIT de Tarragona; fer un segell de promoció commemoratiu de l'Assemblea i l'Exposició, i convidar les agències de viatges i cases editorials. Per tal de dur endavant els seus objectius es concedí destinar una partida de fins a 2.500 pessetes.

65 Llibre d'actes del Consell Directiu (1936-1937), pàg. 11.

L'organització d'aquells actes pretenien esser un cop d'efecte i alhora una carta de presentació turística de Tarragona. És per això que en tot moment es va cercar una certa vistositat. Tal volta un dels exemples que ens serveix millor per il·lustrar aquesta anterior afirmació sigui l'encàrrec que reberen els artistes fallers Archelòs i Llorca de construir un Arc de Berà a escala real desmuntable per a situar-lo a l'entrada del recinte expositiu. Lamentablement, dues setmanes abans de la inauguració, comunicaren en l'escrit que adjuntam a continuació que els era totalment impossible acabar els treballs encomanats[66]:

> En contestación a la entrevista de ayer, hemos de manifestarle, que por tener un contrato firmado con cada una de las comisiones de falla y teniendo el tiempo justo para terminar dichos trabajos, renunciamos a la construcción del Arc de Bará aún sintiéndolo mucho, pues bien estudiado el tiempo que queda, nos es a todas luces imposible hacer dicho Arco y ante un fracaso artístico después, preferimos advertirlo ahora [...]

D'altra banda, també s'aconseguirien una dotzena de fotografies de 40x50 per a ser col·locades a l'estand de l'exposició, tot i que després se'n necessitarien una trentena, i es van contractar els serveis del representant de la casa Philips, perquè col·loqués altaveus per totes les naus del recinte. Cal afegir que l'estand del Sindicat pretenia transmetre una imatge de «serietat i sobrietat», i just per això a més de penjar-hi les fotografies es col·locarien una sèrie d'objectes rellevants, com era una àmfora romana del Museu de la Fàbrica de Tabacs, una arca de nuvia o mostres del mobiliari de l'època.

Els continguts dels estands del Patronat Nacional de Turisme[67] i de l'Oficina de Turisme de la Generalitat[68] preocupaven molt als membres de l'organització, ja que aquestes institucions no acabaven de decidir-hi la seva instal·lació. No obstant això, s'imaginaven que només portarien material de promoció turística.

El president Guillem Boxó després d'una sèrie de negociacions amb la Federació d'Agències de Viatges també aconseguí que les agències Cook, Catalonia, Marsans, Italia-America, etc., participassin amb un estand a l'exposició i realitzà les gestions oportunes amb les companyies aèries LAPE, Lufthansa, Lloyd i Air France perquè col·laborassin amb els mateixos termes. Algunes d'aquestes companyies comunicaren que oferien de franc un vol d'anada i tornada a les respectives poblacions d'Stuttgart, Tolosa, Marsella i Gènova. Aquests viatges serien sortejats entre les persones que visitaren l'exposició.

---

66 Extret del Llibre d'actes del Consell Directiu (1936-1937), pàg. 23 volt.

67 La institució turística estatal encarregaria als artistes locals Orozco i Sarobé el disseny del seu estand amb un pressupost de mil cent pessetes.

68 Després d'insistir, l'Oficina de Turisme de la Generalitat comunicà que necessitaria un estand de divuit metres de llarg, quatre metres i mig de fondària i quatre metres d'alçada.

D'altra banda, també es feren gestions amb l'Aero Club de Catalunya, el qual contestà que li hauria agradat enviar avions, que ho hauria fet si Tarragona hagués disposat d'una pista d'aterratge en condicions. En aquest sentit, des del Sindicat d'Iniciativa s'hagué de desestimar una proposta realitzada per la companyia Aero Taxi d'organitzar un vol dels seus avions en què llançarien uns trenta quilos de material de promoció sobre l'exposició, ja que això tenia un cost que arribava a les 350 pessetes.

El mateix Guillem Boxó s'encarregà de gestionar amb les institucions tarragonines i catalanes els següents tràmits: a) sol·licitar al coronel comandant militar de Tarragona que la banda militar de música participés en l'acte d'inauguració oficial i b) aconseguir que des de l'Ajuntament de la ciutat es fessin càrrec d'un banquet i que l'arquitecte municipal hi donés suport tècnic, i la visita al recinte del president de la Generalitat[69] i d'alguns diputats.

El sector industrial tarragoní també va col·laborar en la I Exposició Nacional de Turisme. Tal volta les empreses comercials que més hi participaren van ser les marques dels vins de fabricació local, les quals sol·licitaren uns estands dins el recinte expositiu, cosa que suposà unes entrades econòmiques per a l'associació. Ens referim a Chartreuse, Mostelle, Mostina, Tarraco Brandy o Permod.

Altres assumptes que preocupaven els organitzadors de l'Exposició eren la manca de fusta i fusters per poder fer el muntatge dels estands, que sembla es resolgué; la necessitat que l'Oficina Municipal de Turisme de Ajuntament col·laboràs amb el convit a un menjar als membres assemblearis; la instal·lació de tota la infraestructura elèctrica necessària al recinte expositiu; la disposició de maniquins per poder exposar les diferents vestimentes regionals; el fet de pintar el sostre del local social per transmetre una millor imatge; demanar a les cases de mobles que deixessin mobiliari per poder completar l'interior dels estands o confeccionar uns passis i talonaris d'entrada per als assembleistes.

La gran quantitat de treballs i preocupacions del SIT de Tarragona repercutí en què fins a les sessions del Consell Directiu del 24 i 29 d'abril no es concretàs el calendari d'activitats d'aquell desitjat i agitat mes de juny. Una vegada establert es notificaria a la FESIT i s'informaria a un gran nombre d'institucions i entitats com eren l'Oficina Municipal de Turisme, la Junta de Museus de Catalunya o els centres excursionistes catalans, en especial al Club Muntanyesc. A continuació proporcionam el pertinent programa, que sofrí una sèrie de petits canvis en les dates a començaments de maig, a instàncies del president la FESIT, Francesc Vidal Sureda:

69 El president de la Generalitat, a mitjan juny, comunicà la seva impossibilitat d'assistir a l'acte d'inauguració de l'Exposició Nacional de Turisme a causa que «*l'actual situació requereix la seva presència a Barcelona*». Cal considerar la forta inestabilitat política que s'estava vivint en aquells moments previs a l'esclat de la Guerra Civil.

Calendari d'actes de la V Assemblea de la FESIT (Tarragona, juny 1936)		
Data	**Hora**	**Assumpte**
Diumenge, 21 de juny	10 hores	Sessió preparatòria
	11 hores	Sessió inaugural[1] d'obertura[2] de la V Assemblea de la FESIT (Saló d'Actes de l'Ajuntament de Tarragona)
	12 hores	Inauguració[3] de la I Exposició Nacional de Turisme (Locals Escola de Treball) i *cocktail* a càrrec de l'Associació d'Hotelers de Tarragona
	13:30 hores	Banquet en obsequi als assembleistes i visites als principals monuments
	16 hores	Visita al Fòrum, Patis, Palau d'August (exterior), Coves del Circ, Torre de Carles V, Balcó de la Mediterrània
	18 hores	1a Sessió de treball. Assemblea de la FESIT
Dilluns, 22 de juny	10 hores	2a Sessió de treball a l'Ajuntament
	16 hores	Visita a la Catedral, Museu Diocesà, Sala Capitular, Torre de l'Arquebisbe, Capella de Sant Pau, Museu del Seminari i Palau de l'Abat
	19 hores	Conferència sobre turisme per l'insigne publicista i diputat a Corts Joan Estelrich (Saló d'Actes de l'Ajuntament de Tarragona)
	22 hores	Concert popular folklòric al teatre Saló Modern amb la participació de l'Orfeó Tarragoní, Esbart Dansaire del Foment de la Sardana, L'Harmonia i Cobla Tarragona
Dimarts, 23 de juny	9 hores	Visita al Museu Arqueològic
	10 hores	3a Sessió de treball[4]. Assemblea de la FESIT
	16 hores	Visita a la Necròpolis romanocristiana i a la Fàbrica de Tabacs i Passeig Arqueològic
	18 hores	Solemne sessió de clausura. Assemblea FESIT
	21:30 hores	Banquet oficiat per l'Ajuntament de Tarragona
Dimecres, 24 de juny	9 hores	Sortida de l'excursió[5] cap a Reus, Prades, visita al monestir de Poblet
	13:30 hores	Banquet d'acomiadament al refectori de Poblet ofert per la Generalitat de Catalunya
	16 hores	Retorn a Tarragona fent una aturada a l'aqüeducte romà

1 Després del retard del conseller de Cultura de la Generalitat, que venia de Barcelona, Ventura Gassol, s'inaugurà l'assemblea passades les 12 del migdia. Si analitzam la premsa de l'època, sabem que fou un acte molt concorregut, amb una àmplia representació dels centres o sindicats d'iniciativa i turisme de l'Estat espanyol, autoritats i representants polítics, així com especialistes en la matèria turística. Els personatges més importants, així com la crònica de la primera jornada que trobam en aquesta assemblea foren publicats al Diari de Tarragona de 23 de juny de 1936, pàg. 1-2, amb el títol «Els actes de la V Assemblea de la Federació Espanyola de Sindicats d'Iniciativa».

2 En aquest acte inicial feren les presentacions i llegiren uns parlaments amb aquest ordre els senyors: Francesc Vidal Sureda (president de la FESIT), Guillem Boxó (president del SIT de Tarragona), Joaquim Fort (alcalde de Tarragona) i Ventura Gassol (conseller de Cultura de la Generalitat i que assistí en representació del conseller d'Economia i Agricultura).

3 L'exposició tindria lloc del 21 al 29 de juny, i per tant es reduïen els dies que en un principi s'havien previst. L'horari era de les 10 a les 13 i de les 16 a les 21 hores. Alhora, també s'ha d'assenyalar que la premsa de l'època criticà les deficiències del recinte i la sensació d'estar inacabat, ja que desmereixia la bona feina del contingut de l'exposició. La comitiva d'autoritats, que inaugurà el recinte expositiu, estigué en tot moment acompanyada per la Banda de Música del Regiment.

4 En aquella sessió de treball, entre d'altres coses, s'aprovà que la propera convocatòria de la FESIT tindria lloc el 1937 a la ciutat de Sant Sebastià i quedà escollida com a ciutat suplent Màlaga. Evidentment, l'inici del conflicte bèl·lic frenaria tota iniciativa. Les tasques de la Federació no es reprendrien fins a l'assemblea de 1941 celebrada a la ciutat de Saragossa.

5 Aquesta jornada tingué un cost de vint-i-cinc pessetes per persona (quinze pessetes pel dinar i deu pel seient de l'autocar).

Una de les tantes coses que crida l'atenció d'aquest anterior programa és la participació en una conferència del polític i escriptor Joan Estelrich Artigues (Felanitx 1896 - París 1956), persona de la Lliga Regionalista de Catalunya i col·laboradora de Francesc Cambó, que el 1919 havia participat en la fundació d'Expansió Catalana, entitat destinada a difondre internacionalment la cultura catalana i que actuà a la Societat de Nacions a Ginebra. Arran de la Segona República, Estelrich havia estat elegit diputat per Girona de la Lliga Catalana i havia arribat a president en funcions de la Comissió d'Instrucció Pública del Parlament Espanyol, càrrec que ocupà entre 1934 i 1935.

Poc abans d'iniciar-se els esdeveniments turístics, el Consell Directiu volgué tenir un detall amb els antics presidents del SIT de Tarragona. Així, els convidà a les darreres reunions preparatòries per tal de saber la seva opinió i aportar els seus suggeriments. És necessari recordar que en aquelles dates l'entitat celebrava el seu primer quart de segle d'existència i ho volia fer tenint en compte la seva gent.

L'èxit de l'exposició, tant pel que fa al nombre d'estands[70] instal·lats com al nombre d'institucions i entitats participants, fou aclaparador. I això, tenint en compte que els problemes d'espai del recinte i l'estat en què es trobava foren unes dificultats a les quals hagué de fer front l'organització. Malgrat tot, en el seu conjunt, l'exposició en si no desmeresqué en qualitat i excel·lència. A continuació reproduïm un fragment d'una notícia publicada en aquelles dates[71]:

> Està assolint un gran èxit de visitants la I Exposició de Turisme de Tarragona, instal·lada com ja és sabut al nou edifici en construcció de l'Escola de Treball. La varietat i interès de les seves diverses dependències i el mèrit de molts dels seus stands, han plagut tant a tothom, que el nombre de visitants augmenta dia a dia. Ahir, per exemple, durant el matí, tarda i nit, l'afluència de gent fou constant. Durant algunes hores, l'Exposició era envaïda per una veritable multitud. Les lloances que el públic fa de la notable Exposició, són entusiàstics, reconeixement que ha constituït un esdeveniment ben remarcable, i una demostració d'allò que avui és i pot fer Tarragona, en el camp del turisme. De la importància i èxit de l'Exposició en donarà idea la gent de fora de Tarragona que té anunciada la seva visita a les instal·lacions de l'edifici de l'Escola de Treball.

Paral·lelament, i d'una forma independent, també s'organitzaren altres iniciatives que se sumaren a l'ambient de festa i esbarjo d'aquests dies. Només a tall d'exemple, l'industrial Hernández decidí organitzar pel seu compte una festa que consistiria en

70 Tota l'exposició és documentada minuciosament dins l'edició del *Diari de Tarragona* (26/06/1936), pàg. 1-2. A la notícia signada per Lluís de Salvador «La I Exposició de Turisme de Tarragona» es fa una interessant descripció de les seccions, els materials presentats i recomanacions i crítiques constructives.

71 Extret del *Diari de Tarragona* (25/06/1936), «L'èxit de l'Exposició de Turisme», pàg. 1.

una desfilada de maniquins vivents presentats per diferents cases de moda de la ciutat comtal. Aquesta iniciativa s'organitzaria el 27 de juliol de 1936 i una part dels beneficis del seu tiquets d'entrada serien ingressats al SIT.

Després de tot, s'hagueren de començar a abonar les factures i despeses ocasionades amb motiu dels diferents actes. Alguns d'aquests pagaments són: Companyia Vascoganda (20,65 pessetes), Salvador Veciana (42,25 pessetes), Saló Modern (225 pessetes), Associació de Professors Música (100 pessetes), L'Orfeó Tarragoní (100 pessetes), *Diari de Tarragona* (42 pessetes), Catalonia (24 pessetes), La Cruz (42 pessetes), Sr. Marsol (960 i 300,35 pessetes), Sr. R. Salas (190,25 pessetes), Sr. Virgili (427,95 pessetes), Torres i Virgili (50 pessetes), Sr. M. Ribas (650 pessetes), Manufactura del Iot Gibermann (622,40 pessetes), Sr. A. Cañellas (81 pessetes), Sr. R. Sancho (191,70 pessetes), Vídua d'Anguela (15,75 pessetes), Santiago Mumbrú (500 pessetes), Mesto i Sancho (3.374,90 pessetes), Srs. Orozco i Sarobé (1.150 pessetes) o el fill d'A. Ferraté (1.001,10 pessetes). Valgui a dir també que es van vendre 4.979 entrades per a l'exposició, una gens menyspreable quantitat que ens fa pensar en un èxit de concurrència i que ajudaria a fer front a una part important de despeses.

Una de les conseqüències[72] de l'exposició seria el projecte de crear una biblioteca de turisme dins el local social de l'entitat. La idea era aprofitar el material recopilat durant l'exposició, conservar-lo, numerar-lo i posar-lo a disposició dels socis durant els horaris d'oficina. Al mateix temps, també es crearia un vocal bibliotecari que tingués cura de recollir, conservar i sobretot ampliar aquesta biblioteca. Llàstima que aquesta iniciativa tingués lloc a començaments de juliol de 1936.

Ben segur que el desig d'organitzar una memorable exposició de turisme influí en què es plantejàs un projecte massa ambiciós i per sobre de les pròpies possibilitats. Ara bé, també és veritat que el cop d'estat del mateix juliol de 1936 i l'inevitable inici de la Guerra Civil tampoc ajudaren a estabilitzar les arques de l'associació i a cobrir de seguida els deutes contrets després d'aquest magne esdeveniment. Valgui a dir que molts dels compromisos econòmics s'allargarien ben acabada la contesa militar.

3.5 La millora d'unes infraestructures i uns transports: un afer fonamental

El bon estat dels camins i les carreteres era un tema que preocupava al Sindicat, ja que s'entenia que eren una de les vies d'accés per als turistes. No ens ha d'estranyar que les reivindicacions en aquest sentit fossin una constant en el pas del temps. La secció de la carretera de Nulles a Bràfim fou una de les primeres de què es demanà

72 Segons FARRERAS, Antoni (1973): *El turisme a Catalunya del 1931 al 1936*, Ed. Pòrtic, Col. Llibre de Butxaca, núm. 70, Barcelona, pàg. 239, l'Assemblea de la FESIT de Tarragona de 1936 fou una de les quetreballà amb més intensitat, de fet s'adoptaren cinquanta-una conclusions, algunes de les quals estaven inspirades en les assemblees anteriors de la Federació de Sindicats d'Iniciativa de Catalunya.

la reparació a la Diputació Provincial de Tarragona. Ben aviat també es mantindria una entrevista amb l'enginyer cap d'Obres Públiques per sol·licitar la millora de la carretera de Poblet.

Cada vegada més es plantejarien un major nombre de reivindicacions en la millora d'infraestructures viàries, atès que el transport terrestre adquiria una major rellevància. En ocasions, el Sindicat només donà el seu suport moral a determinats plantejaments d'altres plataformes o entitats. Prova d'aquest afer, és el que es concedí el 20 de novembre de 1911 al Reial Automòbil Club de Catalunya, que perseguia la millora de la carretera entre Barcelona i la Jonquera i que reproduïm[73]:

> Dióse cuenta de una comunicación del Real Automóvil Club de Catalunya, participando la celebración de la junta magna del día 2 del actual, para acordar la forma más ràpida de obtener el arreglo de la carretera de Barcelona á la Junquera, cuyo imposible estado ocasiona á nuestra nación innumerables perjuicios, y demás importantísimos particulares que consigna en su escrito y en la vista se acuerda la adhesión de este Sindicato, al pensamiento de aquella importante Asociación y llevar á cabo suplementarias sean del caso, a fin de que el arreglo de la carretera sea ampliado hasta esta ciudad, poniéndose para ello, de acuerdo, el Ayuntamiento, la Delegación de dicho Real Automóvil Club y este Sindicato.

D'altra banda, els membres del Consell Directiu del 21 de febrer de 1912 van veure amb molts bons ulls les impressions que traslladà el Reial Automòbil Club de Catalunya sobre les obres de millora viària que s'estaven efectuant entre Barcelona i Tarragona.

La millora viària entre l'Espluga i Francolí de mica en mica es convertiria en un assumpte de vital transcendència, atès el perill de la carretera. La sinuositat de la via feia que el perill imminent d'atropellament fos constant, d'aquí que a finals de 1926 es decidissin a iniciar els possibles estudis de millora d'aquesta. Precisament, en aquelles mateixes dates, s'havia aprovat el Circuit Nacional de Ferms Especials amb l'objectiu de fomentar el turisme a partir dels desplaçaments per carretera.

L'Exposició Universal de Barcelona de 1929 també es convertiria en l'excusa perfecte per demanar algunes millores en la xarxa de carreteres, la pavimentació de les principals avingudes i carrers o demanar a la Direcció de Ferms Especials i al Ministre de Foment que es construís una placeta al voltant de l'Arc de Berà, perquè facilités el trànsit rodat i deixés lliure la part central per als vianants.

La necessitat d'arreglar la carretera entre Castelló i Tarragona a l'alçada de Vilaseca fou contemplat com un assumpte de primera necessitat turística a finals de juliol de 1930. La demanda seria elevada al Patronat de Ferms Especials indicant que s'havia de reparar urgentment el tram de la via comprès entre el quilòmetre 272 i 276.

73 Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 102.

A més d'un bon funcionament de la xarxa viària també se cercava que hi hagués una bona senyalització. Les reivindicacions en què se sol·licitaven panells indicadors, sobretot a determinats llocs estratègics des del punt de vista turístic, fou un afer més o menys constant al llarg del temps. Per això en ocasions es treballà amb altres sindicats d'iniciativa, en especial amb la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona.

De mica en mica també es recopilaria informació sobre el vertader estat en què es trobaven les fondes i els hotels. Per això, es demanà la informació als mateixos establiments o bé a algunes entitats com les cambres de comerç. Fruit de l'anàlisi d'aquestes informacions podem deduir que hi havia una manca d'allotjaments, sobretot si tenim en compte la següent decisió adoptada dins la Junta Directiva de dia 15 de maig de 1911:

> Se acuerda anunciar en la prensa la petición de alojamiento (particular voluntario) retribuido; deben dejar nota en las oficinas del Sindicato.

Per tal de coordinar aquesta poca oferta hotelera existent i facilitar-la al visitant, des del SIT es decidí penjar una llista dels establiments oficials existents en un lloc ben visible dels locals de l'entitat. S'ha de dir que, en aquest moment d'inicis de segle xx, la ciutat de Tarragona comptava amb cinc hotels[74] i una posada, el Gran Hotel del Centro (Rambla de San Juan, 23), el Gran Hotel Continental (Apodaca, 30), el Gran Hotel de Europa (Rambla de San Juan, 60), l'Hotel Nacional (S. Olegario, 2), l'Hotel de París (Rambla de San Carlos) i la Posada Nueva de Verdú (Plaça de la Constitución, 37).

En ocasions, al SIT es rebien notícies referents al camp de l'hostaleria. Així, al febrer de 1912, diverses agències de viatges es queixaren de determinats serveis turístics. Acte seguit, es va convocar una reunió amb els propietaris dels hotels per tal de plantejar i cercar solucions a les deficiències plantejades[75]. Aquests assenyalaren que un dels problemes era dels serveis ferroviaris, ja que no regulaven els treballs dels anomenats «mossos de corda». Els reunits acordaren proposar crear la figura d'un «mosso d'andana» per resoldre el problema. A la vegada van aprofitar l'ocasió per suggerir als hotelers la possibilitat d'instruir el seu personal encarregat d'anar a cercar i acompanyar els turistes i la col·locació d'una bústia de queixes i suggeriments a cada establiment per evitar que els turistes es queixessin a les agències de viatges. També es demanà que pengessin cartells anunciadors dels serveis del SIT en diferents llengües a llocs ben visibles de les fondes i els hotels.

74 Segons Del Arco, Luis (1912): *Nueva guía artística y monumental de Tarragona y su provincia: geografía, historia, descripciones…*, Imp. F. Aris, Tarragona.

75 Cal tenir en compte, i segons indica Pellejero Martínez, Carmelo (1999): «Antecedentes históricos del turismo en España: de la Comisión Nacional al Ministerio de Información y Turismo (1900-1950)», *Historia de la economía del turismo en España*, Ed. Civitas, Madrid, pàg. 43, des del 17 de març de 1909 hi havia aprovada pel Ministeri de la Governació una reglamentació que recollia les normes amb les quals s'havien de regir els hotels; les fondes; les cases d'hostes, de viatgers, de dormir i posades.

Un altre fet que demostra les preocupacions de l'entitat en tot allò que estàs relacionat amb la situació hotelera i els serveis d'allotjament és la seva assistència a l'Assemblea Nacional de Fondistes i Similars d'Espanya. Un punt d'encontre per compartir idees i poder després aplicar-les a Tarragona.

El SIT de Tarragona també donà el seu suport a dues propostes del Sindicat de Foment de Bilbao encaminades a millorar la planta hotelera existent: la primera, de finals de 1912, plantejava que l'Estat proporcionés una garantia del 5% als propietaris d'establiments hotelers o empreses hoteleres, mentre que la segona demanava que l'Estat, mitjançant el Ministeri de Foment, subvencionés la construcció de nous hotels.

L'Associació d'Hotelers de Tarragona[76], el 24 d'abril de 1929, desmentí i lamentà les notícies aparegudes a la premsa, en les quals s'assenyalava que els hotels[77] havien comès abusos de preus durant les festes de Setmana Santa. I, certament, no es produí cap cas demostrable d'aquest tipus.

A partir de l'estiu de 1930 es començà a plantejar seriosament la problemàtica de l'aigua. Si bé aquesta inquietud no era nova, sí que es va fer notar a partir d'aquests anys. Les protestes amb relació a la insuficiència i la mala qualitat preocupaven de debò en termes generals. Des del Consell Directiu es lamentà aquella situació i se sollicità a l'Ajuntament de Tarragona que enèrgicament ho resolgués. El Sindicat d'Iniciativa també mostrà la seva indignació per totes les notícies publicades a la premsa on s'afirmava que l'aigua que se subministrava a la ciutat no era potable, la qual cosa frenaria l'arribada de visitants. Per tal de resoldre aquella situació que posava en perill la qualitat de la infraestructura hotelera i dels mateixos veïns, l'entitat acordà adherir-se a la comissió especial encarregada d'activar i aconseguir nous cabals d'aigua.

A imatge i semblança de l'Oficina de Turisme de la Generalitat, en la reunió del 28 de març de 1934 s'acordà crear una borsa de lloguer. L'objectiu era tenir dades informatives de tots els propietaris i administradors que tinguessin disponibles xalets, pisos o habitatges i facilitar-los als visitants que ho desitjassin. Per tal de recaptar tota la informació en matèria d'allotjament s'envià una carta als alcaldes de la província.

Paral·lelament i per tal de donar a conèixer l'oferta hotelera de Tarragona i fomentar-la s'envià una llista a tots els membres de la FESIT i se'ls comunicà que si

76 Aquesta patronal turística mantingué contactes periòdics amb el SIT de Tarragona, i s'informà de temes molt diversos com ara algunes altes o baixes de socis.

77 Cal tenir en compte que en aquelles dates i segons l'obra CAPDEVILA, Sancho (1929): *Tarragona. Guía Histórico-Arqueológica*, Imp. Librería Tarraconense J. Antonio Guardias, Tarragona, pàg. 13, Tarragona només disposava dels següents establiments d'allotjament: Hotel Continental (C/ Apodaca, 4), Hotel del Centro (Rambla de Sant Joan, 63), Hotel de Europa (Rambla de Sant Joan, 60), Hotel Internacional (Augusto, 26), Hotel Nacional (Rambla de Sant Carles, 1), Hotel París (Rambla de Sant Carles, 6), Fonda del Comercio (Rambla de Sant Carles, 9), Fonda del Teatre (Rambla de Sant Carles, 16), Fonda Antigua de Verdú (Plaça de la Constitució, 35) i Fonda de la Nueva Verdú (Plaça de la Constitució, 37).

s'allotjaven en un dels establiments de la ciutat es beneficiarien d'una rebaixa en mostrar el seu carnet de soci. La resta de sindicats seguiren les mateixes passes i farien exactament el mateix.

Millorar les comunicacions marítimes també fou un assumpte que preocupà de debò. Per això quan s'assabentaren que hi havia la possibilitat que s'establís un correu setmanal entre la ciutat de Palma i Tarragona –el *Diari de Tarragona* n'havia publicat algunes notícies aïllades–, decidiren informar-se'n bé i encaminar els esforços del Sindicat a aconseguir la realització del servei.

D'altra banda, també es vigilarien amb insistència i detall les obres de reforma del port. De fet, en alguns moments puntuals, es feren gestions[78] per aconseguir alguns petits canvis en el projecte per millorar aquella zona turística tan important.

Des del l'associació turística tarragonina també es reivindicà a les institucions algunes millores referents al port de la ciutat. Una d'aquestes data del 15 de maig de 1913 i era que sempre hi hagués garantit l'aprovisionament d'aigua potable per als vaixells. De rerefons, es pretenia que les esquadres[79] anglesa i nord-americana establissin el port de Tarragona com una de les seves escales periòdiques del Mediterrani.

El Sindicat d'Iniciativa continuà vigilant d'una manera ben propera tot el que succeïa al port de la ciutat, entre d'altres coses, perquè es tenia el convenciment que era una important via d'accés a la ciutat. És per això que es cuidaven les relacions amb les visites militars de l'esquadra anglesa, les quals rebien tot tipus d'atencions i de material de promoció.

Per tal de promoure el transport marítim de passatgers, en la reunió del 8 de juny de 1931, els reunits acordaren entrevistar-se amb l'alcalde de la ciutat per tal de sol·licitar-li que quan s'assabentés de l'arribada de bucs estrangers de passatgers ho comuniqués a l'entitat, ja que així es podrien organitzar algunes excursions o activitats. L'acord venia donat perquè recentment el buc anglès S.S. Orontes havia fet escala a Tarragona i l'entitat, per desconeixement, no havia pogut tenir-hi cap atenció.

El tema dels horaris dels serveis marítims continuà essent un dels aspectes que tingué curà de controlar la Junta Directiva amb el pas del temps. Per això, en la reunió del mes de maig de 1933 s'acordà sol·licitar a la companyia Transmediterránea que la sortida del seu vapor que unia Tarragona i Palma fos a les vuit del capvespre amb la qual cosa els passatgers podrien aprofitar millor l'estada a la nostra ciutat.

78 Una d'aquestes tingué lloc el 22 de maig de 1911 quan es decidí mantenir negociacions amb la contrata d'obres per aconseguir que també arreglessin el traçat comprès entre l'estació i el camí de l'expresidi. A la següent reunió s'informà que l'empresa havia respost afirmativament a la petició. També es demanaria una ràpida pavimentació del sòl de l'estació amb l'objectiu que estigués arreglat abans de les festes.

79 La viabilitat del projecte guanyaria més força quan s'acordà enviar diversos exemplars de la *Guia de Tarragona* als almiralls de les respectives esquadres navals. Les obres serien trameses a través dels respectius cossos consulars.

L'arribada del vaixell Atlantis al port de la ciutat, el 9 de maig de 1935, propicià que un membre de l'entitat es desplacés al moll a les set del dematí a rebre els seus passatgers i a oferir els serveis de l'entitat.

Els serveis ferroviaris i les combinacions d'aquest transport entre la ciutat de Barcelona i Tarragona també foren vigilats de prop. Així, sempre hi hagué la voluntat de millorar les línies, les connexions, les tarifes i els horaris. Una altra línia fèrria que de seguida s'intentà que millorés els horaris al seu pas per Valls fou la de la Companyia de Ferrocarrils de Madrid-Zaragoza-Alicante.

Pel que fa a l'estació de trens de la ciutat, s'ha de dir que es van controlar en tot moment els seus serveis, fins al punt que se sol·licità un permís especial d'accés a les andanes de l'estació per poder donar la benvinguda i acomiadar els turistes. La petició fou elevada al cap de l'explotació de la Xarxa Catalana i al director de la Companyia de Ferrocarriles del Norte.

A banda dels serveis, la bona imatge de l'estació de ferrocarril també preocupà de veritat a la directiva de l'associació. En aquest sentit —i d'una manera gairebé constant— es plantejaren millores de tot tipus. Una d'aquestes derivà en una sol·licitud al governador civil i al cap de l'estació en què es demanava incorporar mesures per acabar amb la mala conducta que tenien gitanos i musulmans a l'estació, i que els obligués a dur un número distintiu ben visible amb la corresponent tarifa oficial. D'altra banda, també es reivindicà la instal·lació d'uns urinaris públics vora l'estació de ferrocarril, més concretament a la part inferior i superior de l'escala del zig-zag per evitar brutors i focus d'infeccions, o que es col·loqués el rellotge de l'interior de l'estació en un lloc més visible.

Més endavant, al mes de setembre de 1912, mantindrien reunions amb l'enginyer encarregat de fer el projecte de la nova estació de ferrocarril per a la Societat Ferroviària de Madrid-Zaragoza-Alicante, que havia d'estar ubicada a la coneguda plaça del *Milagro*. Aquell mateix mes, el Consell Directiu també volgué agrair a l'esmentada companyia el restabliment del tren que sortia de Barcelona a les set del dematí i arribava a Barcelona a les nou del vespre.

Quant als serveis ferroviaris entre Tarragona i Barcelona, i a l'inrevés, de la companyia Madrid-Zaragoza-Alicante, una comissió del Centre Industrial demanà un acord conjunt amb el Sindicat d'Iniciativa per poder fer pressió conjunta davant l'esmentada empresa de transport i poder així aconseguir una rebaixa de les tarifes d'aquests serveis. L'acord preveia que es tinguessin en compte dins la rebaixa les aturades als pobles enmig de l'itinerari entres ambdues ciutats. Finalment, també es decidiria enviar un altre escrit amb el mateix sentit, perquè la mesura també s'apliqués entre Tarragona i Tortosa i a l'inrevés. La resposta negativa de la companyia propicià que s'enviés una altra instància semblant, signada aquesta vegada per una quarantena d'entitats de la ciutat.

Després de rebre una proposta de les autoritats del poble d'Alió, que demanaven que el ferrocarril econòmic de Tarragona, Cervera, Pons, Seu d'Urgell i Puigcerdà passés per Alió, Vila-rodona i Santes Creus, el Consell Directiu del 28 de febrer de 1912 traslladà la petició al diputat Joan Garriga Massó, ja que el projecte milloraria el nombre de visites al monestir.

En ocasions, i és fàcil d'entendre, els interessos de les companyies ferroviàries no coincidien amb els del Sindicat, la qual cosa esdevenia un vertader conflicte. Una d'aquestes importants lluites d'interessos es produí durant la tardor de 1912. El Sindicat d'Iniciativa unificà els seus esforços amb els d'altres entitats ciutadanes encapçalada pel Centre Industrial.

Una de les notícies que foren molt ben vistes pel Consell Directiu l'octubre de 1912, des del punt de vista del transport ferroviari, fou el projecte[80] de construcció del Ferrocarril Transversal del Principat de Catalunya, que aniria des de la localitat gironina de Roses a Tarragona. Els directius decidiren cooperar en la mesura que els fos possible per a aconseguir la viabilitat d'aquest projecte.

Els serveis de ferrocarrils tenien moltes incomoditats per als viatgers. Una d'aquestes era que els vagons de segona classe no disposaven de llits per al descans dels viatgers. Aquesta situació, es convertiria en una reivindicació per la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona. L'entitat barcelonina, l'agost de 1926, tindria el suport del SIT de Tarragona en la petició que presentaria al Ministeri de Foment per demanar l'obligatorietat d'instal·lar llits en tots els vagons de segona categoria.

Els treballs i les gestions que efectuaven l'Ajuntament de Tarragona i totes les anomenades «forces vives» de la ciutat amb relació a millorar els horaris dels trens i a cercar un emplaçament per a la nova estació central, tingueren tot el suport de l'associació la primavera de 1927, ja que es consideraven de gran rellevància.

D'altra banda, per a les festes de Setmana Santa de 1928 i 1929 ja s'aconseguí que les companyies de ferrocarril introduïssin un servei addicional per facilitar els desplaçaments a les persones que volguessin anar a les processons de la ciutat.

La casa Escoriaza de Saragossa demanà el suport del SIT de Tarragona el gener de 1930. L'empresa, que construïa vagons exprés de luxe, pretenia decorar-los amb quadres i fotografies dels principals monuments de la ciutat. Els reunits acordaren estudiar el projecte i pressupostar el seu possible cost abans de prendre una decisió.

Els horaris d'arribada i sortida entre la ciutat de Tarragona i Valls foren controlats pel Consell Directiu, ja que entenien que era una destacada via d'accés i havia d'estar perfectament regulada.

Després d'una visita a Tarragona, al novembre de 1930, el cònsol belga Mr. Jules J. Francillon envià un escrit als sindicats d'iniciativa de Tarragona, Castelló i València per sol·licitar que treballassin en la millora dels horaris i les connexions amb França,

80 Finalment i malgrat les bones expectatives dipositades, aquest projecte no es duria a terme.

en el sentit que s'evitàs haver de pernoctar un vespre a Barcelona, la qual cosa s'aconseguiria retardant la sortida del tren de les 19 hores i establint un tren d'enllaç. Els reunits prengueren bona nota de la proposta, es coordinaren amb els altres sindicats d'iniciativa i s'iniciaren les gestions oportunes.

Després de debatre possibles opcions per connectar la ciutat directament amb França sense haver de pernoctar a Barcelona, dins la reunió del 16 de gener de 1931 es decidí demanar a la companyia de Madrid-Zaragoza-Alicante que sortís un tren de Barcelona a Cervera a les 22:20 hores del vespre, ja que així s'enllaçaria amb un tren de Cervera a Perpinyà a les tres de la matinada.

Les infraestructures mínimes en matèria de telecomunicacions començaren a preocupar els membres de la directiva amb el pas del temps. Així, en la reunió del 18 de març de 1931 i a iniciativa de Joan Soubielle, s'acordà sol·licitar a la companyia Telefònica la instal·lació d'un aparell d'ús públic al restaurant de l'estació ferrocarril. Dues setmanes després, també es demanaria a la companyia de ferrocarril Madrid-Zaragoza-Alicante que fes les gestions oportunes per millorar la paret de l'andana de l'estació tarragonina.

Davant la recepció d'una carta del Reial Automòbil Club de Catalunya en què es va el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona a formar part amb un delegat d'una assemblea, en el proper mes d'octubre el Consell Directiu acordà contestar afirmativament i nomenà una persona representant.

Els carruatges de lloguer eren un mitjà de transport terrestre habitual per als desplaçaments de curta i mitjana distància a inicis del segle xx. En aquest sentit, sembla que foren freqüents determinats abusos als clients per part dels seus propietaris. Per tal d'evitar aquesta mala imatge, des de l'entitat, el 23 d'octubre de 1912, es proposà al Governador Civil la creació d'un reglament que regulés aquestes activitats.

Uns anys després, el 1926, es continuaria demanant una reglamentació dels serveis de transport viari de passatgers. Així, pel que fa als taxistes, s'acordà demanar que milloressin la seva manera de vestir, la qual no era adequada en nombroses ocasions, tal com s'assenyala en els següents comentaris[81]:

> A indicación del Sr. Presidente se acuerda interesar de la Alcaldía se reglamente el servicio de carruages estableciéndose taxis y que los chofers de autos de servicio público vayan uniformados o por lo menos decorosamente vestidos pues se ha dado el caso de que dirijan el volante en mangas de camisa, lo cual produce pésimo efecto entre los vecinos y forasteros.

Cada vegada es va fer més necessari estudiar la viabilitat d'un servei d'autos econòmic, que periòdicament fes l'excursió dels monestirs de Poblet i Santes Creus, ja que aquest havia estat un dels suggeriments de la Companyia Internacional de Va-

81 Llibre d'actes del Consell Directiu (1926-1929), pàg. 7.

gons Llit. Uns anys després, el 1934, aquesta reivindicació continuava pendent, ja que es tornaren a posar en marxa les gestions pertinents per aconseguir-ho.

L'adquisició de l'obra *Guia Automobilística de Catalunya* es va fer necessària l'agost de 1929, ja que cada vegada fou més fonamental conèixer l'expansió d'aquest mitjà de transport. En aquest mateix sentit, un any després, i més concretament el 24 de març de 1931, també es va voler subvencionar amb vint-i-cinc pessetes l'edició de la *Guia Internacional de Carreteres d'Espanya i Portugal* i aportar fotografies de les belleses de la ciutat, així com una petita ressenya històrica de la ciutat perquè s'inserissin en aquesta publicació.

3.6 La necessitat d'un material de promoció: la Guia de Tarragona de 1911

Tot just constituïda l'associació, un dels seus primers objectius fou l'edició i difusió d'un material de promoció turística de Tarragona. Per això, en aquests primers anys, els seus membres s'esforçaren i centraren els esforços en l'elaboració d'unes publicacions (guies, fullets, postals, portafolis…) que permetessin atreure i donar a conèixer la ciutat.

Un d'aquests primers materials de promoció turística editats pel Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona fou iniciativa del directiu Juli Francillón, qui presentà un projecte de postals amb diferents vistes de Tarragona. El Consell Directiu acordà una edició de 10.000 exemplars[82] amb un pressupost de 200 pessetes i nomenà una comissió formada pels senyors Francesc de Cidón, Joan Solé i Juli Francillón, perquè tingués cura de tot allò relacionat amb aquesta publicació.

Un temps després i ja dins la reunió de la Junta Directiva de dia 20 de març de 1911 fou la primera vegada que es parlà seriosament de la possibilitat d'editar una *Guia de Tarragona*, encara que no fou fins al mes maig d'aquell any que es concretà la conveniència d'aconseguir les 750 o 800 pessetes necessàries per a la publicació.

Per tal d'aconseguir la quantitat econòmica que fes possible el projecte, s'organitzà una funció en benefici del Sindicat al *Cinematógrafo Moderno*, s'oferí una partida de l'edició a l'Ajuntament i es nomenà una comissió que demanés ajudes als propietaris de les fondes i els hotels. L'autor encarregat d'aquesta publicació seria Lluís del Arco Muñoz, professional de reconeguda solvència per dur endavant aquest projecte ja que uns anys abans havia publicat la *Guía artística y monumental de Tarragona y su provincia* (1906).

Uns mesos després, la guia ja seria utilitzada de manera puntual en determinats casos de difusió cultural. Així, els directius decidiren enviar-ne un exemplar al Sr. E.

82 Finalment s'acordà una tirada de quinze mil exemplars amb un pressupost de vuit-centes pessetes.

Pujol de Barcelona, quan aquest demanà informació de Tarragona per adjuntar-la en la publicació d'un àlbum de propaganda de la població.

No obstant això, de seguida que arribà la primera remesa important de la guia, a finals de juny de 1911, amb un milenar d'exemplars, aquesta fou distribuïda de la següent manera: cent exemplars entre els membres del Congrés Eucarístic de Madrid; vint-i-cinc exemplars a l'estranger i un exemplar a cada soci de l'entitat. També es reservarien vint-i-cinc exemplars per a possibles forasters i estrangers que sol·licitessin informació de Tarragona. Uns dies després, també es decidiria repartir cinquanta exemplars entre el cos dels diferents consolats, un centenar entre els corresponsals comercials ubicats a l'estranger i dos exemplars a cada una de les direccions dels periòdics locals de la ciutat, perquè en fessin el màxim ressò.

Durant els mesos següents a l'enviament d'aquests exemplars de la guia es reberen moltes cartes de felicitació, agraïment i propostes de possibles col·laboracions, que anaven acompanyades de diferents publicacions d'altres entitats semblants. Així, a tall d'exemple, es mantingueren vincles de correspondència amb la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona, *l'Spanish Chamber of Commerce* de Londres, el *Touring Club* de França, el *Sindicat d'Iniciative de Carcassonne et de l'Ande* de França, el cantó suís de Neuchatel, el Sindicat d'Iniciativa de Burgos, el Foment del Turisme de Mallorca, el Sindicat de Turisme de Madrid, la Cambra d'Espanya a París; el Centre Asturià de Mèxic o el Sindicat de Foment del Turisme de Bilbao.

Per tal de tenir una idea d'aquestes col·laboracions en la difusió del material de promoció de l'associació, a continuació volem reproduir un fragment relacionat amb la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona[83]:

> También se dá lectura a las siguientes cartas recibidas: Una de la Sociedad de Atracción de Forasteros de Barcelona participando haber repartido ya entre los extranjeros que han visitado últimamente Barcelona las Guías de Tarragona que se les remitió a dicho objeto, acordándose hacer una nueva remesa al mismo fin. [...] En vista del contenido de las relacionadas cartas se acuerda mandar de nuevo cien Guías más al Sindicato de Barcelona, 25 al de Burgos y 50 al Sindicat d'Iniciative de Carcasone et de l'Andes (Francia).

Altres llocs puntuals on també s'enviaren exemplars de la *Guia de Tarragona* foren el balneari d'Espluga de Francolí, el Sindicat d'Iniciativa de Cauterets o el conegut Sindicat d'Iniciativa de Lourdes. També es decidiren enviar dos exemplars de la publicació a cada una de les associacions esperantistes de tot el món i vint-i-cinc exemplars a cada un dels establiments d'allotjament que apareixien a l'obra.

Uns mesos després, l'obra seria enviada a les principals agències de viatges europees, perquè tinguessin en compte l'oferta turística tarragonina a l'hora d'organitzar els viatges, els itineraris o els circuits als seus clients. Així, s'enviaren exemplars a Tho-

83 Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 69-70.

mas Cook et Fils de París; De Globe d'Amsterdam; P. Christofidis d'Àustria; Leubé Preuet de Ginebra o Lubin de París, entre d'altres.

Malgrat sembli sorprenent, l'esmentada guia es continuà distribuint durant un llarg període de temps, entre d'altres coses perquè l'elevat cost d'una possible reedició i el bon material realitzat ho descartaven. Així, el secretari Joan Molas fou l'encarregat de seguir repartint la *Guia de Tarragona* durant la primavera de 1912. Els llocs escollits en aquella ocasió foren Madrid, Toledo, Escorial i Saragossa.

En determinades ocasions, la guia també fou repartida en mà aprofitant els viatges d'alguns dels directius. Prova d'això és que els directius Juli Francillón i Joan Molas repartirien 250 exemplars durant el seu viatge a Londres.

Tanmateix, a partir del mes de juny de 1912 es començà a treballar en la segona edició de la *Guia de Tarragona*. Els treballs foren encarregats novament a Lluís del Arco i l'entitat va aprofitar l'ocasió per facilitar els clixés fotogràfics i agrair els treballs.

La distribució de la guia havia posat de manifest la necessitat de disposar d'una important base de dades turística, tant de professionals com de personalitats importants, que facilités una major i millor informació turística al visitant. Per això, el 26 de juny de 1911 es decidiren recopilar totes les adreces de contacte dels diferents consols estrangers. En algunes ocasions, eren els mateixos agents consulars els qui sol·licitaven informació, ja que rebien peticions d'informació turística dels seus respectius súbdits. Una d'aquestes peticions la formulà l'agent consular francès el 7 d'octubre de 1912, quan un ciutadà de Bordeus li envià una carta per demanar diversa informació de la ciutat.

El SIT de Tarragona també es mostrà en clar desacord amb la publicitat que havia fet de les festes de Tarragona l'empresa ferroviària Compañía del Norte, ja que en el seu cartell anunciador havia beneficiat altres llocs en perjudici dels d'aquí. Davant aquell fet, el Consell Directiu del 26 de juny de 1911 decidí fer una queixa pública d'aquell greuge comparatiu. En canvi, un temps després, la companyia ferroviària Madrid-Zaragoza-Alicante va indicar, en el seu àlbum ressenya, que els cotxes duien diferents imatges fotogràfiques de Tarragona, la qual cosa va ser molt ben vista des de l'associació. És, doncs, des dels inicis quan podem considerar que el SIT esdevé un autèntic agent controlador de la bona imatge del nom de Tarragona.

Per sort no sempre era així i de seguida que algun mitjà de comunicació demanava informació relativa a la ciutat o a la pròpia entitat, sempre es veia amb molts bons ulls aquesta col·laboració, ja que s'entenia que podia ajudar a difondre els objectius del Sindicat. Un dels primers periòdics que sol·licità aquest tipus d'informació fou el diari *Los Debates* de Tortosa, el qual es mostrà molt interessat a disposar una còpia del reglament i els estatuts.

Un dels materials més freqüents per a la promoció turística de començaments del segle xx eren els «portfolios fotogràfics». Aquesta espècie d'àlbum fotogràfic era adquirit com a record per molts dels visitants. D'aquí que quan l'editor Alberto Martín

de Barcelona proposés, als membres de l'entitat, la possibilitat d'escollir les fotografies més adients per a la publicació d'un nou *portfolio*, la demanda fos tinguda ràpidament en compte. No debades, eren ells els vertaders coneixedors de la realitat tarragonina i els qui millor podien assessorar sobre aquests materials.

D'altra banda, també és necessari assenyalar que qualsevol notícia positiva de Tarragona que arribà a oïdes de la gent del Sindicat d'Iniciativa i Turisme, fou tinguda en compte per a la projecció d'un material de promoció turística. Així, no ens ha d'estranyar que tot d'una que el Consell Directiu del 22 de gener de 1912 s'assabentà que la ciutat de Tarragona era la que tenia el menor contingent de mortalitat[84] de tota Europa, decidís publicar una espècie de cartells amb la notícia, per a col·locar-los en els llocs més visibles de la ciutat. De fet, el propi Joan Ruiz i Porta al seu article[85] «La ciudad de Tarragona» diria el següent[86]:

> Como dato elocuente del estado sanitario, debemos hacer constar que compulsadas las estadísticas oficiales de demografía, también durante el año pasado de 1913, como en los anteriores, es Tarragona la capital que en España acusa menos mortalidad.

La visita de la catedral, per la seva rellevància històrica, arquitectònica i artística, era una de les aturades més freqüents dels visitats de la ciutat. Per tal d'afavorir encara més la visita a aquest monument, el 19 de juny de 1912 es decidí tenir reservats exemplars de les guies i fullets de l'entitat per poder lliurar-los als turistes en aquell moment de la seva estada.

Les prestigioses guies alemanyes *Baedeker*[87], publicades a Leipzig en diverses llengües, es tingueren en compte per a la promoció de Tarragona. D'aquí que, d'una manera periòdica, es revisés la informació que duien de la ciutat, per tal de comprovar que no en faltés i que aquesta estigués actualitzada. Cal assenyalar que aquesta publicació estrangera tenia una difusió molt important i s'imprimia en diferents llengües. A més oferia unes dades d'informació útil al visitant de temes molt diversos i incorporava un mapa de la ciutat Tarragona.

La idea d'implicar la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona[88] en els afers de l'entitat sempre es tingué en compte. Una d'aquestes vies fou mitjançant l'elabo-

84 Segons unes dades oficials publicades per una reconeguda revista mèdica alemanya.

85 Aquest treball també seria editat pel Sindicat d'Iniciativa com a fullet turístic a la impremta Oliva de Vilanova i Gertrú.

86 Ruiz Porta, Juan (1913): «La ciudad de Tarragona», *Boletín de la Sociedad de Atracción de Forasteros*, vol. 4, núm. 16, Barcelona, pàg. 58.

87 Dins DDAA (1920): *Baedeker. Espagne et Portugal. Manuel du voyageur*, Ed. Karl Baedeker, Leipzig, pàg. 262, ja ens trobam com el Sindicat d'Iniciativa anunciava els seus serveis.

88 La Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona des dels seus inicis, i en moltes ocasions, representà els interessos turístics de Catalunya i fins i tot de Balears. De fet, dins els objectius dels seus estatuts

ració conjunta d'un material de promoció turística. La idea era editar una espècie de targetes per repartir amb facilitat als turistes, amb els horaris dels trens entre ambdues ciutats, els hotels, una proposta d'excursions, etc. Per posar en marxa el projecte, quedà encarregat el senyor Ruiz López de reunir-se amb el secretari general de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona Josep M. Folch i Torres (1880-1950).

Una de les primeres pel·lícules de promoció turística de Tarragona fou la que oferí al Consell Directiu el senyor A. Cabot Puig de Barcelona. En realitat es tractava de dos films: un dedicat a la ciutat de Tarragona i l'altre, del monestir de Poblet. Tot i que no es tenien els recursos econòmics suficients per adquirir-la, es va gestionar la seva projecció en tots els cinematògrafs possibles. Aquí proporcionam les opinions dels reunits[89]:

> El Sr. Ruiz Porta leyó una carta de D. A. Cabot Puig de Barcelona manifestando que acababa de editar una película de Tarragona y otra del monasterio de Poblet, cuyas cintas cinematográficas ofrecía al Sindicato al precio de una peseta el metro, acordándose no adquirirlas por no permitirlo el estado económico, pero contestarle manifestándole que se procuraría fomentar la exhibición de las películas dichas en los cinematógrafos [...]

De l'anàlisi d'aquest anterior fragment es desprèn la limitació econòmica que tenia l'associació turística tarragonina. A pesar de tot, el SIT impulsaria projectes i campanyes de promoció importants a partir de diferents col·laboracions que no implicassin un sobreesforç pressupostari. Així, en ocasions facilità diversos clixés fotogràfics per a la publicació de nombrosos materials o treballs relacionats amb la difusió de les belleses de la ciutat. Fruit d'aquestes facilitats, diversos autors publicarien un gran nombre de llibres, guies o àlbums amb imatges tarragonines.

Una altra iniciativa de promoció gràfica de Tarragona fou la que proposà el senyor Ruiz López al Consell Directiu el 13 de novembre de 1912. En aquella sessió, plantejà la possibilitat de penjar boniques vistes de la ciutat en tots els vagons de primera classe dels ferrocarrils. Atès el gran pes econòmic del projecte, assenyalà que en un principi s'iniciés amb els trens de Barcelona. La idea fou molt ben acollida pels reunits, que de seguida decidiren demanar pressuposts.

Un altre fet que denota el pes que està adquirint la fotografia i la imatge turística durant aquestes primeries del segle xx sorgiria a partir de la reunió del Consell Directiu del 22 d'abril de 1913, data en què es va crear una comissió encarregada de dissenyar un àlbum fotogràfic de Tarragona per a la seva venda. Els encarregats de fer-lo foren Carles de Castellarnau i Francesc Sugrañes. En aquest mateix sentit, des

---

fundacionals ja indicava «El facilitar a los forasteros que visiten Barcelona las noticias que puedan serles de utilidad respecto a las bellezas naturales y artísticas, no solamente de esta ciudad, sino de toda Cataluña y de las Baleares, como también sobre los hospedajes, itinerarios, medios de comunicación etc.»

89 Extret del Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 153.

de l'associació es publicaria l'àlbum *Tarragona. 12 fotografías de monumentos ibéricos y romanos*, que incloïa les fotografies de dotze monuments significatius amb les seves respectives explicacions al darrere.

Una atenció a part mereix el material de promoció turística sud-americà, ja que a iniciativa del president Ignasi Balcells es va editar un fullet amb els treballs dels directius Rafel Montes i Martin Navarro. La part gràfica estava il·lustrada amb fotografies dels principals monuments de Tarragona i els seus voltants.

No és d'estranyar que el secretari Joan Ruiz Porta demanés que s'introduís informació addicional, al final de la publicació, relativa al clima i temperatures[90] de la ciutat[91]. A més a més, apuntà que havia adquirit un exemplar de l'obra[92] del segle XIX de l'escriptor francès Alexandre de Laborde, on hi figurava un interessant plànol de Tarragona. Cal recordar que feia poc que s'havia estudiat la viabilitat d'editar un possible material encaminat a fomentar els banys a les platges. Una nova pauta de comportament dels visitants que de cada vegada adquiriria un major nombre d'adeptes.

La revista estrangera *Das Schöne Spanien* fou tinguda molt en compte per la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona. De fet, aquesta entitat recopilaria tot un material fotogràfic de les belleses catalanes per a publicar-lo en diferents llengües. El SIT de Tarragona, al març de 1927, hi col·laboraria enviant-hi fotografies dels principals monuments arqueològics de la ciutat.

La prestigiosa agència de viatges Wagons Litts demanà periòdicament material de promoció turística per a poder-la repartir als seus clients, la qual sempre fou facilitada, perquè cal tenir present que la companyia internacional de cotxes llit dels grans expressos europeus treballava amb un gran volum de viatgers a la Mediterrània.

El cartell anunciador de les festes de Setmana Santa de 1929 fou dissenyat per l'artista i exdirectiu Francesc de Cidón, que havia mostrat el seu oferiment desinteressat. La idea era imprimir un milenar d'exemplars amb les mides 110x77 centímetres. El pressupost necessari per a l'edició era de mil pessetes. D'altra banda, també es continuaren editant uns fulls anunciadors d'aquestes festes, amb l'objectiu de facilitar els horaris del tren addicional o els preus dels hotels, entre d'altres dades d'interès.

El mateix Cidón plantejà la possibilitat d'editar un material de promoció turística innovador, coincidint amb les processons de Setmana Santa de 1930. Es tractava de reproduir deu mil segells engomats que reproduïssin el cartell de les festes de Pasqua.

---

90 Una de les primeres propostes del nou Consell Directiu del mes d'abril de 1913 fou demanar al periòdic *ABC* que també publiqués les temperatures de Tarragona al seu mitjà de comunicació. De seguida que la petició fou atesa, s'envià un escrit d'agraïment a Torcuato Luca de Tena com a director d'aquest periòdic.

91 Per la seva bonança climatològica i per la seva situació costanera seria declarada «ciutat hivernal».

92 Sembla que es tractaria de l'obra *Itinerario descriptivo de las provincias de España: su situación geográfica, población, historia civil y natural, agricultura, comercio*[…], publicada el 1808 i que hauria estat encarregada pel mateix Napoleó.

El projecte tindria un cost de tres-centes pessetes. La iniciativa seria ajornada fins a l'any vinent a causa de la manca de temps per poder planificar la feina i l'encàrrec.

El Consell Directiu sempre vetllà pels bons materials de promoció de la ciutat, sobretot pel que fa als de la imatge gràfica. Des de l'associació es tenia la convicció que eren un gran instrument de captació de visitants. Així, no ens ha d'estranyar que a finals de 1928 es plantegés l'adquisició d'unes làmines antigues de Tarragona editades a Alemanya, quan es comprovà que no eren acceptables per a la distribució entre el públic estranger. Ara proporcionem les opinions dels reunits davant aquella notícia[93]:

> Seguidamente se pusieron al examen de los Sres del Consejo Directivo, varias láminas antiguas con vistas de Tarragona editadas en Alemania y resultando que sólo dos de ellas son aceptables, se acuerda pedir precio de las mismas por si conviniera su adquisición.

Algunes cases impressores també mantindrien contactes freqüents amb l'associació turística tarragonina per diversos motius. Així, o se servava una col·laboració o un ajut econòmic per poder dur endavant alguns projectes de promoció. És el cas de la coneguda Casa Llanas de Tarragona, que el 14 de maig de 1929, sol·licità l'autorització del Sindicat d'Iniciativa per poder incorporar el segell de l'entitat en les seves reproduccions, car que el material era difós mitjançant la venda als visitants. El motiu no era altre que donar categoria al seu producte. Una vegada els directius s'assabentaren de la qualitat del material de promoció concediren el pertinent permís.

De la mateixa manera, la casa editorial Apolo de Londres i Barcelona, a mitjan juny de 1929, comunicà que publicarien una revista d'informació turística, en la qual pensaven dedicar tres pàgines a Tarragona. L'empresa només demanava el text i els clixés fotogràfics per a la seva publicació. La presidència quedà encarregada d'enviar el material pertinent.

A començaments de 1930, el Consell Directiu de l'entitat es va fer ressò de la publicació de l'*Anuario de Comercio Internacional*. Els reunits se n'alegraren ja que hi apareixien publicades diverses fotografies dels principals monuments de Tarragona.

Sovint, dels materials que editava de Tarragona el Patronat Nacional de Turisme, també se'n demanava una major edició o reedició, ja que es considerava que la institució turística estatal feia una tirada insuficient. Cal assenyalar que els fullets, els cartells i els llibrets que editava el Patronat eren força distribuïts a l'estranger.

En aquest sentit, la difusió dels materials editats pel SIT de Tarragona també solien comptar amb el suport del Patronat Nacional de Turisme[94], el qual mitjançant els

93 Llibre d'actes del Consell Directiu (1926-1929), pàg. 30.

94 Aquest primer Patronat Nacional de Turisme, creat durant la dictadura de Primo de Rivera, també editā un conjunt de materials. És el cas del cartell «Visit Spain. Tarragona. Monuments of ancient Rome» o «Visitez l'Espagne. Tarragona. La ville des scipions» de 1929.

treballs dels seus delegats exteriors difonien els materials entre les agències i empreses turístiques de l'estranger. Algunes vegades era habitual que l'entitat enviàs el seu material al delegat del Patronat de Londres, sobretot quan tenien lloc esdeveniments especials. En canvi, també es rebien peticions de material directament de les agències de viatges, és el cas de Le Bourgevis i la delegació de l'Agència de Viatges Catalonia, ambdues a París; centres docents com l'Escola Superior Balboa de San Francisco a Califòrnia i l'Escola Normal de Mestres de Lleida; editorials com la Grieben-Verlag de Berlín; entitats com el Patronat de la Joventut d'Esparreguera, la Reial Societat d'Amics del Jardinero de Santander o el Grup Cultural de Sant Andreu de Barcelona, personalitats com ara el cònsol honorari de Mèxic o persones a títol individual com Marcial Rossell de Nova York o Andrés Cortega de São Paulo del Brasil.

El nou Consell Directiu, que inicià els seus treballs al febrer de 1931, de seguida creà una comissió encarregada de confeccionar el material de promoció (programa-fullet) de les festes de Setmana Santa, integrat per Salvador Ripoll, Josep Maria Bella i Joan Martí, i engegar tota una sèrie de projectes de promoció per tal de dinamitzar el turisme.

Una d'aquestes noves iniciatives vingué de la mà del tresorer Joan Soubielle, el qual la proposà el 18 de març de 1931. Els reunits acordaren estudiar la possibilitat d'encarregar quadres de grans dimensions que il·lustrassin fotografies de gran format dels principals monuments de la ciutat així com dels seus voltants. Aquest material seria col·locat a les estacions, hotels, agències, teatres i sales d'espectacles. També s'encarregarien quadres semblants, encara que de dimensions més reduïdes, per als trens de línia de València, Madrid, Barcelona, Sevilla i la línia de tramvia. A més a més, el mateix directiu també proposà sol·licitar un mata-segells de correus per tal de poder promoure la ciutat, el seu clima, la seva bellesa, els seus vins, olis o avellanes.

L'aprofitament dels diferents mitjans de comunicació amb unes clares finalitats de promoció turística no era una cosa nova. Ara bé, al març de 1931 es planificà una campanya de premsa a nivell interior i exterior a favor de Tarragona de considerables dimensions. Per això es demanà el suport desinteressat dels periodistes socis de l'entitat.

Els resultats sembla que no es feren esperar i el periòdic *La Vanguardia* de Barcelona publicà unes informacions gràfiques de Tarragona els dies 15 i 19 de març de 1931, cosa que resultava una interessant promoció per a la ciutat. En aquest sentit, l'equip directiu no volgué desaprofitar l'ocasió per enviar un escrit d'agraïment a l'esmentada publicació i alhora proporcionar-los el contacte d'un membre de l'entitat per si fos pertinent col·laborar en futures ocasions. De la mateixa manera, un mes després, també es va veure amb molts bons ulls l'edició de l'anuari d'abast general *Comercio Internacional*.

La difusió dels materials de promoció editats pel Sindicat es convertirien en un element fonamental per tal d'optimitzar els recursos existents a partir de la dècada

dels trenta. Així, no és d'estranyar que l'entitat disposàs de dos col·laboradors residents a la ciutat comtal, Antoni Veciana i Albert Bonet, i que desinteressadament repartissin aquests materials entre els diferents llocs turístics de la ciutat.

Generalment, el Sindicat d'Iniciativa col·laborava en l'edició de diferents guies turístiques, atenent així a les peticions que li arribaven. En aquest sentit, solia facilitar la informació referent a Tarragona acompanyada d'un material gràfic, encara que difícilment hi aportava una suma econòmica, ja que els seus recursos eren bastant limitats. Prova d'això és una contesta que efectuà el 20 de juny de 1931, en el següent sentit[95]:

> Contestar carta de la Guía de Ferrocarriles acordándose enviar reseña de lo más notable que encierra Tarragona y sus alrededores para su publicación en la Guía, manifestando que no es posible destinar cantidad alguna.

Després de treballar amb diferents mitjans de comunicació i editar tota una sèrie de materials de promoció, el Consell Directiu del 23 d'octubre de 1931 acordà que era el moment de posar en funcionament l'edició d'una revista periòdica del SIT de Tarragona que informàs dels treballs i decisions que prenia l'entitat turística i alhora fos un mitjà de promoció turística de gran utilitat.

La idea no era nova i, de fet, en alguna ocasió ja s'havia plantejat, però ara sembla que seria viable gràcies a la reducció de les despeses de l'associació, ja que tenia les funcions delegades del Patronat Nacional de Turisme. Abans de posar en marxa la publicació es crearia una comissió especial encarregada de treballar-hi, la qual estigué integrada pels directius Josep Maria Bella, Eduard Estellés, Josep Maria Melendres, Josep Maria Monravà López, Antoni Pujol i Antoni Huerta. Per la seva importància, acte seguit proporcionam el corresponent acord[96]:

> A propuesta de varios Sres. directivos, se toma en consideración el proyecto de editar una revista trimestral que sea el portavoz de todas cuantas iniciativas se promuevan para el engrandecimiento y mejoramiento de nuestra sociedad, y que sea además un eficacísimo medio de difusión de las incalculables riquezas que encierra Tarragona y sus alrededores, despertando así el interés turístico de los forasteros, y convirtiendo en entusiastas propagadores de tan nobles ideas a todos los habitantes de nuestra ciudad.

Un mes després, el directiu Josep Maria Bella, en representació de l'esmentada comissió del projecte de revista, ja informà de tota una sèrie de característiques formals de la futura publicació. Així, es pensava en la confecció d'una revista il·lustrada de trenta-dues pàgines de text selecte i que comptàs amb setze anuncis en el seu interior. Sembla que el seu finançament seria possible gràcies a les entrades en concepte

95 Llibre d'actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 38 volt.

96 Llibre d'actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 43.

de publicitat. Tots els detalls anunciats foren aprovats amb el beneplàcit del Consell Directiu.

El directiu Eduard Estellés fou la persona encarregada de coordinar els treballs encaminats que la revista veiés la llum. La comissió especial creada per tal de treballar en aquest sentit acordà que el seu títol seria *Tarragona Turística*. De la mateixa manera també es decidí que la seva impressió la fes l'editorial Torres i Virgili. Tanmateix la col·laboració amb altres publicacions continuava estant present dins l'entitat com una de les principals vies per promoure el turisme. Així, cal esmentar les col·laboracions realitzades durant la dècada dels anys trenta amb l'anuari *La Vie Tecnique et Industrielle* de París, el periòdic barcelonès *L'Opinió*, *La Vanguardia*, *La Rambla* o *El Día Gráfico*.

De la mateixa manera també es va veure amb molts bons ulls que la ràdio, nou mitjà de comunicació de masses d'aquell temps, dedicàs part de la seva programació a explicar les belleses naturals i culturals de Tarragona. Sembla que una de les primeres emissores que explicava diferents excursions de la ciutat era Ràdio Barcelona, la qual cosa era iniciativa de la Societat d'Atracció de Forasters d'aquella ciutat.

En algunes ocasions el SIT de Tarragona també envià algunes queixes a l'Associació de Premsa si observava com determinats mitjans, en especial revistes un tant sensacionalistes, publicaven notícies que anassin en contra del prestigi o la imatge de la ciutat. Era una manera de vetllar pel bon nom de Tarragona i la resta de territoris.

A partir de les gestions realitzades amb la Federació de Turisme Catalano-Balear s'aconseguí que vint-i-vuit immenses fotografies de la ciutat s'exposassin a la prestigiosa Exposició de Fires i Mostres de París, que tingué lloc la primavera de 1932. Un any després també s'envià material de promoció a la Fira de Turisme de Mèxic.

L'equip directiu sempre va veure amb molts bons ulls les iniciatives que tenien lloc en benefici de la promoció turística. Així, a finals de juny de 1932 va voler transmetre l'enhorabona a la gerència de l'Hotel Internacional pel seu material editat, o va felicitar l'Ateneu Tarragonès per haver editat amb molt d'encert un cartell amb un dels actes de les festes de la ciutat, entre d'altres.

L'edició d'uns calendaris per a 1933 amb clares finalitats turístiques fou una idea que sorgí dins la reunió del Consell Directiu del mes d'agost de 1932. En aquest sentit, es pretenia reproduir diverses fotografies dels monuments més destacats de la ciutat. Per tal de dur endavant el projecte se sol·licitaren pressupostos per a tirades de cinc mil, deu mil i quinze mil exemplars a la coneguda Casa Huecograbado Santiago Mumbrú i Dalmau de Barcelona[97]. S'ha d'esmentar que es volien fer els calendaris en tres idiomes, fet que ho retardaria fins a 1934. No obstant això, els membres de

97 Finalment es decidí encarregar els treballs d'impressió a la casa Torres i Virgili de Tarragona i veient que els treballs de la comissió no prosperaven s'encarregaren els serveis a Vicenç Argany, que demanà pressupostos a la casa Barguñó de Barcelona.

l'entitat veieren amb satisfacció que un ciutadà de Tarragona ho hagués fet pel seu compte i acordaren felicitar-lo.

La casa d'impressió Joan Barguñó de Barcelona facilità un pressupost per a la confecció dels calendaris a finals de 1933. Així, proposà editar cinquanta mil calendaris a tres tintes amb un paper de bona presentació al preu de quatre-centes pessetes el milenar. El motiu és que les gestions amb les altres impremtes no havien arribar a bon port.

La iniciativa d'organitzar un concurs de cartells turístics de les diferents contrades de Catalunya fou una altra proposta que va fer la Federació de Turisme Catalano-Balear a finals de desembre de 1932. La idea era col·laborar amb la dotació d'un premi i que després el material premiat de Tarragona servís per esser reproduït i distribuït en forma de material de promoció per l'entitat. Per això, aquesta federació proposava que es fessin gestions amb l'Ajuntament de la ciutat.

Els treballs que es feien del famós diccionari Espasa-Calpe no passaren desapercebuts a finals dels anys vint. De fet, l'associació hi col·laborà enviant-hi informació i fotografies. És per això que quan el mateix mes de desembre de 1932, el Consell Directiu s'assabentà que aquesta publicació estava preparant un apèndix de l'esmentada obra no tardà gens en enviar-li una nova informació ampliada i actualitzada, noves fotografies i sobretot dir-los on s'havien de col·locar aquestes fotografies, ja que en l'anterior volum havien notat una petita errada de sincronització entre text i fotos.

L'edició d'un fullet de Tarragona fou una proposta que sorgí dins la junta general de socis del 26 de febrer de 1933. Resulta òbvia la proposta ja que cal tenir en compte que feia uns quants anys que no s'havia previst editar un material d'aquestes característiques. La decisió real de dur endavant aquest projecte tot d'una quedà plasmada en la creació d'una comissió especial de propaganda, encarregada de treballar en aquest afer, formada pels senyors Piñol, Melendres i Soubielle.

La voluntat de fer una gran tirada d'aquest fullet i que aquesta fos de qualitat va fer que se cercàs el suport econòmic de la Generalitat. Així, es decidí que el Sindicat aportaria dues mil pessetes i que la resta aniria a càrrec de la institució catalana. Aquest material fou encarregat a la coneguda casa Mumbrú de Barcelona.

Sembla que les negociacions amb Ignasi Armengol, director general de Turisme de la Generalitat no s'acabaren de concretar, ja que tres mesos després l'oferta ja havia canviat. Ara es proposava fer una tirada de cent mil exemplars i amb un cost individual de 0,09 pessetes per la qual cosa es demanava fer una aportació superior a les dues mil pessetes. En aquella situació, es decidí demanar la contribució als comerços.

Una representació de la prestigiosa revista *Tierras de España* es desplaçà a finals d'abril de 1933 a la ciutat per demanar el suport moral i material de l'entitat. Els seus membres estaven decidits a editar un número especial de la seva publicació dedicat a Barcelona-Tarragona. És important dir que la revista era de qualitat, tenia una portada artística, incorporava fotos, textos literaris i periodístics, i tenia un disseny modern i innovador.

L'organització d'una exposició internacional de turisme a Barcelona fou una notícia molt ben acollida pels membres del Consell Directiu. Cal tenir en compte que havien integrat al Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona dins el pertinent consell d'organització.

El president comentà que «es tractava de fer una exposició grandiosa i que ben segur que la ciutat [Tarragona] respondrà al requeriment que se li faci i manifestar l'entusiasme que sentim perquè Tarragona tingui un estand digne de la seva importància turística». De seguida es començà a treballar amb la idea de crear un estand monumental, el qual podria estar format per unes maquetes dels principals monuments.

La voluntat de tenir un major contacte amb els turistes de Tarragona i ajudar-los en tot el que fos possible propicià que s'elaborassin uns cartells per a ser distribuïts als hotels i llocs visibles de la ciutat al març de 1934. Aquest document tan sols oferia els serveis gratuïts del Sindicat però ajudaria a visualitzar els treballs que realitzava l'associació. També cobrà importància editar tot un material corporatiu en que es donava a conèixer les tasques de l'entitat per tal que es distribuís com es considerés convenient.

Un grup d'empleats de la casa Movietone es desplaçaren a la ciutat durant la primavera de 1934 per tal d'enregistrar un film relacionat amb diferents aspectes de Tarragona. Òbviament, en tot moment comptaren amb l'assessorament del president del Sindicat, Pere Saigí, qui intentà que el màxim de la documentació filmada tingués un vertader interès turístic.

En el mateix sentit, una representació dels estudis de la Cinematografía Española Americana —CEA— de Madrid encapçalada pel senyor Vidal de Blas es desplaçaren a la ciutat tarragonina el 12 de maig de 1935 amb l'objectiu d'aconseguir suport per tal d'elaborar el guió d'un film documental de Tarragona. Evidentment, l'equip directiu acordà col·laborar-hi i aprovà el guió que prèviament l'empresa els hi havia facilitat.

Tres mesos després, el mateix senyor Vidal de Blas envià una sèrie de fotogrames del film per saber l'opinió de l'associació i alhora demanar com a favor a l'entitat que gestionàs amb Tarragona l'adquisició d'una còpia amb un cost de set mil pessetes. La Junta Directiva va veure amb bons ulls el material de prova presentat però decidí que faria les gestions després de la seva projecció, amb presència de les diferents autoritats.

L'organització de l'Assemblea de la FESIT i l'Exposició Nacional de Turisme també implicà l'edició de tota una sèrie de materials. Així, a més d'imprimir-se els corresponents estatuts també s'editā un fullet especial extraordinari dels actes. La commemoració de les noces d'argent del Sindicat, al juny de 1936, també implicà la confecció d'un fullet especial, la il·lustració artística de la portada i contraportada del qual anà a càrrec del directiu Marcel Riera[98].

98 La solvència professional del directiu Marcel Riera propocià que tingués cura d'elaborar amb molt d'èxit el cartell de la I Exposició Nacional de Turisme. Tant fou així que s'encarregà una tirada de 50.000 exemplars i es decidí que fos la imatge del segell commemoratiu.

Pel que fa referència al material més estrictament turístic s'editaria un fullet amb notes històriques de la ciutat que recollís els elogis més importants que havien tingut lloc des del període de dominació romana fins a l'actualitat. També es projectaria fer un plànol en relleu del camp tarragoní on apareguessin els principals monuments.

3.7 Patrimoni, cultura i natura: una inquietud i una línia de treball

Els vincles del Sindicat d'Iniciativa amb els afers patrimonials, culturals, artístics i esportius és un fet que no es pot menysprear quan s'analitzen els orígens d'aquesta entitat. Un exemple que demostra aquesta anterior afirmació es produí el mes de desembre de 1910, quan concedí la seva primera subvenció oficial al Club Deportivo, que tenia previst organitzar una volta ciclista a Catalunya entre els dies 6 i 8 de gener de 1911. L'ajuda consistí en un premi de vint-i-cinc pessetes per al primer corredor que arribés a Tarragona.

Una proposta alternativa de promoció de turisme cultural fou la que comentà el Sr. Baldomino Vila Prades com a comissionat del Ministeri d'Instrucció Pública, encarregat de viatjar a Buenos Aires, Uruguai i Xile. El senyor Vila només demanava informació i diapositives sobre la ciutat de Tarragona, materials que ell després utilitzaria per a unes conferències sobre museus i ciutats espanyoles. Els reunits, el mateix mes de setembre de 1911, acordaren facilitar i proporcionar la documentació.

Un altre fet que denota la sensibilitat cultural d'aquests primers anys es produiria l'octubre de 1911, quan alguns directius demanaren permís a la totalitat del consell per dur endavant reunions amb l'objectiu de crear un cercle artístic a Tarragona. Lògicament la proposta fou aprovada de seguida per unanimitat i denota l'interès per promoure la cultura a la ciutat.

Un mes després, també es plantejaria la possibilitat d'enviar una carta circular a cada escola i col·legi de la província recomanant que s'organitzessin excursions culturals a la ciutat durant els seus períodes de vacances. L'escrit aniria acompanyat amb un exemplar de la *Guia de Tarragona*.

L'urbanisme i el creixement de la ciutat fou un assumpte que preocupà de debò els membres del Consell Directiu. En aquest sentit, foren freqüents les reunions on es tractaren aspectes puntuals d'aquesta temàtica, com ara la necessària reparació de l'escalinata del zig-zag, la neteja de les portes ciclòpies i falsa grava en el projecte de circumval·lació o els típics baixos romànics de la plaça Pallol.

D'altra banda i davant les dificultats de poder visitar determinats llocs de la ciutat, el directiu Martín Navarro va proposar fer les gestions oportunes amb les respectives institucions, perquè es poguessin visitar les voltes romanes de les coves denominades de «l'aigua fresca»; les del Parc d'Enginyers i Artillers; el fòrum i el castell de Pilats.

A començaments de 1912 cobrà molta força dins l'entitat el projecte de construir un museu de Tarragona. Tot plegat, dugué un seguit de peticions de subvencions i

entrevistes amb diferents autoritats encaminades a promoure aquesta iniciativa cultural. Un dels objectius era difondre les peces arqueològiques, patrimonials i artístiques entre els futurs visitants.

Les actuacions de caire setmanal que tingueren lloc a la Rambla de Sant Joan per la banda de música de la guarnició a partir de l'estiu de 1912 també foren contemplades com una promoció turística per al visitant. Així ho va fer sabre una comissió al nou general governador militar de Tarragona.

A instàncies de l'Ajuntament de Tarragona, al setembre de 1912, el SIT col·laborà en una exposició de belles arts organitzada pel Cercle Artístic de Barcelona facilitant alguns objectes puntuals. Cal assenyalar que aquesta mostra estava patrocinada per la corporació municipal tarragonina.

La conferència pronunciada pel professor José Ramón Mélida a l'Ateneu de Madrid sobre Tarragona i altres poblacions va ser molt valorada pels membres de l'entitat. De fet, se'n va demanar una còpia per donar-li difusió a la premsa. Una altra conferència destacada fou la de Marcel Reymond en els locals del Centre Industrial el 6 de maig de 1913, que va parlar sobre el turisme i els camins entre París, Lió i la Mediterrània. Altres ponències d'aquell any, que també meresqueren el suport del Sindicat d'Iniciativa i Turisme, tot i estar organitzades per la Societat Arqueològica, van ser les de Vicenç de Moragas i la de l'arquitecte modernista Lluís Domènech i Montaner.

I és que l'estil i cànons modernistes s'identificarien fàcilment amb la indústria turística. No només des del punt de vista arquitectònic, amb la construcció d'hotels, estacions de ferrocarril o elements públics del paisatge urbà, sinó també des del vessant pictòric, o del disseny de molts materials de promoció.

A partir de la primavera de 1913 es començà a postular la possibilitat de fundar un club nàutic a Tarragona. La iniciativa, que fou promoguda pel president Lluís Soler, no aconseguiria en aquell moment l'impuls suficient, donades les dificultats per dur endavant el projecte, però ja denota una voluntat per impulsar nous projectes turístics.

Les demandes de subvencions o col·laboracions econòmiques solien arribar habitualment a la secretaria de l'entitat. A vegades eren altres entitats, empreses o persones a títol personal que tenien projectes o iniciatives d'allò més divers. El costum era estudiar-les d'una manera individualitzada i cercar la millor opció. En ocasions s'havien de descartar directament per manca de pressupost. Això és el que va ocórrer el 22 de maig de 1930 quan es rebé un carta de l'Aeroescola Extremenya de Madrid en el sentit que demanava una subvenció d'entre tres i set mil pessetes per a poder organitzar una festa de l'aviació a Tarragona.

La visita a la ciutat de l'aventurer marítim Enric Blanco a començaments de novembre de 1930 no passà desapercebuda als membres de l'associació, els quals li feren entrega d'un material de promoció. Cal considerar que l'arribada d'aquell personatge,

que havia fet la travessia de l'Atlàntic amb la seva petita embarcació, despertà un cert grau de curiositat i de ressò social[99].

Davant d'una petició de col·laboració de l'Associació d'Alumnes de l'Escola de Treball de Tarragona l'entitat turística decidí col·laborar-hi segons les seves possibilitats. El que es demanava eren llibres per crear el fons d'un biblioteca i que aquesta pogués servir als estudiants. Aquella no seria la darrera vegada que l'entitat col·laboraria amb aquell centre docent, ja que també els deixà temporalment el local social de l'entitat perquè el claustre de professors s'hi pogués reunir.

De seguida que l'Ateneu Tarraconense tingué coneixement de la mort del reconegut escriptor i artista català Santiago Rusiñol (1861-1931) decidí organitzar-li uns actes d'homenatge. Davant la rellevància d'aquell esdeveniment cultural, el SIT de Tarragona nomenà el directiu Salvador Ripoll perquè representàs l'associació dins les reunions organitzatives i acabà fent-hi una aportació econòmica de vint-i-cinc pessetes.

El SIT de Tarragona, com era habitual, col·laborava amb les iniciatives de promoció de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona. Les demandes de material escrit i gràfic solien ser habituats, sobretot si tenim en compte els treballs de difusió informativa que se'n feien a través de diferents publicacions i el caràcter d'ajut mutu que tenien aquestes associacions. Prova d'això és que dins la reunió del Consell Directiu de l'11 de novembre de 1931 s'acceptà la petició de remetre una fotografia del monument recentment inaugurat a la ciutat tarragonina en homenatge «Als Herois de 1811».

Una de les opinions que cridà més l'atenció des del punt de vista cultural durant aquests anys fou plantejada pel president del Sindicat d'Iniciativa dins la reunió del 24 de febrer del 1932 i que seguidament es reprodueix[100]:

> El Sr. Presidente habla de la necesidad que siente Tarragona de un casino que responda á las modernas exigencias de hoy día y con arreglo á la importancia que nuestra ciudad requiere. Sería necesario para esto contar con todas las sociedades culturales, industriales, esportivas, etc., en un solo local dotado de todo confort, etc., y cumpla, emplazado en uno de los sitios más espléndidos de nuestra población.

Sembla que la idea[101] de crear un casino i sobretot adquirir un casal com a lloc d'encontre cultural tingué una bona acollida per part dels membres del Consell Directiu. De fet, de seguida es creà una comissió encarregada de fer les pertinents ges-

99 Segons Llibre d'actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 15.

100 Llibre d'actes del Consell Directiu (1932-1936), pàg. 2-2 volt.

101 S'ha de dir que el SIT de Tarragona, al febrer de 1929, ja s'havia adherit al projecte que tenien diverses associacions de construir un edifici social que aglutinés totes les entitats recreatives, esportives i culturals de la ciutat, ja que es tenia el convenciment que això podria millorar la situació existent.

tions i estudiar la seva viabilitat. A més a més, també es recopilaren per al seu estudi els reglaments del Casino Mercantil de Saragossa, el Cercle de Belles Arts i el Casino Mercantil de Madrid. Tot això amb la idea de crear un casal tarragoní.

L'organització d'una exposició amb el títol «Cavalcada històrica» del reconegut artista i escenògraf Salvador Alarma fou un assumpte que despertà un cert interès dins el si de l'entitat. Es tractava de desset quadres que serien exposats a les sales de l'Ateneu de Tarragona i que anirien acompanyats d'una conferència a càrrec del soci Josep Maria Piñol. La idea de potenciar una dinàmica cultural sempre es tingué en compte a l'hora de plantejar una atracció turística.

La idea d'organitzar unes exposicions artístiques amb diferents temes turístics de la ciutat, com el seu port, va ser una iniciativa del president de l'associació. D'aquesta manera es difondrien més les tasques del Sindicat i esdevindrien unes activitats culturals per a Tarragona.

Una altra iniciativa cultural que es tingué cura d'organitzar fou un concurs de fotografies de temes tarragonins només per a afeccionats. Aquesta activitat es faria amb la col·laboració de l'Associació Fotogràfica de Tarragona, amb la qual es redactarien les bases reglamentàries del concurs i es fixarien els premis i altres aspectes.

L'esport seguia essent considerat un autèntic reclam turístic. D'una manera modesta es feren algunes petites contribucions econòmiques per tal de subvencionar determinades iniciatives. Una d'aquestes seria la Volta Ciclista a Catalunya de 1935. Així, s'aportarien cinquanta pessetes per ajudar a l'organització d'una etapa compresa entre Manresa i Tarragona. Un any després, el 1936, ja es faria una aportació de cent pessetes per tal que una de les etapes de la Volta Ciclista a Espanya finalitzàs a Tarragona.

3.7.1 Els monuments

Els monuments arqueològics de la ciutat de Tarragona sempre foren contemplats pels membres del Consell Directiu com uns elements d'atracció turística[102]. Davant aquella inquietud, una de les primeres mesures acordades fou demanar a l'Ajuntament de Tarragona que, mitjançant els coneixements tècnics de la Societat Arqueològica[103] Tarraconense, es col·loquessin plaques indicadores en els diversos monuments, cosa que facilitaria que la gent els conegués.

Això ens fa tenir en compte que el turisme cultural estava adquirint una importància a la ciutat a començaments del segle xx i que algunes entitats havien experimentat una creixent conscienciació del valor del patrimoni arqueològic i volien donar-lo a conèixer.

102 Cal recordar que dins l'article primer dels estatuts del Sindicat d'Iniciativa, ja trobam una voluntat de facilitar tots els mitjans possibles al viatger, perquè pugui visitar les belleses arqueològiques de la regió.

103 Era lògic que se sol·licitassin els serveis de la Societat Arqueològica, ja que en aquells moments havia elaborat un modern sistema d'inventari i catàleg d'antiguitats. A més es compartien uns vertaders interessos per la senyalització i difusió dels monuments i les restes arqueològiques de Tarragona.

A més a més, de seguida que s'assabentaren d'uns rumors que anunciaven que el conegut sepulcre dels Escipions era en perill de ruïna, una comissió formada pel president i el secretari es desplaçaren a l'indret per a comprovar-ho. Després de poder comprovar que els comentaris afortunadament eren infundats i de tenir la promesa del president de la Comissió Provincial de Monuments que aquest sepulcre i l'aqüeducte estarien sempre en bon estat, els reunits tancaren l'assumpte amb tranquil·litat.

Una altra mesura encaminada a aconseguir una major difusió dels elements arqueològics i monumentals de la ciutat fou l'organització d'una conferència a la Guàrdia Urbana de Tarragona. Aquesta activitat fou realitzada pel vocal Martín Navarro i pretenia transmetre uns coneixements als guàrdies de la ciutat. Així, estarien preparats a l'hora de respondre i atendre les preguntes dels turistes.

La conservació del patrimoni historicoartístic propi fou un assumpte que preocupà de debò els membres[104] de l'entitat. Prova d'això és que una vegada assabentats els membres del Consell Directiu de l'11 de setembre de 1911 de la desaparició d'objectes històrics i artístics del Monestir de Poblet, reaccionaren de seguida i van enviar una carta al president de la Comissió de Monuments en què demanaven que hi hagués una major custòdia.

Algunes actuacions o iniciatives de l'associació turística tarragonina d'aquests primers anys poden semblar insignificants o de poca rellevància, tot i que si s'observen en conjunt adquireixen un major sentit. Aquest és el cas d'una petició que es formulà al Capítol eclesiàstic de la ciutat quan s'insistí que no es despengessin els tapissos de la catedral fins al 21 de juny, data en què ja haurien fet la visita els membres del Centre Excursionista de Catalunya. La bona imatge de la ciutat seguia estant en el punt de mira de la gent del SIT.

La decisió de dur endavant excavacions arqueològiques a la ciutat, motivà un debat intern a finals de 1912 sobre el lloc on s'haurien d'iniciar aquestes. Així, el que es tenia clar era que les intervencions s'havien de fer als terrenys més propers de la catedral, per esser uns llocs amb moltes possibilitats de troballes, tal com havia indicat en la seva visita el marquès De la Vega-Inclán. Entre les diferents propostes, s'ha d'assenyalar que el directiu Pujol era partidari que les obres comencessin en un solar enmig del carrer de Santa Teresa, propietat dels hereus dels senyors Salas, on ja hi havia localitzada una part d'una antiga muralla, mentre que el president era partidari que les obres s'executessin pels voltants de l'expresidi del *Milagro*, ja que una vegada finalitzades embellirien la zona. D'altra banda, el directiu Martin Navarro opinava

104 Tal com indica Muro Morales, José Ignacio (2002): «Tarragona, la ciutat del sol brillant, el cel diàfan i de la mar tranquil·la», *Mites i Llegendes*, Cossetània Edicions, Col. Antines, núm. 4, Tarragona, pàg. 95-96, «L'aprofitament dels recursos monumentals de Tarragona va ser un altre dels eixos de la tasca del Sindicat d'Iniciativa. Les evidències del passat de Tarraco a la ciutat i rodalies, així com l'activitat urbanística i de creixement de la ciutat feien d'aquesta qüestió una prioritat en la promoció turístca. A més, membres de la direcció de l'entitat eren historiadors, arqueòlegs i arquitectes municipals.»

que el millor seria continuar les excavacions iniciades en el solar, on recentment havia aparegut una estàtua, entre d'altres coses, perquè les despeses serien més reduïdes. En definitiva, tots ells pretenien recuperar una part del passat tarragoní i ser un al·licient per al visitant.

Paral·lelament, i en base a una proposta de Martín Navarro, s'envià una carta al comissari regi de Turisme, el marquès De la Vega-Inclán, plantejant la possibilitat de gestionar amb les autoritats la construcció d'una presó provincial. L'objectiu de rerefons era utilitzar l'edifici de la presó actual com a seu d'un futur museu arqueològic.

Una setmana després, el 16 d'octubre de 1912, el Consell Directiu es congratulà d'una troballa arqueològica. Es tractava d'un mosaic d'època romana. La protecció i conservació d'aquesta peça arqueològica fou gestionada pel directiu, el senyor Pujol.

Tanmateix, no només es volia treballar en la defensa dels béns arqueològics d'època clàssica sinó que també es valorà el patrimoni d'altres etapes històriques. Prova d'això, foren els treballs efectuats amb l'objectiu d'evitar les ruïnes de l'església del Miracle. Finalment, es traslladarien els motius de preocupació a la corporació municipal.

El Consell Directiu també s'interessà per la mort de la vídua de Juan Manuel Martín, propietari d'una gran col·lecció arqueològica i que ho havia deixat en testament a la ciutat de Tarragona. El vocal i alcalde de la ciutat Roberto Guasch quedà encarregat de fer les pertinents investigacions sobre la notícia.

La importància cultural i monumental de Tarragona esdevindria una tema prioritari per a la promoció turística d'aquests anys. Prova d'això és que des del SIT, el 1915, s'impartirien uns cursets a la Guàrdia Urbana. La idea, que no era nova, era que els seus membres adquirissin unes nocions dels monuments més importants de la ciutat i poguessin informar els visitants.

Una notícia que el Consell Directiu rebé amb gran satisfacció, en la reunió del 2 d'agost de 1926, fou que havien atorgat la categoria de monuments nacionals a l'Arc de Berà, la Torre dels Escipions i el Castell de Pilats. Sens dubte, aquella declaració motivaria l'arribada d'un major nombre de visitants i en garantiria encara més la protecció.

La correcta retolació dels principals monuments arqueològics de la ciutat, no era un afer que es plantejava per primera vegada al maig de 1927, encara que en aquella ocasió, a més de demanar una millor senyalització, se sol·licitaria a la corporació municipal que col·loqués un panell explicatiu en cadascun, perquè els visitants poguessin tenir més informació del patrimoni cultural de Tarragona.

Uns mesos després, la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona continuà recordant la necessitat de senyalitzar alguns monuments arqueològics importants de la ciutat. No seria fins a la reunió del Consell Directiu del 6 de novembre de 1928, quan el vocal Salvador Ripoll presentà els esborranys dels pals indicadors, que foren del gust dels reunits. Ara només mancava demanar els pressuposts per a adquirir-los[105].

105 Dins la reunió del mes de gener de 1930 s'anuncià que el Patronat Nacional de Turisme es faria càrrec de la col·locació d'aquells rètols indicatius. Bàsicament es tractava de senyalitzar els que tenien un major interès, com és ara l'Arc de Berà, el Pont del Diable, o la Torre dels Escipions, entre d'altres. Tot

A finals de 1930 els principals monuments de la ciutat continuaven sense tenir una retolació correcta, tot i tenir el compromís del Patronat Nacional de Turisme. Davant aquella realitat, els reunits acordaren el següent[106]:

> Se acuerda lamentarse ante el Patronato Nacional de Turismo de no haber sidas atendidas las indicaciones de este Sindicato de establecer rótulos indicadores en las proximidades de la Torre de los Scipiones, Médol, Arco de Bará, etc. y demostrar el disgusto por tener desatendida a Tarragona.

Per tal de facilitar la correcta indicació i comprensió dels principals monuments de la ciutat, els directius, al març de 1931, acordaren instal·lar panells informatius en diferents llengües.

La lluita en defensa del patrimoni cultural no cessà amb el pas del temps. L'equip directiu sempre vetllà per la conservació i el bon estat de les restes monumentals, i en especial, per les arqueològiques, ja que estaven d'allò més convençuts que era un aspecte fonamental de l'atracció turística tarragonina. Davant aquelles premisses, era habitual que en denunciassin l'estat d'abandonament i sol·licitassin als poders públics la conservació. Seguidament proporcionam un fragment que posa de manifest aquesta actitud[107]:

> Así mismo, habiendo llegado a conocimiento de este Consejo Directivo el estado de abandono en que se hallan los restos arqueológicos descubiertos en la Plaza de Corsini, dirigir atento oficio al Excmo. Ayuntamiento recabándole la màxima atención.

La protecció del patrimoni cultural era un aspecte que sempre s'havia tingut en compte des dels orígens de l'associació. En aquest sentit, no ens ha d'estranyar que el SIT s'involucrés enèrgicament quan s'adonà de la desmembració de béns artístics i arqueològics del Museu de Tarragona. Aquesta problemàtica, que sorgí a finals de 1934, demostra que l'entitat turística va prendre part activa en la defensa del patrimoni propi, ja que va fer d'intermediari amb les pertinents institucions.

La restauració de les muralles de la ciutat i que el Palau d'August no fos utilitzat com a presó foren dues instàncies que se sol·licitaren a la Generalitat de Catalunya, el desembre de 1935. Se cercava una millora de la imatge de Tarragona des del punt de vista turístic però també de cara a la futura organització dels actes turístics de 1936.

i a les bones intencions de la institució turística estatal s'ha de dir que a finals de 1930 els monuments continuaven sense la retolació.

106 Llibre d'actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 16.

107 Llibre d'actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 39.

3.7.2 Les festes

Les festes de Tarragona foren aprofitades en tot moment per atreure visitants. De fet, els resultats en aquests esdeveniments gairebé sempre foren satisfactoris. Prova d'això és que segons les dades de 1911, els directius del Sindicat calcularen que havien vingut entre vint i vint-i-dues mil persones a les festes de Tarragona, de les quals quinze mil ho havien fet per mitjà del ferrocarril.

Les festivitats de la ciutat, que organitzaven les respectives comissions de festes, de cada vegada foren observades amb més deteniment pel Consell Directiu, perquè es tenia la convicció que el seu èxit seria beneficiós per al turisme. En aquests esdeveniments l'associació també solia col·laborar-hi d'alguna manera. Les festes dels Reis Mags, les de Santa Tecla o les de Setmana Santa eren algunes de les principals. Per això, quan els membres del Consell Directiu de l'11 de maig de 1927, hagueren observat la mala impressió que havia provocat la gran polseguera aixecada pels carrers durant la desfilada del recorregut religiós d'aquell any, decidiren demanar la urgent pavimentació del passeig de la Rambla de Sant Joan a l'Ajuntament.

Aquestes festes religioses de Setmana Santa de mica en mica esdevindrien l'excusa perfecta per atreure visitants. Així, es feren gestions per aconseguir un tren especial per a les dates assenyalades amb la Companyia Ferrocarriles del Norte o l'edició d'un fullet, on a més de tractar els actes propis de l'esdeveniment religiós en forma de programa, s'explicaven les grandiositats de la ciutat. A continuació proporcionam les opinions del president Lluís Soler sobre les festes de 1927[108]:

> Acto seguido dió cuenta el Sr. Presidente de que antes de Semana Santa, fué terminada la edición del folleto referente a la misma, haciendo propaganda de la grandiosidad y severidad de la procesión.
>
> También manifestó que durante los días de dicha Semana fueron muchos los forasteros que acudieron a nuestra Ciudad, habiendo atendido cumplidamente a cuantos visitaron nuestro domicilio social.

La promoció d'un turisme religiós relacionat amb les festes de Setmana Santa continuava motivant als membres de la Junta Directiva a començaments de 1930. De fet, es creia que s'havien d'organitzar unes festes totalment diferenciades de les emblemàtiques processons de Sevilla. Per això any rere any es gastaria més en material de propaganda, sobretot en fullets i prospectes. A continuació recollim les impressions del directiu Eduard Estellés[109]:

> El mismo señor Estellés se extiende en consideraciones sobre la importancia de la Semana Santa en nuestra Ciudad, pues comparada con la de Sevilla

108 Llibre d'actes del Consell Directiu (1926-1929), pàg. 13 volt.

109 Extret del Llibre d'actes del Consell Directiu (1930-1932), pàg. 3 volt-4.

resulta más seria, más sincera, más edificante, más mística y puede decirse que más católica, por lo que sería conveniente intensificar la propaganda a fin que nuestra Semana Santa sea conocida en toda Espanya y en el Extranjero.

Aquesta especial motivació faria que de cada vegada més l'equip directiu s'involucràs dins l'organització d'aquestes festes de Setmana Santa. De fet, tindria cura de coordinar bona part dels serveis logístics per tal de facilitar les màximes comoditats als assistents. Així, es parlaria amb l'alcalde i la Comissió de Festes de l'Ajuntament sobre el tema de la vigilància i aparcament per als automòbils o l'adequada instal·lació dels corresponents tribunes[110] a la Rambla de Sant Joan per a la processó del Divendres Sant, entre d'altres. També s'esperava un tren especial amb turistes estrangers, iniciativa organitzada per algunes agències de viatges.

Les festes de Setmana Santa de 1930 també comptaren amb l'organització d'un concurs fotogràfic. La idea era crear dues modalitats (professionals i aficionats) i concedir diversos premis, la qual cosa encara ajudaria més a donar a conèixer les processons de Setmana Santa de Tarragona.

Dins aquesta línia d'actuacions encaminades a fomentar els aspectes religiosos i el seu patrimoni monumental també es decidí gestionar amb determinades companyies turístiques la possibilitat de no cobrar l'entrada a la catedral durant els dies festius, en especial als estrangers i als grups. Algunes companyies contestarien informant que havien creat un tiquet especial per tal de complir la demanda realitzada.

Sembla que l'organització d'unes vistoses festes de Setmana Santa fou un objectiu que es recuperà amb força el 1935. En aquella edició, s'instal·laren unes grades a la Rambla per a la processó del Sant Enterrament, que aportaren un benefici de 635,55 pessetes; es convocà un concurs fotogràfic relacionat amb les festivitats i s'editร un fullet[111] especial d'aquestes festes.

La suspensió de les processons de Setmana Santa de 1936 ocasionà molts d'entrebancs a l'entitat, sobretot perquè ja estava a impremta un fullet i material especial per a aquella iniciativa. De fet, el text del fullet-programa deia el següent[112]:

Tarragona, la augusta ciudad Mediterránea, cuyo solio tiene por alfombra la inmensidad del mar azul, fistoneado por sus apacibles olas de blanca espuma, y por dosel, el gran tapiz de su incomparable Campo, orlado por la elegante silueta de sus montañas; Tarragona, la ciudad dorada, saturada de luz y de

110 El lloguer de les tribunes representà uns ingressos de 2.857 pessetes i unes despeses de 1.868 pessetes, cosa que donava un benefici de 989 pessetes, quantitat que l'entitat invertiria en promoció turística per a la ciutat. El nou Consell Directiu, iniciat al febrer de 1931, estudià la possibilitat de reduir la despesa d'aquestes tribunes negociant uns preus més econòmics.

111 Aquells anys s'editaren diferents fullets i cartells de les festivitats religioses, alguns dels quals foren dissenyats pels mateixos directius de l'associació. A tall d'exemple s'ha de dir que el cartell turístic religiós de les festes de Setmana Santa de 1936 havia estat il·lustrat pel directiu Marcel Riera.

112 Extret de la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona. Fullet de Setmana Santa de 1936, s/fol.

> color y dotada de un clima el más amable, que no conoce rival; Tarragona, ciudad dos veces milenaria, de cimientos ciclópeos, museo viviente de toda una civilización romana; Tarragona, con su imponente Catedral, acabado resumen de todos los estilos del Arte cristiano conserva y ama también sus tradiciones y ninguna cual su Semana Santa.

Des de feia anys l'organització de les festes populars i religioses s'havia convertit, amb l'excusa perfecta per promoure un turisme cultural a Tarragona. És per aquest motiu que al gener de 1931, i a iniciativa del Patronat Nacional de Turisme, s'acordà crear una Assemblea d'Associacions locals que tingués cura de treballar i fomentar aquest tipus de festivitats. La persona encarregada de representar els interessos del Sindicat d'Iniciativa en aquesta plataforma cívica seria el directiu Josep Maria Bella.

A més a més, a partir de les opinions de la junta general de socis de gener de 1932 es creà una comissió permanent de festes. La idea, que demostra la importància que havia adquirit gradualment a nivell social el SIT, sembla que havia sorgit d'una reunió de les forces vives de la ciutat, que havia tingut lloc recentment al Club Gimnàstic. El president de la comissió de festes, Pere Saigí, treballaria de valent per tal de crear un Patronat de Festes de Tarragona i, per a això, hi inclouria el Gremi de Confiters, el de Cafès i Similars o el d'Hotels.

La correcta organització de les festes tradicionals de Santa Tecla, cada mes de setembre, continuà essent una iniciativa de promoció turística per al Sindicat d'Iniciativa. De fet, hi continuà col·laborant dins la comissió especial de festes elaborant-hi el programa d'activitats i treballant en l'organització.

Tal volta un dels punts a destacar d'aquests anys amb relació a aquestes festes patronals tindria lloc el 1927, moment en què el SIT rebria l'encàrrec d'organitzar la secció del *Coso Blanco* dins el marc de les concorregudes festes de Santa Tecla. L'activitat, que tindria lloc entre les 17 i les 19 hores de l'horabaixa del 24 de setembre, bàsicament era una desfilada de carrosses[113] en forma de concurs pels carrers de la ciutat. En aquest sentit, s'enviaren comunicacions a les principals entitats econòmiques, recreatives i regiments demanant inscripcions i se sol·licitaren objectes d'art a les autoritats, corporacions i particulars com a premis per als guanyadors. També es nomenà un jurat encarregat d'atorgar els premis, format per Andreu Segura (alcalde de Tarragona); Antoni Ramos (professor de dibuix de l'Escola Normal); Joan Molas (professor de dibuix de l'Institut); Francesc Monravà (arquitecte provincial); Josep Maria Pujol (arquitecte municipal) i Salvador Ripoll (professor de l'Escola Municipal de Dibuix i vicepresident del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona).

Sembla que la desfilada de carrosses fou molt vistosa i animada. Tal volta perquè tot seguia un protocol preestablert, ja que la comissió fins i tot havia publicat a la

113 El SIT de Tarragona també participaria amb la seva pròpia carrossa dedicada a una quadriga romana, la qual aconseguiria el primer premi del concurs.

premsa les normes que s'havien de seguir durant l'espectacle, com ara atendre a les senyes del començament i acabament, de la batalla de flors o de les amollades de confeti i serpentines.

El resultat del concurs, segons el valor artístic que atorgà el jurat, fou: carrossa «Quadriga roma» del Sindicat d'Iniciativa i Turisme (primer premi); carrossa dels «Estevets» a càrrec del senyor Esteva (segon premi); carrossa dels «Cignes» dels senyors López i Urrubiz (tercer premi); carrossa «Cupido» de Manuel Vilar (quart premi); carrossa «Templet indi» de la Casa Blandinieres (cinquè premi); carrossa «Gals i pilotes» de P. Gibert (sisè premi); carrossa «Tennis» del Club Tennis (setè premi); carrossa «Moix» dels senyors Ripoll i Romagosa (vuitè premi) i carrossa dels «Alpinistes» dels senyors Mallol i Vallvé (novè premi). Les respectives carrosses de l'Ajuntament i la comissió de festes també es presentaren fora de concurs.

Les festes dels Reis Mags del 1933 foren organitzades amb tot detall mesos abans. Es pretenia aprofitar l'organització de la cavalcada amb finalitats turístiques. Per això, es parlaria amb el comissari de la Generalitat de Catalunya amb l'objectiu d'aconseguir el pertinent permís per poder habilitar un local de l'entitat a la Casa Provincial de Beneficència i poder conservar tots els objectes d'aquella celebració. L'esmentada autoritat s'avindria a aquella petició.

La festa de la cavalcada dels Reis Mags de 1934 fou preparada gairebé un any abans i gràcies al fet que s'havia creat una comissió especial formada per vuit persones. El motiu era que es complien vint-i-cinc anys des de la seva posada en funcionament. Per això, s'arreglà part de la vestimenta utilitzada, es crearen noves comparses i s'estudià tot amb el màxim detall. Un dels aspectes que causà més sensació fou la desfilada d'una nova carrossa, obra de Salvador Ripoll.

En canvi, l'any següent, es decidí que el Sindicat no podia dur tot el pes de l'organització d'aquesta festa. És per això que se cercà el suport d'altres col·lectius i entitats. De fet, la cavalcada sembla que va lluir gràcies als treballs conjunts de la Joventut d'Acció Catòlica, l'Orfeó Tarragoní, l'Ateneu de Tarragona, l'Associació d'Alumnes de l'Escola de Treball, el Club Gimnàstic, els Antics Alumnes de les Escoles Cristianes i la gent del mateix Sindicat d'Iniciativa.

Una altra festa de la qual el Sindicat d'Iniciativa formaria part, amb dos dels seus directius, seria l'organitzada per la colònia de valencians residents a Tarragona, els quals pretenien fer un falla i un programa d'activitats culturals catalanovalencianes per al dia de Sant Joan de 1933. Al capdavant dels valencians hi figurava el senyor Pere Solano, que havia sol·licitat el suport de l'entitat.

D'altra banda, la celebració de la Diada de Tarragona fou un altre esdeveniment que també adquirí un cert protagonisme el 1934. En aquella ocasió s'havia confeccionat un interessant programa d'activitats, que seria atractiu als ulls dels visitants. L'Ajuntament de Tarragona, en col·laboració amb diverses societats, havia organitzat els balls de sardanes, l'actuació dels castellers o una funció de teatre a l'Ateneu.

3.7.3 Les exposicions i els congressos: una carta de presentació

De mica en mica, i sobretot a partir dels anys vint, la gent del Sindicat d'Iniciativa s'adonà de la necessitat d'organitzar, celebrar i participar en esdeveniments d'un cert impacte social i mediàtic. Les exposicions turístiques i els congressos així ho permetien. Tot plegat ajudava que sonàs amb més força el nom de Tarragona.

Una de les iniciatives capdavanteres del SIT de Tarragona durant aquests primers anys fou prendre part[114] en l'organització del III Congrés de Metges de Llengua Catalana, que el 1919 tindria lloc a Tarragona. El suport a aquest tipus d'esdeveniments engrescà i motivà la gent de l'entitat dedicada a donar a conèixer les contrades tarragonines.

El Cercle de Tarragona, a inicis de maig de 1926, demanà la col·laboració de l'associació turística per tal d'organitzar la quarta edició del Congrés de la Federació de Premsa Catalanobalear, que tindria lloc a Tarragona el 28, 29 i 30 d'aquell mes. Finalment, el Sindicat s'encarregaria de programar quatre visites i repartir entre els assistents diverses guies i fullets. Els llocs a visitar serien la fàbrica i destil·leria dels pares cartoixans de Chartreuse[115]; la fàbrica de tabacs; les coves romanes i una ruta per diversos monuments.

La ciutat de Sant Sebastià organitzà una exposició turística el 1929. La modesta participació del SIT de Tarragona només es concretà en l'enviament d'un conjunt de fotografies, que s'exposaren al Gran Casino de Sant Sebastià, però ja denota el ferm interès de ser-hi present. Ara bé, sovint l'associació només enviava mostres d'agraïment quan tenien lloc iniciatives culturals que promocionaven el nom de la ciutat. Això és el que va fer el gener de 1930 quan s'assabentà de l'èxit obtingut per la Unió de Ràdio de Barcelona quan organitzà l'acte de Tarragona.

El Foment del Turisme Català organitzà una exposició turística a Barcelona del 30 de gener al 14 de febrer de 1932. De seguida l'entitat volgué participar-hi amb el lloguer d'un estand. L'entitat va satisfer les dues-centes pessetes de l'esmentat lloguer i acordà omplir-lo amb fotografies, fullets i cartells de la ciutat.

La ciutat de Tarragona els dies 9, 10 i 11 de desembre de 1932 acollí una assemblea de l'Acció Popular Catòlica. Davant la notícia d'aquell esdeveniment la gent del Sindicat va preveure l'arribada d'un gran nombre de forasters. Això motivà que es preocupassin per tots aquests visitants, i els reberen i acompanyaren a visitar les principals belleses de la ciutat.

114 Segons DDAA (1929): *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana*, vol. 65, ed. Espasa-Calpe, Madrid, pàg. 357.

115 Aquesta beguda d'origen francès tan singular es produïa a Tarragona des del 1904 i esdevé una promoció turística per a la ciutat. No debades a les seves etiquetes figurava la frase «Liqueur fabriquée à Tarragone par les Pères Chartreux» (Licor fabricat a Tarragona pels pares cartoixans).

La VII Fira Internacional de Mostres de Barcelona, prevista per al juny de 1934, despertà un notable interès en els membres del Sindicat, ja que d'una manera paral·lela s'organitzava el Saló del Turisme i dels Esports. Era una manera d'animar econòmicament aquell any. Davant aquell esdeveniment i considerant del tot necessari que Tarragona hi estigués dignament representada s'acordà participar-hi amb uns estands expositius.

El disseny artístic dels estands fou encarregat a l'artista tarragoní Salvador Alarma amb un pressupost màxim de cinc mil pessetes. A més a més, també s'exposarien els principals productes industrials de la regió. La Junta d'Obres del Port i el Gremi d'Hotelers, Cafeters i Similars hi col·laboraren subvencionant una part dels estands. A la inauguració foren convidades totes les autoritats, les entitats oficials i s'envià una targeta informativa a tots els comerços col·laboradors. Al mateix temps també es contractaren dues noies perquè cuidassin els mostradors, els tinguessin nets, i atenguessin i venguessin a la gent els àlbums de postals i llibres de Tarragona.

Després del concorregut Saló del Turisme de Barcelona s'acordà transportar tot el material dels estands al local social de l'entitat a Tarragona, en especial els cinc diorames que havia fet l'artista Salvador Alarma. D'aquesta manera, molts ciutadans tarragonins podrien admirar el treball realitzat per l'entitat. Uns mesos després, i ja durant la tardor de 1934, la Generalitat de Catalunya sol·licità els esmentats diorames per poder-los exposar al Pavelló Català de la Fira de Tolosa de Llenguadoc.

3.7.4 L'Exposició Internacional de Barcelona de 1929

L'Exposició Internacional de Barcelona de 1929 fou un gran esdeveniment per a Catalunya, és més, esdevindria un important revulsiu turístic per a les acaballes dels anys vint. El gran nombre de viatgers que es desplaçaren a la ciutat comtal amb la intenció de visitar i conèixer la ciutat i les terres catalanes és un aspecte que no podem deixar de banda quan analitzam aquests anys.

L'ocasió valia la pena i per això es volgué aprofitar aquesta carta de presentació des de diferents segments culturals, socials, polítics i econòmics. No ens ha d'estranyar si des del SIT, més d'un any abans de tan magne esdeveniment, ja es començàs a plantejar la necessitat de preparar l'edició d'una nova guia i uns fullets turístics econòmics per poder-los repartir en grans quantitats i aprofitar així el gran volum de gent que es mobilitzaria davant aquella fita internacional. Des del principi es tenia la convicció que s'havia de treballar per captar una part dels turistes desplaçats a la ciutat comtal.

Entre els diferents projectes que es pretenien desenvolupar a Barcelona, el directiu Salvador Ripoll, dins la reunió del 17 d'octubre de 1928, proposà encarregar un mapa relleu amb els monuments i panorames més destacats de la província (Arc de Berà, Torre dels Escipions, Mèdol, Pont del Diable, monestirs de Poblet i Santes Creus, etc.), perquè d'una manera fàcil es pogués visualitzar tota l'oferta cultural de

Tarragona. La idea, immediatament agradà molt als membres del Consell Directiu, que acordaren demanar pressuposts per a la seva materialització, ja que a més a més podria ser exposada a l'estand[116] que tindria l'entitat a l'Exposició Internacional de Barcelona.

En determinats moments puntuals el SIT de Tarragona esgotà el seu material de difusió (fullets i guies). Els motius són diversos: la necessitat de contemplar diversos pressuposts o els treballs de disseny dels nous materials. Un d'aquests buits es produí durant la tardor de 1928, quan s'ultimaven els preparatius per als futurs materials que havien de distribuir-se els propers mesos a l'Exposició de Barcelona. Aquest fet ens dona una idea de les limitacions en què encara es trobava l'entitat en aquesta etapa.

Pel que fa a l'Exposició Internacional Iberoamericana ubicada a Sevilla, s'ha de dir que s'enviaren unes reproduccions fotogràfiques de la Torre dels Escipions i l'Arc de Berà, que havien estat encarregades al fotògraf Vallvé. Aquests treballs s'exposarien en un dels mostradors comercials més cèntrics de la ciutat andalusa. Precisament, aquell mateix any i coincidint amb l'esmentada exposició, l'arxiver diocesà Sancho Capdevila editià l'obra *Tarragona. Guía Histórico-Arqueológica*, un acurat treball de les principals restes i ruïnes del passat tarragoní, però que a la vegada proporcionava unes dades[117] turístiques d'interès al visitant.

L'Exposició Internacional de Barcelona i la Iberoamericana de Sevilla[118] de 1929 foren tingudes en compte com una oportunitat cultural per promoure els interessos del Sindicat d'Iniciativa i Turisme i atreure visitants. Una de les primeres iniciatives sorgí de la Cambra de Comerç, que plantejà la possibilitat d'instal·lar un pavelló romà aferrat al recinte firal de Barcelona per tal de captar visitants cap a la ciutat. En el pavelló s'exposarien els principals tresors arqueològics i escultòrics dels diferents museus.

Tot el Consell Directiu s'involucrà en aquest projecte universal, el qual de seguida fou gestionat per un comitè especial dirigit des de l'Ajuntament de Tarragona. Els primers acords que decidí aquest subcomitè, amb relació a l'Exposició Internacional de Barcelona, foren: procurar aconseguir la concurrència del major nombre d'expositors de la ciutat i de la província; organitzar els mitjans i les gestions adients per

116 Per a la decoració dels estands de Barcelona i Sevilla també es feren unes ampliacions fotogràfiques dels principals símbols de la ciutat.

117 Capdevila, en el seu treball, també proporciona informació dels transports, hotels, restaurants, fondes, serveis postals, consolats, oficis religiosos, itineraris, excursions, festes o espectacles. Pel que fa al seu apartat sobre «Informes als viatgers» diu que tant el Sindicat d'Iniciativa (Atracció de Forasters), com l'Oficina de Turisme de l'Ajuntament faciliten informació al visitant. Una part del seu treball fou redactat en llengua francesa, conscient que molts dels visitants procedien d'aquest estat veí.

118 Pel que fa a la seu expositiva ubicada a Sevilla, el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona només hi col·laboraria mitjançant una proposta de la Diputació de Barcelona, el qual s'oferí per a vendre fullets, àlbums i reproduccions. El motiu geogràfic i les menors possibilitats de captació turística de la ciutat andalusa condicionaren que l'aposta de l'entitat es concentrés bàsicament a Barcelona.

atendre correctament el gran nombre de turistes que arribaran a Tarragona durant l'esdeveniment; demanar als propietaris dels establiments hotelers que millorin al màxim els seus serveis d'atenció, neteja i tots els seus serveis en general; organitzar i preparar diversos itineraris de visites procurant comoditat i economia en el servei dels automòbils o sol·licitar a l'Ajuntament que millori determinats aspectes de la ciutat, com la pavimentació dels principals carrers, la construcció del passeig arqueològic o de les muralles, l'embelliment dels monuments i tramiti amb el Circuit de Ferms Especials la ràpida millora de la carretera entre Barcelona i Tarragona, ja que en alguns trams era quasi impossible la seva circulació.

Altres demandes urgents que se sol·licitarien a l'alcaldia amb motiu de l'esdeveniment de Barcelona seria la neteja i embelliment de totes les restes arqueològiques de la ciutat i que el monument a Juli Antoni dedicat als màrtirs de Tarragona fos incorporat dins el projecte de passeig arqueològic.

A més a més, i aprofitant l'avinentesa del macro esdeveniment turístic de la ciutat comtal, dos mesos i mig abans de la inauguració oficial de l'Exposició, el president Lluís Soler es desplaçaria a Barcelona per entrevistar-se amb el comitè organitzador i visitar el comte de Ruiseñada[119] com a subdelegat del Patronat Nacional del Turisme de Catalunya per demanar-li suport econòmic amb el propòsit de fomentar el turisme cap a Tarragona.

A iniciativa del president Lluís Soler, i ja inaugurada l'Exposició de Barcelona, el juny de 1929, també es decidí estudiar la idea d'organitzar una Diada Tarragonina[120] dins el Poble Espanyol de l'Exposició Internacional de Barcelona. Així, se celebrarien les festes i els balls tradicionals en una jornada dedicada a Tarragona, on hi podrien participar l'Orfeó, els Xiquets de Tarragona, la Colla de l'Harmonia i el Cor de l'Àmfora. Les actuacions tindrien el suport d'una gran expedició de tarragonins, que es desplaçarien amb un tren especial per donar suport als participants. La problemàtica econòmica fou un clar entrebanc al projecte.

Tot i la il·lusió de participar en una Exposició Internacional, sembla que els treballs i la representació de Tarragona no estigué a l'alçada de les circumstàncies. És veritat que es feren algunes coses puntuals i s'editià un material especial amb l'objectiu de captar visitants cap a Tarragona, però no s'acabà de visualitzar aquesta presència tarragonina a la ciutat comtal. Sembla com si en part s'hagués perdut una oportunitat. Prova d'això, és l'aparició d'algunes crítiques com aquest fragment de l'article d'opinió[121]:

119 El senyor Juan Carlos Güell Churruca, comte de Ruiseñada fou el subdelegat regional del Patronat Nacional de Turisme de les zones d'Aragó, Catalunya i les Balears.

120 Segons el Llibre d'actes del Consell Directiu (1926-1929), pàg. 42 volt.

121 Boronat, J. M. (1929): «Tarragona i l'Exposició», *Diario de Tarragona*, (08/06/1929), pàg. 1.

[…] Així, doncs, avui sense tenir prou dades per a jutjar a consciència, sols apuntem una impressió. La impressió desastrosa que ens ha fet en recórrer l'Exposició Internacional del nostre cap i casal i no veure el nom de Tarragona en cap lloc, en cap *stand* ni cap palau. Només havem sabut veure de tot el nostre llegat artístic uns tapissos que allí apareixen amb una esclatant unanimitat de provinença. Què fem, doncs els tarragonins? No tenim res en les diverses branques de l'activitat humana què valgui la pena d'ésser exposat? No hi ha res entre nosaltres que podem mostrar-ho amb orgull davant tot el món? […]

3.7.5 Els espais naturals i la bona imatge de la ciutat

La bona imatge de la ciutat i la conservació i manteniment dels seus espais naturals és un altre assumpte que també s'ha de destacar en aquest primer període. Per això, i coincidint amb un debat iniciat al *Diari de Tarragona* referent a la manera que s'haurien de podar els arbres de la ciutat, el directiu Juli Francillón opinà que l'entitat s'hauria de pronunciar davant aquesta qüestió. Fruit d'un intercanvi d'opinions, s'acordà que el senyor Francillón, en nom del Sindicat d'Iniciativa, publiqués una nota de premsa donant a conèixer la seva opinió. A continuació proporcionem l'esmentat comunicat de premsa publicat al *Diari de Tarragona*[122] el dissabte dia 17 de desembre de 1910:

Señor Director del Diario de Tarragona.

En el número del miércoles del diario de su digna dirección, vimos con verdadera satisfacción que ponía las columnas de dicho periódico á disposición de todos los que querían intervenir, con su opinión, en tan importante asunto de la poda del arbolado de la ciudad y, especialmente, de la Rambla de San Juan.

Nuestra opinión, es la de que, el Ayuntamiento adoptara (ó estudiara) la proposición que hizo en su discurso en la Asamblea de constitución de este Sindicato, un entusiasta de Tarragona, á saber:

Teniendo en cuenta que las raíces crecen con relación á la cantidad de tierra y de agua y que también están en relación con las ramas y las hojas, habría por lo tanto que coronar ligeramente los árboles todos á una misma altura para que el aspecto de conjunto resultara estético.

[…] Dotaríase de este modo á Tarragona de un hermoso paseo de verano, donde á más de la agradable brisa del mar, se disfrutaría de deliciosa sombra. Por lo cual y por creer que entra de lleno en el objeto para que ha sido constituido este Sindicato, es por lo que, aprovechando la amable facilidad que nos ofrece su popular periódico, somos los primeros en acudir con nuestra

122 *Diari de Tarragona* (17/12/1910), pàg. 1.

opinión creyendo que no seremos los últimos por tratarse de un asunto provechoso para el vecindario de Tarragona.

Amb el temps, la inquietud pel manteniment d'una bona imatge de la ciutat es convertiria en una espècie d'obsessió. Prova d'això són els comentaris[123]:

Se acuerda oficiar al Excmo. Sr. Alcalde para evitar la mendicidad en esta población por efecto deplorable que causa ese espectáculo por las calles.

Sovint, també se sol·licitaria a l'Ajuntament de la ciutat que conservés boniques i netes les entrades de la ciutat. D'altra banda, i en aquell mateix sentit, a iniciativa del directiu Manuel de Peñarrubia, també es postularia la possibilitat de col·laborar amb l'Associació d'Amics de l'Arbre plantant arbres per fer més boniques i vistoses les entrades de l'estació. Per això, es demanà un pressupost de jardineria i es contemplà la possibilitat d'ampliar l'empedrat de la zona.

A més a més, pel que fa a la corporació municipal se li sol·licitaria que plantés hedra per tota la paret del passeig de Santa Clara i enderroqués una caseta abandonada situada vora el portal de Sant Antoni, ja que totes dues situacions provocaven mals efectes visuals en aquelles zones.

Paral·lelament, també es demanaria als propietaris dels solars o petits terrenys buits ubicats dins la ciutat que, mentre no construïssin edificis, plantessin arbres o plantes per millorar la imatge urbana.

Seguint amb aquesta línia d'actuacions, a finals de setembre de 1911, ja es plantejaria una discussió dins el Consell Directiu centrada en si l'Ajuntament de Tarragona hauria d'obligar o no a fer tancar els solars buits de la ciutat. Uns pensaven que la mesura era necessària, tenint en compte que s'omplien de fems i brutor, causant una mala imatge als visitants, mentre que d'altres opinaven que aquella iniciativa era millor no proposar-la a la corporació municipal, perquè sí s'aixecaven les parets als solars es perdrien moltes de les vistes panoràmiques de la ciutat situades al final de les Rambles. Finalment, només es demanaria a l'Ajuntament i a la Junta de Sanitat que obligués els propietaris a fer net amb freqüència els seus solars.

D'altra banda, també s'insistí a la Comissió de Monuments que ordenés la neteja de l'aqüeducte romà per les males herbes que allà hi havien crescut. A més se sol·licitava que es fes el mateix amb les existents localitzades en el camí que conduïa a aquell lloc.

Les queixes ciutadanes a causa de la construcció d'una sanatori al voltant de les proximitats de la concorreguda platja de l'Arrabassada, feren que el president del SIT s'entrevistés amb el president de la Diputació, l'abril de 1926, demanant-li la possibilitat d'allunyar aquesta construcció de la platja, ja que així s'evitaria el perill d'abocament d'aigües residuals.

123 Llibre d'actes del Consell Directiu (1910-1913), pàg. 48.

A proposta del vocal Francesc Membrillera, el paratge natural conegut com «el Mèdol», fou un dels llocs que per les seves belleses, es gestionà la seva protecció a través de la Direcció de Belles Arts. La idea era la seva conservació, però després sorgí el projecte d'adquirir una part dels terrenys on es localitzava la pedrera romana, que tinguessin un camí d'entrada per la carretera de Barcelona. El projecte de declaració de l'espai, com a paratge nacional, es tornaria a demanar el 30 d'octubre de 1928.

Dos anys després, al febrer de 1930, el Consell Directiu quedà angoixat quan s'assabentà que s'havia venut la finca del Mèdol i que, a més, s'estava explotant una pedrera pròxima. De seguida es prengué la decisió d'esbrinar i si arribàs el cas denunciar aquesta «profanació de tan singular paratge». Finalment es denuncià aquella pràctica a la Comissió de Monuments i es reiterà la petició que aquell espai fos declarat paratge natural.

El propietari de la finca rústica on s'ubicava el Mèdol, al maig de 1930, acabaria contactant amb l'associació i oferint la possibilitat al SIT de Tarragona d'encarregar-se i gestionar les visites d'estrangers a la seva propietat. La idea seria ubicar una caseta amb un guàrdia que controlàs les visites i fer una neteja general del paratge.

Abans de prendre cap decisió es va voler inspeccionar el terreny per visualitzar l'estat real en què es trobava la pedrera romana del Mèdol. Finalment es parlaria amb el propietari de la finca, s'acceptaria la gestió d'aquell espai natural i se cercaria una persona que per un mòdic preu acceptàs la tasca de guàrdia. La veritat és que passats uns quants mesos es veié que l'entitat no acabava de gestionar amb èxit aquella part de la finca i decidí traspassar-la a una agència turística perquè es fes càrrec de l'explotació.

3.7.6 El foment de l'excursionisme

La promoció de les activitats excursionistes es dugué a terme gairebé des dels inicis. De fet, ben aviat se cercaren representants a les localitats de Valls i l'Espluga per a l'organització de les excursions a Poblet i Santes Creus. A més a més, la idea d'organitzar i promoure excursions entre els socis[124] i els directius del Sindicat és un aspecte que tampoc es pot deixar de banda ja des d'aquests primers moments.

Les caravanes turístiques i les excursions, que organitzaven els diferents congressos foren contemplades pels membres de la Junta Directiva, com una vertadera oportunitat per a donar a conèixer Tarragona. Així, des dels inicis es realitzaren nombroses gestions per tal d'aconseguir incrementar el nombre d'aquests visitants. Entre els primers grups, cal destacar una caravana automobilística del mes d'abril de 1911 o la visita d'una representació del Congrés Eucarístic de Madrid del mes de juny de 1911.

124 La primera excursió de què es té constància, que feren els membres de l'associació, fou l'organitzada a Poblet i Santes Creus.

Per tal de poder captar aquests excursionistes-visitants, els reunits decidiren que quan s'assabentessin de qualsevol caravana o congrés que es realitzés a l'Estat espanyol, regalarien un carnet amb les descripcions de les belleses i excel·lències de Tarragona als seus participants.

En aquest anterior sentit, també es feren les gestions bastant més directes perquè determinats grups excursionistes visitessin Tarragona. Prova d'això foren les facilitats que propicià l'entitat a un grup de dos-cents excursionistes esperantistes que es desplaçaren a Tarragona durant la primavera de 1911; les gestions d'una caravana d'un nombrós grup del Cercle Artístic de Barcelona durant la tardor d'aquell mateix any; el viatge d'un grup de persones que des de Mèxic es desplaçarien a Tarragona; una excursió artística a Tarragona dels socis del Centre de Lectura de Reus; una altra organitzada pel cap de la Biblioteca Provincial de Lleida; una caravana excursionista del Sindicat d'Iniciativa de l'Arrondissement de Saint-Flour per a l'abril de 1912; una del Liceu Escolar de Lleida; l'excursió d'un grup de setanta-cinc estudiants de l'Institut de Reus; la visita d'un grup de la classe de Teoria i Història de l'Art de l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona encapçalat pel professor Lluís Folch i Torres; el desplaçament de setze integrants de la secció fotogràfica del Centre Excursionista de Barcelona o els detalls amb els seixanta-cinc membres de la banda de música de Torrente.

A instàncies de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona, a partir del març de 1912, s'organitzaria l'estada dels excursionistes participants en el 1r Congrés d'Higiene Escolar de Barcelona. Els quaranta visitants foren obsequiats amb una guia de la ciutat. Tots ells expressaren el seu agraïment per totes les atencions rebudes.

El Centre Excursionista del Bages a Manresa envià un escrit el 22 de maig de 1912 anunciant i convidant la gent de l'entitat al 2n Congrés d'Excursionisme Català. De seguida, s'acordà la participació i representació en aquell destacat esdeveniment. Alhora, es rebé una altra carta del president del Centre Excursionista de Catalunya manifestant la seva voluntat de proposar Tarragona com el lloc on organitzar la tercera edició d'aquest congrés. Els reunits acordaren fer totes les gestions possibles per dur a bon port aquell projecte, que tan beneficiós seria per al turisme.

Finalment els desitjos es compliren, i el 1914 tingué lloc a la ciutat el 3r Congrés de les Societats Excursionistes de Catalunya. Una fita rellevant i a tenir en compte en aquests moments inicials en què el foment de l'excursionisme i la coneixença del territori motivaren molts dels primers desplaçaments, com és ara el d'un grup de l'Acadèmia Àngel Guimerà, el 8 de setembre de 1915.

Sembla que aquest tercer Congrés Excursionista tingué un important contingut turístic si s'analitzen els temes tractats. Així doncs, el binomi «excursionisme» i «turisme» es donaven la mà. Segons el congressista i secretari de la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona, Manel Folch i Torres, havia arribat el moment en què els sindicats d'iniciativa posessin en valor allò que les societats excursionistes havien

descobert i conservat, que ho propaguessin i ho donessin a conèixer, facilitant tot els mitjans per fer-ho possible.

Un repte important fou l'excursió d'un nombrós grup de quatre-centes persones del Gimnàstic *Sportmen's Club* de Barcelona, que havien de visitar la ciutat el 16 de juny de 1912. Els directius hagueren de cercar el suport d'alguns socis per a l'organització de les visites i itineraris. Sembla que l'allotjament fou un assumpte fàcil de resoldre, segons el secretari del Club Pedal. Finalment, i després dels esforços, la comissió organitzadora anuncià la seva suspensió per motius aliens a la seva voluntat.

Algunes excursions tingueren un component polític destacat. Prova d'això, foren les facilitats que es proporcionaren a Antoni Roca Codina com a organitzador de l'excursió a Tarragona que havien de fer els membres de la 5a Assemblea de la Unió Nacional Catalanista, l'octubre de 1912. A més a més, també es feren gestions amb el president de la Unió Democràtica Nacional. Per aquesta destacada activitat s'enviaren mil guies a Barcelona per a esser repartides entre els assembleistes.

Els delegats de l'entitat a Toledo, els germans Lluís i Josep Ferré Domènech, el 31 d'agost de 1912 informaren que havien aconseguit que Tarragona figurés dins l'itinerari de l'excursió que havien de fer els membres amb motiu del Centenari del Greco.

D'altra banda, també s'ha de dir que a partir dels anys vint una part d'aquest fenomen excursionista evolucionarà cap a noves tendències turístiques: ens referim al càmping. Una modalitat que no podem deixar de banda quan analitzem aquests anys.

Les cartes, els telegrames o els escrits sol·licitant informació abans d'organitzar excursions a Tarragona tingueren una continuïtat constant durant la dècada dels anys vint. Una de les sol·licituds més significatives fou de l'entitat barcelonina Foment de la Sardana, que programà una excursió marítima amb unes sis-centes persones per al 1928.

Altres excursions d'aquesta època foren les de les Escoles Pies de Mataró; l'Ateneu de Tortosa; els treballadors de la fàbrica de teixits del Marquès de Villanueva; una caravana d'un centenar d'automòbils procedents de Gènova, que arribaren el 25 de juny de 1920; l'alumnat i professorat de l'Institut de Lleida, etc.

En alguna ocasió els excursionistes només feien una aturada en tren a l'estació, ja que el seu destí era un altre. Aquests petits moments foren utilitzats pels membres de l'associació per passar a saludar i repartir fullets, ja que s'aprofitava qualsevol oportunitat per atreure visitants. Prova d'això és el que passà l'abril de 1929[125]:

> Con motivo del Congreso Internacional de Ciudades pasó un tren especial por esta estación de ferrocarril habiendo ido una Comisión de Consejo Directivo a saludar a tan ilustres viajeros, entregando folletos de propaganda.

Els excursionistes que es reberen amb motiu de les festes de Setmana Santa de 1929, no només realitzaren activitats religioses sinó que feren altres visites, com les de

125 Segons el Llibre d'actes del Consell Directiu (1926-1929), pàg. 39 volt.

la fàbrica de tabacs o el Club Nàutic. Aquests, que es traslladaren amb trens especials, foren acompanyats en tot moment pels directius de l'entitat, els quals organitzaren els pertinents itineraris.

En aquests moments, els treballs realitzats pels membres del SIT en matèria excursionista eren bastant esporàdics[126], depenent de les circumstàncies i a l'espera dels grups que s'hi interessessin.

Des de la presidència de Lluís Soler, al maig de 1929, es suggerí la possibilitat d'organitzar una excursió a Sitges, expedició que finalment arribaria fins a Barcelona per poder visitar el recinte de l'Exposició Internacional i contemplar la bellesa de la nova il·luminació.

El Liceu Escolar de Lleida programà una excursió a Tarragona durant la primavera de 1930. El SIT de Tarragona hi col·laborà amb l'assessorament cultural de les visites i proporcionant un material turístic de la ciutat per al grup.

Un altre grup seria el dels piragüistes aragonesos, que organitzaren una excursió pel riu Ebre des de Saragossa fins a la seva desembocadura. La iniciativa comptà amb el suport del Sindicat d'Iniciativa de Tarragona ja que els tramità els corresponents permisos de pernoctació al far de Buda.

La promoció d'unes rutes excursionistes alternatives a les ja tradicionals fou un assumpte que s'estudià el juny de 1930. Es volia ampliar l'oferta existent i poder oferir així un major ventall de possibilitats als visitants. Cal tenir en compte que en aquells moments se solia visitar Poblet, Santes Creus o el Mèdol. A aquests indrets ja tradicionals s'hi volien afegir Tortosa, Escornalbou o Tamarit.

Un material que no publicà el SIT però que no podem obviar quan analitzam l'excursionisme tarragoní d'aquests anys és el quart volum de la col·lecció *Album Meravella. Llibre de les belleses naturals i artístiques de Catalunya* i que es dedicà íntegrament a Tarragona. Aquesta publicació, que supera les tres-centes pàgines, obra de diversos autors i editada a Barcelona el 1931, és d'una qualitat exquisida i aporta tota una informació molt interessant per poder conèixer i valorar la província. Sens dubte la seva aportació fotogràfica mereix una especial atenció.

De mica en mica, el SIT de Tarragona s'assabentà de la visita de nous grups excursionistes, com és ara el Centre Natura de Barcelona que visità la ciutat el febrer de 1932. En molts casos una petita representació de l'entitat tenia cura de rebre'ls i tenir algun tipus de detall amb aquests grups. El mateix faria un any després amb el Dinamic Club de Barcelona, que arribà el 2 d'abril, l'Institut Geogràfic de Grenoble, l'Agrupació d'Estudiants de Farmàcia Francesos o l'Associació d'Estudiants Universitaris de França i Bèlgica.

126 Tanmateix, de mica en mica s'articulà una oferta excursionista per les comarques i nuclis tarragonins. Prova d'això és que l'arxiver diocesà Sancho Capdevila a la seva guia *Tarragona. Guía Histórico-Arqueológica* de 1929 ja inclogué un interessant apartat dedicat a les excursions.

Sembla que a partir d'aquests moments, la gent del Sindicat intensificà la pràctica excursionista i aquestes cada vegada foren més llunyanes. Així, a mitjan febrer de 1933 l'equip directiu proposà organitzar una excursió al Santuari de Núria. La idea era visitar l'esmentat temple, contemplar les belleses naturals dels Pirineus, i a la vegada assistir a les pràctiques i concursos d'esport d'hivern a la vall de Núria.

L'organització del viatge/excursió a Núria acabaria entusiasmant nombroses persones de Tarragona. Davant aquell previsible èxit de concurrència i per motivar encara més aquella eixida s'acordà establir una copa com a premi del SIT al guanyador de la classificació general del concurs i una altra al guanyador dels classificats tarragonins.

Un altra manera de col·laborar amb el foment del l'excursionisme tarragoní consistiria en acceptar una proposta del Centre Excursionista de Tarragona, formulada al mes de maig de 1933. La sol·licitud d'aquest centre es concretava a poder utilitzar el local social del Sindicat per poder organitzar les corresponents reunions a canvi de fer una aportació de trenta o trenta-cinc pessetes mensuals.

De mica en mica, l'Oficina de Turisme de Catalunya començà a enviar grups d'excursionistes a Tarragona, la qual cosa va ser molt ben vista per l'associació. Un dels primers i més nombrosos fou mitjançant el suport de l'Associació Obrera de Concerts, que desplaçà cinc-cents excursionistes. Davant la previsió que n'arribassin més s'organitzaren unes festes per tal de fer-los agradable la seva estada.

El cap de l'Oficina de Turisme de la Generalitat, el senyor Armengol, acompanyat d'una petita comitiva feu una excursió per Escornalbou a finals d'abril de 1935 on admiraren els paisatges de la zona. La visita, a més, serví per parlar sobre alguns temes relacionats amb el SIT i alhora demostrar el seu interès en què s'organitzés a Tarragona la futura assemblea de la FESIT.

La mateixa Oficina de Turisme de Catalunya, l'abril de 1936, comunicà que un grup d'estudiants de l'Escola Normal de Barcelona tenia la intenció de desplaçar-se a Tarragona per tal de conèixer la ciutat. En aquest sentit, sol·licitaven una llista de les obres o publicacions que tractassin els museus, els monuments, etc. Òbviament, s'accedí a respondre en el sentit de la pregunta formulada.

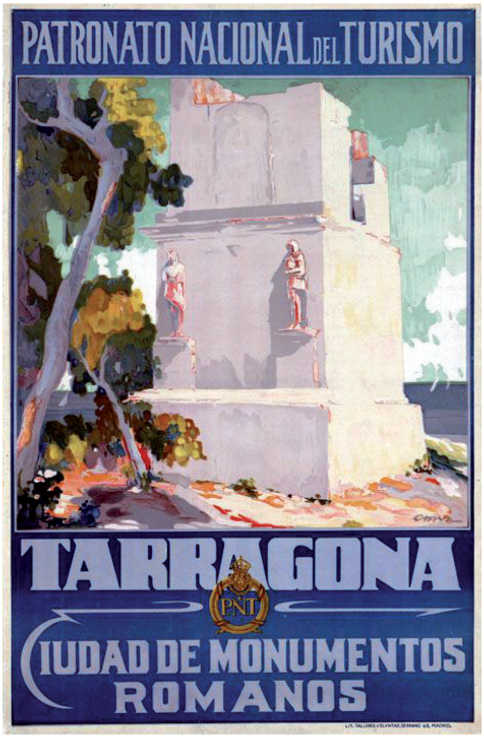

Selecció de cartells de promoció turística de les Festes de Setmana Santa. El tema religiós de les processons es va veure com un reclam turístic d'interès per a Tarragona al llarg del temps i sempre es lloà la seva austeritat i solemnitat. A partir de l'anàlisi d'aquests cartells es pot veure l'evolució gràfica d'aquests materials.

L'edició de segells de promoció turística també va ser tinguda en compte per a la promoció de la 1a Exposició de Turisme de Tarragona del 1936.

El Patronat Nacional de Turisme també editá tot un conjunt de materials de promoció turística de Tarragona a nivell estatal. De rerefons trobam la col·laboració turística del SIT. Prova d'això aquí es poden veure dos cartells que editá el PNT el 1929 i 1930.

4. LA LLUITA PER LA SUPERVIVÈNCIA I LA VOLUNTAT DE CONTINUAR TREBALLANT EN PRO DEL TURISME (1939-1960)

4.1 Les dificultats arran del període bèl·lic i la postguerra

La sessió de la Junta Directiva del 24 de març de 1939 ja esmentaria en el seu Llibre d'actes la referència «III Año Triunfal». Això suposava l'inici d'una nova etapa històrica en la qual el SIT de Tarragona passava a integrar-se plenament dins el nou règim de la dictadura franquista. De fet no quedava un altre remei i per això ens trobam amb les següents referències[127]:

> Se lee el acta de la sesión anterior que es aprobada al reintegrarse a la España Nacional [...]. Se acuerda agradecer al Excmo. Gobernador Militar y demás autoridades locales las facilidades que nos ha dado para posesionarnos nuevamente del local y por el apoyo que los señores Gobernador Civil[128] y Alcalde han prestado a esta Junta. Se toma el acuerdo de solicitar del Excmo. Ayuntamiento el nombramiento de un delegado de la Corporación Municipal y una subvención mensual que nos permita utilizar el material de la extinguida Oficina Municipal de Turismo. Igualmente se acuerda comunicar a la Delegación Provincial de Propaganda de F.E.T. la reanudación de actividades y solicitar el nombramiento de un delegado[129] de la misma para la junta y enviar una salutación a otras actividades locales.

La posada en funcionament de les activitats i afers del Sindicat d'Iniciativa no va ser fàcil, sobretot si es té en compte que diversos socis i directius patirien l'exili i la repressió franquista i quan s'accedí novament al local s'adonaren que havia desaparegut pràcticament tot. La llista[130] de béns «espoliats» era bastant llarga i dona compte de

127 Llibre d'actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 2.

128 Tanmateix el governador civil envià un escrit amb relació a la depuració de personal, encara que ben aviat també s'interessà per la situació turística existent abans de l'alçament militar.

129 La persona escollida per a vetllar i representar els interessos de la Prefectura Provincial de Propaganda de FET i de las JONS seria Isidro Valentones. Ara bé, uns mesos després seria substituït pel senyor Sabater Palomares.

130 Segons la valoració inicial que es feu en un primer moment es trobaren en falta els següents objectes: els quadres de la catedral i la torres dels escipions, una cadira, dos penjadors, dues tovalloles petites,

la intensitat final de la guerra. Ara bé, de mica en mica es reposà el material necessari perquè l'oficina comencés a treballar i es contractaren els serveis d'un empleat i una mecanògrafa, cadascun amb uns sous ben discrets.

Ben aviat també se cercà un local més cèntric i, aprofitant la conjuntura, es decidí fer les gestions oportunes per tal de poder ocupar l'antic local del Centre Catalanista Republicà ubicat al passeig de la Rambla del Generalísimo número 50. La idea del directiu Josep Maria Melendres[131] es materialitzaria entre abril i maig de 1939 i, de fet, quatre mesos després ja s'organitzaria la inauguració oficial del local amb una exposició de l'escultor Salvador Martorell.

El parlament que oferí el president en ocasió de la inauguració oficial del nou local social mereix una atenció especial, sobretot si tenim en compte el context històric del moment i alhora perquè es posen de manifest unes suposades desavinences amb l'anterior autoritat política republicana[132]. A continuació, proporcionam un fragment de la crònica que es relatà en ocasió d'aquell acte[133]:

> El Presidente toma la palabra para renovar ante las dignísimas autoridades asistentes, los deseos del Sindicato de trabajar incansablemente para el mayor desarrollo del turismo en nuestra provincia, que es contribuir en el radio de acción que nos está encomendado a la difusión de las bellezas de España, máxime ahora que ha desaparecido aquella baja política, que con la capa de que la labraban para dignificar el turismo no hacían más que combatir a nuestro Sindicato por el hecho de que sus Juntas siempre han estado integradas por elementos que no pertenecían a núcleos que en los últimos años han llevado el timón del municipio de Tarragona. Hacer resaltar que precisamente en el mismo local que hoy alberga el Sindicato era donde se habían fraguado todas las intrigas conducentes a anular nuestra labor. Dedico un elogio a los miembros de la Junta que en el periodo de dominación marxista supieron sostener el Sindicato completamente apartado de toda actividad, limitándose a cuidar de su administración y conservación del material existente. Finalmente renovó nuestra adhesión incondicional al Gobierno nacional y a nuestro Caudillo.

---

dues tovalloles grans, dos gots de vidre, una làmpara portàtil, tres tinters de vidre, dues escopideres, tres estoretes de coco, una catifa, un rellotge de paret, un lavabo de water, totes les bombilles, un poal d'aigua, dos tamborets de roure, quatre seients de bova, una màquina d'escriure i totes les obres d'art.

131 Sembla que aquest local era de la seva propietat.

132 És important fer notar que almenys a nivell escrit no es té una constància anterior d'aquests conflictes polítics del SIT amb els membres de la República i que segurament obeïa a una estratègia per tal d'encaixar millor el SIT dins l'estructura franquista.

133 Llibre d'actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 7 volt-8.

La inauguració del nou local[134], el suport a l'entitat de les diferents institucions franquistes, l'organització de les festes populars de Santa Tecla com a patrona de la ciutat amb molt d'encert, i algunes petites iniciatives puntuals fa que puguem parlar d'un ràpid reconeixement polític i social del SIT de Tarragona. Òbviament, això es traduí en un increment del nombre de socis, ja que durant la tardor de 1939 es donaren d'alta Eusebi Múgica Jaca (president de la Diputació), Agustí Sandoval, Josep Maria Moncaba López, Joan Boada Piqué, Pere A. Martínez, Albert Díaz de Brito, Josep Macian Pérez, Antoni Sánchez Galán, Germà Lorente, Bartomeu Sartigán, Josep Maria Mayol, Joan Vallvé Morera, Josep Maria Moragas o Lluís Claudet Fortis, entre d'altres.

D'altra banda, també s'hagueren d'iniciar els contactes amb la nova institució turística estatal, el Servei Nacional de Turisme[135]. La idea era informar de la reanudació de les tasques de l'entitat i sol·licitar una subvenció mensual ordinària, l'enviament de material de promoció, els serveis d'un intèrpret i una subvenció anual extraordinària a causa de l'espoli que havia sofert el local. A més a més, també se sol·licità el deute que tenia pendent l'anterior institució turística estatal.

Les senyals d'adhesió al nou règim foren constants en aquests primers anys. Així, abans de començar cada reunió es feia constar el lema «Año Triunfal» i s'havia de demostrar una perfecta sintonia amb el poder polític. Prova d'això és que quan es rebé un escrit del president de la comissió organitzadora que demanava un representant de l'entitat per a la peregrinació a la Santíssima Verge del Pilar en honor als excaptius de la Guerra, de seguida es nomenà al senyor Timoteu Zanny perquè hi actués de delegat.

A partir de la reunió del 10 d'agost de 1939 també ens trobam amb una reincorporació del president Guillem Boxó dins els afers de l'entitat, després d'haver satisfet els seus corresponents deures militars.

La creació a nivell estatal de la Direcció General de Turisme es posà de manifest en l'escrit que es rebé d'aquesta institució el 18 de setembre de 1939. En el document s'informava que en breu s'enviaria una important remesa de propaganda i que a partir del gener de 1940 es podria demanar una modesta col·laboració econòmica[136] de l'Estat. També es contestava afirmativament a la petició del Sindicat d'assumir la representació oficial del Servei Nacional de Turisme, cosa molt ben vista per l'equip directiu.

---

134 El trasllat i l'adequació al nou tingueren un cost de 2.406 pessetes, xifra elevada si es té en compte el difícil context econòmic del moment. La Diputació Provincial de Tarragona va fer una aportació extraordinària de cinc-centes pessetes.

135 En l'àmbit estatal, el Patronat Nacional de Turisme –PNT– desaparegué, a causa de la Guerra Civil, i donà pas a la Direcció General de Turisme –DGT.

136 Després de valorar les despeses que tenia l'associació i que era l'organisme que representava els interessos turístics de la Direcció General de Turisme s'acordà demanar una subvenció de sis mil pessetes.

La discreta però bona marxa del SIT de Tarragona durant aquests primers moments de l'etapa franquista contrasta amb la situació general de crisi que es vivia en aquests anys. De fet, gradualment s'incorporaven més socis i algunes institucions feien efectives unes determinades aportacions anuals. Un dels exemples més significatius és el de la Diputació Provincial de Tarragona que aportà una subvenció anual de tres mil pessetes per gastar lliurement i una altra de cinc mil per a conceptes més concrets.

Pel que fa a la Diputació Provincial de Tarragona s'ha de dir que uns anys després de la Guerra Civil ja crearà la Comissió d'Educació, Esports i Turisme[137] dins la seva junta gestora. De l'anàlisi dels llibres d'actes que es disposen es desprèn com el tema cultural, artístic i arqueològic[138] es lliga amb unes clares connotacions turístiques. A més a més, també es significatiu que en el mateix nom de la comissió ja s'incorpora el mot «turisme», signe de preocupació per aquest camp. Ara bé, s'ha de dir que els esforços d'aquesta Comissió se centraran majoritàriament en l'educació, els esports o les biblioteques, àrees per ventura més necessitades a nivell immediat. A més, els seus pocs recursos econòmics limitaran en aquests primers moments la concessió d'ajuts o subvencions, inversions que s'incrementaran amb el turisme a partir dels anys seixanta.

L'Ajuntament de Tarragona a més de fer anualment unes aportacions econòmiques al SIT també tingué en compte les tasques que realitzava i procurà treballar-hi conjuntament. Així, malgrat només sigui un petit exemple, s'ha de dir que de seguida que es creà la Comissió d'Ornament Públic i Embelliment dins el si de la corporació municipal, l'associació hi quedà representada mitjançant la designació d'un vocal. La persona escollida fou el president, Guillem Boxó.

Una representació de l'associació formada per Pere Saigí i Josep Maria Melendres es desplaçà a Madrid al novembre de 1940 per entrevistar-se amb el director general de Turisme[139] i el secretari general, respectivament. Des de la DGT se'ls informà que aviat es tornarien a constituir unes noves juntes provincials i locals de turisme per tot

137 Tota la seva documentació es pot consultar a l'Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona —AHDT—, on es conserven els Llibres d'actes de la Comissió d'Educació, Esports i Turisme entre 1949 i 1968. Si analitzam detingudament els treballs d'aquesta Comissió ens adonam que col·laborà econòmicament amb algunes publicacions del SIT. També dins el seu pressupost de 1950, integrat dins el Llibre d'actes de la Comissió d'Educació, Esports i Turisme (1949-1951), s/fol., dedica una partida de cent mil pessetes a la Secció de Turisme.

138 Per ventura un d'aquests millors exemples sigui la defensa dels mosaics romans d'Altafulla, Els Munts, perquè aquests es quedessin a Tarragona, patrimoni valorat com un bé turístic que s'intentarà canalitzar a través dels museus.

139 Malgrat sembli sorprenent, també s'envià un escrit a la DGT sol·licitant una subvenció extraordinària de sis mil pessetes. No debades encara es tenia un deute pendent amb aquest valor per haver organitzat de la I Exposició Nacional de Turisme el juny de 1936 i sobretot perquè no s'havia pogut fer efectiva la subvenció de l'antic Patronat Nacional del Turisme. No seria fins a l'any següent quan la DGT aprovaria un crèdit extraordinari per fer front a les factures pendents. La Junta Directiva del 12 d'abril de 1943 donà per tancada la liquidació pendent.

Espanya, a excepció feta de les províncies que ja comptassin amb un sindicat d'iniciativa consolidat, com era el cas de Tarragona. Evidentment eren notícies positives, perquè es tenia en compte la feina i la trajectòria de l'associació.

I així, el 21 de febrer de 1941, el cap d'Estat signà un decret, que es publicà en el butlletí oficial el 7 de març, en el qual s'informava de la constitució i funcionament de les juntes provincials de turisme[140]. En el mateix text s'indicava que en el cas de Tarragona seria el Sindicat d'Iniciativa l'entitat que gaudiria d'aquestes funcions. A partir d'aquests moments el SIT de Tarragona s'hauria d'adaptar a la nova normativa oficial en aspectes relatius al seu funcionament intern[141], com era: una reunió mínima cada trimestre; la DGT hauria d'aprovar el seu pressupost anual enviant-hi una memòria econòmica; assessorar i desenvolupar el foment del turisme a la província segons les directrius estatals o assessorar el que sigui sol·licitat per la DGT.

Per tal d'assumir aquestes competències el primer que es va fer va ser enviar una còpia dels estatuts i del reglament de funcionament intern a la DGT, i informar de quins eren els membres que formaven l'actual junta. Un mes després també es respongué a la petició de donar comptes de les entrades econòmiques obtingudes des de dia primer.

Les funcions de Junta Provincial de Turisme facilitaren una certa estabilitat al SIT de Tarragona. No debades es tenia el suport de la DGT. Ara bé, els membres de l'equip de govern no cessaren de seguir fent gestions amb altres institucions per tal d'incrementar les seves entrades econòmiques. En aquest sentit, s'ha de dir que tot i que els ajuntaments estaven obligats a destinar unes determinades quantitats a inversió turística eren pocs els que ho feien, i se'ls havia d'anar al darrere per tal d'aconseguir almenys un ajut. De fet, dins la reunió del 5 de novembre de 1941 s'optà per fer una sol·licitud de quatre mil pessetes a l'Ajuntament de Tarragona, de les quals mil es destinarien a l'atenció dels turistes i tres mil al manteniment intern de l'entitat.

La preocupació pel tema econòmic durant aquests anys també es posa de manifest dins l'equip directiu, i serà habitual que gairebé a cada reunió de la Junta Directiva el tresorer reti comptes de la situació econòmica de la caixa de l'entitat; moviments de caràcter molt inestable i que estaven condicionats a l'efectivitat de les diferents subvencions. De fet, un dels problemes d'aquests anys és que les institucions prometien o concedien diverses subvencions o ajuts però molts d'aquests no es feien efectius.

La primera junta general de socis que tingué lloc després de la Guerra Civil no es convocà fins al 7 de febrer de 1942, ja que fins aleshores no s'havia obtingut el corresponent permís del Govern Civil. En aquella reunió es llegí la memòria d'activitats compresa entre 1936 i 1941, s'explicaren els moviments i la situació econòmica

140 Cal assenyalar que molts sindicats d'iniciativa havien desaparegut durant la Guerra Civil i era necessari crear unes estructures semblants per tal de reorganitzar el turisme.

141 Una de les primeres mesures a prendre fou la unificació del personal del Sindicat d'Iniciativa i de la Delegació de la Direcció General de Turisme.

i sobretot s'acordà que per tal d'omplir les vacants existents dins la Junta Directiva se sol·licitassin vocals representants de la Diputació Provincial, l'Ajuntament, el Club Nàutic i el Club Gimnàstic. Pocs anys després també es decidiria que hi tinguessin un representant la Junta Provincial de Premsa, la Cambra de Comerç, Indústria i Navegació[142] de Tarragona, la Cambra de la Propietat o la Delegació d'Educació Popular.

Els nous directius prengueren possessió del seu nou càrrec a la següent reunió de l'equip directiu i foren els següents: Srs. Guasch i Pedrol (vocals electes del SIT), Sr. Josep Maria Moragas Soler (Diputació), Sr. Ricomà (Ajuntament), Sr. Josep Monguió Vidal (Gimnàstic).

La inestabilitat pròpia de la Segona Guerra Mundial es va deixar sentir d'una manera indirecta dins la reunió del 13 d'abril de 1942. Així, s'informà que en una biblioteca de París, catalogada amb el número 75, hi havia una peça que deia «Maqueta construïda por M. Petit Rodel de las fortificaciones y murallas de Tarragona, a base de los planos iniciados por Antonio de Martí a primeros del siglo XIX». Evidentment, es tractava d'una maqueta que previsiblement fou utilitzada per organitzar l'atac a Tarragona del mariscal Louis Gabriel Suchet (1770-1826) durant la Guerra del Francès. Per tal de recuperar aquest bé històric, i aprofitant les bones relacions franquistes amb l'Alemanya nazi, se sol·licità la seva devolució al cònsol alemany Loebe.

La mort de l'expresident del SIT de Tarragona i propulsor del Sindicat d'Iniciativa i Turisme d'Aragó Francesc Cidón va ser una notícia molt lamentada el juny de 1943. Es recordà que el senyor Cidón havia estat un dels fundadors de la Cavalcada dels Reis Mags de la ciutat i s'aixecà aquella sessió en senyal de dol. Més endavant se li organitzaria una exposició en el seu honor.

Els lligams del Sindicat d'Iniciativa amb l'Església sempre havien estat bastant puntuals però respectuosos. Ara bé, una representació de la societat no dubtà a assistir als funerals que tingueren lloc a la catedral en homenatge al reconegut cardenal tarragoní Francesc Vidal i Barraquer[143] (Cambrils de Mar 1868 - Friburg 1943), el qual havia mort a Suïssa. La junta també envià un escrit de bona disposició al nou administrador apostòlic de la diòcesi, Salvador Rial. En aquest sentit, és necessari assenyalar que aquest personatge defensor de la llibertat de l'Església i de la llengua i cultura catalana ja havia contribuït a evitar els incendis d'esglésies i convents de Catalunya durant la Segona República i s'havia negat a signar la lletra col·lectiva de l'episcopat espanyol de l'1 de juliol de 1937 a favor de l'Espanya del general Franco, com a conseqüència d'això li prohibirien retornar en vida a la seva diòcesi, la qual governaren en nom seu els vicaris generals Salvador Rial i Francesc Vives.

142 S'ha d'esmentar que la gent del SIT de Tarragona s'alegrà molt que dins la Memòria d'activitats de la Cambra de Comerç de 1942 hi hagués una destacada ressenya de les activitats realitzades per l'associació.

143 És important assenyalar que la tasca d'aquest cardenal va ser molt ben vista pels membres de l'equip directiu del SIT, sobretot si tenim en compte que va ser un declarat opositor al franquisme.

Un símptoma que dona fe de la importància que estava adquirint l'associació és que després des tres anys d'haver pres possessió del nou local s'iniciaria una llarga reforma d'obra[144], sobretot de la façana, la qual estava molt malmesa, però també de l'interior. La data d'inauguració no seria fixada fins al 4 d'agost de 1944 moment en què també seria inaugurada de forma oficial una exposició artística col·lectiva.

El nou espai comptaria amb cinc habitacions grans; un atri d'estil pompeià amb columnes romanes d'ordre dòric i una reproducció del nin etíop del Museu Arqueològic; l'oficina d'informació decorada amb gravats i mapes perfectament il·luminats; la sala d'exposicions de 9x10 metres; la sala de juntes plantejada d'estil modern, còmode i amb una petita biblioteca i arxiu, i una magnífica façana decorada amb motius artístics d'època romana.

És important assenyalar que el director general de Turisme, Lluís A. Bolín, es desplaçaria a la ciutat amb motiu d'aquell acte i que aprofitant l'avinentesa de comptar amb l'autoritat turística entre els presents es prepararia una agenda d'activitats.

L'acte d'inauguració comptà amb l'assistència de les diferents autoritats i després de fer la corresponent benedicció religiosa es pronunciaren els discursos del president del SIT de Tarragona, Guillem Boxó; de l'alcalde de la ciutat, Agustí Sandoval Panasachs, i del director general de Turisme, Lluís A. Bolín. A continuació el Gremi d'Hosteleria obsequià els assistents amb un tast de vi.

La junta general celebrada el 26 de febrer de 1945 serví per fer el corresponent balanç econòmic i passar revista a la feina feta en el darrer any. Els càrrecs directius que havien de cessar segons les normes estatutàries no ho feren, tenint en compte la difícil situació que es vivia i per no causar una major inestabilitat al règim de funcionament intern.

La defunció de l'expresident de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense i del Patronat de Poblet, Pere Gil Moreno de Mora, causà un gran desànim als membres de l'associació la primavera de 1945. Així, organitzaren una sortida amb autocar per a tots aquells directius i socis que volguessin anar als actes fúnebres.

La bona predisposició del governador civil i la voluntat d'aquest d'ajudar a tirar endavant millores i projectes turístics faria que el president del SIT s'entrevistés amb aquesta autoritat una vegada cada mes per informar-lo de quines eren les principals reivindicacions.

La primera audiència d'aquest tipus tingué lloc l'abril de 1944 i ja se li proposaren les següents problemàtiques: la reposició del tren exprés diari amb València; la compra dels terrenys del fòrum per part de l'Estat; la construcció del Museu Provincial; les excavacions de l'amfiteatre; la campanya contra la mendicitat en els trens i la ciutat, i l'estat en què es trobava l'estació de ferrocarril. Lògicament era molt difícil posar remei a tots aquests assumptes però era una manera d'anar avançant en positiu.

144 Aquesta reforma seria subvencionada per la Direcció General de Turisme, la Diputació Provincial i l'Ajuntament de la ciutat.

Paral·lelament també es gestionà amb l'Ajuntament que demanés als menjadors de l'Auxili Social[145] «que se prohiba la salida de los muchachos antes de haber comido la fruta en el propio local, pues en caso contrario echan las pieles de platanos y naranjas por el suelo, con el consiguiente peligro para los transeuntes, y que la salida se realice con orden y por las aceras para evitar accidentes.»

Els mesos d'hivern de 1946-1947 suposaren un període de canvi en el si de l'entitat. No ens ha d'estranyar si tenim en compte que el fins aleshores president Guillem Boxó havia estat desacreditat per alguns directius durant els mesos anteriors pel fet d'haver abonat algunes factures pendents de la reforma del local sense el consentiment de la junta. Així, després de la corresponent junta general de la qual només en tenim constància, a partir del 10 de febrer de 1947 la Junta Directiva quedà integrada de la següent manera[146]:

Junta Directiva (febrer, 1947)	
Sr. Manel Montoliu i Togores	President
Sr. Josep Ixart de Moragas[1]	Vicepresident
Sr. Pere A. Martínez	Secretari
Sr. Josep Maria Banús Vidal	Tresorer
Sr. Pau Olivé Sanromà	Comptador
Rd. Dr. Pere Batlle Huguet	Bibliotecari/arxiver
Sr. Josep Maria Monravà López	Vocal
Sr. Josep Gramunt Subiela	Vocal
Sr. Lluís de Muller i Ferrer	Vocal

1 Segons Rovira Gómez, Salvador J. (1993): Els Ixart del segle xx (Josep Ixart i de Moragas), Ed. Indústries Gràfiques Gabriel Gibert, Col. Pau de les Postals, núm. 13, Tarragona, pàg. 56, Josep Ixart era soci del Sindicat d'Iniciativa des de la seva fundació i seria nomenat vicepresident a proposta del nou president Manel de Montoliu.

La presidència passava a estar ocupada pel crític i historiador de la literatura Manel de Montoliu i de Togores (1877-1961) i sembla que l'equip engrescà de veritat, en termes generals, sobretot si tenim en compte que durant les properes reunions es donaren d'alta més de setanta-cinc socis i la caixa arribaria quasi a les trenta mil pessetes. A més, l'anterior Junta Directiva seria investigada per diferents fets suposadament negligents.

La preocupació per la defensa del patrimoni cultural i els seus monuments continuà essent una prioritat dels nous membres directius. Aquesta dèria es materialitzaria en la creació de la Comissió de Defensa dels Tresors Arqueològics i Artístics[147].

145 Llibre d'actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 11-12.

146 Elaboració pròpia a partir del Llibre d'actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 50.

147 La comissió estigué formada per Josep Maria Monravá, Pere Batlle, Pau Olivé i Josep Maria Banús.

La junta general de socis del 31 de gener de 1949 renovà parcialment el Consell Directiu. Així, mitjançant un sorteig previ s'acordà que havien de sortir de l'equip de govern Pere Batlle, Lluís de Muller i Pere A. Martínez. El seus substituts serien Frederic Torres Brull, que actuaria d'arxiver; Pere Armengol Vallverdú, que seria nomenat secretari, i Antoni Guerrero, que passaria a ser vicesecretari. A aquests, cal afegir-hi l'entrada de Ricard Forés, en qualitat de vocal representant de l'Ajuntament de Tarragona, i Antoni Soler Morey, en representació de la Diputació Provincial de Tarragona.

Els afers polítics també preocupaven de debò als membres del SIT de Tarragona i per això volgueren concórrer a les eleccions de diputats provincials de 1949. En aquest sentit, tingueren cura d'incorporar-se al Registre d'Associacions Culturals del Govern Civil uns mesos abans, ja que d'aquesta manera podrien escollir els seus propis candidats a diputats provincials i la seva proposta de candidat compromissari. Les persones escollides en qualitat de possibles diputats foren Antoni Soler Morey, Frederic Torres Brull i Enric Guash Jiménez, mentre que Josep Maria Banús Vidal seria proposat com a compromissari.

Un any després, a la sessió de la junta general de socis del 31 de gener de 1950, es tornà a recompondre la Junta Directiva. Deixaren reglamentàriament el seus càrrecs els directius Josep Ixart, Josep Gramunt, Josep Maria Monravà i Lluís de Muller. En conseqüència el nou òrgan gestor quedà integrat de la següent manera:

Junta Directiva (febrer, 1950)	
Sr. Manel Montoliu i Togores[1]	President
Sr. Joan Noguera Salort	Vicepresident
Sr. Josep Maria Bella Boquer	Secretari
Sr. Enric Baixeras Sastre	Vicesecretari
Sr. Josep Maria Banús Vidal	Tresorer
Sr. Pau Olivé Sanromà	Comptador
Sr. Frederic Torres Brull	Bibliotecari/arxiver
Sr. Letorio Alaix Torres	Vocal
Sr. Lluís Herrera de la Cuadra	Vocal
Sr. Ricard Forés	Vocal representant de l'Ajuntament
Sr. Antoni Soler Morey	Vocal representant de la Diputació
Sr. Isidre Valentines Llovell	Vocal representant de la Cambra de la Propietat

1 Manel de Montoliu i Togores seria nomenat Soci d'Honor el 1956 per haver treballat com a president del SIT i per haver dedicat part de la seva vida a donar a conèixer Tarragona. Un any després l'Ajuntament de Tarragona li concediria la Medalla d'Argent de la Ciutat.

La creació d'una base de dades de ciutadans tarragonins absents, també anomenat «censo de tarraconenses ausentes» fou un projecte que desenvolupà la corporació municipal a partir del mes de febrer de 1950. Cal tenir en compte que es volien tenir fitxades totes aquelles persones que havien emigrat per un motiu o un altre. El SIT, a mesura que sabia que hi havia alguna persona en aquesta situació, n'informava a la institució.

El primer d'aquests casos tingué lloc tres mesos després, al maig, quan es rebé una carta de la senyoreta Josefina Pita Benavides, natural de Tarragona assentada, en aquells moments, a la ciutat cubana Camagüey. En la carta demanava que se li enviassin fotografies dels passos de les processons de Setmana Santa. La junta va voler complaure els seus desitjos de franc. També ens trobam com a partir de 1954 es rebé una carta del tarragoní Josep Masdeu Rovira, assentat a la zona internacional de Tànger, en la qual s'oferia a fer treballs de promoció totalment desinteressats, i el mateix, el 1959, amb el pare franciscà Francesc Maria Piquer que es trobava de missions a la ciutat Río Cuarto de la República d'Argentina.

La ciutat de Barcelona des de sempre havia estat el lloc d'entrada de la major part dels visitants de Tarragona. Era obvi que calia seguir treballant des de la ciutat comtal per facilitar els desplaçaments cap al sud. Des d'aquesta premissa es nomenaria un representant del SIT al gener de 1951 amb les següents funcions: estreta relació amb les agències de viatges per preparar viatges col·lectius o grups de turistes per a visitar Tarragona; procurar que les agències de viatges i companyies navilieres i aèries no esgotin els fullets de propaganda tarraconense; tenir al dia els preus dels hotels de Barcelona i les modificacions que puguin patir els preus dels allotjaments, a fi de poder informar convenientment a les agències o guies; tenir un contacte periòdic amb els hotels més importants de Barcelona per conèixer els viatgers que allà s'allotgen per tal de poder-los lliurar fullets de Tarragona en el cas que es tractin de persones a les quals pugui interessar el turisme, i estret contacte amb la premsa i ràdio de Barcelona amb la finalitat de proporcionar-los notícies interessants de Tarragona i recomanar-los la publicació de les cròniques que els remetin els corresponsals tarragonins.

La persona escollida per ocupar el càrrec de representant seria Josep Solé Sanromà, familiar del directiu i tinent d'alcalde Pau Solé Sanromà, que en principi realitzaria les anteriors funcions des del primer de febrer fins al primer d'octubre, amb una remuneració de cent-cinquanta pessetes mensuals. Un dels seus primers treballs fou preparar una gran recepció amb tots els directors de les companyies aèries, navilieres, agències de viatges, oficines turístiques, associacions culturals i socials (Skäl Club, Cercle Artístic…) i amb els mitjans de comunicació[148] de Barcelona, als quals se'ls convidaria a un vi d'honor. L'acte tindria lloc a la ciutat comtal el 8 de març de 1951 i comptaria amb la presència del delegat municipal Manel Ribé.

148 Un dels primers mitjans interessats a col·laborar amb la causa fou la revista *Destino*, que ben aviat publicaria un reportatge gràfic de les festes de Setmana Santa.

La ferma voluntat de mantenir uns lligams amb la ciutat comtal influiria d'una manera notable en què uns mesos després, el diumenge 11 de novembre de 1951, es constituís en aquella ciutat l'associació Amics de Tarragona. El programa de la inauguració inclogué un ofici religiós a la basílica de Santa Maria del Mar; la visita al barri gòtic i un convit de germanor presidit per les autoritats de Barcelona i Tarragona al cèntric Hotel Majestic. En aquell acte hi acudiren el president de l'Skäl Club de Barcelona, Antoni Gallardo[149]; el president del SIT, Joan Noguera; l'alcalde de Tarragona, Enric Olivé Martínez, el tinent d'alcalde de cultura i festes Pau Olivé Sanromà i el secretari del Casino de Tarragona Antoni Alasá Domingo, entre d'altres.

La junta general de socis ordinària del 31 de gener de 1951 propicià que deixessin reglamentàriament els seus càrrecs Manel Montoliu, Josep Maria Banús i Pau Olivé Sanromà. El nou equip directiu electe quedaria de la següent forma: Joan Noguera Salort[150] (president), Joan Antoni Guardias[151] (vicepresident), Enric Baixeras Sastre (secretari), Lluís Herrera de la Cuadra (tresorer), Joan Ferrer Ribera (comptador), Frederic Torres Brull (vocal), Letorio Alaix Torres (vocal), Isidre Valentines Llobell (vocal) i Antoni Alasá Domingo[152] (vocal).

El nou president, que abans actuava de vicepresident, proposà fer un canvi estructural en l'ordre de funcionament intern de l'associació a patir de la creació de tres comissions de treballs: Publicacions i Conferències (senyors Guardias, Torres i Valentines); Excursions (senyors Valentines, Alasá, Ferrer i Herrera) i Sala d'Exposicions (senyors Valentines, Alasá i Ferrer), cada una integrada per tres o quatre membres. La idea seria donar agilitat a les feines de gestió i decisió. La proposta s'aprovà.

Des del punt de vista estatal, la creació del Ministeri d'Informació i Turisme, el juliol de 1951, i els consegüents canvis dins la Direcció General de Turisme va ser contemplat com un senzill assumpte de tràmit polític i només s'envià un telegrama de felicitació i adhesió al ministre Gabriel Arias Salgado pel nomenament d'aquest càrrec. Cal tenir en compte que segons la nova administració turística es nomenaria un delegat provincial d'Informació i Turisme, que recauria en la persona de Josep Maria de March Hyda.

Les ocupacions de vigilància i control social d'aquesta delegació faria que la seva implicació en el tema turístic no fos completa, cosa que beneficiaria extraordinària-

149 En recompensa pels serveis prestats i per haver ajudat a promoure el turisme a Tarragona seria nomenat Soci d'Honor del SIT.

150 Joan Noguera Salort també era vicepresident de la Diputació Provincial de Tarragona i a més a més, havia estat el promotor i fundador de Caixa d'Estalvis Provincial de la Diputació de Tarragona (Caixa Tarragona), el 1949. Una persona ben valorada i reconeguda a nivell social.

151 Joan Antoni Guardias ja era soci de l'entitat des de feia temps i havia col·laborat en alguna ocasió amb el SIT. A més era editor i propietari de la Llibreria Guardias. L'any següent ja publicaria el seu treball: Antonio Guardias, Juan (1952): *Tarragona. Itinerario turístico*, Ed. Librería J.A. Guardias, Tarragona.

152 Antoni Alasá també ocupava el càrrec de secretari del Casino de Tarragona.

ment al Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, ja que era un motiu més de la seva raó de ser. És necessari tenir present que l'esmentat organisme tindria cura del control de la radiodifusió, la televisió, el cinema, el teatre o les festes populars.

No seria fins a la tardor de 1953, i en virtut de l'entrada en vigor d'un decret publicat al BOE el setembre d'aquell any, que el SIT de Tarragona perdria les funcions de Junta Provincial de Turisme que tenia adquirides des del 1941 i serien atribuïdes al Govern Civil de la província. La notícia causà un gran desconcert i s'acordà cercar l'ajut de l'Ajuntament amb la idea de crear una Oficina Municipal de Turisme, doncs els seus treballs eren necessaris, sobretot si tenim en compte que en aquell mes de setembre s'havien atès unes 1.200 persones.

Per ventura, el comentari «Este es el pago que reciben los nueve Sindicatos que hasta la fecha y de una manera completamente generosa y honorífica han venido realizando las funciones de Junta Provincial de Turismo» sigui la millor manera que exemplifiqui el sentiment que tingueren els membres de l'associació. Malgrat tot, la nova Junta Provincial de Turisme de Tarragona no es constituí fins al 12 de gener de 1954. En aquella sessió s'acordà que el Sindicat d'Iniciativa i Turisme faria les funcions de Junta Local de Turisme[153] i podria disposar lliurament del capital econòmic existent, quedant almenys d'aquesta manera salvaguardada la tasca i el reconeixement de què gaudia.

Crida l'atenció que un dels primers treballs que realitzà la nova Junta Provincial de Turisme[154] fos l'edició d'un fullet de les platges tarragonines amb el títol *Playas del sol*, i que uns dels primers precs que rebé del Sindicat fos la difícil gestió de vehicular amb el Govern la conseqüent eliminació dels visats fronterers, que tant dificultaven els desplaçaments turístics estrangers. Aquest organisme amb el temps també faria uns estudis estadístics del nombre de turistes visitants, visites a museus i monuments, vehicles, estrangers de pas, etc.

A partir de la junta general de socis de 1952 foren escollits com a directius del Sindicat els senyors Josep Maria Sugrañes Perelló i Jaume Alegret Ferreté, ja que havien cessat Frederic Torres Brull i Letorio Alaix. Un any després entraria en escena el periodista Lluís Maria Mezquida Gené[155], més conegut amb el sobrenom de «Petrófilos». L'equip directiu quedava així[156]:

153 Cal assenyalar que estava previst que es creassin juntes locals de turisme a Reus i Tortosa.

154 A partir del gener de 1957 modificaria el seu nom pel de «Junta Provincial de Turisme i Educació Popular». Les seves dependències estaven dins la mateixa Diputació Provincial.

155 Mezquida serà una d'aquestes persones compromeses amb la causa turística. Des dels seus articles i treballs promourà la indústria turística i els mateixos treballs del Sindicat d'Iniciativa. Bona part dels seus articles els publicarà al *Diario Español*, i es poden localitzar a partir de BARRIACH, Francesc; VIRGILI, M. Elena (2007*): Petrófilos. Índex d'articles de Lluís M. Mezquida al Diario Español (1945-1983)*, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona.

156 Llibre d'actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 277.

Junta Directiva (febrer, 1953)	
Sr. Joan Noguera Salort	President
Sr. Isidre Valentines Llobell	Vicepresident
Sr. Enric Baixeras Sastre	Secretari
Sr. Lluís Herrera de la Cuadra	Tresorer
Sr. Joan Ferré Ribera	Comptador
Sr. Antoni Alasá Domingo	Vocal
Sr. Jaume Alegret Ferreté	Vocal
Sr. Josep Maria Sugrañés Perelló	Vocal
Sr. Lluís Maria Mezquida Gené	Vocal

Una de les primeres decisions del nou equip directiu fou iniciar una campanya de socis per aconseguir augmentar el nombre d'entrades econòmiques a l'entitat i, alhora, perquè el turisme estava adquirint un impuls durant l'etapa franquista i necessitava la col·laboració de totes les persones i agents implicats. Els resultats no es feren esperar i en poc temps ja es donaren d'alta totes aquestes persones i empreses: Gonçal de la Peña, Francesc Sanromà Daroca, Josep Burdeus Seritjol, Fèlix Donoso Mezquida, Ramon Miserachs, Pere Pons Alegret (restaurant Portalet), Brisamar S.A., Josepa Grau Costa (pensió Costa), Josep Sendrós Llort (pensió Abellas), Esteve Borràs Casas (restaurant Avenida), Josep Gatell (fonda Universo), Pere Bofarull Mir (Mesón del Puerto), Ramon Lladó Pedrol (Bolera Tucuman), Hotel Miramar, Hotel la Capella d'Espluga de Francolí, Cinta Casadó Calsapeu de Tortosa (Rancho Chico), Habitaciones Tarragona, Josep Gorro Miret de Vallfogona de Riucorb (fonda Casa Fangara), Jaume Garau Alzina, Josep Carreras, Josep Ignasi Bach Cuchillo, Pau Grau Fernando (fonda de Reus), Hotel Balneari La Terraza de Salou, Residencia Acuarium, Bonaventura Icart Pons, Pere Jornet Grant, Club Bola-Va, Hotel Marina de Tarragona o la Caixa d'Estalvis de la Diputació de Tarragona[157], entre d'altres.

L'assemblea general de socis de 1954 determinà la incorporació de dos nous directius: es tractava de Pere Jornet i Antoni Gonzalo Lindin. El vocal Antoni Alasá deixaria el seu càrrec de vocal per imperatiu reglamentari. De la mateixa manera, un any després, el febrer de 1955, abandonarien la Junta Directiva Josep Maria Sugrañes, Jaume Alegret i Lluís Herrera de la Cuadra i entrarien Joaquim Icart Leonila, que seria nomenat secretari; Joan Ricomà Teixidó, i Joan Massó Dalmau. El vocal representant de l'Ajuntament Pau Olivé Sanromà seria substituït per Lluís Arola Cugat i el vocal i diputat designat per la Diputació Provincial, Antoni Soler Morey, seria substituït pel metge i també diputat Esteve Meseguer Gil.

157 La Caixa d'Estalvis de la Diputació aportaria una quota de cinc-centes pessetes mensuals.

Un dels primers objectius del nou equip va ser sol·licitar a l'Ajuntament que fes les gestions oportunes per aconseguir que Tarragona fos declarada lloc o ciutat d'interès turístic. De la mateixa manera també es farien les passes pertinents amb la Diputació, perquè la zona compresa entre Calafell i Cambrils fos declarada d'interès turístic. La idea era aconseguir unes majors subvencions i aportacions de l'Estat en matèria turística.

El president Joan Noguera, el 3 de març de 1955, llançà una proposta encaminada a aconseguir una major conscienciació i a donar importància al tema turístic. Es tractava d'organitzar uns congressos provincials de turisme a Tarragona, com els que organitzaven altres regions. Tot i que l'assumpte despertà l'interès del reunits, el tema quedà en suspens.

Segons la reglamentació del Sindicat, a la junta general de socis del 31 de gener de 1956, havien de deixar els seus càrrecs Isidre Valentines, Lluís Maria Mezquida i el president Joan Noguera, que abans de cessar ordenà dos inventaris de les propietats de l'associació. Als tres abans esmentats també s'hi afegiria Antoni Gonzalo Lindin que presentà la seva dimissió de forma voluntària. Per la seva banda ingressaren dins l'equip directiu Josep Maria Banús Vidal en qualitat d'electe, Ramon Gavaldà Gabriel, Antoni de P. Murtra i Lluís Maria Mezquida, que seria reelegit.

Després de les corresponents votacions, la nova Junta Directiva quedà establerta de la següent forma: Joan Ricomà Teixidó[158] (president), Josep Maria Banús Vidal (vicepresident), Joaquim Icart Leonila (secretari), Joan Ferré Ribera (tresorer), Ramon Gavaldà Gabriel (comptador i vocal), Joan Massó Dalmau (vocal), Antoni de P. Murtra (vocal), Lluís Maria Mezquida (vocal), Pere Jornet Grant[159] (vocal) i Lluís Arola Cugat (vocal representant de l'Ajuntament), Esteve Meseguer Gil (vocal representant de la Diputació) i Joan Baptista Garcia (vocal representant de la Cambra de la Propietat).

La necessitat d'actualitzar i reformar els estatuts ja s'havia plantejat durant la darrera junta general. La nova Junta Directiva s'adonà de la necessitat de renovar-los quan els comparà amb els de la FECIT i observà que encara estaven en vigor els aprovats el 1931. Davant d'aquella necessitat, s'encarregà al vocal Antoni de P. Murtra que treballés en aquest sentit, amb el suport dels directius Banús i Ferré. Per això i per tal de tenir una idea es demanaria una còpia dels pertinents reglaments als centres d'iniciativa de Madrid, Saragossa i Palma.

158 Joan Ricomà Teixidó, el 1958, seria proposat com a compromissari representant els interessos del SIT a les eleccions de diputats provincials, i segons el que establia l'article 153 del Reglament d'Organització, Funcionament i Règim Jurídic de les Corporacions Locals.

159 Era el propietari de l'Hotel Internacional.

De manera totalment reglamentària els directius Joaquim Icart, Joan Ferré Ribera, Joan Massó i Pere Jornet hagueren d'abandonar els seus càrrec dins la junta general de finals de gener de 1957. Resulta sorprenent com en aquella sessió el mateix president ja proposà les persones substitutes. Finalment, la junta quedà establerta de la següent manera[160]:

Junta Directiva (febrer, 1957)	
Sr. Joan Ricomà Teixidó	President
Sr. Josep Maria Banús Vidal	Vicepresident
Sr. Antoni de P. Murtra Solé	Secretari
Sr. Joan Vidal Segura	Tresorer
Sr. Josep Maria Moragas Soler	Comptador
Sr. Ramon Gavaldà Gabriel	Vocal de la Sala Exposicions
Sr. Josep Maria Melendres Rué	Vocal
Sr. Lluís Maria Mezquida Gené	Vocal
Sr. Antoni Alasá Domingo	Vocal
Sr. Lluís Arola Cugat	Vocal representant de l'Ajuntament
Sr. Esteve Meseguer Gil	Vocal representant de la Diputació
Sr. Joan Baptista Garcia Francisca	Vocal representant de la Cambra de la Propietat
Sr. Pere Jornet Grant	Vocal representant del Gremi Hosteleria[1]

1 Era la primera vegada que el Gremi d'Hosteleria comptava amb un vocal representant dins la Junta Directiva del SIT, si bé les relacions no eren noves.

La visita a Tarragona i província del cap de l'Estat, Francisco Franco, el 24 d'octubre de 1957, no deixà indiferents els membres directius. No debades es volgué felicitar el governador civil, José González-Sama, i l'alcalde, Rafel Sanromà Anguiano, per les seves bones tasques representatives.

La junta general ordinària que tingué lloc el 28 de gener de 1958 suposà l'entrada de dos nous directius electes: Joan Doménech Miró i Lluís Gignoux Ricart, ambdós en la qualitat de vocals. Lluís Maria Mezquida continuaria dins l'equip de govern però com a vocal representant de l'Associació de Premsa.

A partir d'una proposta del president Joan Ricomà, el març de 1958 es donaren d'alta de franc com a socis els trenta-vuit policies municipals que tenia la ciutat. Era una manera de reconèixer la labor que feien i una forma d'engrescar-los a aconseguir els objectius que perseguia el SIT.

160 Llibre d'actes del Consell Directiu (1956-1961), pàg. 6 volt.

Les gestions diplomàtiques eren una de les ocupacions més presents i importants per a la presidència, ja que estava en joc la presència d'abundants visitants estrangers a la regió. Un d'aquests tràmits tindria lloc la primavera de 1958 quan s'informà[161]:

> Se da lectura a la carta remitida al Excmo. Sr. Embajador de los Estados Unidos de América solicitando que los buques de guerra que su nación tiene destacados en aguas del Mediterráneo visiten nuestra ciudad, ya que llevan mucho tiempo sin hacerlo. Al mismo tiempo se le invita a que visite Tarragona y le fueron remitidos unos libros y folletos turísticos. Los señores asistentes a la sesión dan pruebas de satisfacción por el acierto que ha tenido el señor Presidente.

La voluntat de crear l'associació Amics de Roma en el si del Sindicat tindria lloc el 4 de juliol de 1958. Es pretenia constituir així una entitat filial o secció dins el mateix SIT que s'encarregués de mantenir uns vincles històrics i culturals de germandat amb la ciutat eterna.

La primera comissió rectora encarregada de posar en marxa aquesta entitat filial estaria integrada per Josep Maria Melendres Rué, Antoni Murtra Solé i Gonçal de la Peña Garcia, els quals hagueren de treballar en la redacció del seu reglament. Un dels requisits indispensables per formar-ne part com a soci seria pertànyer al SIT, abonant una quota mensual de cinc pessetes. Gonçal de la Peña seria nomenat delegat dins la junta.

La secció Amics de Roma de Tarragona no es crearia oficialment fins al 3 de desembre, coincidint amb la festivitat de Sant Francesc Xavier, patró del turisme, i després d'un acte celebrat a la sala de plens de l'Ajuntament de Tarragona amb l'assistència de totes les autoritats. En aquell acte hi assistí en qualitat de convidat el cònsol general d'Itàlia a Barcelona i una representació de l'entitat Amics de Roma de Barcelona, entre la qual figurava el cap de l'Oficina de Turisme Italiana a Barcelona, Giuli Picella.

Poc temps després, aquest sentiment proitàlic es canalitzaria amb l'organització d'una Setmana d'Itàlia a Tarragona[162] i amb la col·locació d'una làpida al Passeig Arqueològic en la qual es feia esment als dos llorers, ofrena que havia fet l'alcalde de Roma el 1951. El text en llatí diria «Aquest llorer, portat d'arrel del Capitoli, la insigne ciutat de Roma l'oferí a la seva filla Tarragona, que pel seu nom i fets encarnà sempre la fama de la seva mare. Any 1951».

161 Llibre d'actes del Consell Directiu (1956-1961), pàg. 24 volt.

162 La I Setmana d'Itàlia a Tarragona tindria lloc del 28 de novembre al 6 de desembre de 1959 i el programa d'activitats incloïa un pregó radiofònic, una sessió de projecció de documentals, el descobriment de la làpida al passeig Arqueològic, i els lliuraments del títol de Soci d'Honor de la secció «Amics de Roma». La premsa italiana es va fer ressò de bona part dels actes, ja que es publicaren cròniques als diaris *Arena* (Verona), *Observatore Romano* (Vaticà), *Vie Mediterranee* (Palerm), *Il Nazionale* (Roma) i a la revista il·lustrada del municipi de Roma *Capitolium* i *Terme a Riviere* (Pisa), entre d'altres.

Els seus membres també es congratularen quan l'Ajuntament decidí posar el nom «avinguda Roma» a la nova via pública que enllaçava la plaça Imperial Tarraco i la carretera de València i organitzaren una peregrinació a Roma en homenatge al XVIIè centenari del martiri de Sant Fructuós.

La gent que formava part de l'equip directiu del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona provenia de sectors professionals molt diferents i és per això que s'hagueren de professionalitzar, amb el pas del temps, en el marc de la nova i moderna indústria turística. Un d'aquests intents d'aprenentatge o formació seria formulat pel directiu Joan Domènech, que proposà organitzar una «Setmana del turisme a Àustria» a base de conferències, sessions de cine i diapositives comentades, exposicions de fullets, cartells i fotografies…, que serviria per adquirir uns coneixements turístics estrangers i després poder aplicar-los durant la temporada d'hivern a Tarragona.

La idea despertà moltes ganes entre els assistents i van iniciar les gestions de petició del material al delegat de l'Oficina de Turisme Austríaca a Madrid i van demanar a la Junta Provincial de Turisme que es fes càrrec de les despeses. L'oficina austríaca va col·laborar enviant tot el que es demanava i, després de múltiples gestions, el projecte es va fer realitat del 6 al 14 de desembre d'aquell any.

La mort inesperada del llavors president Joan Ricomà Teixidó causà molta tristor als membres del SIT de Tarragona, ja que només tenia quaranta-vuit anys i havia mort d'un atac cerebral. De fet, volgueren que constés en acta el sentiment de dol per la seva pèrdua, resaren un parenostre i convocaren una missa en sufragi de la seva persona. En aquells moments Ricomà també era president del Consell Provincial de l'Institut Nacional de Previsió i, anteriorment, havia arribar a ser alcalde accidental, tinent d'alcalde i regidor de l'Ajuntament de Tarragona, a més de president del Club Nàutic i del Gimnàstic. El vicepresident Josep Maria Banús assumiria la presidència d'una manera accidental fins a la propera assemblea general.

La proposta del senyor Olivares fou estudiada amb tot detall per l'equip directiu reunit el 18 de novembre de 1958. Olivares informava que en breu crearia una agrupació fotogràfica i sol·licitava poder utilitzar el local social com a seu. Tothom ho veia bé, però amb els següents condicionants: a) L'agrupació hauria d'estar considerada com una secció del SIT; b) dins la seva Junta Directiva hi hauria d'haver un membre de l'equip directiu; c) hauria de redactar un reglament per a la seva aprovació; d) tots els seus membres haurien de ser socis del SIT amb una quota mensual de cinc pessetes i e) podria organitzar una exposició fotogràfica anual.

Després de la corresponent junta general de socis del mes de gener de 1959, la Junta Directiva continuà augmentant els seu nombre de membres i quedà establerta per aquestes persones[163]:

163 Segons el Llibre d'actes del Consell Directiu (1956-1961), pàg. 39 volt-40.

Junta Directiva (gener, 1959)	
Sr. Josep Maria Banús Vidal	President
Sr. Josep Maria Melendres Rué	Vicepresident
Sr. Gonçal de la Peña Garcia	Secretari
Sr. Rafel Mutlló Orza	Vicesecretari
Sr. Joan Vidal Segura	Tresorer
Sr. Josep Maria Moragas Soler	Comptador
Sr. Ramon Gavaldà Gabriel	Vocal Sala Exposicions
Sr. Joan Doménech Miró	Vocal
Sr. Lluís Gignoux Ricart	Vocal
Sr. Joan Virgili Basora	Vocal
Sr. Lluís Arola Cugat	Vocal representant Ajuntament
Sr. Esteve Meseguer Gil	Vocal representant Diputació
Sr. Joan Baptista Garcia Francisca	Vocal representant Cambra de la Propietat
Sr. Pere Jornet Grant	Vocal representant Gremi Hosteleria
Sr. Lluís Maria Mezquida Gené	Vocal representant Associació de Premsa
Sr. Antoni Alasá Domingo	Vocal representant Ràdio

Una de les primeres tasques en què tingué cura de treballar la nova direcció seria la posada en funcionament d'una campanya de captació de socis. Es pretenia aconseguir que es donessin d'alta el major nombre d'hotels, agències, comerços i empreses en general que es beneficiaven directament de la indústria turística. Per això se'ls concediria un escut en forma de disc metàl·lic de l'entitat que posés «*Miembro del Sindicato de Iniciativa i Turismo de Tarragona*». Aquesta placa seria col·locada a la façana pública del comerç o l'establiment i així es farien públics els vertaders col·laboradors de l'associació.

A finals d'any, i a partir d'una petició feta pel Sindicat d'Iniciativa a la Delegació Provincial del Ministeri d'Informació i Turisme es nomenaria un vocal representant d'aquest organisme dins la Junta Directiva. La persona escollida fou Cristòfol López Vens. De manera paral·lela, el nou president del Sindicat, Josep Maria Banús, també seria admès com a vocal de la Junta Provincial d'Informació, Turisme i Educació Popular de Tarragona.

4.2 Els vincles amb les altres associacions turístiques. De la Federació Espanyola de Sindicats d'Iniciativa i Turisme (FESIT) a la Federació Espanyola de Centres d'Iniciativa i Turisme (FECIT)

Abans d'activar-se de bell nou la FESIT, el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona ja estava ben segur de la necessitat de continuar treballant amb la resta de sindicats i foments del turisme espanyols, ja que era una manera de coordinar esforços i tenir un major poder davant les institucions. Davant aquella idea és normal que l'abril de 1940 decidís enviar un escrit a totes aquestes associacions per convidar-les a organitzar una reunió a la ciutat de Saragossa. Era el preludi de la reactivació de la Federació Espanyola de Sindicats d'Iniciativa i Turisme.

La necessitat de negociar d'una forma conjunta amb la Direcció General de Turisme, la manera de dur endavant nous projectes turístics i la manca de temps per posar en marxa la FESIT propicià que el desembre de 1940 s'encarregués a l'associació amb més historial la representació de la resta; en aquest cas s'acordà que fos el Foment del Turisme de Mallorca.

Un mes després, el 22 de gener de 1941, ja es rebé un escrit del president de la FESIT convocant a una reunió a la mateixa Saragossa. Les dues persones encarregades de representar els interessos del SIT de Tarragona serien el seu president Guillem Boxó i el directiu Josep Maria Melendres.

La mort del president mallorquí de la FESIT, Francesc Vidal Sureda, durant la primavera de 1942 fou una notícia molt lamentada pels membres de l'associació i causà un cert desconcert. Tant és així que quan es convocà l'assemblea federativa d'aquell any a Madrid per als dies 12 i 13 de maig, es pregà a la representació de Palma que primer fes una aturada a Tarragona, ja que s'examinaria l'arxiu existent. Paral·lelament, també es va donar suport a la candidatura de Saragossa perquè aquesta ocupés la presidència de la FESIT, cosa que seria aprovada i recauria sota la persona d'Eduardo Cativiela.

En aquella assemblea extraordinària de la FESIT, que se celebrà al Palau de la Premsa de Madrid, hi assistí el director general de Turisme Luís A. Bolín. Allà es va manifestar la conveniència que la FESIT perdurés i que procurés incrementar el seu nombre d'actuacions. També es va voler deixar constància de la necessitat de crear aquest tipus d'entitats arreu dels territoris i s'aprovà una nova reorganització interna destinada a treballar les gestions de tràmit i la propaganda pròpia.

Un dels aspectes que més afectaren el SIT de Tarragona en aquesta nova organització fou que aquest quedà encarregat d'administrar tota la regió catalana, amb l'objectiu de tornar a posar en funcionament els sindicats d'iniciativa desapareguts durant la Guerra Civil i motivar-ne la creació de nous. A la vegada, el seu membre Josep Maria Melendres seria nomenat directiu de la FESIT.

És necessari assenyalar que Melendres tindria cura de mantenir algunes reunions amb el senyor Manel Ribé Labarta[164] del nou Sindicat d'Iniciativa de Barcelona (antiga Societat d'Atracció de Forasters) i que feia part de la Junta Provincial de Turisme de Barcelona per tal de coordinar esforços. Valgui dir que l'esmentat senyor Ribé li comunicà que tenien la intenció de tornar a posar en marxa la publicació de la seva revista i ambdós acordaren que cada número tindria una secció destinada a Tarragona.

El mateix directiu, i per encàrrec de la FESIT, també es desplaçà a Girona, on havia mantingut unes entrevistes amb diferents persones amb l'objectiu de crear un sindicat d'iniciativa en aquella ciutat. A continuació proporcionam el fragment[165]:

> Asimismo da cuenta de que con motivo de un viaje particular que tuvo que hacer a Gerona, hizo gestiones en aquella capital catalana para la organización del Sindicato de Iniciativa, habiendo obtenido una buena acogida y sacado la impresión que se va a proceder seguidamente a su creación.

La VII Assemblea de la FESIT tingué lloc el 27, 28 i 29 de setembre de 1942 a la ciutat de Sant Sebastià. Al Sindicat d'Iniciativa li fou encarregada la ponència «Distribució de zones de propaganda; reorganització dels Sindicats d'Iniciativa i organització dels nous Sindicats» i hi assistiren el president, vicepresident i secretari de l'associació. També s'editá un fullet gràfic especial de la Tarragona romana per a ser repartit entre els assistents. En aquella reunió es decidí organitzar un Congrés Nacional de Turisme a Madrid i que la pròxima assemblea tingués lloc a Burgos o, en cas impossible, a Navarra.

A més a més, en aquella sessió la Junta Directiva de la FESIT quedà integrada per les següents persones: Eduard Cativiela, del Sindicat d'Iniciativa i Propaganda d'Aragó (president), Antoni Mulet, del Foment del Turisme de Mallorca (vicepresident) i Josep Maria Melendres, del SIT de Tarragona (vicepresident segon). Tanmateix es nomenà al senyor Cabrera delegat de la FESIT a Madrid.

La possibilitat de modificar els habituals impresos de permanència de les estades als hotels per un de la FESIT va ser una mesura estudiada pels seus membres durant l'estiu de 1943. L'aplicació d'aquesta mesura suposaria unes entrades econòmiques importants per als diferents sindicats d'iniciativa, que permetria dur endavant projectes encara més ambiciosos. De la mateixa manera també s'estudiava la possibilitat que la revista *Aragón* es convertís en l'òrgan de difusió de la federació.

164 El tarragoní Manel Ribé, establert a la ciutat comtal, era cap de cerimònies de l'Ajuntament de Barcelona i havia estat president de la Federació Catalana de Sindicats d'Iniciativa. L'Ajuntament d'aquella ciutat li acabaria concedint la Medalla d'Argent de la ciutat, mentre que el SIT el nomenaria Soci d'Honor per totes les seves tasques dedicades al foment del turisme.

165 Llibre d'actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 42.

Tot i que la VIII Assemblea de la FESIT estava preparada perquè tingués lloc a Burgos els dies 18 i 19 de setembre de 1943, finalment s'acabaria celebrant a Pamplona del 25 al 28 d'octubre d'aquell mateix any. En aquella assemblea els representants de l'entitat presentarien la controvertida ponència «Solució econòmica dels sindicats d'iniciativa».

A més a més, la constitució dels sindicats d'iniciativa de Tortosa[166] i Sitges[167] propicià que el SIT de Tarragona gestionés el seu ingrés dins la FESIT en aquella assemblea pamplonesa, i s'obsequià els assistents amb un nou fullet de la província de Tarragona, material editat en ocasió del final de les obres de reforma del local social.

Seguint les directrius de la FESIT, l'associació turística tarragonina continuà fent les passes necessàries per aconseguir la creació o reorganització d'altres entitats semblants catalanes. És el cas dels sindicats de Puigcerdà o Reus, entre d'altres.

La IX Assemblea de la FESIT tingué lloc a Burgos, del 25 al 30 de setembre de 1944. La ponència presentada pel representant de l'entitat seria «Reglamentació de la reserva d'habitacions en els hotels». En aquella mateixa sessió el directiu Josep Maria Melendres proposà que Sant Francesc Xavier fos el patró del turisme, cosa que va ser molt ben rebuda per tots els assemblearis. A partir de llavors, cada 3 de desembre i ocasió d'aquella onomàstica, es farien diferents activitats laiques i religioses encaminades a festejar-ho i s'organitzaria el tradicional menjar de germanor.

Les activitats de la X Assemblea de la FESIT es farien a Sevilla, del 22 al 25 d'octubre de 1945, tot i que alguns dels seus actes i excursions es perllongarien fins al 30 d'aquell mes. El president, vicepresident i secretari, com solia ser costum, foren els encarregats de representar l'entitat en aquella ocasió.

El SIT de Tarragona continuà assistint a les assemblees de la federació durant la resta dels anys quaranta, les quals tingueren lloc a les Illes Canàries[168] (1946), Barcelona (1947), Galícia[169] (1948) i Jaca (1949), respectivament.

166 La posada en funcionament del SIT de Tortosa implicaria establir quins eren els seus límits geogràfics d'actuació amb la idea d'evitar duplicitat de feines. Després de les corresponents reunions es decidiria que la seva zona d'influència seria el terme municipal de Tortosa, els partits judicials de Tortosa i Gandesa a excepció feta de la Ribera de l'Ebre des de Benissanet. Poc temps després se sol·licità que nomenés una persona dins l'equip directiu, tenint en compte que el SIT de Tarragona tenia la representació de Junta Provincial de Turisme, i se li aprovà una subvenció anual de mil pessetes.

La Junta Directiva del SIT de Tarragona també es congratulà que aquesta entitat turística de la regió hagués inaugurat els seus locals l'octubre de 1956 a la Casa del Cavaller Despuig.

167 A començaments de gener de 1946 s'inauguraria l'Oficina d'Informació Turística de Sitges.

168 Un dels fets més notoris d'aquella assemblea fou l'organització d'uns festivals regionals a les illes de Tenerife i Gran Canària.

169 En aquella assemblea hi assistiren deu persones de Tarragona i es presentaria una ponència sobre el fòrum romà i l'intercanvi de turistes hispanoamericans. La FESIT també aprovaria els seus nous estatuts i reelegiria la junta.

Pel que fa a l'Assemblea de Barcelona de 1947, s'ha de dir que aquesta aniria acompanyada de visites a Montserrat, Sitges, Poblet i Tarragona. En aquest sentit, una representació del SIT s'entrevistà amb les autoritats de l'Ajuntament i la Diputació Provincial amb la idea de poder fer un obsequi als assembleistes. El propòsit era convidar-los a dinar al monestir de Poblet, i que aquest fos servit pel restaurant de l'Hotel la Capella. No seria l'única col·laboració sinó que els exportadors de vins també volgueren col·laborar-hi.

Un dels punts clau que es tractà a l'Assemblea de Jaca fou el projecte de construcció d'un ferrocarril directe que unís la mar Cantàbrica amb la Mediterrània, passant per Osca i arribant a Tarragona. En cas que es fes aquesta infraestructura, millorarien substancialment les possibilitats turístiques, la regió estaria més connectada amb l'exterior i s'obriria una nova via d'accés per als visitants.

Valgui assenyalar també que a partir d'aquella convocatòria de 1949 es decidiria canviar el nom de FESIT pel de FECIT, és a dir, es baratà el nom de *Sindicat* pel de *Centre*. Tanmateix, l'associació tarragonina continuaria utilitzant el nom de *Sindicat* per anomenar-se a ella mateixa.

Les ponències presentades a l'Assemblea d'Andalusia i Marroc de 1950 tractaren aquestes temàtiques: urbanització de les platges de Tarragona; pas dels trens directes per Tarragona; estat de les obres; retolació dels pobles i creuaments de carretera.

El nomenament de Manel Beguer Pinyol, directiu del Sindicat d'Iniciativa de Tortosa, com a nou president de la FECIT a començaments de 1952 va ser entès com una bona notícia per a Tarragona. De fet, si li envià un escrit de felicitació i un exemplar del llibre *Tarragona, s*ímbolo.

L'Assemblea de la FECIT[170] organitzada a Palma del diumenge 5 al dissabte 11 de juny de 1955 tindria un caire més emotiu que la resta, ja que era la vintena edició de l'assemblea i alhora coincidia amb la celebració del cinquantè aniversari del Foment del Turisme de Mallorca. Tal volta per això, el SIT de Tarragona decidí enviar-hi en representació seva alguns dels seus exdirectius, com és ara Josep Ixart de Moragas i senyora, Josep Maria Melendres Rué, Manel de Montoliu, Josep Maria Banús Vidal i senyora, i Joan Antoni Guardias i senyora.

La redacció d'un reglament d'un pla d'intercanvi turístic va ser un aspecte en el qual treballà la FECIT el 1956. En aquella assemblea, el Sindicat hi acudí presentant unes ponències relacionades amb la necessitat de restablir el vapor entre Palma i Tarragona, i la necessitat d'aconseguir que s'augmentés el suport al crèdit hoteler.

En un principi, la XXII Assemblea de la FECIT havia de tenir lloc a la ciutat de Barcelona entre el 22 i 29 de setembre de 1957. La seva proximitat geogràfica i el

---

170 En aquells moments eren membres de la Junta Directiva de la FECIT: Pedro Bretcha Galí (president), Mariano de Gallego Roselló (vicepresident primer), Alberto de León Murua (vicepresident segon), José Cruz Estrada (tresorer), Aurelio Peláez de Ojeda (vocal), Enrique Cela Alcaine (vocal) i Enrique Descayre Salgas (vocal).

sentiment de germanor amb la ciutat comtal faria que el Sindicat des del primer moment planifiqués una participació ben decidida. Tanmateix la convocatòria federativa fou ajornada fins als dies 2 i 3 de desembre d'aquell any, ja que el seu president, Pedro Bretcha, havia presentat la dimissió, i fou substituït per Alberto de León Murma, de Madrid. L'assistència del Sindicat hi estigué representada per sis delegats.

L'Assemblea Federativa dels Centres d'Iniciativa i Turisme espanyols de 1958 se celebrà a la ciutat d'Alacant entre el 10 i el 15 de novembre. Les tres ponències presentades pel Sindicat foren: «Reparació i modernització de la carretera de València a Tarragona»; «Electrificació de la línia fèrria Alacant-Tarragona» i «Senyalització a l'interior de les ciutats». En aquella sessió ja se sol·licità que Tarragona organitzés la futura XXV Assemblea de la FECIT de 1960 ja que coincidiria amb les noces d'or de l'associació i resultaria que el directiu tarragoní Josep Maria Melendres Rué seria nomenat vicepresident de la FECIT.

Els membres concurrents a l'Assemblea de la FECIT de 1959, que tingué lloc a Sant Sebastià, exposaren i tractaren les següents ponències: «Ferrocarril Cantàbric-Mediterrani, entre Sant Sebastià i Tarragona»; «Senyalització de les Carreteres» i «II Exposició Nacional de Turisme a Tarragona». En aquelles reunions també es tractaren temes tan importants com els horaris de trens entre Barcelona i Tarragona, la posada en funcionament de la línia aèria Sant Sebastià-Tarragona-Palma.

Tot això acabat d'exposar ens fa plantejar una gradual reactivació de la FESIT durant aquests difícils anys, i que el SIT de Tarragona hi jugà un paper destacat.

4.3 Paràlisi i impuls a certs projectes modernitzadors

Una de les primeres conseqüències de la Guerra Civil en matèria de comunicacions fou l'augment dels lligams entre Tarragona i Saragossa. Les forces vives de la ciutat aragonesa es desplaçaren a Tarragona, el juny de 1939, amb la ferma voluntat de crear unes comunicacions directes amb el ferrocarril i el transport marítim, ja que es pretenia que el port de Tarragona es convertís en el port natural d'Aragó.

Els nous vincles i col·laboracions amb Aragó propiciaren que dos mesos després rebessin una carta de Francisco Llamas, de Saragossa, en la qual s'informava de les adreces dels balnearis, i especificant dades de Planas de Salou, Hotel Comarruga o Hotel Miramar de Calafell. Malgrat sembli una mica sorprenent, això també propicià que el SIT de Tarragona sol·licités subvencions al president de la Diputació de Saragossa i a l'alcalde d'aquella ciutat, els quals de seguida prometeren el màxim suport.

El creixement demogràfic de Tarragona és un fet que tampoc podem deixar de banda quan analitzam aquest període ja que repercutiria en un augment urbà. La inauguració de la Ciutat Residencial i la Universitat Laboral Francisco Franco també s'han de tenir en compte dins aquest context de canvi. Davant aquestes premisses, l'estiu de 1957 es demanà a les corresponents autoritats que augmentessin la reserva

de bitllets de tren amb destinació a Madrid, atès que eren moltes les persones que s'havien establert temporalment o definitiva a Tarragona i que necessitaven estar ben connectats amb la capital.

De ben segur que aquest augment poblacional i els avenços tècnics en el terreny dels transports motivaren la inquietud del Sindicat i de la Junta Provincial de Turisme perquè es vehiculés la possibilitat d'instaurar una línia aèria Madrid-Tarragona-Madrid els mesos de gener i febrer de 1958. Les dificultats perquè aquell projecte es convertís en realitat eren importants; en primer lloc per la incògnita de la seva demanda i en segon terme l'existència d'uns serveis ferroviaris entre les dues ciutats. És per això que ben aviat cobrà força la viabilitat de l'opció aèria Madrid-Tarragona-Palma i al contrari, ja que les dificultats per unir per via marítima Palma i Tarragona eren ben existents.

4.3.1 Algunes iniciatives en el marc de la indústria de l'allotjament

El fet que el SIT tingués la representació oficial de l'Estat en matèria turística implicà que aquest tingués determinades tasques de gestió assumides. Un d'aquests primers afers fou el compliment de l'Ordre dictada pel Ministeri de Governació el 8 d'abril de 1939 (*Butlletí Oficial* del 14 d'abril) relativa a la reglamentació i funcionament de la indústria hotelera. Davant d'aquella tasca, s'acordà sol·licitar un anunci dins el *Butlletí Oficial de la Província* en el qual es demanava a tots els establiments hotelers que enviassin aquella documentació al Sindicat. Alhora, Marcel Riera i Pere Saigí foren nomenats «inspectors hotelers» i persones encarregades de controlar aquelles tasques.

D'altra banda, el Gremi d'Hotels, Fondes, Restaurants i Similars, que en aquells moments estava integrat per vint-i-quatre membres, va demanar poder augmentar un 25% les seves tarifes al·legant que des de l'inici del conflicte civil havien quedat congelades. L'associació turística tarragonina va veure amb bons ulls aquella proposta i malgrat que tenia la representació turística estatal cercà la ratificació de l'aparell polític del Govern Civil, el qual confirmà l'acord sempre que tots els establiments d'allotjament enviassin la documentació que se'ls havia requerit.

A la sessió de la Junta Directiva del SIT de Tarragona del 4 de març de 1940 es parlà per primera vegada de la possibilitat de dur endavant un projecte ambiciós que consistia a sol·licitar un crèdit dels que havia aprovat recentment el Ministeri d'Hisenda. L'objectiu d'aquests ajuts, que es concedien mitjançant la Direcció General de Turisme, era la construcció de nous hotels a poblacions de marcat impacte turístic on hi manqués un establiment d'allotjament en bones condicions per rebre personalitats i turistes en general. Els motius que decidiren iniciar les gestions per fer-ho viable foren:[171]:

171 Llibre d'actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 14 volt-15.

> «[…] y ante el hecho indiscutible de ser nuestra capital una de las mejores en cuanto a posibilidades de atracción, por sus incomparables monumentos medievales y milenarios, por su situación y clima no igualados por otra capital hermana ni por muchas del extranjero cuya nombradía alcanza los más remotos paises del mundo, por su acertada propaganda y por su embellecimiento artificial, por cuyo motivo se ha visto la posibilidad de llevar a la práctica un proyecto, años ha, soñado por los tarraconenses, de poseer un gran hotel a todo confort y en la envidiable situación que ofrece la magnífica perspectiva de nuestro balcón del Mediterráneo, se toma el acuerdo con verdadera unanimidad y fervoso entusiasmo por todos los miembros de la directiva de instar a la Dirección General de Turismo con el fin de interesarles para que sea concedido un préstamo suficiente a nuestra Capital, a través del organismo adecuado al Sindicato de Hoteleros de Tarragona para su completa realización, seguros de que con ello, no solamente contribuiremos a realzar la categoría turística que nos corresponde, sino que además, conseguiremos dotar a nuestra querida Tarragona de un adecuado edificio hotel, digno de la nueva España.

De mica en mica i en ocasions puntuals les inversions en matèria d'infraestructures turístiques s'animaren amb iniciatives ben concretes. Una d'aquestes fou anunciada l'agost de 1944 per l'industrial i exdirectiu Amadeu Valls Pujol, que tenia el projecte de construir un gran hotel en els terrenys de l'antic convent de Santa Clara situats al passeig de Calvo Sotelo.

L'establiment disposaria de les següents característiques: seixanta habitacions amb bany o dutxa, saló de lectura, restaurant, saló de festes, saló de te, un bar-cafeteria, piscina, pista de tennis, i una pèrgola per a poder organitzar festes nocturnes, sopars americans i concerts durant els mesos d'estiu. L'edifici comptaria amb comoditats com calefacció i refrigeració i estaria envoltat de jardins.

Evidentment la notícia fou molt ben acollida per tothom, ja que suposaria una millora substancial per a la indústria turística tarragonina. Des del SIT no es dubtà a prestar el seu màxim suport a l'hora de vehicular una sol·licitud de crèdit hoteler segons l'Ordre de Ministeri d'Hisenda de 27 de març de 1942 i, a la vegada, demanar a l'Ajuntament que declaràs el projecte d'Utilitat Pública i vehicular-ho a la institució turística estatal.

Uns mesos després, el 24 de novembre d'aquell mateix any de 1942 es rebé la notícia esperada. La Direcció General de Turisme comunicava que havia acordat declarar «d'excepcional utilitat pública i d'interès nacional» la construcció d'un gran hotel a Tarragona en els terrenys abans esmentats.

El manteniment d'uns bons i correctes serveis de la infraestructura hotelera va ser un punt pel qual sempre es vetllà. La qualitat i l'ètica vers els turistes i que aquests

quedassin satisfets era un aspecte fonamental de la imatge turística de Tarragona. A continuació reproduïm un fragment que dona fe d'aquesta anterior afirmació[172]:

> El Sr. [Pau] Olivé Sanromà expone que han llegado a su conocimiento algunas reclamaciones producidas por supuestos abusos cometidos por industriales hoteleros al cobrar hospedajes excesivos a los forasteros. Se decide reincidir a dichos a dichos industriales para que no dejen de observar la màxima pulcritud en ese aspecto, sujetándose a las tarifas legales, advirtiéndoles del perjuicio que podría causarles la falta de cumplimiento de lo que está dispuesto y reglado.

A partir de la dècada dels anys cinquanta ens trobam com de cada vegada més hi haurà una major coordinació del Sindicat d'Iniciativa amb el gremi dels hotelers. Les raons eren òbvies, es pretenien unificar esforços amb la finalitat de millorar la indústria turística. A més a més, aquests vincles també servirien per programar unes campanyes de promoció conjuntes.

El projecte d'obrir un parador no era nou. Anys enrere ja s'havia parlat de la possibilitat d'obrir-ne algun. Curiosament, a partir de la visita realitzada pel Director General de Turisme, el febrer de 1955, es tornà a parlar d'aquesta idea, que tant podia ajudar a promoure el turisme de la regió.

El projecte de construcció de l'hotel Imperial Tarraco fou molt ben vist de seguida, ja que ompliria un buit important en matèria d'allotjament. La Junta Directiva, al mes de març de 1958, ja volgué expressar el seu agraïment a la Diputació per les facilitats que hi havia posat. Aquest emblemàtic establiment hoteler de la ciutat tarragonina no obriria les seves portes fins al 1963.

4.3.2 El ferrocarril continua essent primordial

El transport ferroviari continuà essent fonamental per a Tarragona en aquest període. A partir dels anys quaranta i cinquanta es dugueren iniciatives per tal de millorar aquests serveis. Una d'aquestes vendria de la mà de la Compañía de Ferrocarriles del Norte que establí el servei Tortosa-Barcelona durant la tardor de 1940, cosa que beneficiaria extraordinàriament les comunicacions de Tarragona. Lògicament, la mesura fou molt ben vista pel SIT.

La voluntat de millorar els tràmits de compra i timbratge dels bitllets de ferrocarril de la Companyia Madrid-Zaragoza-Alicante va fer que la Junta Directiva, l'octubre de 1940, es posés en contacte amb la direcció d'aquesta companyia per tal que s'habilités una taquilla especial o que els mateixos empleats poguessin marcar els corresponents bitllets dels usuaris amb una estampeta.

172 Llibre d'Actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 178-179.

La Junta Directiva celebrà una reunió extraordinària el 13 de gener de 1941 amb un únic motiu: la celebració d'haver aconseguit que els trens directes entre Madrid i Barcelona fessin escala a Tarragona. Això era un desig que se cercava des de molt de temps enrere i s'observà com una millora que beneficiaria econòmicament i turísticament la ciutat. Els reunits no dubtaren a felicitar totes les autoritats locals per l'èxit aconseguit.

D'altra banda, la campanya de promoció de les festes de Setmana Santa de 1941 i més concretament l'esplendor de la processó religiosa del Sant Enterrament, aspecte que des de sempre coordinava l'entitat, va ser una iniciativa que s'intentà desenvolupar en tots els sentits. Per això, s'acordà demanar a les diferents companyies de ferrocarril que ampliassin la capacitat dels seus trens i intensificassin els seus serveis durant el Divendres Sant. De tal manera que hi hagués trens que sortissin a les 12 hores del vespre[173] per tal de facilitar el retorn de molts de forasters. Aquesta iniciativa es repetiria any rere any fins ben entrats els anys cinquanta.

Des del SIT de Tarragona també s'oferiren mostres de col·laboració a altres entitats i organismes. En aquest sentit, s'ha de dir que durant la primavera de 1942 es proporcionà el màxim suport a la Cambra de Comerç, la qual pretenia sol·licitar que fossin modificats els horaris dels trens lleugers que transcorrien per Tarragona.

La supressió del tren de les dotze del migdia que connectava Tarragona i Barcelona, al maig de 1942, modificà els altres serveis, la qual cosa comportà conseqüències negatives per als usuaris. Des del Sindicat no s'entenia per què s'havia eliminat aquest servei, ja que gairebé sempre anava ple de passatgers, ni per què ara només restaven operatius els serveis del dematí i de l'horabaixa. Això significava que si algú necessitava fer una gestió a Barcelona s'havia d'absentar tot el dia.

El tema del transport ferroviari fou assumpte que de cada vegada preocupà més durant la primavera de 1943. Resulta evident, que per això finalment es decidí demanar a la Red Nacional de Ferrocarriles Españoles (Renfe) que nomenés algú perquè formés part del Consell Directiu. Aquest càrrec recaigué en possessió d'Argimiro Valero, que s'incorporà com a vocal representant dins el Consell Directiu poc temps després. La creació del Sindicat d'Iniciativa de Tortosa també ajudaria a crear unes negociacions per tal de decidir els horaris dels ferrocarrils amb aquella localitat.

A partir del bon enteniment mostrat amb la Renfe s'acordà fer-li una sèrie de petits suggeriments de millora dels seus serveis. El primer, que el tren número 5.828 sortís de Sant Vicenç a les 14:10 hores amb arribada a Barcelona a les 16:05 hores i que el que sortia de Barcelona a les 19:15 hores continués cap a Tarragona, ja que milloraria el servei i no suposaria cap cost a la companyia, en tant que la màquina havia de tornar sola cap a Vilanova. Sembla que aquesta companyia milloraria els seus serveis a partir de la primavera de 1945.

173 També es demanaria als bars i cafès que mantinguessin oberts els seus establiments fins a aquella hora del vespre.

La consegüent supressió de diferents serveis ferroviaris entre Barcelona i Tarragona causà abundants crítiques des del sí de l'entitat. La reacció fou gairebé immediata i dins la sessió del mes de febrer de 1944 s'acordà fer les corresponents gestions amb la Direcció General de Ferrocarrils, entre d'altres coses, perquè s'havia arribat a un punt que en determinats dies no arribava a la ciutat ni el correu ni la premsa. Per tal de tenir una idea de la magnitud d'aquest fet es proporciona el següent fragment[174]:

> Se estudia nuevamente las comunicaciones actuales entre Tarragona y Barcelona, que con las supresiones de trenes recientemente acordadas, dejan a nuestra ciudad en estado deficientísimo, hasta el extremo de que en ciertos días no hay manera de trasladarse de Barcelona a Tarragona por la mañana, quedando incluso Tarragona sin correo ni prensa en estos días, encargándose el señor Melendres de redactar una carta con destino a la Dirección General de Ferrocarriles y dando cuenta de ello a las Corporaciones locales.

És ben evident que les connexions ferroviàries amb Barcelona eren fonamentals per a la societat tarragonina en termes generals i per al desenvolupament de la seva incipient indústria turística en particular. Ara bé, també era lògic que un bon servei de trens amb altres ciutats també beneficiaria extraordinàriament la situació en alguns casos d'aïllament que es vivia. Segurament, una fita a tenir en compte seria el pas per Tarragona dels trens directes entre la ciutat comtal i Madrid, servei que seria inaugurat pel mateix Franco durant la seva visita oficial, el 4 de juny de 1952.

A més a més, tot el que succeïa a l'estació de ferrocarril era considerat rellevant, atès que era una de les principals vies d'entrada de turistes a la ciutat. A més dels horaris i serveis dels trens, en ocasions, des del Sindicat també s'hagué de fer una crida a tots els propietaris de carruatges perquè acudissin amb més freqüència a l'estació a recollir viatgers per traslladar-los a l'hotel, ja que es donava el cas que moltes vegades no hi havia cap servei de transport. No ens ha d'estranyar que poc temps després es reclamés l'establiment d'un servei d'autobusos dins l'interior de la ciutat.

Els rumors de què la Renfe pensés suprimir els bitllets de tercera classe en els trens que feien l'itinerari entre Tarragona i Reus causà una gran mobilització de gestions i tràmits des del Consell Directiu, els quals demanaren el suport a la DGT, el Govern Civil, les Cambres de Comerç, les alcaldies de Reus i Tarragona perquè no succeís.

L'entrada en funcionament d'un tren autovia que connectava Lleida i Barcelona passant per Picamoixons era una notícia positiva, des del punt de vista turístic. La idea de millorar el projecte es concretà a l'hora de demanar als directius de Renfe que aquest servei fes una aturada a l'estació de l'Espluga de Francolí, així es facilitaria la visita al Monestir de Poblet.

174 Llibre d'actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 75 volt.

A la mateixa directiva ferroviària també se li demanà que el tren que sortia a les 7:15 hores del matí i que unia Barcelona i Sant Vicenç arribés a Tarragona. Aquesta petició, que afectava al tren 2877, no es faria efectiva fins al mes de maig de 1950.

En aquest context històric no podem deixar de banda les contínues reivindicacions per a la millora dels serveis ferroviaris entre Barcelona i Tarragona, les quals, amb el pas del temps, sembla que empitjoraven, tot i els esforços i petits èxits puntuals. A continuació reproduïm una opinió, de la tardor de 1949[175]:

> Dado el lamentable estado de nuestra comunicaciones ferroviarias con Barcelona, a causa del pésimo horario del tren ligero a Barcelona, se acordó cursar un escrito en tal sentido al Gobernador Civil de la provincia y hacerle una visita para entregárselo.

Les declaracions del ministre d'Obres Públiques anunciant a la premsa del 8 de novembre de 1951 que els trens directes entre Madrid i Barcelona farien escala a Tarragona va ser una notícia molt ben rebuda pels membres de l'entitat. Cal assenyalar que era un tema que s'esperava des de feia molt de temps, ja que facilitaria extraordinàriament els desplaçaments ales dues ciutats. Evidentment, el mínim que es podia fer era enviar un telegrama d'agraïment i donar a conèixer la notícia entre els mitjans de comunicació locals.

4.3.3 La xarxa de carreteres: la necessitat d'unes bones connexions

L'automòbil i l'autocar es convertirien en uns mitjans de transport turístic importants durant aquests anys. A més de facilitar i ampliar el nombre de desplaçaments calia disposar d'unes infraestructures bàsiques i modernes que facilitessin aquests moviments.

A partir d'aquesta anterior premissa resulta obvi que des del Govern Civil de Tarragona també se sol·licités informació sobre el vertader estat en què es trobaven les diferents infraestructures, en especial les carreteres provincials. La mateixa autoritat també estava interessada a saber els projectes d'itineraris per a les excursions i les característiques de la planta hotelera existent.

Per tal de difondre els serveis de transport i animar el seu ús es decidí editar de forma modesta una llista dels horaris de trens i autobús que connectaven Barcelona amb Tarragona. Aquesta llista informativa seria col·locada als llocs més visibles de la ciutat i es faria constar el nom de l'entitat.

Per dur endavant aquesta iniciativa se cercà el màxim suport enviant escrits a: la companyia ferroviària Madrid-Zaragoza-Alicante, l'Ajuntament, la Diputació, la

175 Llibre d'actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 145.

Cambra de Comerç, la Junta d'Obres del Port, la Cambra de la Propietat i la Prefectura de Propaganda de la FET i de les JONS. Cal tenir en compte que, en realitat, es pretenia establir una eficient coordinació de les comunicacions.

La rellevància que adquirí a partir de finals dels anys quaranta fou notable, si tenim en compte l'augment de les temàtiques tractades. Entre aquestes, podem assenyalar el projecte d'urbanització dels terrenys de Santa Clara, que seria estudiat amb tot detall mitjançant l'anàlisi de la seva maqueta durant la sessió del 17 de juliol de 1947, o la petició que es rebé de l'Ajuntament de l'Albiol, que sol·licitava que s'ampliés la carretera del poble, la qual cosa era competència de la Diputació.

Les notícies aparegudes amb relació al projecte d'autopista entre Madrid i Barcelona, i la ruta del ferrocarril Cantàbric-Mediterrani despertà un cert interès als membres de la Junta Directiva el febrer de 1948, ja que no se sabia si afectarien Tarragona d'alguna manera. No és estrany que se cerqués ampliar aquesta informació a partir dels vincles que es tenien amb la DGT.

Mentrestant, aconseguir unes bones infraestructures continuà essent una prioritat per al desenvolupament de la indústria turística. En ocasions només es feien comentaris de possibles idees o projectes. Una d'aquestes vingué de la mà del vocal Josep Maria Monravá, el qual, durant la Junta Directiva del 15 d'octubre de 1948, comentà el projecte d'urbanització del Camp de Mart amb jardins que destaquessin la perspectiva de les muralles, la construcció d'un auditori, la reparació dels Jardins de Saavedra o la millora dels accessos a la catedral[176], el museu i l'estació.

La correcta senyalització dels panells indicatius dels camins i carreteres no era una cosa nova, i, de fet, ja s'havia parlat en alguna ocasió d'una correcta senyalització de tots els pobles i nuclis de la província. El que sí que sorprèn és que es volgués senyalitzar Tarragona des de ciutats llunyanes i des dels encreuaments de carreteres principals bastant llunyanes on s'indiqués la distància pendent en quilòmetres per arribar-hi i que aquesta anés acompanyada d'una frase eloqüent de la seva riquesa monumental.

Lògicament el seu cost i la difícil tasca de negociació amb altres institucions faria que aquests panells s'anessin col·locant gradualment a partir de desembre de 1950. Tal volta una de les senyalitzacions més interessants seria aprovada el febrer de 1953 i fou la que se sol·licità a la Prefectura d'Obres Públiques de Girona, la que indiqués el nom de la ciutat i la seva distància en quilòmetres a l'entrada del pas fronter de la Jonquera.

La platja de la Pineda, a Vila-seca, s'intentaria promoure mitjançant una campanya a partir de finals de 1950. La idea era que aquest nucli de la Costa Daurada disposés d'un pla de comunicacions i de delimitació de terrenys per urbanitzar-los. No deixa de ser curiós com aquesta tasca seria promoguda des del SIT pel seu vocal

176 Més endavant també es pregaria al Capítol Catedralici que es retirassin les reixes del claustre de la catedral, cosa que milloraria la bellesa de l'edifici.

representant de la Diputació, Antoni Soler Morey. De la mateixa manera també es treballaria en la millora i adequació turística de la platja de l'Arrabassada.

Tot plegat faria que els moviments de transport terrestre per carretera augmentessin de mica en mica amb el pas del temps. Els cotxes i els vehicles particulars entraren en escena en massa. A pesar de tot, mai s'abandonaria el tren. La necessitat de millorar camins i carreteres es continuà manifestant d'una manera bastant periòdica i habitual; a tall d'exemple, podem assenyalar la reivindicació que es fa de l'amplària de la carretera compresa entre Alcolea del Pinar, el carrer Jaume I i el pont del riu Francolí i l'avinguda de Prat de la Riba.

Per tal d'aprofitar la sintonia que semblava hi havia amb el Ministeri d'Obres Públiques també se sol·licità que es reparés el ferm de les carreteres entre Vendrell i Valls, alguns trams entre Vilarrodona i Santes Creus, i la millora de la pavimentació de l'Arc de Berà. També s'indicà la conveniència d'establir una millor senyalització en els itineraris que conduïen als monestirs de Poblet i Santes Creus, entre d'altres coses, perquè es pensava en el futur Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona, moment en què el trànsit seria bastant intens.

No seria la darrera vegada que se sol·licitaria la construcció o reparació d'una carretera durant aquests anys cinquanta. La recuperació econòmica i l'auge que gradualment estava adquirint la indústria turística facilitaren molts d'aquests canvis. La zona de Salou també experimentarà una intensa transformació a partir d'aquests moments. A continuació proporcionam un fragment de maig de 1952 en el qual es posa en relleu la necessitat d'invertir en aquella zona[177]:

> En vistas a hacer posible el desenvolvimiento urbano de una zona de amplias posibilidades turísticas y residenciales cual es el litoral situado al sur de esta ciudad, se acuerda dirigirse a los poderes públicos solicitando el estudio y realización de una carretera que siguiendo dicho litoral una la capital con la carretera del faro de Salou.

A banda d'això, els membres del Sindicat, en la reunió del 13 de gener de 1955, volgueren deixar constància de l'agraïment transmès a la Delegació Nacional de Sindicats per haver aprovat el projecte de concessió de Tarragona com a primera Ciutat Residencial d'Educació i Descans per a productors, que havia de tenir lloc a la platja Llarga.

4.3.4 El port de Tarragona i els serveis marítims

L'aprovació del projecte de reforma del port amb un pressupost concedit de 52 milions de pessetes, el novembre de 1949, es contemplà com una notícia ben positiva per a la ciutat. Des de l'equip directiu s'enviaren escrits de felicitació a les autoritats

177 Segons el Llibre d'actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 259.

portuàries per haver aconseguit aquestes millores que tant ajudarien a promoure els serveis de transport marítim.

Per això és que pocs anys després, el 1954, ja es parlarà del restabliment d'uns serveis marítims periòdics entre Palma i Tarragona. No debades se sabia de l'atractiu que tenia l'illa i es pensava en la possibilitat de crear un entrada i sortida mitjançant el port tarragoní.

Seria precisament el port de Tarragona un dels que veuria cada vegada més incrementades les seves activitats. En aquest sentit, s'ha de comentar que, any rere any, s'assistí a un major volum del nombre de creuers que farien escala a la ciutat. Alguna d'aquestes empreses navilieres que començaran a operar, tenint en compte l'interès que despertava la ciutat, foren la Compagnie Havraise Péninsulaire de Navigation, mentre que algunes agències estrangeres començaren a organitzar-hi itineraris, com és el cas de l'anglesa Polytechnic Touring Association. Valgui a dir que aquesta anterior agència enviaria el càmera Arthur Leslle perquè enregistrés un documental en tecnicolor dels principals monuments, platges i monestirs de la regió.

4.4 Les diferents publicacions destinades a la promoció turística de Tàrraco

L'inici de les emissions de Ràdio Tarragona, la primavera de 1939, i la possibilitat de disposar de trenta minuts setmanals per poder parlar dels assumptes turístics fou una notícia molt ben acollida en aquells difícils moments. Uns anys després, el 1946, es faria una col·laboració semblant amb l'emissora Ràdio Reus, fets que posen de manifest la importància i interès del tema turístic des d'un punt de vista social.

Ara bé, el primer material de promoció en el qual es treballà després de la contesa militar espanyola fou en un fullet de Tarragona. La idea, que provenia del Ministeri de Governació, era que una persona del Sindicat d'Iniciativa aprofitàs els fullets realitzats durant l'etapa republicana del Patronat Nacional de Turisme i els actualitzàs, fes una revisió acurada del seu contingut per tal d'adaptar-los a les noves circumstàncies del moment i se n'editàs un de nou. Un mes després, ja s'envià a Madrid el projecte de nou fullet. Acte seguit proporcionam el següent fragment[178]:

> Finalmente se lee otro oficio del Ayuntamiento dando cuenta de que en aquellas oficinas se ha recibido una comunicación del Ministerio de la Gobernación, adjuntando dos folletos de propaganda de Tarragona, que ante la posibilidad de una proxima reedición de los folletos de propaganda turística, que publicó el Patronato Nacional del Turismo, envian para que se disponga que persona competente haga la correspondiente revisión de textos, poniendo al día todos los detalles y encareciendo especial cuidado en la revisión de lo

178 Llibre d'actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 12.

que se refiere a alojamientos, precios, horarios, nombres de calles y demás datos informativos y el estado actual de los monumentos, con expresión inclusa de los que hayan podido desaparecer como consecuencia de la actuación de los elementos rojos que envia a este Sindicato de Iniciativa para su cumplimiento. Se acuerda que se encargue de ello el Sr. Melendres.

Paral·lelament, també es posà en funcionament una comissió encarregada d'organitzar unes vistoses festes de Setmana Santa de 1940 i per això s'acordà negociar amb les diferents confraries l'edició d'un fulletó especial, iniciativa que ja es feia abans de la Guerra. El material havia de ser modest i en cap cas superar un pressupost de dues mil pessetes. De fet, només se'n gastaren mil. La promoció d'un turisme religiós continuava essent objecte d'estudi i treball.

Abans de la seva impressió, el text, que superava les vint pàgines, fou enviat a Madrid perquè s'aprovés, tràmit indispensable per a la seva publicació, mentre que la portada fou dissenyada pel directiu Marcel Riera. S'ha d'assenyalar que davant la manca de paper existent només es va fer una tirada de cinc-cents exemplars.

Per a l'any vinent, i seguint amb la mateixa temàtica, els esforços se centrarien més en l'organització d'un concurs de cartells turístics amb la temàtica de la Setmana Santa. Les bases, que es publicarien a la premsa, preveien tres premis: un guanyador que obtindria un premi en metàl·lic de cinc-centes pessetes i que la seva obra fos reproduïda[179] com a cartell d'aquella edició, i dos accèssits de cent pessetes cadascun. Tots els cartells presentats al certamen participarien en una exposició que tindria lloc al local social, i, a més, la Confraria de Sant Magí demanaria poder-los utilitzar per tal d'organitzar una exposició a Barcelona.

El jurat d'aquest concurs de cartells, que es reuní el 22 de setembre de 1941, estigué format pel reverend doctor Batlle (Reial Societat Arqueològica), l'alcalde de Tarragona, Joan Serra (Prefectura de Propaganda), Joan Solé Granell (Reial i Venerable Congregació de la Puríssima Sang), Guillem Boxó i Jaume Gusart (Sindicat d'Iniciativa). Després de comprovar que s'havien presentat disset treballs i fer les pertinents deliberacions el jurat emeté el següent resultat: cartell amb el lema «Flagelación», de l'artista Guillermo Pérez, de Saragossa (primer premi); cartell amb el lema «X.4», d'Isidre Valentinés, de Tarragona (primer accèssit), cartell amb el lema «E. Tribus Cruzibus», d'Enric Baixeras, de Tarragona (segon accèssit).

De la mateixa manera que s'havia fet amb els cartells, a la reunió del 18 de maig de 1942, es va posar en marxa l'organització d'un concurs de fotografies d'interès turístic i folklòric. La idea era que tingués lloc durant les properes festes de Nadal i que els millors treballs presentats fossin exposats a les sales del local del SIT. Evidentment, es redactarien les bases del concurs i es demanaria a les diferents institucions que col·laborassin aportant un premi.

179 Del cartell seleccionat, la Casa José López en faria una tirada de mil exemplars.

Aproximadament un any després, el 16 d'abril de 1943, es volgué tornar a organitzar un altre concurs de fotografies, però aquest de Setmana Santa. L'objectiu era crear un arxiu fotogràfic per tal de tenir-lo disponible a l'hora de confeccionar futurs materials de promoció[180]. Josep Maria Melendres quedà encarregat de redactar-ne les bases.

La totalitat dels premis del concurs quedaren estipulats en el següent sentit: un primer premi, que es destinaria a la millor col·lecció de fotografies nocturnes de la processó del Divendres Sants i que obtindria una gratificació en metàl·lic de cinc-centes pessetes, quantitat que seria aportada pel mateix Ajuntament de Tarragona; un segon premi, que aniria a càrrec del governador Joan Selva de Mergelina, i que consistiria en una gratificació de 250 pessetes per a la millor col·lecció de fotografies nocturnes de la processó del Divendres Sant que tinguessin com a fons els principals monuments o carrers de la ciutat; un premi de 250 pessetes de la Diputació Provincial de Tarragona per a la millor col·lecció d'apunts al natural sobre temes de la Setmana Santa a Tarragona; un premi de 150 pessetes concedit per la Cambra de Comerç a la millor col·lecció de fotografies de la Setmana Santa d'una temàtica lliure i uns premis de cinquanta pessetes cadascun, atorgats per la Casa Blandimieres, a les millors fotografies de la processó del Sant Enterrament i els ornaments, respectivament.

Per la seva banda, el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona aportaria un premi de 250 pessetes per a la millor col·lecció de fotografies o apunts sobre obres d'art (capitells, escultures, retaules, teles…) amb motiu de la passió de Crist.

Un any després, el 1944, es tornaria a organitzar un concurs amb més o menys les mateixes característiques. La poca concurrència condicionà que tres dels set premis quedessin deserts.

L'especialitat en la confecció i edició d'un material de promoció turístic religiós és un afer que no podem obviar quan analitzam els treballs i la trajectòria de l'entitat. Així, cal recordar que, any rere any, tenia cura de fer els corresponents cartells i fullets de la Setmana Santa tarragonina, així com el seu programa d'activitats. En aquest sentit, no ens ha d'estranyar que en més d'una ocasió la Direcció General de Turisme felicités els membres de l'equip directiu per la feina feta i demanés una vuitantena d'exemplars per a ser distribuïts per totes les Juntes Provincials i Locals de Turisme del territori espanyol, ja que podien servir de model a la confecció de materials semblants a altres llocs. Per tal de tenir una idea de la feina feta, a continuació reproduïm un fragment del fullet de Setmana Santa de 1945[181]:

> […] Tarragona, como siempre, dará la nota de fe y de austeridad, prerrogativas ambas que le dan caràcter y que la distinguen entre todas las principales

180 Uns d'aquests nous exemplars fotogràfics serien enviats per a la seva publicació a la revista *Semana Española* de Madrid.

181 Extret del fullet de Setmana Santa de 1945, s/fol.

> ciudades españolas que gozan fama preeminente por sus procesiones durante los días santos. Y este año aún más, pues está ocupada la Silla Primada que fundara San Fructuoso y la presencia del Prelado realzará en cuanto es posible nuestras solemnidades. […]

La Reial Societat Arqueològica Tarraconense[182] (RSAT) i el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona iniciaren una col·laboració conjunta al mes de maig de 1943. Ambdues entitats pretenien editar una col·lecció de publicacions encaminades a donar a conèixer les belleses de Tarragona. Es pensà que el seu títol genèric podria ser «Biblioteca de Tarragona». La comissió especial formada amb aquella finalitat estigué integrada per Guillem Boxó i Josep Maria Melendres (SIT) el Dr. Batlle i Josep Gramunt (RSAT), l'arxiver municipal com a persona tècnica i un representant de la Prefectura de Premsa i Propaganda.

El primer número d'aquesta col·lecció de monografies pretenia ser un estudi sobre *Los tapices de la Catedral de Tarragona*, mentre que el segon es volia que dedicar exclusivament al monestir de Poblet i, per això, s'encarregà el projecte a l'historiador Manel de Montoliu.

Finalment, el segon títol d'aquesta col·lecció seria *Poblet, s*ímbolo i donat que el seu autor s'havia convertit en el nou president de l'associació es va fer una edició molt més ampliada i sense escatimar en despeses, ja que la seva impressió tingué un cost de 18.230,75 pessetes a la qual li hem d'afegir quatre làmines d'aquarel·les a tot color amb impressió *offset* amb un cost de 6.768 pessetes i elaborades a la Sala Gaspar pel dibuixant Sr. López Ramón.

Paral·lelament i relacionat amb la idea anterior pensaren que seria bo que l'Ajuntament nomenés un cronista que s'encarregàs de recopilar totes les manifestacions de la vida tarraconense per a l'Arxiu Municipal. Des de l'associació es recomanà a Timoteu Zanny. A més a més, el directiu Josep Maria Melendres tindria cura de treballar en aquest arxiu per tal de confeccionar una Història del Tarragona durant el segle xix.

La voluntat de transmetre una idea d'unitat d'Espanya mitjançant la difusió d'un material de promoció turístic i la voluntat de coordinar els esforços de tots els agents turístics són dos aspectes que no podem deixar de banda, quan s'analitzen els vincles amb la Direcció General de Turisme durant aquests primers anys. Aquesta anterior afirmació es veu confirmada quan des de la institució turística estatal es comencen a intensificar els enviaments de materials d'altres llocs i publicacions.

D'altra banda, també s'ha de comentar que la DGT enviava uns projectes de fullet al SIT de Tarragona perquè fossin revistats i, si calia, modificats. Habitualment

182 La RSAT seria nomenada sòcia d'honor el 1944, en ocasió del seu centenari, i a partir del mes de novembre de 1944 utilitzaria els locals del SIT per tal de celebrar les seves reunions i conservar els seus arxius, ja que s'havia quedat circumstancialment sense espai físic.

els membres de l'entitat s'esforçaren a proporcionar unes atractives fotografies i que aquestes fossin el més actualitzades possible. D'això, s'extreu la conclusió que és l'aparell franquista de l'Estat un dels elements directors i coordinadors dels materials de promoció, si bé les mateixes associacions o entitats turístiques també podien editar els seus propis materials, comptant amb el beneplàcit institucional.

Els projecte d'edició d'una *Guía de Tarragona*[183] del ciutadà Doroteo Gondra Isasi seria estudiat a finals de maig de 1945, ja que estava interessat en el fet que a la seva publicació hi constés la referència «Autorizada por el Sindicato de Iniciativa y Turismo». Els directius supeditaren l'aprovació d'aquesta petició a una revisió prèvia del seu contingut i anuncis inserits. Cinc anys després, el mateix senyor Gondra va tornar a formular la mateixa petició, la qual finalment va ser acceptada.

L'edició d'un mapa de la província i un plànol de la ciutat de Tarragona fou un material que es començà a confeccionar a partir del juliol de 1946. Des del primer moment se cercà el suport de la DGT, ja que s'entenia que la seva edició beneficiaria extraordinàriament a la regió. Després de fer els corresponents tràmits s'aconseguí una subvenció de tres mil pessetes. A més a més, cal assenyalar que la impremta dels Successors de Torres i Virgili quedà encarregada de l'elaboració d'aquest material i que se'n faria una edició de cinc mil exemplars i una d'especial per lliurar-la a tots els membres de la FESIT.

Una part del plànol-guia de Tarragona i la seva província seria distribuït estratègicament a la Guàrdia Urbana i Nocturna de la ciutat, i entre els guàrdies de Renfe, els quals el podrien fer servir amb els turistes.

El funcionament i les tasques de difusió que realitzava el *Noticiero Documental* (NO-DO) tampoc passaren desapercebudes per la gent del Sindicat d'Iniciativa. Així, en una ocasió, l'abril de 1948, es decidí intentar vehicular una proposta encaminada a aconseguir que la revista cinematogràfica NO-DO es desplacés a Tarragona i enregistrés la processó de Setmana Santa d'aquell any.

A finals de 1949 es començà a estudiar la possibilitat d'editar un material d'allò més curiós. Es tractava de negociar unes tarifes fixes d'excursions no massa llunyanes amb els serveis de taxi de la ciutat per tal de poder imprimir una fullet especial que estigués disponible en tots els establiments d'allotjament.

En aquests anys es començaren a editar un gran nombre de fullets turístics de Tarragona. Sorprenentment molts eren de temàtica religiosa però amb el pas del temps la temàtica arqueològica i romana guanyà força. També ens començarem a trobar materials més moderns i actuals que són una prova del canvi que s'està experimentant a nivell turístic i social durant aquest període. La redacció dels textos i la tria de fotografies, així com la supervisió del disseny solia córrer a càrrec d'un dels directius.

---

183 Finalment, publicaria l'obra de vint-i-quatre pàgines i tres mapes: Gondra Isasi, Doroteo (195?): *Guía de Tarragona*, Ed. Ajuntament de Tarragona - Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona.

A començaments de 1950 i tenint en compte l'èxit del llibre *Poblet, s*ímbolo, el president Manel Montoliu rebé l'encàrrec de preparar la futura edició d'un llibre amb el títol *Tarragona, s*ímbolo. La idea era fer una publicació semblant a l'anterior i que fos un recull dels seus articles periodístics publicats a la premsa local. En aquests escrits el president parlava de diferents aspectes de la vida i realitat tarragonina, cosa que tenia molt d'interès per al públic en general. L' impressor de l'obra seria Sugrañes i es fixaria un preu de venda al públic de setanta pessetes l'exemplar per a l'edició normal i de cent quaranta per a l'edició en fil. A finals de 1951 aquesta obra seria guardonada per l'Institut Nacional del Llibre Espanyol com una de les cinquanta millors editades de l'any.

A mitjan juny de 1950, quedà aprovat i llest per a la seva impressió un nou plànol-guia de Tarragona. Un material poc usual en aquells moments, molt pràctic per al visitant i que era una manera fàcil de combinar la informació turística. L'èxit d'aquesta publicació estava assegurat i, de fet, un any després ja es prepararia una reedició de dos i cinc mil exemplars, i es començaria a treballar en una nova edició actualitzada i millorada. La importància d'aquest material farà que sigui reeditat any rere any.

A partir del 1953 es demanaria a l'Ajuntament que encarregués la confecció d'un nou plànol de la ciutat amb finalitats turístiques, material que després seria treballat i ampliat pel Sindicat i hi indicaria els principals monuments, els llocs d'interès turístic per al visitant, i es donaria la possibilitat de participar-hi a les diferents cases comercials. El material, imprès a dues tintes per la impremta Sugrañes, seria presentant a finals de l'any següent en forma de fullet i acabaria agafant el títol de *Plano-guía Tarragona. Balcón del Mediterráneo*.

Uns del tipus de publicacions turístiques en les qual els membres del SIT no solien entrar-hi eren les postals. Tal volta perquè les mateixes cases editorials o cases impressores eren capaces per sí mateixes de confeccionar i difondre aquest material i per això valia més la pena concentrar-se en altres tipus de treballs. Ara bé, en algunes ocasions puntuals es rebé l'oferiment de col·laborar-hi per iniciativa individual d'alguns fotògrafs, com era el cas de Leopold Plasencia, de Barcelona, amb el qual es va fer una col·lecció de postals de Tarragona amb una tirada de vint mil exemplars i es faria una exposició ampliant a un major format les millors fotografies.

El projecte de tenir una publicació pròpia i periòdica no era una cosa nova quan es plantejà dins la reunió del 13 de desembre de 1950. Valgui dir que ja se n'havia parlat en anteriors ocasions. Tanmateix, aquella vegada semblava que era en ferm, entre d'altres coses, perquè es faria la corresponent sol·licitud a la Direcció General de Turisme i es pretenia convertir-lo en un mitjà de difusió més del producte turístic tarragoní. Per la seva singularitat, adjuntem el corresponent fragment[184]:

184 Llibre d'actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 194.

> Es presentado a la Junta un proyecto de Boletín que editarà la entidad con carácter periódico, para divulgar las riquezas naturales y monumentales de Tarragona y las características más acusadas de su economía. [...]

La màxima autoritat turística espanyola, Lluís A. Bolín, respongué un mes després desfavorablement a la proposta d'edició d'una d'aquestes publicacions, ja que creia que un butlletí periòdic no serviria per a promoure el turisme. Davant l'interès i les ganes per dur endavant aquest treball continuà estudiant les seves possibilitats.

De tant en tant, el SIT editava fullets i materials de promoció del Monestir de Poblet, atès que sempre havia estat un dels principals elements d'atracció turística de la regió. En aquest sentit, no és estrany que en publiqués un en ocasió de la magna cerimònia que tindria lloc el 1951 en ocasió del trasllat de les restes dels antics monarques de la Corona d'Aragó.

Els materials de promoció turística sonors[185] i audiovisuals de cada vegada varen merèixer més l'atenció del Sindicat. L'adquisició d'una còpia del curtmetratge en format d'imatges 363, que havia enregistrat l'equip del NO-DO a començaments de 1952 amb el títol *La puerta del Lacio*, despertà una certa expectació, ja que es projectaven interessants imatges de la regió. Una prova que denota aquest nou interès és que s'hi dedicà la suma de 1.295,25 pessetes.

Cinc anys més tard, el 1957, el secretari Antoni P. Murtra ja parlà de la conveniència d'encarregar una pel·lícula de curtmetratge a color a algun membre del cine amateur en la qual hi apareguessin els principals monuments i les belleses naturals, per així poder-la utilitzar com a reclam i divulgació turística. L'esmentat directiu faria les pertinents gestions a la ciutat comtal, aprofitant que s'hi desplaçava per assistir a l'Assemblea de la FECIT, però la iniciativa quedaria en suspens.

A començaments de 1959 s'anuncià el projecte d'organitzar un concurs de pel·lícules de 8, 16 i 9,5 mm, a mode de curtmetratges a color, que estiguessin inspirades en les platges, monuments, museus, festes i belleses en general de Tarragona. Els directius Joan Domènech i Rafel Mutlló tindrien cura de redactar les bases[186] del I Certamen Nacional de Cinema Amateur i fer una impressió de cinc-cents exemplars per a la difusió. El termini d'inscripció era fins a final d'any i la matrícula era de quinze pessetes per als socis i de vint-i-cinc per als no socis.

També es demanaria el suport a diferents institucions perquè col·laboressin amb algun premi, guardons que serien concedits en l'organització d'un acte oficial i en el qual es projectarien els dos documentals premiats. Després de tot, el jurat qualificador

185 A partir de la dècada dels anys cinquanta es comencen a fer habituals els contactes i treballs amb Ràdio Tarragona i sobretot la ferma voluntat de mantenir uns bons lligams.

186 El jurat avaluador estaria format per Josep Mitjà Martí, president de la secció de Cine Club de Reus; Àngel Manuel de Avilés Pérez, professor de filmologia de la Universitat Laboral; Francesc Flo Solà i Carles Almirall Wennberg de la secció de Cine Amateur del Centre Excursionista de Catalunya de Barcelona, i un membre del SIT de Tarragona que recauria en la persona de Joan Doménech Miró.

es reuní el 6 de febrer de 1960 i establí el següent veredicte: primer premi a les cintes «Tarragona, encanto y tradición» i «Tarragona». Curiosament, entre els autors premiats hi hauria els directius Rafel Mutlló i Josep Maria Monravà, encara que també trobam a Edmon Braña, Siro Manuel i Antoni Cavellé.

A partir de la primavera de 1953 es començà a estudiar la possibilitat d'editar una guia turística de Tarragona a imatge i semblança de les que publicaven moltes de les juntes provincials de turisme. Cal recordar que des de feia molt de temps el Sindicat no s'havia interessat a editar aquest tipus de materials i havia preferit invertir en fullets. En un principi es pensà en una edició reduïda de tres mil exemplars, cosa que permetria fer les reedicions actualitzades i corregides al cap de poc temps.

Paral·lelament es continuaria treballant en la confecció de diferents fulletons de Tarragona en castellà, anglès, francès i alemany, els quals s'haurien de dissenyar segons els paràmetres que establia la Direcció General de Turisme, institució que subvencionava en part aquests treballs. És en aquest context de canvi i a partir de la tirada que es fan d'aquests exemplars quan es comencen a percebre les dimensions que està adquirint la indústria turística, ja que se situa al voltant dels vint mil exemplars.

Un d'aquests materials és el fullet *Tarragona 1955. Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona*. Una publicació a dues tintes, desplegable en quatre parts, i que incorporava un plànol de la ciutat indicant els principals llocs d'interès. El treball, a més, proporcionava un gran nombre d'informació i de dades d'interès turístic. Al final del fullet, el SIT hi figurava com a Oficina d'Informació de la Direcció General de Turisme.

En ocasions, i sempre que fos possible, es mirava d'aprofitar el material editat a nivell estatal per introduir-hi una frase o un lema propi en diferents llengües estrangeres. Així en alguns d'aquests materials, com són ara els cartells s'hi afegia el lema «Visitad Tarragona». De fet, el tema dels eslògans[187] va ser un afer que de cada vegada es vigilà més, perquè era una manera de captar futurs turistes en els països emissors. Una d'aquestes primeres frases que adquiriria un caire oficial fou patentada pel mateix Ajuntament, el 1954, i duia per títol «Tarragona. Balcón del Mediterráneo». Tanmateix, els membres de l'associació intentaven que directament dins els fullets o materials que amb la denominació *Espa*ña publicava la Direcció General de Turisme hi aparegués alguna referència i fotografia de l'època romana de Tarragona, cosa que no sempre passava.

El fullet *Tarragona. Balcón del Mediterráneo*, que incloïa un plànol de la ciutat, seria un dels materials amb més difusió d'aquests anys. Per la seva extraordinària utilitat al visitant va ser habitual que la Junta Provincial de Turisme i Educació Popular en subvencionés una part. Només perquè serveixi a tall d'exemple, s'ha de dir que a finals de 1959 veuria la llum la seva setena edició, amb una tirada de quinze mil exemplars.

187 Un dels eslògans d'aquests anys que es difongué més en la premsa britànica, i gràcies a la iniciativa de les agències de viatges d'aquell país, fou: «Visite Tarragona, donde el agua es más cara que el vino».

Des del Sindicat també es confeccionarien cartells de gran format per a col·locar a l'estació de ferrocarril. El material reproduiria els monuments i llocs de més interès de la ciutat perquè el turistes de seguida s'hi sentissin atrets. S'imitava així el que feien les principals estacions de ferrocarrils estrangeres. La col·locació d'aquests cartells també s'ampliaria a la carretera Barcelona-València, i a les zones més cèntriques i turístiques de la ciutat amb el lema «*Tarragona romana. Balcón del Mediterráneo*».

A començaments de 1959 ja s'edità amb el patrocini de la Direcció General de Turisme un material de promoció turística bastant modern. Es tractava d'un fullet de Tarragona i els seus voltants que s'havia dissenyat i plantejat a base de fotografies del litoral i les platges. Paral·lelament es treballaria amb la confecció d'un fullet exclusivament de la catedral.

4.5 Cultura i natura: un binomi turístic de gran interès

La promoció d'activitats culturals i la defensa d'alguns espais naturals singulars foren algunes preocupacions amb les quals treballaren els membres del SIT durant aquesta etapa. La difusió dels valors patrimonials també jugà un paper important en aquest sentit. La delicada i inestable situació econòmica, social i política dels primers anys dels franquisme no impedirà que des de l'associació s'impulsin algunes iniciatives turístiques de certa transcendència.

En aquests projectes, la col·laboració en l'etapa Barcelona-Tarragona de la Prova Ciclista Nacional Barcelona-Madrid de Regions Alliberades en homenatge al *caudillo* fou un proposta que vingué de la mà del Servei de Propaganda de la FET i de les JONS de la Prefectura Provincial de Tarragona i en la qual també hi col·laborava el *Diario Español*. El directiu Marcel Riera fou la persona encarregada de representar el Sindicat d'Iniciativa en aquelles reunions. Sembla que els resultats d'aquell final d'etapa foren tan brillants que s'aconseguí un premi especial.

La reorganització del Servei de Guies i Intèrprets Lliures per part de la Direcció General de Turisme era un tema que afectava de debò la difusió del patrimoni natural i cultural de la província. Aquelles noves disposicions que es donaren a conèixer el febrer de 1940 afectaven al personal que es dedicava a aquests afers, mitjançant la revalidació d'aptitud a partir d'un examen. Pel que fa a Tarragona només es presentà un candidat, el senyor Josep Maria Mallol.

Una altra proposta vingué de la mà del Servei de Propaganda de la FET i de les JONS pertanyent a la Prefectura Provincial de Tarragona, el qual comunicà que tenia el propòsit d'organitzar un cicle de conferències durant les festes de pasqua de 1940 i que n'havia reservat una dedicada al turisme. Els reunits hagueren de decidir el nom del conferenciant, que fou el senyor Josep Ixart, el qual amb el beneplàcit de l'associació acordà fer la ponència «Valoració arqueològica de Tarragona».

L'Associació de Pessebristes de Tarragona tenia la voluntat d'organitzar un gran pessebre durant les festes de Nadal de 1940. Era obvi que el local social de l'entitat reunia les condicions perfectes perquè hi tingués lloc, tant pel que fa al muntatge com per a l'exposició. Les dues parts arribaren a un acord i la iniciativa va reeixir, i no seria la darrera vegada que se cediria la sala d'exposicions del local per a determinades iniciatives culturals, essent les exposicions artístiques les activitats més habituals.

La possibilitat de convidar al conegut orador Federico García Sanchís fou una qüestió que agradà molt a tot l'equip directiu. El motiu no era altre que el fet que conegués Tarragona, atès que se sabia del cert que estava preparant una de les seves intervencions sobre Catalunya.

La participació a la XII Fira Oficial i Internacional de Mostres de Barcelona, que tingué lloc del 10 al 25 de juny de 1944, s'observà com una manera més de difondre Tarragona. Cal assenyalar que des del SIT només es col·laboraria amb la Junta Provincial de Turisme de Barcelona amb la tramesa d'una de les dues maquetes que tenia l'Ajuntament.

A partir de la tardor de 1950 es treballà en l'organització d'una Exposició d'Artesania i Productes del Camp que oferís una imatge global de la realitat i de la producció de la regió. Aquesta exposició tindria un caràcter permanent amb objectes dins vitrines i altres elements decoratius i estaria muntada dins el local social, cosa que permetria donar a conèixer millor la situació econòmica, social i cultural de Tarragona.

De la mateixa manera, l'anunci del Secretariat Internacional en què informava de l'organització d'una exposició dels productes de Catalunya i Balears a París i la possibilitat de participar-hi despertà l'interès del Sindicat. La participació bàsicament consistiria a enviar-hi còpies fotogràfiques de gran format de diferents aspectes de Tarragona. No seria la darrera vegada que aquesta institució col·laboraria amb els objectius que perseguia el Sindicat i de fet el 1954 ja anuncià l'arribada d'un grup d'universitaris estrangers que passarien les seves vacances d'estiu a Tarragona, excavant l'amfiteatre romà.

El projecte de crear un refugi en el Monestir de Poblet fou una proposta presentada pels membres de l'associació a la VII Assemblea de la FESIT de Sant Sebastià. Sembla que la idea de seguida comptà amb l'entusiasme dels assistents i sobretot de la Direcció General de Turisme, els quals prometeren que aviat seria una realitat. Les autoritats locals i provincials també donarien el seu respectiu suport a la iniciativa i des de l'equip directiu es treballaria en l'edició d'un fullet exclusiu d'aquell indret.

L'interès turístic del Reial Monestir de Santa Maria de Poblet no decaigué[188], ja que era un aspecte més que evident des de temps enrere, i per això se'n seguí gestionant l'ús turístic. De fet, la restauració de les tombes reials el 1944 va ser una cosa

188 El SIT de Tarragona formaria part de la Germandat de Benefactors del Reial Monestir de Santa Maria de Poblet i vehicularia la creació d'una delegació dins la ciutat a partir del setembre de 1946.

molt ben vista des del SIT de Tarragona, ja que seria un element d'atracció per al visitant. Una exposició d'aquestes tombes tindria lloc un any després a Madrid.

Dos anys després, la inauguració del refectori, la sala capitular i el rebedor del Monestir de Poblet entusiasmà al Consell Directiu de l'entitat. De fet, contractà els serveis d'un autocar per poder desplaçar-se a l'indret el 27 d'octubre de 1946 i presenciar els diferents actes d'estrena.

D'altra banda, l'Associació dels Antics Alumnes dels Germans de les Escoles Cristianes organitzà uns Jocs Florals a Tarragona el 1943. Davant aquella bona iniciativa cultural l'associació hi col·laborà amb un dels premis, que seria l'obsequi d'un exemplar del llibre commemoratiu de les noces d'argent *Tarraco quanta fuit*.

El projecte d'elaborar un catàleg general turístic de la província de Tarragona motivà que a finals de febrer de 1944 s'enviàs una circular a tots els ajuntaments per demanar-los que enviassin una nota amb tots els seus monuments històrics i arqueològics, paisatges o festes dignes de menció. Era una manera més de difondre el patrimoni natural i cultural del territori tarragonès.

Per tal d'homogeneïtzar tots els panells indicadors de carretera del nom dels pobles de la província es va fer el corresponent estudi[189]. No de bades se sabia que era un assumpte que interessava molt el governador civil i que facilitaria el moviment de turistes. També es pensà en la possibilitat que aquests panells fossin distribuïts exclusivament per l'entitat.

La cessió de la sala d'exposicions, ubicada dins el local social, i inaugurada oficialment a partir de l'agost de 1944, s'ha de valorar com una iniciativa que tenia la voluntat de promoure una oferta cultural a la ciutat. Sovint eren els mateixos artistes els qui sol·licitaven l'espai per tal de presentar els seus treballs, però en ocasions també ens trobam amb altres associacions o organismes interessats a poder disposar d'aquest servei, com ara la Prefectura d'Educació i Descans; l'Obra Sindical; la Reial Societat Arqueològica Tarraconsense; l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus; l'Agrupació Excursionista Ginesta; l'associació Amics de l'Art; el Grup Delta 51 de Tortosa; la Revista Setmanari *Arte y Letras* de Barcelona que organitzà la mostra «Joven pintura catalana»; la Delegació Provincial de la Federació Espanyola de Muntanyisme; el *Diario Español*; l'agrupació La Salle; la Societat d'Exploracions Submarines de Tarragona; l'Ajuntament, perquè exposés les obres presentades al concurs anual de cartells de Setmana Santa i dels Festivals de Tarragona; el Centre Coordinador de Biblioteques; la Delegació Provincial del Frente de Juventudes; la Secció Femenina; el grup de joves artistes Pere Joan o *El Correo Catalán*[190] de Barcelona, que organitzà l'exposició «*Catedrales de Cataluña*».

189 La idea era imitar els panells ja existents a Pamplona.

190 El periòdic *El Correo Catalán* organitzà el concurs de pintura i els premis Coma Ferrer i Santiago Julià, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Tarragona, als locals del Sindicat d'Iniciativa de la Rambla del Generalísimo del 22 al 30 de març de 1959.

Allà s'organitzaren exposicions molt interessants com aquelles dedicades a l'art culinari, o als documents i objectes pertanyents a la defensa heroica de Tarragona durant la Guerra del Francès.

Tot això propicià que el SIT de Tarragona col·laborés o mantingués contactes en moments puntuals amb algunes associacions com és ara l'Associació Pessebrista; els Amics de l'Art; l'Agrupació d'Associacions de Setmana Santa; el Cercle Català de Madrid, que a començaments de 1957 organitzà una Setmana de Tarragona en els seus locals, etcètera.

No és estrany que l'associació rebés periòdicament sol·licituds de subvencions o ajuts econòmics per part d'altres entitats. Ara bé, no sempre s'accedia als desitjos sol·licitats, sobretot si no tenien una projecció turística, però en aquests anys es col·laborà amb nombroses aportacions a entitats com la Comissió organitzadora Pro Cavalcada dels Reis Mags, la Comissió Organitzadora de l'Exposició del Diccionari Català-Valencià-Balear, l'Associació de Premsa de Tarragona, la Societat Marítima i Protectora, els Amics dels Castells de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense, la Comissió Organitzadora del Trofeu Internacional d'Escacs Agustí Pujol, etcètera.

Un altre projecte d'aquests anys seria la reobertura o creació d'un casino. Un altre espai cultural que es creia que beneficiaria molt l'estada dels visitants. També s'estava convençut que era el SIT l'associació que havia de liderar i promoure aquest projecte i convocar una reunió amb les forces vives de la ciutat. Doncs bé, no seria fins la reunió de la Junta Directiva de l'11 de gener de 1949 quan es decidí el següent[191]:

> Se toma el acuerdo de comunicar por oficio, a D. Luis Arola, Presidente del nuevo Casino o Círculo, la simpatía con que nuestro Sindicato vé la creación de tal entidad, que viene a llenar un vacio que se dejaba sentir intensamente en Tarragona.

La publicació de llibres de temàtica local sempre va ser molt ben vista i, de fet, es valorà com una promoció turística indirecta, en tant que aquestes obres ajudarien a donar a conèixer la realitat de Tarragona i la seva comarca. Algunes de les felicitacions que transmeté el Sindicat durant aquests anys anaren dirigides als reverends Joan Serra Vilaró i Pere Batlle Huguet, Josep Ixart de Moragas i Francesc de A. Costas, que havien publicat els treballs *La Comisión de Monumentos ante Poblet*; *Epigrafía Latina*; *Estudio biográfico del Marqués de Montoliu*; i *El novelista Narciso Oller*, respectivament. A la llista cal afegir-hi la separata del senyor Mesquida *Tarragona 1811*. Altres publicacions que amb el pas del temps meresqueren les felicitacions de l'entitat foren el *Llibre de Tarragona* (1953) de Manel de Montoliu, *A description of Tarragona and its province* (1953) de S. M. Pearse i Joan Ferré Ribera o *Heroic ressò* i *Tres poemes de la devoció tarragonina* de Joan Antoni Guardias.

191 Llibre d'actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 125.

Des del punt de vista arqueològic, el descobriment d'un sarcòfag romà en aigües de la Punta de Mora fou una notícia que tingué un important ressò mediàtic la tardor de 1948. El seu descobridor, l'esportista Manel Álvarez Icart, fou gairebé elevat a la categoria d'heroi nacional. De fet, se l'homenatjà amb un convit de caire popular al Club Nàutic, on es va convidar l'enginyer en cap de les obres del port, Eduardo Serrano Suñer, el qual havia ajudat a l'extracció d'aquesta peça arqueològica.

A més a més, la notícia que el ciutadà nord-americà William June Bryant hagués fet un donatiu de cent mil pessetes per a les excavacions arqueològiques de l'amfiteatre romà de Tarragona va ser una notícia molt benvinguda per a Tarragona en general i pel SIT en particular, el mes de novembre de 1948. Aquesta iniciativa serviria perquè anys més tard es materialitzés el projecte total de reforma i conservació del monument, iniciativa aquesta que ja comptà amb el suport de la ciutadania i que també tindria un discret suport econòmic de l'entitat.

La visita a la ciutat del periodista i escriptor català Josep Pla, acompanyat del poeta Joan Teixidó, el març de 1951, volgué ser aprofitada per l'associació per convidar-los a dinar i mantenir un intercanvi d'impressions. Des de l'entitat també es tingueren en compte els mèrits i treballs dels intel·lectuals locals. Per ventura un exemple que corrobora aquesta anterior afirmació és l'homenatge que es tributà el 1952 a l'escriptor i crític Josep Ixart de Moragas (1852-1895) en ocasió del centenari del seu naixement.

L'equip directiu també gestionà i donà suport a diferents projectes socioculturals privats, sempre que aquests fossin d'interès turístic. Un d'aquests casos es produí al novembre de 1951 quan l'empresari Joan Panadés, en representació d'Urbanitzacions Milagro S.A., informà del seu projecte de construir un cinematògraf al número 1 bis de la cèntrica Rambla de Sant Carles i que l'establiment comptaria amb les millors condicions de comoditats i bellesa, aspectes que no tenien els actuals.

La designació de Tarragona com a seu de la Universitat Laboral de Catalunya, Aragó i València o del Nord-est d'Espanya va ser una notícia molt ben acollida pels membres de l'equip directiu, al gener de 1952. De tots els agraïments enviats amb posterioritat, crida l'atenció el de Carlos Pinilla Turiño, subsecretari del Ministeri de Treball i president de l'Institut Nacional de Previsió, una de les persones que més havien intervingut a favor de l'opció tarragonina. No és d'estranyar que uns mesos després se li organitzés un homenatge aprofitant la seva visita a la ciutat.

La celebració del XXXV Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona, el 1952, es postulà com una destacada possibilitat per a donar a conèixer Tarragona. Els treballs que es feren encaminats a captar visitants amb l'excusa religiosa foren diversos, si bé la immensa majoria foren coordinats amb les comissions arxidiocesanes. Es tenia el convenciment que molts dels peregrins visitarien la ciutat abans, durant o després de l'esdeveniment religiós de la ciutat comtal i davant aquella realitat s'havia d'estar preparat. L'oficina d'informació oferiria un horari especial; s'organitzaria una recepció

amb les autoritats religioses; s'editaria un fullet[192] especial «cristià» de Tarragona i la seva província; se sol·licitaria a la Diputació que editès un fullet dels monestirs de Poblet i Santes Creus amb una tirada de 50.000 exemplars; es demanaria el restabliment del servei marítim de la Companyia Transmediterrània amb les Balears i es tindria cura que tot estigués a punt.

La previsió d'una manca d'allotjaments durant els dies del Congrés Eucarístic de Barcelona motivà que s'informés d'aquesta preocupació a la DGT i al gremi pertinent, sobretot s'instà perquè es construís un nou hotel a la ciutat. Aquests darrers sembla que reaccionaren i en poc temps ja s'informà que s'estaven estudiant alguns projectes de construcció hotelera.

Des del SIT també es pretenia col·laborar amb l'organització de l'exposició artística i arqueològica amb el títol «Tarragona eterna» al Cercle Artístic de Barcelona. El projecte no estigué absent de polèmica a causa d'unes complicades i difícils gestions entre tantes entitats i institucions i per una sèrie de desavinences polítiques. Tanmateix el museus Arqueològic i Diocesà no estigueren d'acord a cedir les peces per a l'esmentada mostra i el projecte fou suspès.

La celebració del primer centenari de la Rambla, organitzat per la corporació municipal el 1954, despertà un cert entusiasme en els membres de l'associació. El Sindicat hi voldria col·laborar subvencionant un dels premis de mil pessetes dels Jocs Florals amb el lema «Passat, present i futur de la Tarragona turística»; col·laborant amb l'organització d'un gran i vistós festival de carrosses Cosso Blanc el 22 d'agost i amb el segon Concurs de Mestres Romescaires que tindria lloc el 15 d'agost d'aquell mateix any.

Paral·lelament i coincidint amb aquest centenari, també s'editaria el llibret *Tarragona eterna* en forma d'aplec d'articles del pare franciscà Francesc Iglesias[193], que es trobava a Palestina. En un principi, els tallers Sugrañes només editarien cinc-cents exemplars i el pròleg aniria a càrrec de Manel Montoliu. És necessari destacar que coincidint amb aquestes festes, el 22 d'agost, l'Ajuntament li concediria la Medalla de la Ciutat en un acte celebrat al Mèdol, on la ciutadania pogué signar un àlbum de dedicatòries que havia posat a disposició l'entitat.

Un altre acte semblant seria proposat a la corporació municipal a iniciativa del soci Antoni Murtra, el 30 de juny de 1954. La idea era que l'Ajuntament organitzés un acte literari en homenatge a Mr. Archer Milton Huntington (1870-1955), reconegut hispanista nord-americà que havia fundat la *Hispanic Society of America* el 1904.

192 Aquest fullet estaria subvencionat pel Ministeri d'Informació i Turisme. El pressupost presentat tenia un cost de 15.000 pessetes i suposava una edició de 60.000 exemplars.

193 Mig any després es rebé la notícia de la mort del pare Iglesias a l'església de Sant Salvador de Palestina. L'entitat, juntament amb l'Ajuntament i altres associacions organitzaria un homenatge popular li enviaria un ram de flors per a què fossin dipositades a la seva tomba. A més, li acabaria dedicant un carrer a la ciutat i es col·locaria una placa commemorativa a la seva casa natal el dia de Sant Magí.

Aquesta celebritat de renom internacional havia publicat uns versos dedicats a Tarragona en una de les seves obres dedicades a Espanya i se li volia retre un homenatge.

Aquell mateix any també es començaria a organitzar, juntament amb el Casino de Tarragona, el Concurs de Rams de Flors en substitució de la Festa de les Roses. Les bases d'aquesta convocatòria foren redactes pel SIT.

L'èxit d'aquesta anterior iniciativa fou aclaparadora, sobretot si tenim en compte que s'hagué d'allargar un dia més l'exposició a causa de les llargues coes de gent interessada a visitar-la. La vistositat dels rams presentats no deixà indiferent el públic en general i podem assenyalar que el local social quedà petit.

Lògicament aquest concurs es tornaria a convocar l'any següent, els dies 1 i 2 de maig, però en uns locals de majors dimensions, que eren dels que disposava la Caixa de Pensions, a la rambla del Generalísimo, número 77, els quals serien decorats amb quadres i escultures artístiques per a l'ocasió. També es confeccionaren etiquetes especials per als premis i els concursants.

El III Concurs de Rams de Flors tindria lloc el 31 de maig de 1956 coincidint amb la festa religiosa del Corpus. Per tal de donar renom a la convocatòria es farien les gestions corresponents perquè participés el reconegut floricultor barceloní Andreu Batlle Fabregat. Curiosament, l'any següent no se celebraria, a causa de la prematura arribada de les roses i la conseqüent manca de temps per organitzar-ho.

Tanmateix, l'embelliment i ornament de la ciutat de cara al turisme passava per diferents iniciatives. Una de les propostes més singulars es formularia l'abril de 1955 i consistiria a promoure la creació d'una associació de veïns del carrer Major, perquè així es podria plantejar la possibilitat d'unificar els criteris a l'hora de plantejar un disseny vuitcentista de tots els rètols de les seves botigues. La raó es veia justificada, entre d'altres coses, perquè era una via de pas obligat a l'hora d'entrar i sortir de la catedral.

La voluntat de conservar els espais naturals és un assumpte d'especial interès que no es pot deixar de banda. Una d'aquestes primeres reivindicacions de la present etapa es posà de manifest dins la reunió extraordinària del 23 de maig de 1941. En aquell acte es parlà dels greus perjudicis que ocasionaria destinar el Sanatori Marítim de la Sabinosa a l'allotjament o alberg de presos afectats de tuberculosi pulmonar, entre d'altres coses, perquè l'emplaçament del sanatori separava dues de les millors platges de les rodalies de la ciutat i per la seva situació privilegiada era un dels llocs més bells que s'observava des de la panoràmica del Balcó de la Mediterrània.

És interessant observar com des del mateix Sindicat d'Iniciativa i Turisme es fa constar el perjudici d'aquell penal, en tant que una d'aquestes platges havia estat cedida a l'Ajuntament de Saragossa, i, de fet, aquesta institució aragonesa pensava modernitzar-la i invertir els millors avenços. Per la seva singularitat, proporcionam els dos corresponents fragments[194]:

194 Llibre d'actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 28.

> Una de esas playas fue cedida por el Excmo. Ayuntamiento a Zaragoza, cuya ciudad la ha aceptado como suya y ha empezado los trabajos preliminares para habilitarla y convertirla en la playa de Aragón, dotada de todas las comodidades y apeadero de la línea de Madrid a Barcelona. Además la primera de estas playas, es la más concurrida por los vecinos de ésta, de Lérida, de Valls y demás pueblos comarcanos, y con el establecimiento de dicho penal agravado por la circunstancia de que los reclusos sean tuberculosos, el bañista para evitarse un contacto abandonará las playas en las que por su belleza y situación habiamos cifrado nuestras aspiraciones turísticas.
>
> El Sindicato de Iniciativa de Tarragona, en funciones de Junta Provincial de Turismo, debe ser el primero en velar porque el patrimonio turístico de Tarragona, no sufra precisamente en estos momentos, merma de ninguna clase. Todos hemos de agruparnos en nuestro ruego para que esas playas hoy llenas de vida, hoy sonrientes con un bello porvenir, lleguen un día a verse solas y abandonadas, arrastrando tras ellas la ruina completa de la riqueza turística de Tarragona; a causa de una disposición que salvando siempre todos los respetos, es subsanable y ofrece rectificación.

Òbviament, des de l'Ajuntament de Tarragona es gestionà el corresponent escrit per sol·licitar que aquella idea no es materialitzés. Malgrat que el Sindicat d'Iniciativa no era un dels organismes competents, sí que a títol privat també va voler comunicar amb un escrit la seva opinió desfavorable, i va demanar a la Direcció General de Turisme[195] que es pronunciés sobre aquella diligència.

D'això anterior acabat d'esmentar es pot deduir que l'estat en què es trobaven les platges, com s'ha vist anteriorment, sempre havia preocupat de debò ja que cal assenyalar que era un dels principals atractius turístics i naturals de la regió. En ocasions puntuals des del Sindicat es denuncià la manca de manteniment de les platges, ja que estava en joc la imatge de Tarragona.

La gran tala d'arbres a ciutat fou un fet molt criticat a nivell social durant la primavera de 1949. Se suposava que aquests embellien i donaven una nota de color a la ciutat. Les queixes davant aquells fets, i previ acord de la directiva de Sindicat, arribaren a la Prefectura d'Obres Públiques i a l'Ajuntament.

L'arribada del president del Sindicat d'Iniciativa, Joan Noguera, el 1951, propiciaria que s'iniciés el projecte de celebrar la Festa de l'Arbre. L'esdeveniment festiu serviria per aconseguir una aportació ciutadana i poder fer una important plantació d'arbres en el futur parc de Miracle. El projecte, lògicament, es faria amb la col·laboració

195 Des de la DGT es donà suport a l'entitat i se'ls comunicà que havien fet les gestions oportunes amb la Subsecretaria de Governació perquè el projecte no fos una realitat.

de l'Ajuntament, institució que pretenia dur endavant un projecte d'embelliment de la ciutat i tindria una continuïtat l'any següent.

De la mateixa manera, el bon estat i manteniment dels jardins públics també preocupava de debò, en tant que hi estava en joc la imatge turística de la ciutat. En determinades ocasions, es tindria cura de demanar a les diferents autoritats que tinguessin cura d'aquests afers. Un dels que més preocupava, per la seva deixadesa, era el del Museu de la Necròpolis, lloc molt de pas dels turistes. Tanmateix, la Direcció General de Belles Arts contestà que no tenia pressupost per poder satisfer aquella demanda però s'intentaria resoldre per altres vies.

4.6 Tàrraco monumental

La gent del Sindicat d'Iniciativa tenia clar que un dels principals al·licients turístics de Tarragona eren els seus aspectes monumentals. És a dir, es pensa que el turisme cultural és la millor opció per donar a conèixer la ciutat. Davant aquelles encertades idees resulta evident que la preocupació pels monuments, els béns arqueològics i els museus esdevingui una prioritat de primer nivell.

Precisament, un d'aquests museus que inquietà els directius del SIT fou el Museu de la Fàbrica de Tabacs, entre d'altres coses, perquè s'adonaren del mal estat en què es trobaven les seves instal·lacions i de l'abandonament de molts dels seus béns. No és d'estranyar que els membres directius acordassin trametre un escrit a la màxima institució turística informant d'aquest perill patrimonial.

La voluntat de conservar i preservar els monuments i les restes del patrimoni històric i cultural propicià que el Sindicat mantingués uns vincles amb la Reial Societat Arqueològica Tarraconense, unes relacions que venien de molt de temps enrere. De fet, era normal que col·laborassin en determinats aspectes sempre que fos possible. Davant aquestes premisses s'ha de comentar que en aquests anys el Sindicat compartí, entre d'altres objectius, el propòsit de la Societat Arqueològica de salvar les ruïnes del Fòrum Mercantil, lloc de vertader interès romà.

La visita a la ciutat del director general de Turisme, el 5 de març de 1941, motivà que s'organitzés una comissió de benvinguda i acompanyament durant la seva estada. Des de la Junta es planejà l'estratègia de visitar el Fòrum Romà del carrer Cervantes per veure si seria possible aconseguir que la màxima autoritat turística es fes càrrec del pressupost de millora d'aquest monument. Al mateix temps es decidí convidar-lo a sopar al restaurant de l'Hotel Internacional.

D'altra banda, la Comissió de Monuments de Tarragona, al mes de març de 1944, inicià les corresponents gestions per fer possible la revalorització i millora de les ruïnes romanes situades a la plaça Corsini. Aquella mesura fou aplaudida per l'entitat i alhora s'iniciaren les gestions amb la Direcció General de Belles Arts amb la idea d'adquirir els seus terrenys i aconseguir un crèdit que es dedicaria íntegrament a posar-les en forma «decorosa».

És evident que la protecció i conservació dels monuments i dels museus era un tema important però també ho era la seva difusió. No debades el SIT treballà amb el desig de facilitar la visita dels turistes. En ocasions es trobava amb entrebancs que intentava solucionar ja que entenia que empitjoraven la imatge turística de la ciutat. Acte seguit podem llegir aquest fragment[196]:

> El señor Valls explica a la Junta las dificultades que existen para poder visitar los Museos, la Catedral, etc. y propone que se busque la manera que sea factible de que si unos forasteros desean visitar algunos de estos monumentos o museos, pueda dársele satisfacción, pues esta dificultad sólo redunda en perjuicio del prestigio turístico de Tarragona.

És evident que el projecte d'un futur edifici on s'ubiqués el Museu Arqueològic de Tarragona era un tema d'enorme transcendència a nivell turístic perquè reforçaria encara més les conviccions per promoure i desenvolupar un turisme cultural. Evidentment que era necessària una inversió estatal que fes viable aquella idea, però a mitjan anys quaranta foren nombroses les reunions i tràmits perquè això fos una realitat. Malauradament, encara s'haurien d'esperar uns anys perquè el projecte es dugués a terme.

Una altra reivindicació d'aquesta etapa fou promoguda a finals de 1945 per la Comissió de Monuments de Tarragona i el Sindicat d'Iniciativa, els quals iniciaren una campanya encaminada a aconseguir la devolució de la nina d'ivori, que pertanyia al Museu Paleocristià de Tarragona. Per això, es feren escrits a la Direcció General de Belles Arts en els quals defensaven que aquell bé era patrimoni tarragoní i que havia de retornar a la ciutat.

La construcció d'un passeig al Balcó del Mediterrani, a l'alçada de Calvo Sotelo, despertà moltes crítiques a nivell social durant la tardor de 1946. El projecte de reforma, una vegada finalitzades les obres, comptà amb el beneplàcit de l'equip directiu, ja que entenien que s'havia construït un passeig de categoria i acordaren transmetre a l'Ajuntament la seva enhorabona assenyalant que els veïns havien quedat d'allò més satisfets.

A pesar d'algunes iniciatives puntuals com aquesta, el bon estat de conservació dels principals monuments d'interès turístic continuà essent una reivindicació, amb el pas del temps. Els motius eren obvis, la Torre dels Escipions[197] estava en estat ruïnós; hi havia un figuera situada a l'Arc de Berà, que oferia una imatge d'abandonament; l'amfiteatre amenaçava moviment de terres, i, tot plegat, donava mostres de deixade-

196 Llibre d'actes del Consell Directiu (1938-1944), pàg. 41.

197 L'estat de ruïna en què es trobava la coneguda Torres dels Escipions era un assumpte que ja preocupava amb força als membres de l'associació turística tarragonina a inicis dels anys quaranta. Prova d'això és que ja s'enviaren escrits de denúncia al president de la Diputació Provincial de Tarragona i al de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense.

sa. Després d'avaluar l'estat general en què es trobaven aquests elements patrimonials a finals de febrer de 1958 s'elevà un escrit d'intervenció a la Direcció General de Belles Arts i es vulgué organitzar, al més aviat possible, un col·loqui públic per tal de debatre l'estat present i de futur de la necessària restauració de l'amfiteatre del parc del Miracle. Sembla que la resposta no es va fer esperar i es començaren a atendre les súpliques de l'associació.

Poc temps després, els esforços es concentraren en aconseguir que la institució provincial o municipal fes una correcta il·luminació de l'Arc de Berà, la Torre dels Escipions i de tot el Passeig Arqueològic[198]. Curiosament, i seguint els desitjos generals, l'any següent s'acordà per unanimitat adherir-se al projecte de trasllat del cor de la catedral, ja que així augmentaria la bellesa del seu interior i la capacitat per a una major assistència de fidels.

Però no totes les reivindicacions tenien un caràcter arqueològic, ja que les obres de reforma de l'hospital de Sant Pau i Santa Tecla durant la primavera de 1959 posaven en perill l'edifici del Teatre Principal. De fet, arribà la notícia de que la seva Junta Administrativa tenia pensat enderrocar-lo. L'estil vuitcentista i el seu caràcter únic dins la ciutat serví perquè el SIT, juntament amb el suport d'altres associacions i corporacions tarragonines, es mostrés en contra d'aquella previsible actuació i enviés els corresponents escrits a les autoritats.

4.7 El Fòrum romà: una reivindicació arqueològica amb vocació turística

El bon estat de conservació dels monuments i de les restes arqueològiques romanes, com s'ha vist a l'anterior apartat, preocupava de debò els membres del Sindicat d'Iniciativa, atès que eren un dels principals atractius turístics de la ciutat. Així, malgrat sembli sorprenent, se sol·licità a l'Ajuntament que destinés guàrdies municipals permanents a la custòdia dels principals tresors arqueològics. Un dels més gelosos i pel qual es gestionà la seva màxima protecció i recuperació serien les ruïnes del Fòrum romà de l'any 73 d.c., ubicat al carrer Cervantes. Es tractava d'un espai obert en el qual hi havia els principals edificis administratius, religiosos i culturals de la ciutat de Tàrraco, capital de la província romana *Hispania Citerior Tarraconensis*.

Tanmateix, des del SIT es mirà d'anar una mica més enllà i a finals de 1947 s'inicià una campanya mediàtica[199] i es col·laborà amb una subscripció pública, amb la destacable quantitat de 20.000 pessetes, per mirar d'aconseguir l'adquisició dels

198 La manca de pressupost de l'Ajuntament de Tarragona per a aquesta finalitat propicià que el SIT demanés que se li concedís una concessió per poder cobrar cinc pessetes a tots els visitants i d'aquesta manera poder estalviar per a la il·luminació.

199 El *Diario Español* va ser un dels periòdics que més contribuí a difondre les campanyes de l'entitat en aquests anys.

terrenys on es trobava el Fòrum. La iniciativa anava acompanyada de diferents gestions amb els poders polítics per tal d'estudiar la viabilitat de futur d'aquest monument.

El desig de protegir el Fòrum romà augmentà en molt poc temps. Per això i per tal d'involucrar més gent es confeccionaria un fullet especial amb el títol *El foro romano de Tarragona: colección de documentos y artículos* i amb fotografies del professional Vallvé molt vistoses. En un primer moment només es faria una tirada de cinc-cents exemplars i es destinaria un pressupost de 6.365 pessetes. Aquesta publicació, de vuitanta-quatre pàgines i vuit làmines, seria repartida entre les diferents autoritats i a cada associació, entre les quals s'ha de destacar el ministre d'Educació, el ministre de Governació, el secretari i director general de Turisme, els presidents de les reials acadèmies, tots els museus arqueològics espanyols i personalitats científiques.

Els treballs encaminats a aconseguir una subscripció popular pro Fòrum obtingueren uns bons resultats. És necessari assenyalar que en molt poc temps s'aconseguirien un important nombre de donatius o aportacions que, certament, feien pensar en l'adquisició dels terrenys on s'ubicava el fòrum.

Poc temps després s'informà que el Ministeri d'Educació, mitjançant la Comissió de Monuments, adquiriria els terrenys on s'ubicava el Fòrum i la subscripció pública es dedicaria a la reedificació i conservació dels monuments. És evident que l'aportació del soci d'honor Francesc Figuerola semblaria reduïda, posteriorment, davant l'aportació estatal.

Per tal de poder vehicular l'adquisició estatal del Fòrum s'organitzà un cicle de conferències d'arqueologia i es creà una comissió especial encarregada d'assessorar i informar dels tràmits pertinents al ministre d'Educació. Les persones designades foren Martí Fernández Almagrado (president de la Societat Arqueològica de Barcelona i comissari de Recuperació del Tresor Artístic de la zona de Llevant), Manel de Montoliu (president del SIT), Josep Ixart (vicepresident del SIT), l'alcalde, el president de la Diputació, el Dr. Pere Batlle, el Dr. Salvador Vilaseca Anguera (metge i historiador), el Rd. Dr. Joan Serra Vilaró (historiador i teòleg), Samuel Ventura Solsona i el Sr. Pau Font de Rubinat (polític i bibliòfil). Tot i els esforços dels reunits, sembla que les negociacions amb els ministeris de Governació i Educació es refredaren, cosa que feia preveure unes lentes i difícils negociacions.

Tot i així, el director general de Turisme, Lluís A. Bolín Bidwell, es desplaçà el 10 de març de 1948 a Tarragona per comprovar sobre el terreny l'emplaçament i l'estat en què es trobava el Fòrum romà. Aprofitant la conjuntura també se li mostraria el lloc on es pensava projectar el Museu Arqueològic. Ambdues iniciatives serien aprovades un mes després per la màxima autoritat turística.

A pesar de tot, les gestions burocràtiques només acabaven de començar. De fet, es treballà en un informe sobre l'estat legal en què es trobava el monument, i en algunes ocasions es denuncià els seus propietaris per haver iniciat excavacions arqueològiques

il·legals. Valgui dir que aquestes protestes comptarien amb el suport de les autoritats, les quals intervingueren conseqüentment.

Paral·lelament, no quedava un altre remei que continuar mantenint les corresponents gestions amb els propietaris dels terrenys, ja que es tenia la por d'una possible urbanització. La persona encarregada de dur endavant aquestes negociacions seria el directiu Francesc Monravá. Ara bé, el SIT i la Reial Societat Arqueològica varen fer pinya amb la Comissió de Monuments a l'hora d'establir una estratègia conjunta per fer viable la valoració dels solars i negociar amb l'apoderat, advocat i representant dels propietaris Salvador Ventosa.

Passaven els anys i la qüestió del Fòrum romà continuava pendent de resolució. Sembla que el tema es reactivà a partir de la primavera de 1954 ja que, mitjançant un decret del 26 de març, es declararen les restes arqueològiques del Fòrum dins la categoria de «Conjunt Historicoartístic». Aquesta mesura ja suposava una protecció del jaciment de 5.819 m^2 comprès entre els carrers de Lleida, Cervantes i Soler.

Aproximadament un any després, i a partir d'un altre decret, aquest de 10 d'agost de 1955, ja es declaraven d'urgència les obres per a la restauració i consolidació de l'espai arqueològic. La lluita arribava a bon port, ja que al novembre de 1959 ja s'aprovà un crèdit provisional per a l'expropiació dels terrenys, mentre que un any després, en el BOE del 6 de novembre de 1960, ja s'aprovava aquest crèdit d'una manera definitiva.

4.8 Les fires d'artesania i art

Les fires d'artesania i art suposarien un al·licient i estímul cultural per a la ciutat. El seu interès turístic de seguida seria captat pels membres del Sindicat, els quals s'involucraren de ple en aquesta iniciativa.

La idea havia sorgit del governador civil i de seguida s'estudià la possibilitat d'organitzar la I Fira d'Art durant la segona quinzena de juny de 1948 al Saló de l'Ajuntament. L'activitat es reforçaria amb l'organització d'un cicle de conferències i una exposició de quadres de col·leccions privades al local social. El directiu Josep Maria Banús seria la persona encarregada de vehicular aquest projecte.

Després de les corresponents gestions, la I Fira d'Art seria inaugurada el 20 de juny de 1948 a les 12 hores als salons de les cases consistorials. L'acte, que comptà amb la col·laboració del Salón 1800, estava estructurat en quatre exposicions simultànies. L'èxit d'aquesta iniciativa propicià que tingués una continuïtat amb el pas del temps.

Dos anys després, el 1950, es recuperaria aquesta iniciativa d'una manera totalment renovada. Així, es pensava en el projecte d'una II Fira d'Art de Tarragona que donés continuat a la primera i que es dediqués al dibuix i al gravat. La primera actuació encaminada a organitzar aquest esdeveniment seria la creació d'una comissió de treball mixta, de la qual formessin part alguns dels representants del SIT i dels

Amics de l'Art, l'Educació i el Descans, de l'Escola Taller d'Art de la Diputació, del Casino de Tarragona, de Ràdio Tarragona, la Delegació Provincial de la Subsecretaria d'Educació Popular, i del *Diario Español*.

La III Fira d'Art i Artesania, celebrada el 1952 coincidint amb les festes de Santa Tecla, s'organitzaria amb tot tipus de detall. Així, per tal de fer-nos una idea de les seves dimensions, s'ha de dir que es formaria una comissió d'honor, una comissió organitzadora, unes subcomissions d'organització i una comissió executiva. La idea era utilitzar unes casetes, propietat del Ministeri d'Informació i Turisme, i crear una espècie de recinte ben enmig del passeig central de la rambla del Generalísmo.

El programa d'activitats d'aquesta tercera edició seria molt complet. L'entitat hi col·laboraria amb l'organització d'una conferència a càrrec de l'historiador granadí Ricardo del Arco Garay, que parlaria sobre «Tarragona, inspiradora de arte». L'acte seria presentat per Samuel Ventura Solsona, director del Museu Arqueològic i de la Necròpolis Paleocristiana. A més a més, també organitzaria un festival cinematogràfic al recinte on es visualitzaria un reportatge del NO-DO sobre el trasllat de les restes dels reis d'Aragó i es projectaria una selecció de diapositives amb les principals belleses artístiques de Tarragona acompanyades d'un film en el mateix sentit.

L'organització de la IV Fira d'Art i Artesania, que tenia lloc cada dos anys, coincidint amb les festes de Santa Tecla, no s'organitzà al setembre de 1954 sinó gairebé un any després, el 1955, i coincidint amb les festes de Sant Magí, a causa d'una sèrie de dificultats logístiques. En aquella edició, que tingué lloc del 13 al 21 d'agost es pretenia donar més rellevància al paper de l'artesania i fer un homenatge al dibuixant tarragoní Ricard Opisso Sala, deixeble de l'arquitecte Antoni Gaudí i persona de reconeguda solvència artística de la ciutat. L'homenatge a Opisso consistiria en un acte solemne a l'Ajuntament amb una conferència del publicista i crític d'art Alexandre Cirici-Pellicer, una exposició antològica dels seus dibuixos a les sales d'entitat i un dinar.

D'altra banda, també se cercà el suport i la participació dels artistes locals convocant un certamen amb les modalitats de paisatge, gravat, dibuix i dibuix a color de temes tarragonins. L'homenatge a Opisso també seria ajornat. L'èxit d'aquesta quarta fira faria que es convocàs una segona exposició del 23 al 28 d'agost del mateix any.

4.9 Les festes populars de Tarragona: un reclam turístic

La promoció de les festes de Santa Tecla fou una de les primeres iniciatives que s'intentaren promoure tot just acabada la Guerra Civil. És veritat que els recursos econòmics no permetien massa excessos però des de la Comissió de Festes del SIT de Tarragona es començà a confeccionar un programa d'activitats a mitjans d'agost de 1939. Evidentment, aquest projecte d'activitats hauria de ser ratificat per l'Ajuntament.

L'any següent, els membres de l'equip directiu acordaren organitzar una tómbola amb l'objectiu de col·laborar amb aquestes festivitats i recaptar diners per a l'organització de la cavalcada dels Reis Mags. A més a més, el directiu Pere Saigí mostrà el seu entusiasme a l'hora d'organitzar un sopar americà.

Precisament, l'organització d'una cavalcada per a les festes dels Reis Mags fou un projecte que es tornà a posar en marxa a finals de 1939. Si bé des de l'entitat no es duia l'organització d'aquesta festivitat, sí que se'n formava part, perquè es tenia la convicció que tot aquest tipus d'iniciatives ajudarien a promoure l'atracció de visitants. A més a més, en alguns moments puntuals hi faria algunes aportacions econòmiques extraordinàries a l'hora d'aconseguir nous elements i al·licients per a la desfilada.

El nou equip directiu que començà a treballar a partir del mes de febrer de 1947 ho va fer en un projecte cultural d'allò més interessant. Es pretenia allargar les festes de Setmana Santa organitzant unes «Festes de Primavera», cosa que motivaria una major estada dels turistes visitants. En aquells dies es volia fer una desfilada de carrosses amb un pas multicolor i atorgar uns premis, entre d'altres activitats.

La comissió encarregada de treballar en aquest projecte estaria formada pels directius Lluís de Muller, Pau Olivé i Pere A. Martínez. Entre d'altres assumptes, es decidí que la carrossa del Sindicat d'Iniciativa i Turisme estaria integrada per noies disfressades i que tota la comparsa sortiria de la plaça Corsini el dia 5 d'abril a les 17 hores. Per tal de crear un ambient festiu es repartirien serpentines i confeti entre el públic. Paral·lelament també es prengué l'acord de crear la festa del Xot Pasqual i es regalaren sis-centes mones als nins més pobres.

Un any després es tornaren a organitzar les Festes de Primavera, aquestes amb bastant més de temps i tranquil·litat. S'ha de dir que malgrat les tasques d'organització anassin a càrrec del SIT, la major part del patrocini econòmic fou aportat per l'Ajuntament de Tarragona, organisme que al cap d'un temps també tindria cura de la seva organització, a partir dels treballs d'una comissió mixta. No obstant, no podem oblidar que altres entitats locals i provincials també hi col·laboraven. Un fet que exemplifica la rellevància que havia adquirit aquesta iniciativa és el complet programa d'actes que tenien, i que mostrem a continuació[200]:

200 Llibre d'actes del Consell Directiu (1945-1956), pàg. 100-101.

Festes de Primavera (1948)		
Dissabte, dia 27	16 hores	Inauguració de la Fira
	18 hores	Gran *cosso* amb batalla de confeti
	20 hores	Inauguració de l'exposició de pintura i escultura. Medalles Tapiró i Juli Antoni, patrocinades per la Diputació Provincial de Tarragona a la Sala d'Exposicions del SIT
	21 hores	Concurs de mostradors
Diumenge, dia 28	15:30 hores	Partit de futbol entre l'Atlètic de Bilbao i el Gimnàstic de Tarragona
	19 hores	Gran concurs comarcal de sardanes a la rambla del Generalísimo
Dilluns, dia 29	*Lliurament dels premis*	
	Carrosses	5.000 pessetes (1r premi)
		3.000 pessetes (1r premi local)
		4.000 pessetes (1r premi Escoles de Treball de la Diputació)
		1.000 pessetes
		500 pessetes
	Cotxes	500 pessetes
		300 pessetes

A les Festes de Primavera de 1949 es volgueren introduir noves activitats en el programa d'actes. De fet, es projectà la representació teatral d'un acte sacramental a l'esplanada de la catedral, que finalment no va ser viable, o l'organització d'un concert a càrrec de l'Institut Musical.

El nou vocal Antoni Alasá va proposar dur endavant una iniciativa de caràcter popular, la primavera de 1951, que marcaria una fita a recordar. Es tractava de celebrar la Diada del Romesco i un concurs on estigués en joc el títol de Mestre Romesquer, activitats que servirien per difondre les qualitats d'aquest excel·lent plat típic mariner de la regió. A més a més, era una nova manera d'unir l'herència romana de Tàrraco i el patrimoni arqueològic existent d'aquest període.

El Concurs de Mestres Romescaires tindria una continuïtat, amb el pas del temps, i, de fet, si bé la seva segona edició es pensava que fos el 1953 coincidint amb el Congrés Sindical de Pesca de la zona de Llevant, no tindria lloc fins al 1954 coincidint amb les festes del primer centenari de la Rambla.

Per tal que aquests projectes turisticogastronòmics tinguessin l'èxit oportú es crearia una comissió organitzadora i es faria coincidir amb la visita de l'Skal Club de Barcelona a la ciutat, que tindria lloc el 3 de juny d'aquell any.

Paral·lelament, el mateix directiu Antoni Alasá, també proposà que li publicassin un treball original en forma de fullet-opuscle que havia redactat en referència a les diferents modalitats i possibilitats culinàries d'aquesta salsa culinària amb el títol *El Romesco. El gran guiso marinero tarraconense*. La senzilla publicació, acompanyada

amb un pròleg del reconegut escriptor Josep Pla, tindria un discret preu de cinc pessetes i seria reeditada temps endavant.

Els dos projectes relacionats amb el romesco tingueren un gran èxit, si tenim em compte l'impacte mediàtic que tingueren en els mitjans de comunicació locals i estatals, cosa que va ser valorada positivament ja que de rerefons hi era present el nom de la ciutat.

De la mateixa manera que s'havia utilitzat un plat típic per fer una campanya amb unes clares finalitats turístiques, es pensà que es podria fer el mateix organitzant una exhibició vinícola i alhora es donarien a conèixer els fabricants i productes de la terra. Aquest projecte seria ajornat per les múltiples dificultats trobades en el seu moment i no aconseguí les expectatives esperades.

La difusió d'un turisme religiós continuà essent un punt destacat a tenir en compte dins les activitats del SIT amb el pas dels anys. Les processons de Setmana Santa i, en especial la del Divendres Sant, motivaren molts dels treballs del Sindicat, i no només perquè editaven un material especial, sinó perquè es pretenia que fos el més vistós possible. Davant això, i només a tall d'exemple, s'ha de dir que es proposà que el recorregut de 1955 s'allargués des del carrer de Sant Agustí fins a la rambla de Sant Carles i arribés al passeig de la Victòria i s'estudià la possibilitat d'adquirir quatre o vuit vestimentes noves d'armat.

L'auge que estaven adquirint les festes d'estiu de Sant Magí en els darrers anys propicià que el Sindicat col·laborés amb l'Ajuntament per a l'edició de 1956. Des de la corporació municipal i amb el suport d'altres institucions i entitats es pretenia organitzar un espectacle de castells de focs d'artifici a les rodalies del port amb el nom «Espectacle nocturn màgic». Per unanimitat, tota la Junta Directiva acordà col·laborar-hi, ja que estava convençuda que la iniciativa que es pretenia dur endavant no tenia precedents a Espanya i tan sols s'havien organitzats uns festivals pirotècnics d'aquelles característiques a la ciutat de Ginebra.

L'esperada nit tingué lloc el 19 d'agost d'aquell any i, tot i que se suspengué, s'havia convocat un concurs de fotografia nocturna amb aquella temàtica. Cal tenir en compte que s'editâ un fullet especial per a l'ocasió, es llogaren altaveus, i es feren tot tipus de preparatius. L'aportació econòmica del Sindicat al festival pirotècnic fou complementada amb els ajuts que també concediren de 3.750 pessetes la Junta Provincial i la Diputació Provincial, respectivament.

A les festes de Sant Magí de 1957 el Sindicat cregué oportú col·laborar-hi amb l'organització del tradicional III Concurs de Mestres Romescaires. S'ha de tenir present que l'Ajuntament ja duia a terme el Festival de Tarragona al recinte del camp de Mart, el qual tenia una setmana de durada.

4.10 L'excursionisme i el turisme

El foment de l'excursionisme fou un aspecte que es continuà promovent de mica en mica durant aquest període i que es desenvolupà amb el pas del temps. De totes maneres, la Junta Directiva no perdé l'antic costum de donar la benvinguda i facilitar els seus serveis als grups més destacats que visitaven la ciutat.

Un dels primers grups excursionistes que visità Tarragona després del conflicte bèl·lic fou el de l'Escola de Treball i l'Escola Normal de Mestres de Barcelona, els quals ho feren la primavera de 1941. En aquests primers anys també ens trobam amb les visites de la Junta Provincial de Turisme de Lleida o l'Escola d'Arquitectura de Barcelona.

Aquestes atencions a vegades es dispensaven a personalitats. Una d'aquestes tingué lloc el 12 i 13 de juny de 1945 amb el Mr. Herny de Ségogne, conseller d'Estat i comissari de Turisme Francès. La Direcció General de Turisme agraí extraordinàriament aquest detall i que els membres del Sindicat l'haguessin acompanyat per la ciutat i la província.

Les ganes d'organitzar i fomentar l'excursionisme arreu dels territoris tarragonins propicià que el febrer de 1947 es demanés un dels autocars de la DGT perquè pogués ser utilitzat per l'entitat amb aquest sentit. De rerefons se cercava la possibilitat d'organitzar circuits turístics locals pel centre i extraradi de la ciutat.

Les excursions amb autocar al Monestir de Poblet i Santes Creus era una part important de l'oferta excursionista de la província. Des d'aquesta premissa es pensava en la possibilitat d'anar eixamplant aquesta oferta incloent-hi la ciutat de Tarragona. Això és el que es traslladà a totes les agències de viatges de Barcelona. La majoria d'aquestes contestaren acceptant la proposta i incloent la ciutat dins els seus itineraris.

Així mateix, la Junta Directiva també donaria el seu suport a una empresa privada que havia anunciat la posada en funcionament d'una línia turística d'autocars entre Tarragona i el Monestir de Poblet i el de Santes Creus. L'aprovació de la concessió fou gestionada el maig de 1953 amb l'enginyer cap d'Obres Públiques. L'equip directiu també veuria amb bons ulls que la Diputació hagués suprimit el pas a nivell de Nulles i els treballs d'amplària d'alguns trams, cosa que facilitaria aquelles excursions.

A partir dels mesos de primavera de 1950 s'estudiaria la possibilitat d'implantar una nova modalitat excursionista combinada estretament amb la difusió d'un turisme cultural i monumental. Es tractava d'organitzar unes excursions periòdiques per visitar els principals testimonis arqueològics i històrics de la ciutat i la província tarragonina a partir d'una intensa campanya de premsa i ràdio.

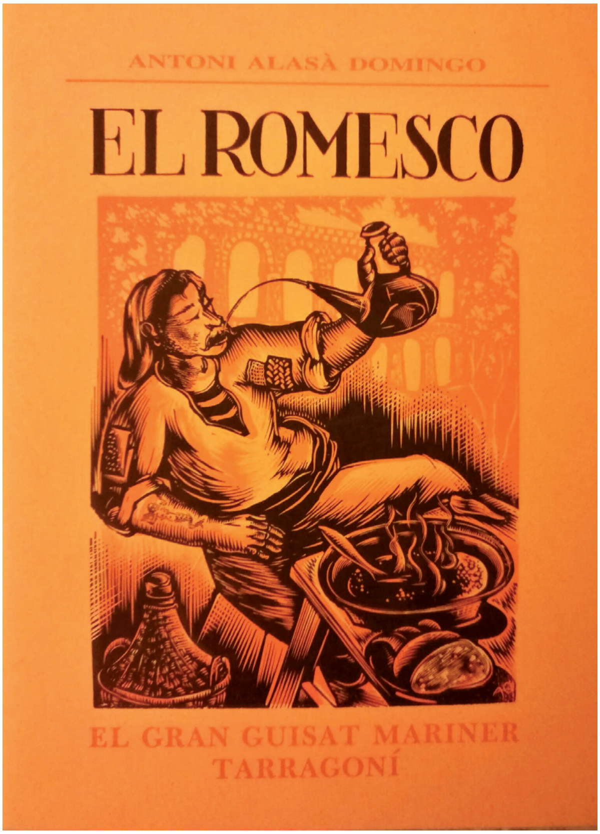
A finals dels anys quaranta es reactivà de mica en mica l'organització d'excursions entre els mateixos membres o socis. Prova d'això és que a partir de la primavera de 1948 se n'organitzà una a la Marina de Pratdip, una de quatre dies a la Seu d'Urgell i Andorra, una de religiosa a Cervera, una a la Vall d'Aran. A partir de la dècada se-

güent aquestes iniciatives s'intensificaren i organitzaren excursions estivals a Tortosa, Peníscola, Poblet, Santes Creus, Montserrat, Vic, Ripoll, la Costa Brava en general i determinats llocs de la província de Girona.

Resulta evident que l'amor a Tarragona i a tota la seva província influí en què a partir de la primavera de 1957 s'estudiés la possibilitat d'organitzar una excursió anual per la regió, ja que així seria una manera de donar-se a conèixer; crear vincles de major fraternitat entre els socis i poder comprovar el potencial turístic disponible. Josep Maria Moragas elaboraria el programa que quedà tancat per al 16 de juny. La primera d'aquestes sortides seria a Cardó coincidint amb els inicis de temporada del seu balneari. El tiquet que incloïa desplaçament amb autocar i dinar seria de cent cinquanta pessetes per persona, quedant-ne exclòs el vi.

Un any després i dins la segona quinzena de març es volgué organitzar l'excursió a Olesa de Montserrat, ja que és volia presenciar la representació teatral de la Passió. De fama coneguda en aquella localitat cal observar que era una de les poques manifestacions culturals que es permetia fer en llengua catalana per la seva llarga tradició històrica. La manca de bones localitats faria inviable aquella eixida i s'hagué de substituir per una excursió al castell de l'Albiol.

El Congrés Internacional d'Escriptors de Turisme del març de 1959 es tingué molt en compte des del Sindicat, ja que se sabia que dins el seu programa figurava una excursió a Barcelona. La seva previsible escala a Tarragona durant un vespre despertà la possibilitat d'aconseguir que fos durant un dia complet. El propòsit seria comunicat a la Junta Provincial de Turisme amb la idea que fes les pertinents gestions. Finalment Joan Domènech es traslladà a Madrid en qualitat de delegat on repartiria fullets entre ells i convidaria una representació a dinar durant la seva estada a la ciutat tarragonina.

Portada del llibre d'Antoni Alasà Domingo que ha estat reeditat en diferents ocasions al llarg de la segona meitat del segle XX amb la voluntat de promoure la salsa romesco com un dels símbols d'identificació turística de Tarragona.

5. ELS ANYS DEL DESENVOLUPISME TURÍSTIC I LA POSTERIOR CRISI ECONÒMICA I POLÍTICA (1960-1979)

5.1 Els anys del desenvolupisme. La crisi econòmica de 1973. La Transició democràtica

Els treballs dels membres directius del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona eren molt dispars, sempre tenint en compte que s'havia de fer qualsevol cosa que redundés en el benefici turístic de la regió. Si bé els seus principals afers se centraven en el terreny de la promoció, no podem oblidar tot un conjunt d'altres tasques, activitats que augmentaren d'una manera important a partir d'aquests anys seixanta[201].

Un d'aquests nous treballs consistiria a fomentar i captar un determinat mercat emissor, i és que el turisme nòrdic repicava amb força a la Mediterrània occidental a finals dels anys cinquanta i començaments dels seixanta. És en aquests moments quan agafa més força el mite de les sueques: al·lotes altes, rosses i de pell blanca i en certa manera una mica més desinhibides que les locals. És en aquest context quan, des del SIT, es farien diferents reunions amb els agents de viatges escandinaus per tal d'augmentar la captació d'aquest tipus de visitants.

Des del punt de vista interior, la constitució i la posada en funcionament de la secció Amics de Roma i la petita colònia d'italians acabaria motivant, entre d'altres aspectes, l'obertura d'una agència consolar d'Itàlia a Tarragona. Poc temps després, el president d'aquesta secció, Gonçal de la Peña, seria condecorat amb la Creu de Cavaller de l'Ordre del Mèrit de la República Italiana i es col·laboraria en el projecte de constituir un comitè de la Dante Alighieri a la ciutat. A més a més, s'aconseguiria un ajut per poder dur una exposició de reproduccions a color i llibres d'art del Istituto Poligrafico dello Stato i el 21 d'abril de 1967 es col·locaria una estàtua de la Lloba Capitolina a l'inici de l'avinguda de Roma en senyal d'amistat i afecte.

201 Cal tenir en compte que a finals dels anys cinquanta i inicis dels seixanta es viurà un canvi de conjuntura econòmica important, prova d'això és que l'Estat, el 1959, aprova el Pla d'estabilització econòmica i, el 1962, la reforma bancària, mesures ambdues que afavoriran l'arribada d'un major nombre de visitants estrangers europeus. Evidentment, la superació de la postguerra europea o la implantació dels anomenats vols xàrter també contribuiran a parlar dels anys seixanta com els d'un primer *boom* turístic. Les motivacions d'aquest tipus de turisme seran noves, sorgeix així el fenomen del sol i platja.

En aquelles mateixes dates també es mantindrien uns vincles importants amb l'Alguer ja que la revista *Destino*, en la seva edició del Nadal de 1959, havia publicat un article on es faria ressò que a la ciutat de l'Alguer de la Sardenya s'havia posat el nom «Tarragona» a un dels seus carrers, gràcies a les semblances i lligams existents entre ambdues ciutats. En resposta s'envià un escrit d'agraïment al seu alcalde en senyal de lleial amistat i alhora es demanà que l'Ajuntament de Tarragona fes el mateix i dediqués el nom de l'«Alguer» a algun carrer de l'eixample.

No seria la darrera vegada que ambdues poblacions es demostrarien mostres de solidaritat, ja que poc temps després es rebria un escrit del Centre d'Estudis Algueresos en el qual feia certes recomanacions d'interès i s'encarregaria al conegut fotògraf Francesc Català Roca que fes una conferència amb diapositives sobre la seva darrera estada a l'Alguer en representacions oficials de Tarragona.

Els treballs extraordinaris desenvolupats el 1960 en ocasió de la vint-i-cinquena assemblea federativa i la pertinent exposició turística motivà que la gent conegués més els afers i propòsits del l'associació i, en conseqüència, es donassin d'alta un interessant nombre de socis durant els mesos previs, com foren els senyors Francesc Garcia Llauradó, els doctors J. Girón Giménez i Adserà, Josep Maria Ricomá, Eduard Serres Sena, Rafel Nadal, Carles Martí Prat, Agustí Martí Pla, Vicenç Martí Ollé, Daniel Güell Socias, Jesús Calderón, Bienvenido Barrera Carrero, Marcelí Garcia Llauradó, Raimon Ferrero, Lluís Zamora Navas, Valentí Vidal Jané, Joaquim de Muller d'Abadal, Josep Maria Llauradó Miró, la sala de festes Maxim's amb una quota de seixanta pessetes mensuals, el soci fundador Joan Molas Sabaté o Comercial Anònima Marsol.

A finals d'aquell agitat any tindrien lloc els actes festius del 50è Aniversari del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, mig segle d'iniciatives i dinamisme social amb una clara voluntat: promoure Tarragona com a destinació turística. El programa d'aquelles noces d'or quedà establert de la següent forma[202]:

202 Extret del Llibre d'actes del Consell Directiu (1956-1961), pàg. 86 volt.

Programa d'activitats 50è Aniversari del SIT de Tarragona	
Dissabte, 3 de desembre (festivitat de Sant Francesc Xavier)	- Projecció de dos documentals turístics, un de Barcelona i un de Palma al saló d'actes del C.N.S., a les 20 hores
Diumenge, 4 de desembre	- Missa resada en honor a Sant Francesc Xavier, patró del turisme espanyol, a la capella del Palau de l'Arquebisbe a les 10.30 hores. - Visita col·lectiva al Museu Arqueològic de Tarragona amb explicacions a càrrec del seu director Samuel Ventura Solsona. - Se servirà una copa de vi espanyol en honor als socis i protectors del SIT al restaurant Las Palmeras.
Dijous, 15 de desembre	- Conferència «Invitació a l'Alguer actual», a càrrec de Pere Català Roca[1] amb projecció de diapositives del Dr. Eduard Padrós de Palacios al saló d'actes de la C.N.S. a les 20 hores. - Sopar de convit del conferenciant i les pertinents autoritats
Dimarts, 20 de desembre (clausura dels actes commemoratius)	- Conferència de Josep Ixart de Moragas sobre «Valoració de Tarragona en els darrers cinquanta anys», a la Biblioteca de la Caixa de Pensions, a les 20 hores. - Lliurament del títol de Soci d'Honor de l'entitat a favor de Joan Molas Sabaté, únic supervivent dels fundadors del SIT.

1 Pere Català Roca era historiador, fotògraf i germà del conegut fotògraf Francesc Català Roca. Seria conegut, entre d'altres iniciatives, per promoure les relacions culturals amb l'Alguer.

La junta general de socis del febrer de 1961 no implicà gaires canvis dins la Junta Directiva. Tos els seus membres foren reelegits i tan sols es donà entrada a l'exvocal Josep Maria Sugrañes Perelló, que ara ho feia en qualitat de vocal representant de l'Ajuntament de Tarragona, ja que era el tinent d'alcalde d'aquella institució. El que sí que cal destacar d'aquella convocatòria és la ferma voluntat dels seus membres de renovar els estatuts vigents i, per a això, es nomenà una comissió especial encarregada de fer-hi feina. L'esmentada comissió presentà el seu avantprojecte a la Junta Directiva del 23 de novembre d'aquell any, document que seria ratificat per la junta general extraordinària el 26 de gener de 1962.

Des de feia temps i de manera habitual el Sindicat d'Iniciativa i Turisme nomenava un compromissari quan des del Govern Civil era sol·licitat un representant per acudir a les eleccions de diputats provincials. Normalment, sempre solia recaure en la persona de Josep Maria Banús Vidal que ocupava aquest lloc de representació. Els comicis de 1961 propiciarien un canvi del vocal representant de la Diputació dins la Junta Directiva, la qual passaria a estar representada per Valentí Monte Ortea, persona que el 1964 seria substituïda per Miquel Aleu Padrey.

Tres anys després, el 1964, s'acordà que el compromissari de la societat fos Josep Maria Rosell Saurina i que el de la secció Amics de Roma fos Josep Maria Melendres Rué. El 1967 aquesta designació recauria a favor de Joan Vidal Segura i Joan Virgili Basora, respectivament. El president Gonçal de la Peña seria escollit compromissari

i es proposaria com a diputat provincial de caràcter corporatiu per a les eleccions de 1971 i 1974, respectivament. D'altra banda, els directius Joan Virgili i Francesc Xavier Roselló serien proposats com a regidors a l'Ajuntament de Tarragona el 1973.

En algunes ocasions i amb temes ben concrets, el SIT de Tarragona mantenia contactes amb altres sindicats i centres d'iniciativa. En especial són els vincles que mantingué amb el de Tortosa. Aquestes col·laboracions s'intensificaren en aquesta nova etapa i de fet, dins la Junta Directiva del 7 de novembre, ja s'informà que la gent del Centre d'Iniciativa del Vendrell s'havia posat en contacte sol·licitant la convocatòria d'una reunió amb les forces turístiques de la província per tal de resoldre la qüestió de donar una nomenclatura específica a les costes de Tarragona.

Uns mesos després, el 14 de maig de 1961, el SIT de Tarragona, ja de ferm, convocaria tots els sindicats i centres d'iniciativa i turisme de la província per tal de tractar tots plegats els assumptes turístics comuns. S'iniciaven així unes col·laboracions puntuals entre la major part d'aquestes associacions tarragonines. A la primera sessió, els seus membres acordaren repartir-se l'estudi i redacció d'unes ponències. Les dues encarregades al SIT de Tarragona, i que foren treballades pel seu vicepresident, serien «Ordenació turística de la província» i «Propaganda turística».

La posada en comú de tots aquests treballs elaborats pels centres d'iniciativa de Reus, Tortosa, Vendrell, Calafell, l'Ajuntament de Vila-seca en representació de Salou, i Tarragona tindria lloc al saló d'actes de la Caixa d'Estalvis de la Diputació de Barcelona l'11 de juny d'aquell any. L'acte, que estigué presidit pel governador civil i l'alcalde de Tarragona, fou un vertader èxit ja que s'aprovaren diversos projectes turístics de vertader interès.

El tema formatiu dels professionals del turisme continuava essent inexistent. És veritat que en alguns moments puntuals s'havia fet algun intent per omplir aquest buit, com és ara la I Setmana del Turisme d'Àustria però no havia tingut un abast social. Per això quan el secretari Gonçal de la Peña comentà, durant la tardor de 1961, que s'havia fet ressò de l'existència d'una Escola Professional de Turisme a Barcelona i de la possibilitat d'organitzar uns cursets a Tarragona, el tema interessà de debò. De la Peña es desplaçaria a la ciutat comtal i miraria de fer les corresponents negociacions per cercar una viabilitat a aquesta idea.

Un any després, el 1962, el mateix De la Peña –i ara ja en qualitat de president– comunicà que estava fent les corresponents gestions per tal de fer viable l'obertura d'una Escola Professional de Turisme a Tarragona. Després de fer els pertinents estudis de viabilitat s'enviaria una moció a favor del projecte al governador civil. Sembla que la cosa es retardà, perquè el 28 d'agost de 1963 la Junta Directiva acordà el següent[203]:

> Elevar al Ilustre Sr. Delegado de Información y Turismo el proyecto de Reglamento y horario de clases de la Escuela de Turismo que esta Entidad ha

203 Llibre d'actes del Consell Directiu (1961-1967), pàg. 46 volt.

elaborado para que pueda ser puesta en práctica el acuerdo de promover la institución de dicho Centro, cursando asimismo a dicha autoridad el proyecto de convocatoria para el primer curso de Información, digo Información turística apreciada con el que la Escuela podría iniciar sus tareas docentes.

Un altre símptoma que denota el pes que està adquirint la indústria turística en aquesta dècada dels seixanta és la creació d'una Secció de Turisme dins la mateixa Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Tarragona. Així, de seguida que el SIT en tingué notícia, l'octubre de 1961, volgué establir uns contactes amb la seva gent per tal de trobar punts d'unió.

A la junta general de socis del 26 de gener de 1961 es tractaren diversos assumptes d'interès col·lectiu. En primer lloc s'aprovaren uns nous estatuts de funcionament intern de l'associació, en segon terme, finalitzà el mandat per ordre reglamentari del president Josep Maria Banús, que en aquella mateixa sessió seria nomenat president honorari del SIT, i en tercer lloc, foren reelegits alguns directius i se'n sumaren de nous. Finalment l'extensa Junta Directiva de divuit membres quedà establerta de la següent forma[204]:

Junta Directiva (febrer, 1962)	
Sr. Gonçal de la Peña Garcia	President
Sr. Josep Maria Melendres Rué	Vicepresident
Sr. Joan Virgili Basora	Secretari
Sr. Cristòfol López Vens	Vicesecretari
Sr. Joan Vidal Segura	Tresorer
Sr. Josep Maria Moragas Soler	Comptador
Sr. Lluís Maria Saumells Panadés	Vocal (sala d'exposicions)
Sr. Joan Doménech Miró	Vocal
Sr. Lluís Gignoux Ricart	Vocal
Sr. Rafel Mutlló Orza	Vocal
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	Vocal
Sr. Josep Maria Sugrañes Perelló	Vocal representant (Ajuntament)
Sr. Valentí Monte Ortea	Vocal representant (Diputació)
Sr. Joan Baptista Garcia Francisca	Vocal representant (Cambra Propietat)
Sr. Pere Jornet Grant	Vocal representant (Hosteleria)
Sr. Argimiro Valero Cuenca	Vocal representant (Renfe)
Sr. Lluís Maria Mezquida Gené	Vocal representant (Premsa)
Sr. Antoni Alasá Domingo	Vocal representant (Ràdio)

204 Segons el Llibre d'actes del Consell Directiu (1961-1967), pàg. 9-9 volt.

Un dels primers acords a què arribà el nou equip directiu va ser mantenir un major contacte amb els socis, per mitjà de la tramesa d'unes circulars informatives de les activitats desenvolupades de manera periòdica i crear un carnet[205] de tipus corporatiu. Es tenia el convenciment que així s'involucrarien més dins els afers i la vida de l'associació.

A la vegada també s'iniciaria una campanya de captació de nous socis fent visites molt selectives a persones, empreses i entitats. Els resultats no es feren esperar i de seguida ja es donaren d'alta un gran volum de persones.

Totes les noves aportacions econòmiques sumades a les ja existents consolidaren els treballs de l'associació en aquesta etapa i permeteren dur endavant projectes molt més ambiciosos. Evidentment, també denota un canvi socioeconòmic de conjuntura en el qual el turisme hi jugarà un paper fonamental. Són els anys del «desenvolupisme».

L'associació turística tarragonina també estaria representada pel seu president[206] dins el Consell Econòmic Sindical Provincial de Tarragona. De fet, a Gonçal de la Peña se li encarregaria la ponència «Turisme» al febrer de 1962, i en aquelles mateixes dates, també es va veure amb molts bons ulls que el governador civil hagués promulgat l'Ordenança provincial per al foment del turisme[207], document que ben segur complementava els esforços que perseguia l'entitat. A banda d'això, De la Peña també formaria part de la Comissió de Recursos Turístics de la Diputació Provincial de Tarragona a partir del maig de 1963.

El fet que es comptés amb el Sindicat d'Iniciativa dins aquestes institucions i òrgans representatius del turisme tarragoní denota el pes que ha adquirit l'associació i, a la vegada, l'interès que ha començat a despertar el tema turístic des de diferents segments, especialment els polítics i els empresarials.

D'altra banda, també s'ha de dir que la presidència representaria els interessos del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona dins l'Associació Turística de la Costa Daurada[208] a partir de la tardor de 1962 i que participarien en la planificació i estu-

205 Gràcies a l'encàrrec de confeccionar els carnets sabem que el Sindicat d'Iniciativa i Turisme comptava en aquests moments amb uns cinc-cents membres associats, quantitat notable i significativa per a l'època.

206 El seu president també formaria part de la Comissió d'Estudis Monogràfics del Consell Econòmic Sindical Interprovincial de Catalunya. De fet, el 1970 quedà encarregat de redactar la ponència sobre «Turisme» i un any després aquest òrgan celebraria una reunió a la ciutat.

207 L'Ordenança per al foment del turisme a la província de Tarragona es publicà al *Butlletí Oficial de la Província* el 22 de març de 1962, amb un afany coordinador i en certa mesura també regulador. Entre d'altres coses, els seus articles parlaven sobre la necessitat d'embellir els pobles i rutes d'interès, la promoció de les manifestacions artístiques i folklòriques dels pobles, la disciplina social, la millora de la costa i les carreteres, la preservació dels monuments i llocs històrics, l'ordenació de l'hostaleria i els campaments, la vigilància sanitària, la informació turística o l'ordenació urbanística.

208 Els seus estatuts no serien aprovats pel governador civil de Tarragona fins al 16 d'abril de 1963.

di[209] d'aquella zona turística. Un any després, col·laboraria amb l'entrada en funcionament de la seva oficina d'informació turística.

A més a més, el 1964, el SIT de Tarragona, juntament amb l'Associació Turística de la Costa Daurada, també informaria favorablement a la Delegació Provincial de Promoció del Turisme perquè iniciés l'expedient del Registre de la Denominació Geoturística «Costa Daurada», iniciativa que era compartida amb tots els agents de la zona implicats.

A instàncies del mateix governador civil de Tarragona, Rafael Fernández, fou convocat prèviament el president del SIT de Tarragona, Gonçal de la Peña, amb l'objectiu de preparar la I Assemblea Provincial de Turisme de Tarragona, que tindria lloc el 18 d'abril de 1962. El SIT de Tarragona seguiria estant representat dins l'assemblea en les posteriors edicions mitjançant el seu president, i, de fet, se li seguirien encarregant ponències. A partir de 1967, any en què tindria lloc la quarta assemblea, també formaria part de l'Assemblea d'Ajuntaments Turístics.

Un dels afers de què continuava tenint cura l'associació era la gestió de l'Oficina d'Informació Turística, que si bé era dirigida pel Sindicat era subvencionada per la Delegació Provincial del Ministeri d'Informació i Turisme. De fet, els mesos d'estiu estigué oberta una delegació a la ciutat residencial perquè el SIT cobria les despeses.

Les modificacions introduïdes en el Ministeri d'Informació i Turisme durant l'estiu de 1962 no passaren desapercebudes en el si de la societat. No debades un dels objectius sempre fou mantenir unes bones relacions amb el personal polític i, en especial, amb aquell que tingués les competències en matèria turística. A continuació reproduïm un fragment de la Junta Directiva del 22 d'agost d'aquell any força significatiu[210]:

> Hacer constar en acta la satisfacción de la Entidad por el nombramiento del Excmo. Sr. D. Manuel Fraga Iribarne por la cartera de Información y Turismo, ofreciéndole el testimonio de nuestra adhesión, expresando asimismo dicho sentimiento al Ilmo. Sr. D. Antonio García Rodríguez Acosta con motivo de haberse posesionado de la Dirección General de Turismo, comunicando a dicha autoridad el especial agrado con que nuestra entidad ha visto la creación del Instituto de Estudios Turísticos, con el ofrecimiento de nuestra más entusiasta colaboración al desarrollo del mismo.»

Els canvis en el Ministeri d'Informació i Turisme amb l'arribada de Manuel Fraga no es feren esperar i foren molt ben arribats. Lluny quedava el període anterior amb Gabriel Arias-Salgado. La seva bona predisposició i la voluntat de tenir en compte

209 Tot això, certament, motivaria que el Govern central fes la publicació: DDAA (1962): *Estudio sobre un plan para la ordenación turística de la Costa Dorada*, Ed. Secretaría de Ordenación Económico Social. Presidencia del Gobierno, Madrid.

210 Llibre d'actes del Consell Directiu (1961-1967), pàg. 24 volt.

els desitjos de la FECIT i els seus membres, així com d'establir uns bons lligams amb el sector turístic privat són alguns exemples d'aquesta nova etapa. Quant a les noves relacions amb els centres d'iniciativa i turisme aportem el següent fragment[211]:

> Por último y fuera del orden del día, el Sr. Melendres da cuenta de haber asistido como Vicepresidente de la FECIT a la reunión de la Directiva de la Federación celebrada en Madrid el pasado día 11 y hace resaltar con gran satisfacción que el clima en el Ministerio ha variado radicalmente en los que se refiere a las relaciones entre dicho alto Organismo y los Centros de Iniciativa espanyoles. Fueron recibidos por el Director General de Promoción del Turismo, por el Subsecretario de Turismo, por el propio Sr. Ministro, y por los Sres. Arturo Grau y Don Pedro Seguí, todos ellos manifestaron que ahora se iba a valorar la colaboración desinteresada de los organismos privados y que estaba decidido a apoyar en ellos toda la estructura nacional, a cuyo fin nos estimulaba para la creación de nuevos Centros y nos ofrecían la colaboración decidida tanto moral como material. Precisamente el día de su visita, el Ministro firmó una disposición creando un premio anual de 100.000 ptas para el Centro que más se distinga en su actuación.

Del text anterior es desprenen una sèrie de coses: en primer terme la importància que de cada vegada més li dona el règim franquista a la indústria turística; en un segon nivell, la creació i posada en funcionament d'un sistema polític molt més estructurat pel que fa al tema, com és ara la creació d'una Direcció General de Promoció del Turisme i en tercer lloc, el pes que han adquirit aquestes associacions turístiques privades arreu de l'estat i la seva capacitat d'influència.

La nova Direcció General de Promoció del Turisme s'havia creat el 1962 com un òrgan de suport a la Subsecretaria de Turisme. Era un dels canvis que havia previst el nou Ministeri. El seu màxim representant visità Tarragona i tot el seu litoral a inicis de 1963 per conèixer de primera mà la situació turística de la regió i quedà admirat per la bona feina feta i les bones perspectives de futur.

Un altre dels canvis de la cartera de turisme fou el «relleu» en la Delegació Provincial del Ministeri d'Informació i Turisme de Tarragona. Josep Maria de March seria substituït molt poc temps després pel mestre i periodista Néstor Gallego Caparrós[212]. Les relacions amb aquesta institució foren cordials i de col·laboració amb excepció feta d'alguns determinats moments en què la Delegació no tingué en compte al Sindicat. Tal volta per això i per altres motius seria substituït a finals de 1965.

En general, les bones relacions del SIT de Tarragona amb el Ministeri d'Informació i Turisme propiciaren que el 1963 li fos concedida la Placa de Bronze al Mèrit

211 Llibre d'actes del Consell Directiu (1961-1967), pàg. 29 volt-31.

212 Estretament vinculat a la Falange Espanyola des de l'octubre de 1935 també acabaria essent delegat d'Informació i Turisme a Balears, Astúries i Màlaga.

Turístic, distinció per la qual es recompensaven els treballs que estaven fent des de feia temps.

La corresponent i ordinària junta general de socis de 1963 no canvià massa la composició de la Junta Directiva. Tan sols el vicepresident Josep Maria Melendres Rué abandonaria l'equip i seria substituït en el seu càrrec per Josep Maria Moragas Soler. També suposaria l'entrada del vocal Josep Maria Rosell Saurina.

La campanya de captació de socis i en especial els pertanyents a la indústria hotelera continuà activa i no decaigué, prova d'això és que en un sol any es donaren d'alta els següents membres: Hotel Astari (soci protector amb 500 pessetes anuals), Hotel Marina (soci protector amb 500 pessetes anuals), Hotel del Sol (soci protector amb 500 pessetes anuals), Carles Andrea Domingo (quota mensual de 10 pessetes), Joan Oliva (quota mensual de 5 pessetes), Josep Maria Ventosa (quota mensual de 10 pessetes), López Beltran i Ca. (soci protector amb 500 pessetes anuals), Camilo Lamas López (soci protector amb 500 pessetes anuals), Residencia Lauria (soci protector amb 500 pessetes anuals), Restaurant La Puda (soci protector amb 500 pessetes anuals), Joan Valls Torrens (soci protector amb 500 pessetes anuals), etc.

Les bones relacions amb la jerarquia eclesiàstica continuaren essent una constant amb el pas dels anys. És per això que quan hi havia notícies o canvis importants dins l'Església l'entitat sempre hi solia estar present d'una forma o altra. Un exemple que posa de manifest aquesta anterior afirmació, són els testimonis transmesos pel SIT quan es produïen diferents canvis dins el bisbat o el mateix papat de Roma. Una d'aquestes manifestacions tingué lloc amb la mort del papa Joan XXIII.

L'èxit aconseguit en el Saló de Turisme del Principat d'Andorra de setembre de 1963 i les bones relacions establertes amb la seva gent propicià que tot d'una se cerqués la forma de crear dins l'associació la secció Amics d'Andorra, ben igual com la que existia d'Amics de Roma. En primer lloc s'hagué de redactar un projecte de Reglament, document que tingué cura de treballar-hi la pròpia presidència. Després de tot, el vocal Josep Maria Villasevil seria nomenat per unanimitat el Delegat d'aquesta secció dins la Junta Directiva i un dels seus primers treballs seria aconseguir que l'Ajuntament dediqués el nom «avinguda d'Andorra[213]» al primer tram de la carretera de Lleida, és a dir la via que partia de la plaça Imperial Tarraco, fet que seria aprovat per l'Ajuntament l'estiu de 1967.

Poc temps després de l'èxit aconseguit amb la posada en funcionament d'aquestes delegacions ja es treballaria en la creació d'una delegació del Skal Club a Tarragona. La persona intermediària i de contacte seria el directiu Antoni Alasá Domingo. L'Skal sempre va ser una associació molt ben vista perquè contribuïa a aconseguir els desitjos de l'entitat, és per això que tindria el suport moral i econòmic del Sindicat. Una de les iniciatives més destacades d'aquesta delegació seria l'organització d'un

213 El Sindicat d'Andorra volgué respondre a l'agraïment fent les mateixes gestions al principat, perquè es dediqués el nom d'un carrer a Tarragona.

congrés nacional de l'Skal a Tarragona. Tal volta l'èxit aconseguit en l'organització d'aquest esdeveniment propiciés que el seu president Francesc Llatjós fos nomenat secretari del Comitè Nacional.

Els treballs que realitzaven els centres d'iniciativa i turisme espanyols, també anomenats foments del turisme, depenent del cas, tenien unes semblances i uns objectius pràcticament idèntics, sempre atenent la realitat geogràfica de cadascun. De fet es relacionaven mitjançant la FECIT. Davant aquestes premisses i per tal de crear uns vincles de treball, coneixença i solidesa amb els ubicats a l'estranger, el gener de 1964 es parlà de la possibilitat d'organitzar un congrés internacional d'aquestes associacions a Tarragona.

L'anterior proposta d'establir uns lligams amb entitats turístiques de l'estranger, motivà que de cada vegada més es parlés de la necessitat de disposar d'uns corresponsals de l'associació a determinades ciutats europees, perquè eren els països emissors de turisme i es podrien dur endavant molts de treballs i projectes. En aquest sentit, de mica en mica es començaren a rebre algunes cartes de tarragonins residents a fora oferint-se per a realitzar els pertinents treballs de representació, com és ara el Sr. J. Coll (Estocolm) o el Sr. Basot (Oslo).

La I Assemblea Nacional de Turisme, que se celebrà el 1964 a Madrid, significà una fita important dins la nova articulació turística espanyola, ja que s'inaugurava una nova etapa econòmica a partir de la qual el turisme esdevindria un element fonamental. El SIT de Tarragona hi participà de ple dret com a assembleista, donat que estava distingit amb l'Ordre al Mèrit Turístic. Posteriorment, s'organitzarien una segona i una tercera Assemblea Nacional el 1975 i el 1977, respectivament.

La necessitat de continuar mantenint unes bones relacions amb les autoritats polítiques faria que el governador civil Rafael Fernández Martínez fos nomenat Soci d'Honor de l'entitat i se li fes entrega d'una insígnia d'or. Era una manera d'aconseguir els favors i el suport polític necessari. També es tenien mostres d'aquests detalls amb altres alts representants institucionals, depenent de les circumstàncies. Un altre exemple que posa de manifest aquesta anterior voluntat de dur-se bé amb les altes jerarquies quedà plasmada quan l'abril de 1969 s'envià un escrit de condol al comte de Barcelona per la mort de la reina Victòria Eugènia de Battenberg.

La consolidació dels treballs que realitzava l'entitat i el pes que adquirirà durant aquests anys seixanta d'efervescència turística no es pot deixar de banda. Així, el 1965 s'estudià la possibilitat de traslladar les funcions administratives de la secretaria a un altre indret, per mirar de descol·lapsar tot l'entramat del local social. Es feren negociacions amb la Casa de Cultura i el Ministeri d'Informació i Turisme, encara que en un primer moment s'acordà traslladar-les a les dependències de l'Associació de la Costa Daurada.

Per tal de tenir una lleugera idea del volum de treball de l'oficina i del servei d'informació turística s'ha de dir que només aquest any es reberen 865 sol·licituds d'informació per via postal, de les quals curiosament 805 eren procedents de França. Tots els escrits foren adequadament contestats i s'hi adjuntar material de promoció.

Un altre aspecte que tampoc podem deixar de banda és el constant creixement en volum de socis. Aquests, a més de suposar unes entrades econòmiques importants per a la supervivència i viabilitat dels projectes, són la base de l'associació. En una data tan concreta com és el 1965 s'ha de dir que el SIT de Tarragona comptava amb 299 socis, dels quals 47 eren protectors, és a dir que contribuïen amb una quota superior a les 500 pessetes anuals, i 252 eren de número. Unes dades destacades si es té en compte el context històric i social de la ciutat de Tarragona.

La idea d'elaborar unes enquestes turístiques és una prova més de l'interès que despertava el coneixement i la situació de la indústria turística de la regió. Tot i que el projecte seria promogut en un principi pel SIT ben aviat la Delegació Provincial de Turisme s'hi sumà. La Casa Vila seria l'encarregada d'imprimir aquest material amb una tirada de deu mil exemplars en castellà, anglès i francès i es distribuirien bústies metàl·liques especials en els hotels i càmpings encarregades de recopilar les enquestes emplenades. La campanya tindria lloc a inicis de 1967 i, en part, seria encarregada a l'empresa Publicitat Pastor. A partir de l'anàlisi d'aquestes dades es podria tenir en compte l'opinió del visitant, millorar alguns aspectes i posar-ne en marxa de nous.

Si parlam dels anys seixanta, la reforma estatutària era una cosa previsible si tenim en compte que el Sindicat havia d'adaptar-se als nous temps i circumstàncies. Val a dir que des de feia temps es parlava d'aquest assumpte sense que s'acabés de posar fil a l'agulla.

La junta general del 31 de gener de 1964 no va implicar massa canvis en termes generals. Així, es donà entrada al vocal Bernadí Martí Llauradó en substitució de Lluís Maria Saumells que havia dimitit un mes abans, i es reelegí al directiu Joan Domènech. Dos anys després es donaria entrada a un nou directiu, Ferran Boada, que substituïa a Rafel Mutlló per haver presentat aquest darrer la dimissió. Dos mesos després es notificaria la substitució del vocal representant de l'Ajuntament i passà a ocupar el càrrec el tinent d'alcalde Antoni Duran Segura, persona que seria substituïda dins la junta general del 30 de gener de 1967 per Pere Jornet Grant. A partir del mes de juliol de 1967 formaria part del Consell Directiu el vocal Pere Solé Montalá, en representació del Gremi d'Hosteleria. Així doncs, la Junta Directiva de 1966 quedà establerta de la següent manera[214]:

214 Segons la Memòria d'activitats del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona de 1966 (document inserit dins el Llibre d'actes del Consell Directiu (1961-1967).

Junta Directiva (febrer, 1966)	
Sr. Gonçal de la Peña Garcia[1]	President
Sr. Josep Maria Moragas Soler	Vicepresident
Sr. Joan Virgili Basora	Secretari
Sr. Cristòfol López Vens	Vicesecretari i representant d'informació i Turisme
Sr. Joan Vidal Segura	Tresorer
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	Comptador
Sr. Joan Domènech Miró[2]	Vocal
Sr. Josep Maria Rosell Saurina	Vocal
Sr. Ferran Boada Aragonés	Vocal
Sr. Bernadí Martí González	Vocal
Sr. Antoni Duran Segura	Vocal representant (Ajuntament)
Sr. Miquel Aleu Padreny	Vocal representant (Diputació)
Sr. Joan Baptista Garcia Francisca	Vocal representant (Cambra Propietat)
Sr. Pere Jornet Grant	Vocal representant (Hosteleria)
Sr. Argimiro Valero Cuenca	Vocal representant (Renfe)
Sr. Lluís Maria Mezquida Gené	Vocal representant (Premsa)
Sr. Antoni Alasá Domingo	Vocal representant (Ràdio)

1 Dos anys després, el 1968, seria condecorat amb la Medalla de Bronze al Mèrit Turístic.

2 El 1970 seria nomenat president del Col·legi Oficial de Metges de la província de Tarragona.

La posada en funcionament d'altres sindicats d'iniciativa sempre va ser una cosa molt ben vista, sobretot si eren de la regió, ja que permetia mantenir uns contactes molt més propers. Tot i que cadascun d'ells es preocupés dels seus afers, sí que trobem unes nexes d'unió i solidaritat. Unes d'aquestes entitats que es crearen aquests anys foren el Centre d'Iniciatives i Turisme de Torredembarra (1966), el Centre d'Iniciativa i Turisme de Prades (1970); el Centre d'Iniciativa i Turisme d'Altafulla (1970), o el Centre d'Iniciatives Turístiques de la Conca i Segarra (1976).

A partir de 1968 es treballà en la possibilitat de convidar i programar una visita a Tarragona del director general de Promoció del Turisme[215]. El motiu no era altre que mostrar-li sobre el terreny la feina que estava desenvolupant l'associació, en especial, els treballs de promoció. A més es convocaria una reunió[216] amb tots els presidents

215 Un any després, el secretari de la FECIT, Esteve Bassols, passaria a ocupar aquest càrrec. Per això, podem assenyalar que en certs moments puntuals aquests centres d'iniciativa i turisme es convertiren en una plataforma de promoció professional d'alguns dels seus directius.

216 No seria la darrera reunió, ja que el 18 de gener, el 28 de febrer, el 29 d'abril, el 12 de juny, el 23 de juliol i el 28 de setembre de 1969 es convocarien més reunions amb el mateix sentit. Un dels primers acords d'aquelles sessions seria sol·licitar a la Diputació que adquirís maquinària pesada amb la qual poder fer netes a fons les platges dels municipis.

de les entitats turístiques de la província per tal de mantenir un canvi d'impressions i unificar propostes d'actuació. L'entrevista amb aquesta autoritat turística tingué lloc poc temps després dins un context de cordialitat i entesa.

La inestabilitat en les altes i baixes de socis de finals dels anys seixanta contrasta amb aquests darrers anys de creixement. Ben segur que això motivà que es posés en marxa una campanya de captació de socis a mitjan 1969. Els èxits no es feren esperar i de seguida els directius, a títol personal, mantindrien contactes amb persones molt concretes de la societat tarragonina i aconseguiren un èxit notable amb molt poc temps.

De fet, en menys de mig any i des de que s'engegà la campanya es donaren d'alta moltes persones. Poc temps després i gràcies a l'enviament de circulars també es donaren d'alta les empreses: Hotel París, Hotel Imperial Tarraco, Residència Urbis, Bar-Restaurant La Barca, Banc Atlàntic, Càmping Tamarit o Càmping Tarraco, Hotel Bea, Wagon Lits-Cook, Central del Ahorro Popular, Beristain S.A., Restaurant Sabinosa, Viatges Meliá S.A., Restaurant Las Palmeras, Hostal Internacional, Hotel Marina, Banc Espanyol de Crèdit, Asfaltos Españoles S.A., Butano S.A., entre d'altres.

Els canvis succeïts dins el Ministeri d'Informació i Turisme l'octubre de 1969 es feren notar. Els llavors ministre Manuel Fraga seria substituït pel tecnòcrata Alfredo Sánchez Bella. Un dels primers símptomes d'aquesta nova situació fou l'assistència del nou ministre a una reunió de la FECIT el 5 de febrer de 1970. Allà es tractaren diversos temes importants entre els quals figurava una possible reorganització de les funcions[217] dels centres d'iniciativa i turisme espanyols.

No es prengué cap acord, però es crearia una comissió de treball encarregada d'estudiar les problemàtiques dels centres d'iniciativa i turisme. La primera reunió d'aquesta comissió tindria lloc a Madrid uns dies després, el 23 de febrer. El SIT de Tarragona hi estaria representat amb el seu president, Gonçal de la Peña, que aleshores també ocupava el càrrec de vicepresident primer de la FECIT.

Lògicament, aquest canvi dins l'aparell turístic estatal repercutiria en un relleu dins la delegació provincial del Ministeri d'Informació i Turisme, que llavors ocupava Ramon Farré Palaus[218]. La persona escollida per ocupar el càrrec seria Juli Guiard Ruiz, que el mantindria fins a l'octubre de 1975, data en què seria substituït per Manuel Martín Fornoza.

Un altre dels canvis produïts a causa de tot aquest nou context seria la creació de la CITE, el 22 de febrer de 1971. El president De la Peña hi assistiria en qualitat

217 Aquest canvi no arribaria fins al 16 de setembre de 1974 quan es publicaria al BOE el Decret 2481 que preveia una nova ordenació dels centres d'iniciativa i turisme, etapa aquesta ja del ministre Pío Cabanillas. Segons Esteve Secall, Rafael; Fuentes García, Rafael (2000): *Economía, historia e instituciones del turismo en España*, Ed. Piràmide, Madrid, pàg. 221-222, l'objectiu del Ministeri era centralitzar i coordinar les activitats d'aquestes entitats.

218 El 1971 rebria la Medalla al Mèrit Turístic en recompensa per la seva tasca dedicada al turisme.

de representant dels centres d'iniciativa de la província de Tarragona. A més a més, i després de les corresponents votacions[219] entre els nou representants d'aquestes entitats, es decidí que el SIT de Tarragona representaria els interessos de tots dins la CITE.

La junta general de socis del mes de gener de 1971 no implicà massa canvis dins la Junta Directiva. Ben segur que el més rellevant fou la substitució de Joan Doménech per imperatiu reglamentari. Després d'agrair-li els serveis prestats s'acordà iniciar els tràmits pertinents perquè se li concedís un premi turístic. La Junta Directiva electa, a excepció feta dels vocals representants, quedà establerta per Gonçal de la Peña (president), Josep Maria Moragas (vicepresident), Bernadí Martí (secretari), Joan Vidal (tresorer) i Josep Maria Villasevil (comptador). A partir de llavors els interessos de l'Ajuntament de Tarragona estarien representats pel vocal Joan Tuset Bonet.

El tema educatiu i formatiu continuà preocupant cada vegada més als membres de l'associació. Anys enrere ja s'havien fet alguns intents per tal de poder oferir uns estudis especialitzats en matèria turística. Ara, ja encetats els anys setanta, el panorama era diferent, ja que es pensava des d'una òptica molt més general i professional. De fet, durant la primavera de 1971 s'oficiaren escrits al delegat provincial d'Educació i Ciència en el sentit de sol·licitar la implantació d'uns cursos d'estiu de temes culturals; la possible creació d'una Facultat Universitària o la necessària creació d'una Escola d'Estudis Mercantils. Tots això beneficiaria la regió i propiciaria un major dinamisme a la ciutat. El 1976, també sol·licitaria a la Cambra de Comerç que organitzés cursos de relacions públiques per als empleats dels comerços.

Els aspectes sanitaris també preocuparen especialment, quan aquests afectaven el tema turístic. Així, davant les notícies de l'expansió d'un brot de còlera durant els mesos de juny i juliol de 1971 es decidí plantejar la possibilitat de repartir unes circulars informatives als hotels, càmpings i botigues de la ciutat. La raó era el rumor que hi havia alguns estrangers que se n'estaven anant de Tarragona.

Després de la corresponent junta general de socis de gener de 1973 la Junta Directiva electa quedà establerta de la següent forma[220]:

219 El resultat de les votacions fou el següent: SIT de Tarragona (6 vots), CIT de Montblanc (2 vots) i CIT de Torredembarra (1 vot).

220 Llibre d'actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 63.

Junta Directiva –electa– (febrer, 1973)	
Sr. Gonçal de la Peña Garcia	President
Sr. Jaume Costa Sansanedas	Vicepresident
Sr. Bernadí Martí González	Secretari
Sr. Joan Vidal Segura	Tresorer
Sr. Francesc Xavier Roselló	Comptador
Sr. Josep Maria Moragas	Vocal
Sr. Joan Virgili Basora	Vocal
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	Vocal
Sr. Ferran Boada Aragonés	Vocal

L'assassinat de l'almirall i president del Govern espanyol Luis Carrero Blanco fou una notícia que adquirí un ressò destacat dins el context històric de 1973. Òbviament, el Sindicat volgué que constés en acta el sentiment per tan important pèrdua. S'ha de tenir en compte que en aquests moments el SIT era una entitat que s'havia adaptat plenament a l'estructura del règim franquista i, de fet, hi participava.

La crisi energètica internacional de 1973 repercutí en un augment del preu dels carburants i, per tant, en el descens del nombre d'arribades turístiques. Era el primer punt d'inflexió turística des de l'inici del conegut *boom* turístic dels anys seixanta. Les seves conseqüències més severes es deixaren sentir sobretot els anys successius de 1974 i 1975.

Davant aquell difícil i incert panorama, el Sindicat inicià una campanya de promoció del turisme interior[221] per intentar pal·liar els efectes del turisme provinent de l'estranger a començaments de 1975. A més, es posà a treballar de valent i per això acordà que les seves reunions serien tots els dilluns a les 13 hores, per tal d'aconseguir una major efectivitat. Un dels primers treballs que realitzà fou entrevistar-se amb les agències de viatges per mirar la possibilitat d'organitzar uns viatges econòmics a Tarragona de cap de setmana.

A pesar d'aquest context d'inestabilitat turística, l'adjudicació d'Espanya com a seu permanent de l'Organització Mundial de Turisme va ser una notícia molt ben arribada, al maig de 1975.

D'altra banda, del 29 de setembre al 4 d'octubre de 1975 tingué lloc a Madrid la II Assemblea Nacional de Turisme. El Sindicat hi estigué representat pel seu vice-

221 El mode utilitzat per tal de captar aquest turisme interior seria mitjançant els altres centres d'iniciativa i turisme espanyols, en especial aquells que estassin situats al vessant nord de la península Ibèrica. Com a resultat, el CIT de Casp organitzaria una excursió a Tarragona. També es miraria d'aconseguir un mata-segells especial per a Tarragona en ocasió del seu bimil·lenari amb el lema «Visite Tarragona - Bimilenario Tarraco Imperial».

president Jaume Costa però s'ha de tenir en compte que també hi assistí el president de l'entitat en representació de la FECIT.

A la crisi econòmica de 1973 se li afegiria la crisi política produïda per la mort del dictador Francisco Franco el 20 de novembre de 1975. Mesos abans, el seu estat de salut ja es veuria afectat i s'havia convertit amb motiu d'inquietud per al conjunt de la ciutadania, les institucions i les entitats en general. No debades un dels principals pilars del règim franquista se sustentava en bona mesura sobre la seva persona. Així, ja dins la reunió de la Junta Directiva del 27 d'octubre de 1975 es volgué fer constar[222]: «El sentimiento de la Entidad por la enfermedad que padece el Jefe del Estado, Excmo. Sr. Francisco Franco, y el deseo de su pronto y total restablicimiento.».

Uns dies abans de morir el *generalísimo* ja es percebia un cert clima d'inestabilitat. Potser per això, ja s'acordà suspendre els actes anuals de la festivitat de Sant Francesc Xavier.

El 21 de novembre de 1975 es reuniria de manera extraordinària i només durant un quart d'hora la Junta Directiva del SIT de Tarragona amb l'únic objecte de tractar la mort de Francisco Franco. En aquella sessió tan sols s'acordà lamentar la seva mort i enviar uns escrits de condol al president del Consell del Regne i a la seva vídua Carmen Polo. Una setmana després, el dia 28 es tornaria a reunir només per expressar la satisfacció i esperança de l'associació per la proclamació de Joan Carles I com a rei d'Espanya, enviant el corresponent telegrama de felicitació i adhesió a la monarquia[223] a través de la Casa Reial.

L'inici de la Transició polítíca i sobretot el retorn cap a un sistema democràtic acabava de començar. Des del Sindicat sempre s'havia cercat l'estabilitat i ara no en seria una excepció. Els seus membres foren testimonis dels canvis experimentats a partir del desmantellament gradual de l'estructura franquista i, en termes generals, tot s'intentà viure amb una relativa normalitat.

La proposta de canvi de nom de l'associació del vocal representant de l'Ajuntament de Tarragona no prosperà el 12 febrer de 1976. El senyor Joan Tuset era partidari de baratar el mot «Sindicat», ja que es podria confondre amb una associació de treballadors. Tanmateix, l'entitat seguiria mantenint el seu nom original des de la seva constitució de 1910, però era un petit símptoma més que les coses estaven començant ràpidament a canviar.

És evident que aquests anys de crisi econòmica i política no ajudaren a la indústria turística, si bé aquesta continuà essent un dels principals pilars econòmics. Tal volta una de les conseqüències més notables d'aquesta difícil situació sigui el descens gradual en el nombre de socis. Així, analitzant la documentació de l'entitat d'aquest

222 Segons el Llibre d'actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 87 volt.

223 Els reis d'Espanya visitaren Tarragona el 19 de febrer de 1976 i els membres del SIT comptaren amb vuit invitacions per assistir a la recepció oficiada a la Sala de Plens de l'Ajuntament.

període s'observa com alguns establiments hotelers hauran de tancar les seves portes i abundants socis es donaran de baixa per decisió pròpia.

Des del mateix Sindicat també es col·laborà amb la Diputació Provincial de Tarragona en l'estudi de l'elaboració de les Bases de Règim Especial de 1976. En aquest sentit, s'aportaren els corresponents suggeriments i s'agraí que s'hagués tingut en compte l'opinió de l'associació.

A partir del mes de febrer de 1977 assistim a una renovada Junta Directiva. Sens dubte, el canvi de president esdevé l'element més rellevant de la junta general de socis. De la Peña[224] no volgué ser altrament renovat ja que considerava que duia molts d'anys al front de l'associació, primer com a secretari i després com a president. La seva etapa havia acabat. Finalment, l'equip directiu quedà establert per la següent gent[225]:

Junta Directiva –electa– (febrer, 1977)	
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas[1]	President
Sr. Jaume Costa Sansaneda	Vicepresident
Sr. Bernadí Martí González	Secretari
Sr. Joan Vidal Segura	Tresorer
Sr. Francesc Anglés Fores	Comptador
Sr. Joan Virgili Basora	Vocal
Sr. Joan Torres Martorell	Vocal
Sr. Fèlix Donoso Mesquida	Vocal
Sr. Ramon Martí Llaó	Vocal

1 Era una persona de confiança i un dels membres més veterans dins l'equip directiu.

L'arribada de la llibertat democràtica transformaria gradualment les estructures polítiques, patronals, sindicals, cíviques o socioculturals. La participació ciutadana esdevindria un element clau d'aquest procés de canvi. En aquest context, el 15 de març de 1978, es constituiria la Comunitat Turística de la Costa Daurada. El pes històric i present del Sindicat va ser molt tingut en compte i, de fet, li correspondrien deu vocals representants, és a dir, tota la seva Junta Directiva. A més a més, el president Josep Maria Villasevil seria nomenat tresorer d'aquesta nova associació.

Un dels primers acords de la comissió executiva de la Comunitat[226] va ser aconseguir unes entrades econòmiques fixes. Per això demanaria una aportació mensual a cada centre d'iniciativa i turisme de la província. Finalment, s'acordà que cada un

224 Gonçal de la Peña rebria un homenatge del SIT en ocasió de la festivitat de Sant Francesc Xavier de 1977, en el qual se li faria entrega de la Medalla i Insígnia d'Or de l'associació com a mostra d'agraïment.

225 Llibre d'actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 102 volt-103.

226 Ben aviat es canviaria el seu nom per Associació Turística de la Costa Daurada.

faria una aportació anual de cent pessetes per soci. L'impuls de l'Associació Turística de la Costa Daurada no es faria esperar i en tan sols dos mesos ja es desenvoluparen més de dues-centes activitats, entre les quals figuraven unes gestions per aconseguir que els pressuposts generals de l'estat de 1979 incrementessin les seves partides en matèria de promoció turística.

Tal com s'ha dit, la Transició democràtica va ser un moment en què les estructures polítiques es reestructuraren. Les institucions turístiques no en serien una excepció i el Ministeri d'Informació i Turisme va desaparèixer el 1977 i es creà la Secretaria d'Estat de Turisme integrada dins el nou Ministeri de Comerç i Turisme.

Un dels primers treballs d'aquesta secretaria seria l'elaboració d'una primera Llei general sobre el turisme. L'instint de supervivència dels centres d'iniciativa i turisme no decaigué i de fet el SIT de Tarragona s'adherí a una proposta formulada pel Foment del Turisme de Mallorca en la qual sol·licitava que s'inclogués dins l'esmentada llei la creació d'una taxa turística de cinc pessetes per estada i turista i que el seu import anés a aquest tipus d'entitats.

En aquests anys també s'organitzaria el III Congrés de Turisme de Catalunya[227], el 21, 22 i 23 de maig de 1979 al Palau de Congressos de Barcelona, esdeveniment important per a l'encontre i debat del tema turístic a les províncies catalanes. Era una manera d'afrontar el tema turístic des del punt de vista[228] de la descentralització política i l'inici de l'autonomia. Aquest esdeveniment fou un èxit de participació, ja que figuraren més de quatre-cents participants inscrits i comptà amb la col·laboració de tots els centres o sindicats d'iniciativa i turisme de Catalunya.

En aquests moments és precís assenyalar que la Generalitat de Catalunya del president Josep Tarradellas ja havia creat una Direcció General de Turisme, en un principi sota control de l'economista Jordi Petit Fontseré, encarregada de treballar en pro del turisme català. En aquest sentit, es pretenia que l'experiència d'aquest Congrés de 1979 servís per crear un òrgan aglutinador de les institucions i entitats turístiques zonals amb el nom de Consell de Turisme[229].

Un altre símptoma de canvi a nivell interior tindria lloc el 3 d'octubre de 1978 quan a partir d'una proposta formulada pel soci Josep Maria Pujol Sevil s'acordà que les circulars que es dirigien als socis es redactessin en les dues llengües: el català i el castellà. De moment, la llengua castellana continuaria essent l'habitual dins els escrits de l'entitat.

---

227 El SIT de Tarragona seria convidat a participar-hi com a entitat col·laboradora, cosa que seria declinada, ja que es pensava que era millor que el seu president hi participés com a congressista actiu. A més a més, cal recordar que els primer i segon Congrés de Turisme de Catalunya havien tingut lloc el 1919 i 1921 a Barcelona i Tarragona, respectivament.

228 Segons el president del Congrés, Josep Ensesa Gubert. Entrevista publicada a un article del diari *La Vanguardia* (20/05/1979), «En vísperas del III Congrés de Turisme de Catalunya», pàg. 5.

229 Segons *La Vanguardia* (24/05/1979), «Se estructura una política catalana de turismo», pàg. 35.

Després de la corresponent junta general del gener de 1979 i d'incorporar el directiu Salvador Grau, els membres de l'equip de govern foren els següents[230]:

Junta Directiva –electa– (febrer, 1979)	
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	President
Sr. Jaume Costa Sansaneda	Vicepresident
Sr. Fèlix Donoso Mezquida	Secretari
Sr. Joan Torres Martorell	Tresorer
Sr. Francesc Anglés Fores	Comptador
Sr. Joan Virgili Basora	Vocal
Sr. Ramon Martí Llaó	Vocal
Sr. Joan Obiol Sanz	Vocal
Sr. Salvador Grau Calvo	Vocal

El primer alcalde democràtic de Tarragona, Josep Maria Recasens Comes, s'entrevistà amb una comissió del Sindicat, el maig de 1979. En aquella trobada es tractaren diversos temes importants per a l'associació, però de totes les qüestions, n'hi hagué una que destacà per sobre de la resta, i era la possibilitat d'adaptar el local de l'antic Restaurant Mirador com a Oficina Municipal de Turisme. Allà, l'associació podria col·laborar-hi difonent els materials de promoció i assessorant els visitants.

La nova corporació municipal també comunicà que col·laboraria econòmicament amb la bona marxa del SIT i nomenaria al senyor Nicolau Garau com a vocal representant dins el Sindicat. A més, s'ha de dir que tindria en compte els membres de l'entitat i els faria partícips d'alguns aspectes importants de la vida municipal del consistori, com és ara la redacció del Pla general d'ordenació.

230 Llibre d'actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 120.

5.2 Les primeres assemblees provincials de turisme de Tarragona, de 1962 i 1963

A instàncies del governador civil de Tarragona, Rafael Fernández Martínez, es convocà prèviament el president del SIT de Tarragona, Gonçal de la Peña, així com un grup de persones[231] representatives de la vida tarragonina que superaven el centenar, amb l'objectiu d'organitzar la I Assemblea Provincial de Turisme de Tarragona[232]. En aquella sessió, que se celebrà el 18 d'abril de 1962, el mateix governador civil[233] anuncià un esquema provisional de les ponències i ja difongué una circular entre els assistents anunciant la convocatòria. El text deia el següent[234]:

> Con la finalidad de estudiar, debatir y, en su caso, proponer soluciones, acerca de los problemas generales y específicos que afectan a la indústria turística de nuestra provincia, se convoca a cuantas personas estén interesadas en ello, bien sea por vocación o por profesionalidad, a la I Asamblea Provincial del Turismo en Tarragona. La colaboración que se solicita, en forma de iniciativas y sugerencias, puede resultar de gran utilidad al futuro de lo que ya es una de las principales riquezas tarraconenses […]

En molt poc temps es convocaria la I Assemblea Provincial del Turisme de Tarragona, que tindria lloc el 2, 3 i 4 de juny de 1962, i que estaria àmpliament representada pels sectors públics i privats. Es faria un diagnòstic del tema turístic a la comarca i a la vegada es traçarien unes perspectives de futur. La diversitat de temes tractats, el debat general que suscità, el destacat seguiment que en feren els mitjans de comunicació[235], les múltiples conclusions a les quals s'arribà i el context socioeconòmic de

231 Segons la notícia «Extraordinario ambiente de colaboración ante la I Asamblea Provincial de Turismo, a celebrar en junio» publicada al *Diario Español del Movimiento de Tarragona* (19/04/1962), pàg. 4-5, «[…] Este augurio nos lo confirma la reunión preparatoria celebrada ayer, a la que, respondiendo cordialmente a la invitación del Gobernador Civil, concurrieron hombres representativos de toda la provincia tarraconense, desde los mandos estatales hasta las autoridades municipales, los empresarios directamente vinculados a la industria turística, los representantes sindicales y los hombres enraizados en nuestras entidades de mayor solera. […]». La presidència de la reunió anà a càrrec del governador civil, Rafael Fernández; el cap del Sector Aeri, José Diaz Carmona; el president de la Diputació, Antoni Soler; l'alcalde de Tarragona, Benigne Dalmau; el delegat provincial d'Informació i Turisme, Josep Maria de March; el segon comandant de Marina, Alfonso de Eguía, i el Delegat d'Hisenda, Viriato Sanclemente.

232 L'organització de l'Assemblea era un desig recollit dins les conclusions del Consell Econòmic i Sindical de 1956 i que havia quedat plasmat a l'Ordenança per al foment del turisme.

233 Cal assenyalar que a partir de l'article 26 del Decret de 10 d'octubre de 1958 es disposava que «los Gobernadores Civiles fomentarán las medidas tendentes al incremento u ordenación del turismo en su provincia, coordinando las iniciativas y la acción de las entidades que tengan atribuida esta misión.»

234 Fernández Martínez, Rafael (1963): «Convocatoria» a *I Asamblea Provincial del Turismo (junio 1962)*, Ed. Govern Civil de la Província de Tarragona, Imp. Sugrañés, Tarragona, pàg. 23.

235 A mode d'exemple, dins l'edició del *Diario Español del Movimiento de Tarragona* (03/06/1962), pàg. 4-6, s'hi dediquen tres pàgines a fer una crònica exhaustiva de cada una de les ponències.

canvi d'aquests primers anys seixanta fa que s'hagi de considerar aquest acte com un punt determinant dins la història del turisme de Tarragona.

Les sessions de treball es feren a la ciutat de Tarragona (salons de la Diputació), al nucli turístic de Salou i finalment al Monestir de Santes Creus, lloc on precisament es clausuraria l'Assemblea el tercer dia. Aquesta darrera jornada comptà amb la presència[236] del secretari general tècnic del Ministeri d'Informació i Turisme, Eduardo del Río.

Des del punt de vista intern, el funcionament d'aquestes jornades es basaria en unes sessions plenàries i unes ponències temàtiques. A cada tema de treball o d'estudi li correspondria estar integrat dins una ponència, la qual estaria integrada per un president i uns especialistes en la matèria que actuarien de vocals. Després de les corresponents reunions de treball de les ponències s'elaborarien unes conclusions provisionals que serien presentades a les sessions plenàries. Els acords finals servirien de base per a la seva aplicació i marcarien el ritme futur del turisme tarragoní.

L'èxit d'aquesta primera edició seria aclaparador. Tal volta el seu esperit participatiu i les seves connotacions de futur motivessin una nodrida assistència d'assembleistes que superaren les dues-centes inscripcions. De fet, s'ha de tenir en compte que hi hagué vint-i-quatre ponències diferents, en les quals s'hi podia intervenir, fer propostes i presentar treballs. La diversitat temàtica de les ponències queda reflectida en el següent quadre[237]:

Ponències de la I Assemblea Provincial de Turisme	
Ponència I	Patrimoni turístic provincial
Ponència II	Comunicacions i transports[1]
Ponència III	Plans d'urbanització
Ponència IV	Ordenació de platges i ports pesquers
Ponència V	Defensa del paisatge i repoblació forestal
Ponència VI	Cursos d'estiu
Ponència VII	Turisme social
Ponència VIII	Esports nàutics
Ponència IX	Activitats esportives i turisme
Ponència X	Espectacles i festivals
Ponència XI	Folklore i festes populars

1 Aquesta ponència es subdividia en els següents apartats: Carreteres generals i circuits provincials de turisme; ferrocarrils; condicionament d'estacions, comunicacions aèries; utilització de l'aeroport de Reus; telèfons, telègrafs i correus.

236 Segons *Diario Español del Movimiento de Tarragona* (05/06/1962), pàg. 4-5.

237 Extret de DDAA (1963): *I Asamblea Provincial del Turismo (junio 1962)*, Ed. Govern Civil de la Província de Tarragona, Imp. Sugrañes, Tarragona, pàg. 24.

Ponència XII	La indústria d'hostaleria
Ponència XIII	Campaments de turisme
Ponència XIV	Agents intermediaris del turisme
Ponència XV	El lloguer de cases i el turisme
Ponència XVI	Aspectes econòmics i fiscals de l'empresa turística
Ponència XVII	La cooperació d'empreses
Ponència XVIII	Les corporacions locals i el turisme
Ponència XIX	Entitats col·laboradores del turisme
Ponència XX	Salut i turisme
Ponència XXI	El turisme d'hivern. Estudi de les seves possibilitats
Ponència XXII	La visita als monestirs del Císter
Ponència XXII	Propaganda turística i Guia provincial
Ponència XXIV	Finançament de la planificació turística

De l'anàlisi que se'n pot fer del quadre anterior es desprèn com en aquests començaments de la dècada dels anys seixanta ja hi havia temes que preocupaven de debò des del punt de vista turístic. De fet, en molts d'aquests encara s'hi treballa. Ens referim al tema patrimonial i cultural, la conservació de l'entorn natural, el foment de les infraestructures o la propaganda i finançament de la indústria.

Des del punt de vista general d'aquesta primera assemblea, volem reproduir el fragment d'un article publicat pel directiu Lluís Maria Mezquida —Petrófilos— tot just clausurada l'assemblea i que dona fe de la importància d'aquest esdeveniment i dels grans canvis que s'estan començant a experimentar a inicis d'aquesta dècada prodigiosa dels anys seixanta[238]:

> […] Para Tarragona, la afluencia nacional y extranjera, constituye un capítulo muy importante de su economía y riqueza. Riqueza potencial en algunos casos pero manifiesta si por nuestra parte sabemos aprovechar al máximo sus posibilidades. Ahí está para demostrarlo la transformación del litoral, donde se han conjugado las iniciativas oficial y privada y ahí también esta fiebre constructora que priva a lo largo de la franja costera, para alcanzar muy pronto terrenos del interior. Las ponencias discutidas, de las que nuestros lectores han tenido puntual referencia, comprenden diversos asuntos y problemas que el fenómeno turístico ha provocado en nuestras ciudades y pueblos y si el capítulo comunicaciones fue motivo de amplio debate, no lo fue menos el relativo a alojamientos, campamentos turísticos, planificación, turismo de invierno, visita a los Monasterios del Císter y tantas otras cuestiones planteadas. […]

238 Extret de l'article «Tras la Asamblea de Turismo» publicat dins el *Diario Español del Movimiento de Tarragona* (06/06/1962), pàg. 2.

En el cas concret del Sindicat d'Iniciativa i Turisme s'ha de dir que per mitjà sobretot del seu president, Gonçal de la Peña, i amb la participació d'alguns dels seus directius, tingué una representació especial en aquestes jornades. Així, entre d'altres coses, l'advocat De la Peña tindria cura de presidir la dinovena ponència que duia per títol «Entitats col·laboradores del turisme».

En aquestes reunions de la dinovena ponència s'analitzà el paper que havien tingut els centres i sindicats d'iniciativa i quin havien de jugar de cara al futur. Lògicament, per la seva antiguitat i rellevància, el protagonisme del SIT de Tarragona es va posar de manifest. Les sis conclusions a les quals s'arribà establien: 1) els centres o sindicats d'iniciativa han d'estar representats dins la Junta Provincial d'Informació, Turisme i Educació Popular, així com a la Comissió Permanent de Turisme; 2) a la Comissió Permanent de la Junta Provincial hi ha de figurar la representació del SIT de Tarragona; 3) les juntes provincials i locals han de sol·licitar la col·laboració d'aquestes entitats i revertir en aquestes tot el que es pugui de la planificació turística; 4) les institucions provincials i municipals han de dotar d'unes subvencions[239] suficients els sindicats i centres d'iniciativa per al seu bon funcionament; 5) la constitució d'una agrupació de sindicats o centres d'iniciativa i turisme de la província de Tarragona; 6) la creació de sindicats o centres d'iniciativa a Montblanc, Sant Carles de la Ràpita, Vila-seca, l'Ametlla de Mar i Torredembarra.

La posada en pràctica d'aquestes anteriors conclusions no es faria esperar i el mateix SIT de Tarragona treballaria de valent perquè fossin una realitat. Clar que la viabilitat de futur d'algunes mesures, en especial l'econòmica, tindria uns resultats si més no dispars, ja que el tema del finançament continuaria essent una reivindicació constant amb el pas dels anys.

L'èxit aconseguit en aquella primera edició de l'assemblea ben aviat motivà l'organització d'una segona convocatòria. Així, en paraules del governador civil, Rafael Fernández, a la convocatòria de dia 29 de novembre de 1963 es podia llegir[240]:

> [...] El Turismo forma parte de nuestra vida y de nuestro porvenir, y aquí, en esta tierra, existe, quizás, en individuos y colectividades, la mayor sensibilidad del País para el fenómeno turístico y el mayor caudal de conocimientos sobre el Turismo. De ahí la originalidad extraordinaria de esta II Asamblea, hecha patente en sus Ponencias. Una simple lectura de sus enunciados demuestra que no preocupan en Tarragona los problemas locales o pequeños y por eso los temas tienen un vuelo y enfoque nacional y, no pocas veces, doctrinal. Queremos que desde aquí se defina una moral del negocio turístico, se tracen las

239 Així, a l'annex econòmic de la ponència se sol·licitaven les següents subvencions: SIT de Tarragona (150.000 pessetes), SIT de Calafell (75.000 pessetes), SIT de Reus (50.000 pessetes), SIT de Tortosa (100.000 pessetes), SIT de Valls (50.000 pessetes) i SIT del Vendrell (75.000 pessetes).

240 Fernández Martínez, Rafael (1964): «Convocatoria» a *II Asamblea Provincial del Turismo (diciembre 1963)*, Ed. Diputació Provincial de Tarragona, Barcelona, pàg. 19.

> normas de conducta deseables del turista y frente al turista; que se resuelvan y encaucen los grandes problemas que el auge del turismo crea a núcleos locales que se ven agigantados en la época veraniega, poniendo la legislación al paso de los tiempos; queremos que se estructure un plan inteligente de propaganda turística para la próxima temporada porque ha crecido mucho nuestra capacidad de alojamiento; nos hemos agigantado –ved nuestras costas, nuestros hoteles, nuestros apartamentos– y necesitamos un mercado gigante. […]

La II Assemblea Provincial de Turisme de Tarragona tingué lloc al desembre de 1963. En el seu programa, bastant inferior en el número de ponències que el de la I Assemblea, es tractaren antics i nous aspectes relacionats amb la indústria turística. Els quinze temes d'estudi foren[241]:

Ponències de la II Assemblea Provincial de Turisme	
Ponència I	Estatut jurídic del turista
Ponència II	Repercussions del fenomen turístic a la vida nacional
Ponència III	Assistència al turista
Ponència IV	La Llei de règim local i les exigències del turisme
Ponència V	Promoció del turisme interior o nacional
Ponència VI	Propaganda turística
Ponència VII	Deontologia turística
Ponència VIII	Setmana del Turista
Ponència IX	Escoles de turisme i hostaleria
Ponència X	Tarragona, meta de la peregrinació paulina
Ponència XI	II Fira Nacional del Turisme
Ponència XII	Tarragona, capital bimil·lenària: exigències davant el turisme
Ponència XIII	Turisme juvenil
Ponència XIV	Revisió de les conclusions de la I Assemblea Provincial del Turisme i actualització dels seus estudis econòmics
Ponència XV	Pla mínim d'actuació turística a l'any XXV de la Pau Espanyola

Pel que fa referència a les conclusions, s'ha de dir que en bona part s'actualitzarien els acords presos durant la I Assemblea, encara que també se'n mantindrien molts d'altres anteriorment aprovats. En total, i per posar en pràctica els acords presos, se sol·licitaven unes inversions que arribaven a 3.905.937.600 pessetes, quantitat que quedava desglossada de la forma següent[242]:

241 DDAA (1964): *II Asamblea Provincial del Turismo (diciembre 1963)*, Ed. Diputació Provincial de Tarragona, Barcelona, pàg. 23.

242 DDAA (1964): *II Asamblea Provincial del Turismo (diciembre 1963)*, Ed. Diputació Provincial de Tarragona, Barcelona, pàg. 175-176.

Resum d'inversions proposades per les ponències de la II Assemblea Provincial de Turisme	
Patrimoni turístic provincial	750.000
Comunicacions i transports	1.784.100.000
Plans d'urbanització	557.000.000
Ordenació de platges i ports pesquers	95.000.000
Defensa del paisatge i repoblació forestal	109.457.600
Turisme social	12.200.000
Esports nàutics	6.825.000
Activitats esportives i turisme	91.000.000
Espectacles i festivals	905.000
Folklore i festes populars	3.000.000
La indústria d'hostaleria	1.050.000.000
Campaments de turisme	180.000.000
Entitats col·laboradores de turisme	500.000
Propaganda turística i Guia provincial	15.200.000
Totals	**3.905.937.600**

Algunes de les inversions que se sol·licitaven en aquest anterior quadre feien referència a la necessitat de fer cursos d'investigació artística i cultural; a encarregar un catàleg inventari del patrimoni turístic de la província; a la construcció i manteniment de carreteres, ferrocarrils o de l'aeroport; a l'abastiment d'aigües; a la repoblació forestal; a la creació i millora de camps de golf, poliesportius o piscines, o a la consolidació d'unes festes i esdeveniments folklòrics.

Finalment, aquesta II Assemblea Provincial de Turisme de Tarragona fou clausurada el 21 de desembre de 1963 pel director general de Promoció del Turisme, Juan de Arespacochaga, que s'havia desplaçat expressament en representació del ministre d'Informació i Turisme.

El Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona seguiria representat dins les posteriors assemblees provincials mitjançant el seu president, i, de fet, se li seguirien encarregant ponències. Val a dir que a partir de 1967, any en què tindria lloc la quarta assemblea, també formaria part de l'Assemblea d'Ajuntaments Turístics[243].

Per això podem assenyalar que les assemblees provincials de turisme de Tarragona dels anys seixanta marcaran una fita important. No debades significà l'aprovació d'uns acords d'acció conjunta i la coordinació d'uns lligams entre les institucions, els agents turístics i la societat tarragonina.

243 Els diversos alcaldes, secretaris i representants dels municipis turístics de la província de Tarragona es reuniren en diferents sessions als salons del Govern Civil per tal d'estudiar els problemes més comuns quant al desenvolupament del turisme.

5.3 La XXV Assemblea de la FECIT i la II Exposició Nacional de Turisme de 1960

Un any abans de la XXV Assemblea de la FECIT, que tindria lloc a Tarragona coincidint amb les noces d'or de l'entitat, ja es començaren els preparatius perquè tot fos un èxit. Així, dins la reunió de la Junta Directiva del 9 de setembre de 1959 es perfilaren les diferents comissions de treball i, a la següent reunió del mes de setembre, ja es treballava en un avantprojecte. A continuació reproduïm el quadre de les comissions:

Comissions XXV Assemblea de la FECIT	
Comissió organitzadora	Sr. Josep Maria Melendres Rué (president) Sr. Josep Maria Banús Vidal Sr. Gonçal de la Peña Garcia Sr. Joan Domènech Miró Sr. Antoni Alasá Domingo Sr. Lluís Maria Mezquida Gené Sr. Ignasi Bach Cuchillo[1]
Comissió de recepció i allotjament	Sr. Pere Jornet Grant (president) Sr. Josep Maria Moragas Soler Sr. Joan Vidal Segura Sr. Rafel Mutlló Orza
Comissió de festivals i excursions	Sr. Joan Virgili Basora (president) Sr. Joan Domènech Miró Sr. Josep Maria Moragas Soler Sr. Lluís Gignoux Ricart Sr. Rafel Mutlló Orza
Comissió de protocol	Sr. Gonçal de la Peña Garcia (president) Sr. Josep Maria Banús Vidal Sr. Josep Maria Melendres Rué Sr. Josep Maria Moragas Soler
Comissió de propaganda i muntatge de l'Exposició	Sr. Joan Domènech Miró (president) Sr. Antoni Alasá Domingo Sr. Lluís Maria Mezquida Gené Sr. Lluís Arola Cugat Sr. Josep Maria Monravà López Sr. Pau Olivé Sanromà Sr. Riera Sr. Ramon Gavaldà Gabriel
Comissió financera i administrativa	Sr. Joan Vidal Segura (president) Sr. Josep Maria Banús Vidal Sr. Rafel Mutlló Orza Sr. Josep Maria Moragas Soler

1 El senyor Bach era el secretari de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme.

Comissió de publicacions «noces d'or»	Sr. Josep Ixart de Moragas (president) Sr. Gonçal de la Peña Garcia Sr. Ramon Gavaldà Gabriel Sr. Lluís Maria Mezquida Gené Sr. Josep Maria Melendres Rué Sr. Manel Montoliu Togores Sr. Joaquim Icart Leonila Sr. Josep Maria de March
Comissió de premsa i propaganda	Sr. Josep Maria Melendres Rué (president) Sr. Josep Maria Tarrasa Sr. Medrano Sr. Antoni Alasá Domingo Sr. Lluís Maria Mezquida

Un dels primers objectius del SIT de Tarragona fou iniciar aquesta assembla coincidint amb les mateixes dates d'inauguració del Museu Arqueològic Provincial, fet que finalment no va ser possible. També es programà de seguida una visita a Reus durant el congrés, atenent els desitjos del Sindicat d'Iniciativa d'aquella localitat i es congratulà per la declaració de l'Ametlla de Mar com a nucli d'interès turístic.

L'organització de l'assemblea també comptà amb la participació de la Junta Directiva de la FECIT, la qual es desplaçà el 26 de març d'aquell any per mantenir un intercanvi d'impressions sobre aquest projecte i involucrar les institucions provincials i locals. Era una manera d'aconseguir el màxim suport de les autoritats. En aquells mesos previs foren habituals els escrits rebuts d'altres centres d'iniciativa i turisme opinant i fent recomanacions respecte a l'assemblea i l'exposició, cosa que motivà la contractació dels serveis d'un personal extra a l'oficina. A més a més, motivà que altres sindicats o centres d'iniciativa més petits s'acabassin federant per poder-hi participar, com és el cas del de la platja de Calafell.

La manca de temps i tots els treballs extraordinaris d'aquell any de 1960 propiciaren que el SIT de Tarragona participés d'una manera discreta al 1r Saló de Primavera del Viatge, Esport i Turisme de Barcelona i, especialment, hi envià material fotogràfic.

Els materials que calia editar en referència a l'assemblea motivà que des d'un primer moment es reservessin 5.000 pessetes en concepte de despeses per a l'edició de material de la FECIT, quantitat que seria incrementada amb les quotes dels altres membres. És convenient assenyalar que entre els obsequis que es volia lliurar als assembleistes es confeccionarien setanta carteres de plàstic i cent cinquanta insígnies especials de 28 mm., així com el pertinent fullet-programa, que se n'encarregà una tirada de cinc-cents exemplars. També se sol·licitaria una subvenció extraordinària de 20.000 pessetes a la Diputació Provincial de Tarragona.

Els pares jesuïtes de Sant Xavier, mesos abans, ja enviaren un escrit sol·licitant la seva participació amb un estand a l'Exposició de 1960 i anunciant que organitzarien una conferència relacionada amb la figura de Sant Francesc Xavier, patró del turisme. Els reunits deixaren en espera la seva contesta, principalment perquè no es tenia resolt el tema del recinte expositiu.

Per tal d'oferir una bona imatge als congressistes es feren una sèrie de tasques de neteja, restauració de mobles i embelliment del local social, i es demanà a l'Ajuntament que iniciés unes feines de manteniment de la ciutat en aspectes ben concrets, com era la col·locació ben visible de panells indicadors de carretera, la limitació del trànsit rodat de grans camions dins la ciutat o l'obertura d'uns serveis mínims de tallers mecànics durant els dies festius. Per la seva singularitat es vol reproduir un fragment de la petició que es va fer a la mateixa autoritat municipal[244]:

> […] y así mismo indicar respetuosamente a dicha Corporación la conveniencia de que en esta y otras pequeñas infracciones, no se impongan multas a los turistas sino solamente se les formule la oportuna advertencia, ya que el proceder de manera inexorable se origina un descontento que en definitiva redunda en perjuicio de la ciudad.

La col·laboració de totes les associacions de la FECIT és un aspecte que no es pot deixar de banda quan s'analitza la II Exposició Nacional de Turisme. Cal tenir en compte que els associats enviarien materials de promoció de les seves respectives regions per tal de participar-hi. Una de les aportacions més significatives seria l'exposició de més de cent seixanta fotografies de la col·lecció del marquès de Santa Maria del Villar, iniciativa pel qual seria convidat a fer una conferència el dia de Sant Francesc Xavier d'aquell any. Les diferents diputacions provincials limítrofes també foren convidades a participar-hi. Així, segons la premsa de l'època, es deia el següent[245]:

> Presenta esta Exposición un brillante y sugestivo conjunto de fotografías, carteles, folletos, pasquines y elementos diversos de propaganda turística espanyola; muestras de vinos y de artesanía espanyola; trofeos de competiciones deportivas relacionadas con el turismo y otros interesantes detalles.

Finalment i després de tot, entre l'11 i el 17 de setembre tindrien lloc els dos magnes esdeveniments. El programa provisional d'aquestes jornades, que comptà amb el beneplàcit del Secretari de la FECIT Rafael Ortega Lisson, preveia les següents activitats:

244 Segons el Llibre d'actes del Consell Directiu (1956-1961), pàg. 78 volt-79.

245 *Diario Español de la FET y de las JONS en Tarragona*, (13/09/1969), «Solemne inauguración de las tareas de la XXV Asamblea de la FECIT», pàg. 4.

Programa d'activitats XXV Assemblea de la FECIT i II Exposició Nacional de Turisme (setembre, 1960)	
Diumenge, 11 de setembre	- 11 hores. Missa a la catedral amb la Coral de Santa Tecla i visita col·lectiva al temple, claustre, Museu Diocesà, Sala Capitular i tresor - 13 hores. Sessió inaugural[1] de l'assemblea (salons de l'Ajuntament) - 17 hores. Inici de les sessions de treball de l'assemblea (sala d'actes CNS) - 19 hores. Inauguració de l'Exposició Nacional de Turisme (Casino de Tarragona) - Vi d'honor als salons del Casino - 22.30 hores. Projecció de documentals[2] turístics a l'auditori de Ràdio Tarragona
Dilluns, 12 de setembre	- 11 hores. Visita al Museu Paleocristià, la Fàbrica de Tabacs i bodegues exportadores - 14 hores. Dinar al Club Nàutic per gentilesa de l'Ajuntament de Tarragona - Sortida amb autocar i visita a la Ciutat Residencial d'Educació i Descans, la Torre dels Escipions i la pedrera del Mèdol, on hi haurà un recital de música clàssica - 18 hores. Sessió de treball (sala d'actes CNS) - 22 hores. Festival folklòric nocturn de danses i cançons populars catalanes amb la participació de la Secció Femenina, la Coral de Santa Tecla i la Cobla Tarragona (Hotel Astari)
Dimarts, 13 de setembre	- 8 hores. Excursió a Tortosa, visita de la Casa del cavaller Despuig, el Col·legi de Santiago i Sant Maties, el castell de la Suda, la catedral i Palau Episcopal - 13 hores. Recepció i dinar al palau municipal gentilesa del Gremi d'Hosteleria - Tarda: exhibició folklòrica, visita a l'Observatori de l'Ebre i retorn a Tarragona amb aturada a la Urbanització Miami-Platja
Dimecres, 14 de setembre	- 10 hores. Sessió de treball de l'assemblea (saló d'actes de la Delegació Provincial de Sindicats) - Visita a la Torre de l'Arquebisbat i contemplar les vistes panoràmiques de Tarragona - Dinar a Salou, gentilesa d'Urbanitzacions Salou-Mediterrani - Tarda: visita al Càmping de Salou i de retorn a Tarragona, aturada a la Universitat Laboral Francisco Franco - 22 hores. Sopar al restaurant Las Palmeras, gentilesa del Govern Civil

1 Segons el Diario Español de la FET y de las JONS en Tarragona (13/09/1960), «Solemne inauguración de las tareas de la XXV Asamblea de la FECIT», pàg. 3, la presidència de l'assemblea estigué integrada pel governador civil i cap provincial del Movimiento, José González-Sama García; l'alcalde de Tarragona, Rafel Sanromà; el president de la Diputació Provincial, Enrique Guash; el delegat provincial del Ministeri d'Informació i Turisme, Josep Maria de March; el president de la FECIT, Francesc Casares; el vicari general de l'Arquebisbat, Francesc Vives, i el president del SIT de Tarragona, Josep Maria Banús.

2 En aquella vetllada es projectaren dos documentals turístics: un de Tarragona i un altre de Benidorm.

Dijous, 15 de setembre	- 9 hores. Sortida amb autocar Tarragona-Reus - 10 hores. Recepció a l'Ajuntament de Reus - Sessió de treball de l'assemblea (palau municipal) - 12 hores. Visita per la ciutat amb aturades al Centre de Lectura, al Club Natació de Reus «Ploms», i a la Granja Banús. - 14 hores. Dinar gentilesa de l'Ajuntament de Reus (Pineda del Reus Deportivo) - 16 hores. Vista al nou Museu Municipal de Reus. Sortida amb autocar per les rodalies de Reus - 18:30 hores. Exhibició folklòrica a la plaça d'Espanya, davant el Palau municipal, amb actuacions de Ball de Bastons, Amics del Folklore del Bravium d'Acció Catòlica. Lliurament d'obsequis als assembleistes - 22:30 hores. Segona sessió de projeccions de documentals turístics (auditori Ràdio Tarragona)
Divendres, 16 de setembre	- 9 hores. Sortida amb autocar i excursió als reials monestirs de Santes Creus i Poblet - Dinar a l'Hotel La Capella, gentilesa de la Diputació Provincial de Tarragona - 17 hores. Retorn a Tarragona amb aturada a la Vila Ducal de Montblanc. Convit de pastissos típics a càrrec d'aquell Ajuntament - Aturada a Valls i convit a un refrigeri a càrrec del Centre d'Iniciativa i Turisme d'aquella localitat. Actuació de la colla castellera Colla Vella dels Xiquets de Valls, que aixequen el 3 de 6 i el 4 de 6. - 22:30 hores. Sopar al restaurant Las Palmeras, gentilesa del Gremi Comarcal d'Hostaleria i Similars i ball fins a primeres hores de la matinada
Dissabte, 17 de setembre	- 10:30 hores. Visita al Passeig i Museu Arqueològic - 12 hores. Sessió de clausura[3] de l'assemblea i aprovació de les respectives conclusions (saló d'actes de la Diputació Provincial de Tarragona) - 13 hores. Vi d'acomiadament al restaurant Las Palmeras a càrrec del SIT de Tarragona i la Junta Provincial de Turisme

3 El president de la Diputació Provincial de Tarragona, el president de la FECIT i finalment el governador civil de Tarragona foren els encarregats de llegir els discursos de clausura de l'assemblea.

Tots aquests anteriors actes serien acompanyats amb mostres de deferència i cortesia cap a les autoritats i els convidats. Així, no només se celebraren dinars, sopars i festes, sinó que també es repartiren obsequis i es tingueren atencions d'allò més divers. Una d'aquestes consistiria a lliurar un ram de flors, el primer dia, a cada una de les esposes de les autoritats. Podem afirmar que era una espècie de competició per veure l'entitat que millor organitzava aquestes reunions i, alhora, demostrar el potencial turístic del lloc en qüestió.

Però no tot fou divertiment i després de les corresponents reunions assembleàries s'aprovaren vint-i-quatre conclusions[246]. Per la seva singularitat i especial interès en volem esmentar algunes: sol·licitar al Ministeri un augment de la promoció exterior a l'estranger; aconseguir la reparació de la carretera entre Andorra i Barcelona; de-

246 Les conclusions de l'assemblea serien publicades íntegrament al *Diario Español de la FET y de las JONS en Tarragona*, (13/09/1969), «Acuerdos de la FECIT», pàg. 2.

manar a la Companyia Transmediterrània el restabliment del servei regular setmanal entre Tarragona i Mallorca; que es col·loquin rètols als llocs turístics demanant als turistes unes normes morals; que s'instal·lin noves oficines d'informació turística a l'estranger; demanar a la Direcció General de Correus franquícia a la correspondència dels sindicats i centres d'iniciativa; intentar que hi hagi uns serveis religiosos als càmpings —almenys els diumenges—; continuar amb el projecte de ferrocarril entre el Cantàbric i el Mediterrani o incrementar la neteja als pobles, entre d'altres.

En el seu temps i amb una periodicitat anual es continuaren organitzant les corresponents assemblees de la FECIT a diferents ciutats espanyoles on el Sindicat hi envià una delegació.

Sembla que l'assemblea andorrana celebrada entre el 10 i el 15 de setembre de 1962 entusiasmà de debò els membres de l'associació tarragonina. La proximitat geogràfica amb el principat motivà que es fes una crida convidant a assistir-hi a tots els seus socis. A més a més es presentaren aquestes ponències: «Ruta dels Pirineus», «Pòlissa de turisme», «Institut d'Estudis Turístics[247]» i «Televisió».

Un any després, el 1963, els membres del Sindicat presentarien dues ponències a l'assemblea gallega de Pontevedra relacionades amb els fullets turístics i la declaració d'utilitat pública dels centres d'iniciativa, respectivament. En canvi, el 1964, es tindria cura d'exposar i defensar una ponència sobre les mancomunitats de municipis i una altra sobre la defensa del paisatge turístic.

A més a més, s'ha de dir que serà habitual que a partir d'aquests anys es faci una crida a la ciutadania mitjançant notes de premsa amb el desig que es desplacin i acudeixin a les ciutats on es té previst celebrar les corresponents assemblees de la FECIT. Aquesta campanya serviria per donar més ressò als treballs i paper que jugava l'associació turística tarragonina.

A l'Assemblea de la FECIT de les illes Canàries de 1966 el president del SIT de Tarragona, Gonçal de la Peña, seria nomenat vocal de la Junta Directiva de la FECIT i dos anys després, el 1968, es convertiria en el vicepresident primer.

La XXXV Assemblea de la FECIT tindria lloc a la ciutat de Palma del 18 al 24 d'octubre de 1970. L'acte seria novament aprofitat per fer un viatge amb els socis i poder conèixer l'illa mallorquina. El president presentaria una ponència sobre l'estatut jurídic dels SIT, mentre que el vicepresident Josep Maria Moragas presentaria una comunicació sobre la conservació i defensa del paisatge. Tots els treballs presentats serien aprovats i elevats al Ministeri d'Informació i Turisme.

La següent assemblea tindria lloc a la localitat asturiana de Llanes entre el 4 i el 9 d'octubre de 1971. Crida l'atenció que el tema de la ponència del president Gonçal de la Peña fos els efectes pertorbadors per al turisme en cas de dur-se endavant el

247 Val a dir que a partir de 1968 el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona es volgué subscriure a totes les publicacions que editava l'Institut d'Estudis Turístics.

projecte de la refineria de petroli a la zona del Trèvol. El text considerava que a la província hi havia altres llocs més idonis.

La XXXVII Assemblea de la FECIT, organitzada a Salamanca, tindria lloc del 15 al 22 d'octubre de 1972. En el decurs d'aquells actes, el SIT de Tarragona hi presentà una ponència i quatre comunicacions. El més destacat d'aquella sessió seria que el vicepresident primer del la FECIT i alhora president del SIT de Tarragona, Gonçal de la Peña, seria proclamat per unanimitat president[248] de la FECIT.

Precisament, la FECIT celebrà la seva anual reunió a l'illa d'Eivissa el 1973. Les dates escollides foren del 15 al 20 d'octubre. En aquella convocatòria el president Gonçal de la Peña i l'expresident Joan Noguera[249] redactaren i presentaren una ponència conjunta sobre la necessitat de construir un parador a l'antic palau de l'abat del Monestir de Santes Creus amb el títol «Distribució geogràfica de la xarxa estatal d'allotjaments». Les conclusions d'aquesta ponència serien directament tramitades al director general d'Ordenació del Turisme.

A partir de 1975 la FECIT obrí un registre especial dels seus membres seguint les noves disposicions dictades des del Ministeri d'Informació i Turisme, que modificaria els seus estatuts en una reunió celebrada a Madrid el 10 de juny de 1975.

La Federació de Centres d'Iniciativa també organitzaria una peregrinació a Santiago de Compostel·la per als dies 13, 14 i 15 de maig de 1976, i, per mitjà de les corresponents circulars que envià a tots i cadascun dels seus membres, difondria la seva campanya «Hablemos de su ciudad», que consistia en un cicle de conferències per diverses ciutats espanyoles. Així, tindria lloc una conferència[250] sobre Tarragona a Terol i a l'inrevés.

L'assemblea anual de la FECIT de 1976 tindria lloc a Figueres del 3 al 9 d'octubre. Aquell any, el tarragoní Gonçal de la Peña seria reelegit president de la federació però renunciaria al càrrec del president del SIT de Tarragona uns mesos després. Malgrat tot, s'ha de dir que en ocasions puntuals continuà representant els interessos del SIT, en cas que el president no pogués assistir-hi.

248 Aquest càrrec distintiu faria que de seguida el Sindicat d'Iniciativa li organitzés un homenatge en el seu nom, que consistiria en un sopar el 2 de desembre al Restaurant Roger de Lauria, en el transcurs del qual se li faria entrega d'una placa commemorativa. Aquest homenatge es faria coincidir amb la festivitat de Sant Francesc Xavier.

249 En aquells moments, l'expresident Joan Noguera ocupava el càrrec de president de l'Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus.

250 La conferència «Tarragona» aniria a càrrec del periodista i cronista de la ciutat Marcel Riera Güell i tindria lloc el 5 de juny de 1976. El senyor Riera seria gratificat amb un taló de cinc mil pessetes.

5.4 Les infraestructures i els transports: una qüestió prioritària

L'ús del ferrocarril amb unes clares connotacions turístiques continuà essent un assumpte important d'aquests anys. És per això que aquest mitjà de transport continuà estant en el punt de mira de la gent del SIT. Prova d'això foren els vincles de l'entitat amb la companyia Renfe. De fet, el seu vocal representant dins la Junta Directiva, Argimiro Valero, informava, notificava, tramitava i feia de nexe d'unió entre ambdues parts.

Alguns dels temes tractats per Valero durant aquests anys foren que s'havien sol·licitat uns petits canvis en el tren de Lleida de les 17 hores, cosa que milloraria substanciosament aquest servei, i que s'havia gestionat que es fes una rebaixa en els preus dels bitllets dels diumenges en les trens que unien Tarragona amb Barcelona, Lleida, Tortosa, Madrid i Saragossa durant els mesos d'estiu. Finalment, l'esmentada companyia, atenent la demanda d'usuaris existent, acordaria augmentar els seus serveis durant els mesos d'estiu.

La posada en funcionament del servei Ferrotour per part de la Renfe va ser una mesura aplaudida a començaments de 1962 i, lògicament, se li demanà que tingués en compte Tarragona dins els seus itineraris. Mig any després també es demanaria a la mateixa companyia la conveniència d'implantar un servei entre Tarragona i Barcelona que fes la seva sortida entre les 20 i les 21 hores.

El transport aeri es convertiria en un factor clau del turisme de masses que trobam a partir dels anys seixanta. La reducció del temps dels desplaçaments i el volum humà que podrà fer ús d'aquest mitjà és fonamental per poder entendre aquests canvis econòmics, socials i culturals. Serà a partir d'aquestes anteriors premisses que Tarragona, cada vegada més, necessitarà fer ús d'unes majors i millors infraestructures aeroportuàries[251] i, per això, se sol·licitarà a les autoritats pertinents que la Base Militar Aèria de Reus pugui ser utilitzada per les companyies aèries de trànsit no regular. L'escrit amb la contestació afirmativa no es notificaria al SIT fins a finals d'agost de 1961.

Més o menys un any després, l'octubre de 1962, ja s'ultimarien les pertinents modificacions i habilitacions al camp d'aviació de Reus perquè aquest pogués ésser utilitzat per l'aviació civil, sens dubte una notícia destacada per al foment del turisme de la regió. Tanmateix, sembla que l'aeroport de Reus no s'acabà de desenvolupar tal

251 Segons una carta de l'Aeroclub de Reus, signada pel seu vicepresident Francisco Borrell el 9 de febrer de 1964 podem documentar els orígens d'aquest aeroport. L'escrit diu el següent: «Aeroclub de Reus. Fundación: el día 2 de Mayo del año 1935, siendo el promotor del actual Campo de Aviación. Después de una serie de pruebas efectuadas por aviadores competentes se escogió como sitio privilegiado por los vientos, el emplazamiento actual y se firmo seguidamente un compromiso para la compra de unos terrenos, convirtiéndose después en Campo Militar al sitio que habiamos escogido para su emplazamiento». (Extret de: AHT. Fons de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme (1940-1984), Carpeta 30-5, s/fol.)

com estava previst, i per això al mes de juny de 1969 se sol·licitaria una entrevista amb el coronel cap de la Base Aèria de Reus, per tal de parlar i pensar una estratègia comuna que servís per promoure les activitats de trànsit civil.

Tot i les passes fetes amb l'establiment civil de l'Aeroport de Reus, també preocupà de debò tot el que passava a l'aeroport de Barcelona. Cal tenir en compte que les reduïdes dimensions de Tarragona feien que hi continués havent una dependència important envers la Ciutat Comtal. A més a més, l'aeroport barceloní es convertiria, amb el pas del temps, en una de les principals portes d'entrada dels visitants que pensaven desplaçar-se a Tarragona.

Un any més tard continuava essent evident la necessitat de potenciar l'Aeroport de Reus amb unes finalitats turístiques, ja que era un interès que venia de molt enrere i la veritat és que no s'acabava d'aconseguir satisfer-lo. De ben segur que per això, a partir de l'abril de 1971, s'iniciarien les gestions per intentar modificar el seu nom oficial afegint-hi la denominació «Tarragona-Costa Daurada», perquè així s'identificaria més amb el seu lloc geogràfic. També s'instaria les diferents autoritats perquè es col·loqués una major senyalització de les vies que conduïen a l'aeroport.

A banda dels serveis aeris, la iniciativa de Casiano Paños d'organitzar creuers turístics per donar a conèixer el litoral tarragoní també seria aplaudida des de l'entitat. La seva empresa, Creuers de Recreo Olimpia, oferia una oferta complementària molt interessant per a la ciutat. Els directius foren convidats a conèixer aquest servei l'estiu de 1962 i comprovaren sobre el terreny l'èxit del servei.

No era ni seria la darrera vegada que el SIT donaria el seu suport a l'establiment d'una oferta turística marítima, ja que poc temps després col·laboraria donant el seu suport al projecte de construcció d'un port turístic a Salou. La nàutica es convertiria de mica en mica en un reclam turístic que calia potenciar de veritat, ja que eren molts els estrangers aficionats a aquest esport.

Els treballs realitzats per aconseguir una xarxa de carreteres òptima de cara al fenomen turístic va ser un tema perseguit i molt reivindicat, sobretot si tenim en compte que en aquests anys s'intensifiquen els desplaçaments de vehicles rodats amb finalitats turístiques.

L'eix viari Barcelona-Tarragona-València, en les seves diferents seccions, adquireix un gran protagonisme en tant que en dependran molts dels nuclis turístics del litoral catalanovalencià. Un dels trams que a ulls del Sindicat necessitaven ésser millorats seria el comprès entre l'Hospitalet i l'Ampolla, però n'hi havia molts més.

De la mateixa manera, la posada en funcionament d'un servei nocturn de taxis fou una mesura aplaudida durant la primavera de 1963. La seva base estaria ubicada al quarter de la Policia Municipal i facilitaria els desplaçaments dels visitants i de la població en general. Paral·lelament, també es demanaria un servei de tallers mecànics de guàrdia els dies festius donat l'intens trànsit rodat de les carreteres.

Quant a les infraestructures hoteleres s'ha de dir que la inauguració de l'Hotel Imperial Tarraco, el 1963, marcà la història turística de la ciutat de Tarragona ja que es convertiria en un referent d'aquesta indústria. De fet, el Sindicat d'Iniciativa i Turisme hi organitzà una visita col·lectiva el dia de la festivitat del seu patró Sant Francesc Xavier d'aquell any per poder admirar i donar l'enhorabona a la consecució del projecte.

A partir d'aquest moment, la infraestructura i l'oferta hotelera de la província de Tarragona augmentarà any rere any a un ritme moderat però constant. Així ho corroboren les dades estadístiques que elaborava la Delegació Provincial del Ministeri d'Informació i Turisme i que podem reproduir en el següent quadre[252]:

Estructura hotelera a la província de Tarragona (1963-1970)			
Any	**Núm. establiments**	**Núm. habitacions**	**Núm. places**
1963	101	3.271	5.123
1964	121	3.980	6.324
1965	130	4.456	7.350
1966	123	4.190	6.888
1967	127	4.316	7.134
1968	140	4.886	8.360
1969	145	5.471	9.431
1970	135	5.625	9.955
1971	145	6.104	11.034
1972	161	6.830	12.361
1973	164	7.183	13.029

Sobre les dades anteriors, s'ha d'afegir que la majoria d'establiments d'allotjament eren de mitjana i baixa qualitat. Així, el 1970, ens trobam com gairebé tot eren hostals i hotels d'una i dues estrelles. Pel que fa a les mateixes dates i referent al tema dels càmpings[253] s'ha d'assenyalar que n'hi havia seixanta-quatre, cosa que representava un total de 29.579 places, una oferta que s'havia incrementat notablement en els darrers anys.

Una altra de les infraestructures turístiques que crida l'atenció durant aquests anys és el projecte de construcció del passeig Marítim. La gent del SIT estava convençuda que seria un revulsiu per a la ciutat i que li donaria un fort dinamisme. Pen-

252 Font: AHT. Fons de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme (1940-1984), Carpeta 25-3, s/fol.

253 Segons AHT. Fons de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme (1940-1984), carpeta 25-6, s/fol.

sant en aquestes anteriors premisses, el març de 1966, se sol·licitaria a l'Ajuntament de Tarragona que incorporés un aquari dins l'esmentat projecte.

El *boom* turístic dels anys seixanta va dur implícita una revolució dels transports, uns canvis que no arribaren del tot a Tarragona. De fet, continuaran les reivindicacions de serveis i la millora dels existents. Una d'aquestes demandes, i que situam en una data tan avançada com és el 1968, continua essent l'establiment d'un servei marítim entre les ciutats de Palma i Tarragona en determinats moments de l'any.

A la vegada, el tema del trànsit rodat dins el perímetre de la ciutat de Tarragona va començar a preocupar de debò a partir de finals dels anys seixanta. És un símptoma més d'aquests canvis generats en aquesta etapa. Davant aquella situació se sol·licità a l'Ajuntament que fes els corresponents estudis i prengués les mesures oportunes de planificació.

La reforma de l'estació de ferrocarril va ser una notícia molt ben rebuda a finals de 1970. Aprofitant l'avinentesa, s'oferiren els serveis del Sindicat per si interessava instal·lar-hi una oficina d'informació turística. Finalment es col·laboraria en el projecte d'instal·lació d e l'Oficina Municipal d'Informació. A més a més, es plantejà la possibilitat de transmetre una breu informació turística pels altaveus de l'estació quan fessin aturada els trens Talgo.

Evidentment, no totes les inversions en matèria d'infraestructures foren benvingudes. El projecte de construcció d'un pàrquing soterrani a la rambla del Generalísimo per part de l'Ajuntament de Tarragona fou durament criticat pel Sindicat a partir de la tardor de 1976 i mostrà la seva discrepància bàsicament per dos fets: primer, perquè amb aquesta infraestructura no se solucionarien els problemes existents de circulació sinó que empitjorarien, i, segon, perquè es rompria la bella estampa de la Rambla.

5.5 Els mitjans de comunicació i els materials audiovisuals

La visita a Espanya del president dels Estats Units d'Amèrica, Eisenhower, el 21 de desembre de 1959, esdevindria una notícia política de ressò internacional tot just abans de començar la dècada dels anys seixanta. En certa manera, se superava l'aïllament del règim franquista i s'iniciava una etapa de grans canvis econòmics, socials i culturals.

Des del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona es valorà profundament que aquell fet s'hagués retransmès pel canal d'Eurovisión i que, sobretot, en els minuts previs a l'espera de la notícia política, s'hagués projectat un documental d'uns deu minuts de durada sobre Tarragona, en el qual apareixien els seus monuments i les platges més significatives. La promoció que tingué aquell treball havia estat impagable i així es volgué transmetre per escrit al canal i a l'autor del documental en nom

de la ciutat. S'estrenava així un nou període en el qual els mitjans de comunicació de masses jugarien un paper fonamental.

En aquest període, els membres del Sindicat mantindrien vincles i col·laboracions en matèria de promoció turística amb els següents mitjans de comunicació: *Diario Español*, Ràdio Difusió de Suïssa, les revistes *Jorba* i *Destino* de Barcelona, *Triunfo*, *Gallia-Hispania*, *La Vanguardia*, etc. Paral·lelament, aquests mitjans tractarien el tema turístic amb una major freqüència i crearien seccions específiques dins les seves publicacions. És en aquests moments quan començaran a aparèixer els primers redactors i periodistes especialitzats en la matèria, atesa la demanda i l'interès social d'aquesta temàtica.

Per tal d'animar i estimular el sector periodístic a parlar del tema i, a la vegada, fomentar la imatge turística de la regió, a finals de febrer de 1962 es projectaria l'organització d'un primer Concurs Anual d'Articles Periodístics Turístics sobre Tarragona amb un premi de cinc mil pessetes. Prèvia autorització de la Direcció General de Premsa, es distribuirien còpies de les bases del concurs. Després de les corresponents deliberacions, el premi únic recaigué a favor de l'article «El sentido de Tarragona» aparegut al *Correo Catalán* el 29 d'agost i redactat per l'escriptor Leonardo Kociemski. El premi seria lliurat en ocasió de la festivitat de Sant Francesc Xavier d'aquell any.

La iniciativa no fou un fet aïllat i l'any següent ja s'organitzà la segona edició amb el tema «Platges i paisatges de la ciutat de Tarragona». En aquella ocasió, i malgrat sembli sorprenent, el premi quedà desert. Per això i per tal d'incentivar més aquest projecte el 1964 es convocaria un III Concurs d'Articles Periodístics de Tarragona amb el lema «Tarragona i el mar» i augmentaren el premi a deu mil pessetes, quantitat gens menyspreable per a l'època. Després d'emetre la corresponent resolució es volgué agrair la participació de l'escriptor Josep Pla. La cinquena edició s'emmarca dins el tema «Condicions turístiques de Tarragona» i el seu premi, com ja havia ocorregut en alguna altra ocasió, quedà desert.

En algunes ocasions els membres de l'entitat tenien cura d'atendre i subvencionar l'estada d'alguns escriptors i periodistes si sabien que el motiu del seu desplaçament era conèixer la realitat per redactar alguna cosa de la regió. Una d'aquestes vegades va ocórrer a començaments de 1963 quan la periodista belga Clara Wandenberk tenia la idea de dedicar un capítol del seu llibre de Barcelona i la Costa Brava a Tarragona. L'escriptora seria allotjada durant tres dies de franc a l'Hotel Europa i estaria acompanyada en tot moment per dos directius. Uns mesos després publicaria la seva obra i donaria una gran rellevància a Tarragona i al seu turisme.

Altres periodistes i escriptors estrangers que foren atesos en les mateixes condicions o en unes de semblants foren la francesa Tessier, que col·laborava en diverses publicacions d'aquell país, o dos redactors del suplement turístic del *Diario de Barcelona*, que a finals de 1963 pretenien dedicar un número especial a Tarragona.

Les emissions radiades que es feien a Tarragona comptaren a partir d'aquests moments i d'una manera habitual amb un espai dedicat al turisme. De fet, dins la Junta Directiva hi havia un vocal representant d'aquest mitjà de comunicació. El vocal Antoni Alasá Domingo seria una d'aquestes persones que treballava en aquesta doble condició: d'una banda feia feina a la ràdio, amb un programa de turisme, i d'altra era directiu de l'associació turística tarragonina. Evidentment, aquesta casuística era molt valorada, ja que ajudava a difondre els objectius que perseguia el Sindicat.

En aquesta anàlisi dels mitjans utilitzats per a la promoció turística d'aquests anys tampoc podem deixar de banda el tema musical. En aquest sentit, des de l'associació es va veure amb molta simpatia l'intent de participació d'un grup folklòric de Tarragona en el prestigiós festival musical italià de Sant Remo el 1966. Amb aquest objectiu, es van fer les corresponents gestions amb l'Ajuntament de Sant Remo. Llàstima que aquell any se suspengués aquest certamen a causa de les diferents inundacions produïdes a Itàlia.

De mica en mica la televisió s'introduí a les llars, els cafès i els llocs públics, i va passar a formar part de la vida quotidiana de la societat i es convertí en un dels principals mitjans de difusió per excel·lència. Les emissions públiques de Televisió Espanyola –TVE– adquiriren un protagonisme per si soles. En ocasions, a més de les pertinents notícies d'actualitat, es projectaren reportatges de Tarragona, materials sempre molt ben arribats i agraïts des de l'associació.

Tanmateix, Tarragona encara no disposava d'una corresponsalia de TVE cosa que provocava que a vegades s'informassin les notícies massa tard i amb irregularitats. Aquesta reivindicació no es plantejà al director general de Radiodifusió i Televisió fins a l'abril de 1971 i denota la necessitat d'una seu i un laboratori televisiu.

Un dels fets que corroboren la importància que ha adquirit el tema audiovisual se sustenta en què una de les conclusions a les quals havien arribat tots els centres d'iniciativa i turisme de la província al juny de 1961 havia estat la necessitat de realitzar i disposar d'una pel·lícula documental de Tarragona. Aquell mateix mes de setembre l'entitat ja nomenà una comissió especial, encarregada de fer-hi feina, integrada pel president i els vocals Rafel Mutlló i Joan Domènech.

Els materials de promoció turística audiovisuals sempre es tingueren en compte. A mesura que, durant els anys seixanta, els mitjans de comunicació de masses adquireixen el seu protagonisme serà quan començaran a sorgir determinades empreses especialitzades encarregades de començar a treballar en aquests afers. En algunes ocasions aquestes productores oferien els seus serveis al sector turístic i el SIT de Tarragona no en serà una excepció. La major part de vegades l'acceptació del projecte estava condicionada a l'obtenció del finançament institucional. Una d'aquestes empreses fou Helio Films, que al març de 1965 proposà realitzar un documental turístic de Tarragona. Després d'esbrinar la qualitat i la solvència dels seus professionals s'iniciaren les gestions per aconseguir-ne la viabilitat.

Uns anys més tard, la pel·lícula *Trial* del paisà Josep Maria Monravá López fou premiada al I Concurs Nacional de Cine Amateur de Tarragona de desembre de 1969. La cinta seria considerada un instrument de promoció en tant que s'havia inspirat en els valors monumentals i paisatgístics de la ciutat de Tarragona.

Un temps després, el directiu Francesc Anglés va plantejar el projecte de fer una pel·lícula documental sobre Tarragona, iniciativa que tenia en ment des de feia uns anys. Després d'explicar el seu projecte, l'equip acordà posar-lo en marxa al març de 1977 i van creure convenient que el film fos de 35 mil·límetres i tingués una durada entorn als 20 o 25 minuts. La temàtica a tractar hauria de ser bastant general i haurà d'incloure aspectes urbans, monumentals, esportius, industrials, nàutics, festius i gastronòmics. A més a més, també es projectarien vistes aèries, accessos, comunicacions, càmpings, etc. La gran diversitat de temes propiciaria un finançament de les empreses privades, ja que d'una manera bastant subliminal es faria una discreta publicitat. Una vegada confeccionat el material es posarien a la venda petits cartutxos de 8 mil·límetres per al públic interessat.

5.6 Les fires i les publicacions turístiques

L'assistència i participació a fires i exposicions sempre es va fer en comptades ocasions pel seu elevat cost i sempre procurant que no fossin molt llunyanes. En aquest període el SIT participà amb un estand al III Saló Internacional de Turisme i Esport de Barcelona de 1962; organitzà una exposició als locals de la Companyia Hispanoamericana de Turisme de Barcelona; participà decididament en el Saló de Turisme del Principat d'Andorra[254] de setembre de 1963, amb el suport de diverses institucions[255], aconseguint l'actuació de diversos grups de ball folklòric i organitzant una excursió col·lectiva a Andorra; envià materials de promoció a l'Exposició Turística de Gant de 1966; assistí amb una visita col·lectiva a la Fira Provincial de Mostres de Reus de 1969, o participà amb un estand a l'Exposició Turística d'Essen de 1970, juntament amb els centres del litoral tarragoní, etc.

A més d'aquestes, també col·laboraria amb la Diputació Provincial de Tarragona organitzant la I Fira-Exposició Nacional de Turisme prevista per a l'estiu de 1963 amb la instal·lació d'un quiosc a la zona del passeig Calvo Sotelo i la rambla de Sant Joan. Allà podria informar i repartir materials al turista. A més a més, comptaria amb dos estands dins el recinte des d'on es vendrien postals i s'oferiria un servei informatiu. En el futur, també promouria la primera Setmana Naval amb la Comandància de Marina o la Setmana d'Andorra a Tarragona, el 1965.

254 Les bones relacions establertes amb els agents turístics andorrans i en especial amb el seu Sindicat d'Iniciativa motivaria l'organització de la Setmana d'Andorra a Tarragona, el 1965.

255 Cal destacar que la Diputació Provincial de Tarragona hi aportà una subvenció de deu mil pessetes.

La campanya de celebració d'àmbit estatal del Dia del Turista, cada 25 de setembre, suposava l'excusa perfecta per allargar la temporada turística fins a aquella data. Era una jornada en què es feien diferents activitats de tipus festiu i, alhora, també venia a ser una espècie de comiat de l'estiu. Òbviament, el SIT de Tarragona, a partir del 1963, hi col·laborà i s'hi sumà decorant floralment les Rambles i repartint de franc postals de la ciutat.

Els actes del concurs de bellesa femenina per a l'elecció de Miss Espanya 1966 tingueren lloc a Salou. Això era un motiu de satisfacció, ja que de rebot en sortiria beneficiada tota la comarca, de fet, alguns dels actes del concurs tindrien lloc a la ciutat de Tarragona. També s'hi col·laboraria concedint alguns premis. I, d'altra banda, es veuria com una promoció turística formidable l'organització de la I Ruta Turística amb Vespa a Catalunya d'aquell mateix any.

Tot plegat sembla com si des de l'associació no es volgués perdre cap oportunitat per promoure turísticament el nom de Tarragona. De fet, tan aviat com se sabé que el 1967 seria l'Any Internacional del Turisme, ja es feren les gestions pertinents amb la Unió Internacional d'Organismes Oficials de Turisme per tal d'estudiar la manera de participar-hi. També s'intentaria involucrar les diferents institucions tarragonines en tots els actes que havien de tenir lloc a la ciutat iugoslava d'Split.

Les bones relacions amb els altres centres d'iniciativa turístics havien estat una constant al llarg del temps. De fet, treballaven conjuntament a nivell federatiu per aconseguir uns beneficis comuns i, tradicionalment, també havien existit unes connexions bastant intenses amb la Societat d'Atracció de Forasters de Barcelona. La realitat era diferent, però, ja que cada una d'elles treballava pel seu compte dins un determinat espai geogràfic.

Ara bé, el que es plantejava la primavera de 1960 era una cosa totalment nova, ja que després de parlar intensament amb el Foment del Turisme de Sitges es decidí engegar l'edició d'un fullet turístic diferent de la resta i que perdés aquest caràcter individualista. Aquest material inclouria la promoció de la zona costanera compresa entre el Garraf i Cambrils. Les esperances dipositades en aquesta publicació eren importants, perquè es creia que podrien beneficiar enormement el turisme de la ciutat. De la mateixa manera, el SIT de Tarragona també proposaria als altres centres d'iniciativa i turisme editar un fullet conjunt de la província, ja que sabia de bona fe que seria patrocinat pel Ministeri d'Informació i Turisme.

El plànol-guia que editava el Sindicat feia prop d'una dècada *Tarragona, balcón del Mediterráneo*[256] es continuà reeditant durant aquests anys amb les seves corresponents revisions i actualitzacions. Val a dir que les seves tirades extenses, que sobrepas-

256 Segons una notícia apareguda al diari *La Vanguardia Española* (03/07/1966), pàg. 39, el Ministeri d'Informació i Turisme havia inscrit «Tarragona, Balcón del Mediterráneo» dins el seu Registre de Denominacions Geoturístiques el 18 de maig d'aquell any. La petició havia estat formulada amb un informe de l'Ajuntament de Tarragona i les gestions de la Delegació Provincial del Ministeri en qüestió.

saven els quinze mil exemplars i que eren patrocinades per la Junta Provincial d'Informació, Turisme i Educació Popular, el convertiren en un dels materials amb més difusió que realitzava l'associació. És evident que, per al turista, la utilitat i solvència de la publicació estaven més que demostrades.

Els materials de promoció turística de temàtica religiosa se seguiren editant amb força durant aquests anys. Clar que els més destacats eren els que feien referència a les processons de Setmana Santa i, en especial, a la del Sant Enterrament, però també n'hi havia d'altres més puntuals. Lluny quedava aquell temps en què, en solitari, el Sindicat tenia cura d'editar els cartells i fullets turístics, atès que ara era una comissió formada per les confraries, l'Ajuntament i altres entitats com el SIT, els que tenien cura d'aquest afer. Això no volia dir que no hi prengués part i que la distribució d'aquests materials per a altres poblacions no anés a càrrec seu.

Ben segur que un dels materials més difosos durant els mesos d'estiu de 1962 serien els sis mil exemplars del fullet *Paseo turístico de Tarragona*[257]. Les llengües estrangeres més habituals utilitzades en aquest tipus de publicacions eren l'anglès i el francès. Aquesta publicació, de 10,5 x 22 cm. i de disseny senzill, seria repartida principalment entre l'estació de ferrocarril, l'oficina de Renfe i l'oficina d'informació turística de l'entitat. En aquells mesos estivals també s'organitzaria una exposició permanent de materials turístics de la província (cartells, fotografies, maquetes, reproduccions, artesania…) a la Casa de Cultura.

A vegades petits detalls eren grans iniciatives des del punt de vista de la promoció turística. Així, la reproducció de l'Arc de Berà en un bitllet de la Loteria Nacional, l'agost de 1962, va ser molt ben vist per la gent del SIT. De fet, se suggerí al director general de Tributs Especials que reproduís altres monuments de la ciutat, i que, si convenia, tindria el suport del Sindicat.

La idea de confeccionar i editar una publicació turística periòdica de la província i en diferents llengües estrangeres (francès, anglès i alemany) amb el títol *Tarragona* fou un projecte que quedà pendent d'estudi a causa del seu elevat cost l'octubre de 1963. Tanmateix, es pretenia que els ingressos provinents de la inserció de publicitat i unes subvencions de l'Ajuntament i la Diputació servissin per córrer amb les despeses.

Un mes després –prova de l'interès dipositat–, ja s'havia fet una maqueta i quedà aprovada la viabilitat del projecte condicionat a l'obtenció de finançament. També es nomenà a Josep Lluís Casañé Puig director tècnic i artístic de la publicació. Per tal

Era evident que l'ús comú d'aquesta evocació literària era ben coneguda, estesa, utilitzada i volia ser protegida.

257 En aquest fullet es proposava fer un itinerari per dins de la ciutat de Tarragona i també pels seus voltants. Alguns dels atractius que es recomanaven eren la Catedral, el Museu Arqueològic, el Passeig Arqueològic, la Necròpolis i Museu Paleocristià, la pedrera del Mèdol, el Barri Marítim, o l'Arc de Berà, la Torre dels Escipions, i «els moderns conjunts de la Universitat Laboral i la Ciutat Residencial d'Educació i Descans».

de tenir una idea de les extraordinàries dimensions del projecte s'ha d'assenyalar que per fer-hi front s'hagué de signar una lletra de canvi per valor de 300.000 pessetes, quantitat que serviria per començar a bestreure les corresponents despeses, i que el pressupost total (paper, impressió, enquadernació) arribaria a les 640.000 pessetes.

L'agost de 1964, i amb una gran expectativa, arribarien els primers fullets procedents de la impremta de Barcelona. El primer exemplar s'obsequià al governador civil i de seguida es farien les pertinents gestions per fer-ne arribar un al mateix cap d'estat, Francisco Franco. La resta serien repartits bàsicament gràcies a la contractació dels serveis d'un distribuïdor que percebria una comissió del 40% de les vendes. Tal volta la seva ràpida impressió influí en què diversos exemplars tinguessin algun defecte, cosa que motivaria la sol·licitud d'una rebaixa.

Després de més de cinquanta-cinc anys editant i confeccionant materials de promoció es decidí que ja era hora de començar a recopilar la feina feta, ja que aquesta podria ser útil a l'hora de plantejar futures publicacions i crear una col·lecció. Lògicament, s'havien perdut molts fullets i guies que calia recuperar.

La necessitat de continuar potenciant la difusió dels materials de promoció va fer necessari pensar en la possibilitat d'obrir noves oficines d'informació turística. Clar que el seu cost i manteniment era un entrebanc, però per això se cercaren fórmules per aconseguir locals i ajuts públics. Una d'aquestes oficines, que es pensava obrir la primavera de 1967, estava ubicada al Pretori Romà i les dependències eren propietat de la corporació municipal.

Des de l'associació també es transmeteren mostres d'agraïment i felicitació quan s'assabentaven de la publicació de nous materials de promoció turística. Un d'aquests materials fou la *Guía del Museo Arqueológico* (1962), que fou elaborada pel seu director Samuel Ventura Solsona i el soci Doroteo Gondra; el llibre *Tarragona antigua y moderna a través de su nomenclatura urbana. Siglos xiv-xix* de Joan Salvat Bové; els llibres de gastronomia d'Antoni Alasá; l'obra *Tarragona musical* d'Eduard Baixaulí Morales, *La ciutat i camp de Tarragona* de Joan Salvat Bové o *Estampas tarraconenses* (1979) de Marcel Riera Güell.

La visita de personalitats destacades a la ciutat sempre s'havia contemplat com un aspecte positiu per a la promoció turística. De fet, solia haver-hi una comissió encarregada de donar la benvinguda i oferir uns presents en nom de l'associació. És per això que a finals de 1967 es pensà en la possibilitat de crear un *Llibre d'Or del Sindicat d'Iniciativa*[258] on aquests personatges poguessin deixar per escrit les seves impressions o vivències i a la vegada es pogués utilitzar amb finalitats turístiques.

A partir de gener de 1968 es començaria a treballar en un nou tipus de publicació. La idea era editar un material que recollís tots els monuments nacionals i historicoar-

258 Aquesta iniciativa quedaria en suspens fins que al 1978 seria recuperada. Així, la primera personalitat que signaria en aquest Llibre seria el president de la Generalitat de Catalunya, Josep Tarradellas, en ocasió d'una visita que realitzà a Tarragona l'1 d'octubre d'aquell any.

tístics de la província. Les il·lustracions d'aquest treball s'aconseguirien a partir d'un concurs[259] de fotografies i la Casa Vila seria l'encarregada d'elaborar un pressupost per al fullet. Finalment, es faria una tirada de deu mil exemplars amb un pressupost de 90.258 pessetes. Una vegada més, s'insistia en la modalitat d'un turisme cultural i monumental per a Tarragona.

L'edició de mapes era una iniciativa que venia de lluny. No debades era una material molt útil per poder repartir entre els visitants i d'aquí que es reedités periòdicament. Això sí, de tant en tant calia dissenyar-ne un de nou per tal d'actualitzar-lo i oferir una imatge renovada. Aquest afer és el que es plantejà a finals de 1969. L'empresa encarregada d'imprimir aquest nou material seria la impremta Torres i Virgili, que faria una tirada de vint-i-vuit mil exemplars del mapa, incloent una llista dels socis protectors del Sindicat, cosa que tingué un cost de trenta-cinc mil pessetes. Un any més tard, el material ja quedà desplaçat pensant en la viabilitat d'editar un plànol que incorporés una fotografia aèria[260] de la ciutat, la qual degudament senyalitzada oferiria una major panoràmica de Tarragona.

La Direcció General de Promoció del Turisme era l'òrgan estatal encarregat de treballar en la promoció turística des d'un punt de vista general. Les seves aportacions per a l'edició de publicacions eren puntuals però importants. Els seus materials feien esment a tota la província. A tall d'exemple, s'ha de considerar el cartell amb el títol *Tarragona*, editat a partir del 1970 o el fullet unificat dels territoris turístics de la regió, que si bé s'editava des de temps enrere, se sol·licità un major volum d'exemplars.

De la mateixa manera, l'Ajuntament de Tarragona també començarà a editar pel seu compte tot un conjunt de materials de promoció turística, fins al punt que el Sindicat li sol·licitarà exemplars o la reedició d'alguns d'ells. Un dels més destacats d'aquests anys fou el fullet tríptic *Itinerario para la visita de Tarragona*, o el cartell *Tarragona*. La corporació municipal també organitzaria algunes campanyes encaminades a aconseguir l'atracció de visitants com «Tarragona, capital bimilenaria».

A la institució municipal també se li sol·licitarien altres afers. La senyalització de bell nou de tots els llocs estratègics de la ciutat va ser una proposta que s'oferí a l'Ajuntament la primavera de 1971. La idea era contractar els serveis d'una empresa publicitària i alhora escollir els llocs i les formes d'una manera conjunta.

De les reunions que periòdicament mantenien els centres d'iniciativa de la província sorgí la idea d'editar un cartell, mural o pòster en comú. El material havia de fomentar la convivència i el coneixement entre els visitants i els residents. Per a això i per tal d'animar els artistes o dissenyadors es convocaria un concurs a mitjan 1972

259 Finalment no se celebraria cap concurs i els directius Josep Maria Moragas i Joan Domènech foren els encarregats d'aportar el material fotogràfic.

260 Per poder tenir aquest material es contractarien els serveis especialitzats de *Trabajos Aéreos y Fotogramétricos*.

que tindria un premi de vint-i-cinc mil pessetes. El cartell guanyador seria reproduït i utilitzat amb aquesta finalitat pel Sindicat.

Cinc anys després, el 1977, els centres d'iniciativa acordaren editar un fullet turístic provincial on hi estassin representades totes les demarcacions geogràfiques. El material duria inserit els corresponents texts i fotografies de cada zona.

Els vincles amb la Reial Societat Arqueològica Tarraconense eren bons i venien de lluny. Per això, quan el març de 1976 aquesta societat demanà el suport del Sindicat en la confecció d'un fullet turístic de Tarragona la resposta no es faria esperar. Sembla que en aquest projecte hi estava involucrada la Casa Cobega SA, que pretenia editar una tirada de deu mil exemplars. En compensació al suport proporcionat, el SIT en rebria tres mil.

La voluntat de continuar difonent les belleses monumentals i arqueològiques de Tarragona animà a editar una col·lecció de monografies a partir de la primavera de 1976. Els primers d'aquests números estarien dedicats al Pretori, la Torre dels Escipions, l'Arc de Berà i el Passeig Arqueològic, respectivament. De cada treballet es faria una tirada limitada d'un milenar d'exemplars.

5.7 La difusió d'un patrimoni turístic cultural i natural

La sala d'exposicions del Sindicat d'Iniciativa continuà essent un referent cultural de la ciutat durant aquest període. Foren moltes les persones que a títol individual o col·lectiu sol·licitaren l'espai per dur endavant mostres artístiques, arqueològiques, musicals o lúdiques. En aquest sentit, podem assenyalar que per la seva concurrència i nombre de treballs presentats, es convertiria en un lloc de referència per a la ciutat.

Pel que fa als artistes, s'ha de dir que mitjançant un lloguer de les instal·lacions presentarien els seus treballs una llarga llista de noms. Molts d'ells presentarien en més d'una ocasió els seus treballs i a partir d'aquests anys foren constants les exposicions del Saló d'Aquarel·listes de la província de Tarragona, les quals any rere any se succeïren amb un gran èxit de convocatòria.

A més a més, en aquesta etapa feren ús de l'espai expositiu les següents organitzacions o entitats: el Frente de Juventudes, l'Escola Taller d'Art de la Diputació, el Secretariat de Missions, el Casal Tarragoní, la Llar dels Xinesos de Barcelona, la Confraria de Sant Magí Màrtir de Barcelona, el Seminari Pontifici de Tarragona, el Viceconsolat d'Itàlia, la Universitat Laboral, el Col·legi Pax, el Monestir de Sant Benet de Montserrat, el Consolat de Bolívia, el Col·legi Sant Pau, l'Agrupació de Confraries de Setmana Santa o l'Ajuntament de Tarragona en activitats molt diverses, entre les quals en figurava alguna tan corporativa com la de «Labor municipal. Tarragona, passat, present i futur».

L'excessiva demanda de la sala d'exposicions va condicionar que s'hagués de llogar per setmanes. Conscients d'aquesta dinàmica s'articulà un sistema que donaria

bastant de renom als actes. Així, de cada activitat, es faria una inauguració i una presentació; s'implantaria una bonificació per als socis que volguessin adquirir obres, i es demanaria a cada artista que cedís una de les seves obres en concepte d'obsequi a l'entitat.

La reivindicació d'unes millores en els principals monuments arqueològics de la ciutat venia de lluny. Per això, els treballs de pavimentació i il·luminació de l'Arc de Berà va ser una cosa molt ben vista durant la primavera de 1960.

Un any després, continuarien les reivindicacions demanant al cap d'Obres Públiques que prohibís l'estacionament de camions a l'aparcament situat ben davant de la Torre dels Escipions donat que dificultava l'accés als vehicles dels turistes, o que s'il·luminessin altres monuments de la ciutat com és ara el Palau d'August, la catedral o el monument a Roger de Llúria.

Altres propostes d'aquests moments, basades en aquest turisme cultural, foren que almenys un dia a la setmana fos de franc el Passeig Arqueològic; la ràpida finalització dels treballs de restauració de la façana de la catedral; una major preocupació pel manteniment de l'Amfiteatre romà; la restauració de la façana de l'església de Sant Agustí; la ràpida reconstrucció i restauració del Fòrum romà o que les voltes del Circ romà, que eren de domini militar, fossin cedides a l'Ajuntament.

L'Amfiteatre romà de la ciutat era un dels principals monuments arqueològics. La seva ubicació, vora la mar Mediterrània, el convertien en un dels principals tresors turístics de Tarragona. Les crítiques al seu delicat estat de conservació i la seva necessària posada a punt de cara al visitant eren instàncies que venien de lluny.

Després de tot, a finals de 1961 l'Ajuntament aconseguí que la Direcció General de Belles Arts fes una aportació de dos milions de pessetes en concepte de les obres per a la seva reconstrucció. Lògicament, els membres de l'associació se n'alegraren i volgueren felicitar les dues institucions. També van veure amb molts bons ulls que s'hagués creat una comissió de seguiment que supervisés els treballs de reforma no només a les obres de l'Amfiteatre sinó també al del Pretori i al Fòrum romà.

Al cap d'uns anys, el monument es tornaria a trobar en un notable estat d'abandonament i deixadesa. Davant aquella realitat, al setembre de 1976, es confeccionaria un reportatge gràfic denunciant els punts més importants i es proposaria crear un patronat que tingués cura de l'Amfiteatre romà. Gràcies a això, s'aconseguiria que la corporació municipal aprovés el tancament del perímetre, evitant-ne així el mal ús.

El mausoleu romà de Centelles va ser un indret que cada vegada més adquirí un major protagonisme des del punt de vista turístic. De fet, a partir de l'agost de 1978 es feren tota una sèrie de gestions amb la Delegació Provincial del Ministeri de Cultura i la mateixa Diputació Provincial de Tarragona perquè s'establís un horari de visita al públic i es condicionessin els accessos i la seva senyalització.

L'embelliment de la ciutat era un tema clau per poder oferir una bona imatge turística de cara al visitant. I no calia només tenir cura dels monuments i dels edificis

més representatius, sinó que s'havia d'animar i involucrar tota la societat. Tal volta per això s'estudià el projecte d'iniciar una campanya especial amb l'objectiu d'estimular la població a decorar floralment les façanes, ja que causaria una bonica estampa urbana. Es projectà un concurs amb un premi de trofeu a partir del gener de 1963.

Una altra mesura que milloraria la imatge de la ciutat seria la restauració de les capelles i capelletes ubicades a diferents llocs de Tarragona. De fet, serà un assumpte del qual s'ocupà l'Ajuntament a partir de finals dels anys seixanta i el SIT volgué transmetre'ls l'enhorabona, ja que el seu bon estat millorava la imatge de la ciutat i alhora suposava un atractiu cultural.

El Balcó del Mediterrani també era un d'aquells llocs emblemàtics de què disposava la ciutat. Un autèntic mirador marítim i un reclam per als visitants. És per això que en moments puntuals es denuncià davant la institució municipal el seu estat d'abandonament en termes generals. La seva deteriorada barana o els seus arbres i arbusts descuidats no destacaven la bellesa d'aquell indret peculiar.

La defensa del patrimoni documental i bibliogràfic també s'observà com una necessitat, atès que eren moltes les publicacions que es perdien sense que les institucions fessin res al respecte. En aquest sentit, i dins els locals de l'associació, es crearia l'Arxiu Bibliogràfic de Tarragona al febrer de 1962. La persona encarregada de gestionar i dirigir aquests materials seria Josep Maria Gramunt Subiela, que començaria a elaborar un fitxer incorporant les seves publicacions i començant a recopilar els retalls dels articles relacionats amb la matèria publicats a la premsa general i local.

Altres tipus de treballs encaminats a promoure Tarragona des del punt de vista turístic i cultural foren els Festivals d'Espanya, unes sessions anuals de música i dansa que es feien per diferents ciutats espanyoles i durant uns dies suposaven un atractiu per al visitant. Aquesta iniciativa partia del Ministeri d'Informació i Turisme que ho organitzava amb la col·laboració de les respectives institucions provincials i locals. Els seus elevats costos i esforços faria que se suprimissin a partir de 1968, cosa que fou lamentada profundament en el cas de Tarragona pel seu Sindicat d'Iniciativa.

La possibilitat de celebrar a Tarragona un sorteig extraordinari d'estiu de la Loteria esdevindria un projecte interessant a partir de la primavera de 1968, ja que suposaria una promoció destacada per al turisme interior. Les negociacions amb la Direcció General de Loteries no es feren esperar i de seguida es proporcionaren locals i altres facilitats.

Els ral·lis[261] de cotxes des de sempre s'havien vist com un atractiu més per a la ciutat però mai s'hi havia treballat específicament amb unes clares finalitats de promoció turística. Tal volta la primera vegada que el Sindicat treballaria de valent amb

261 Dins el tema dels ral·lis cal considerar-ne un de ben curiós i interessant. Es tracta del projecte d'organitzar el primer «Ral·li Aeri del Mediterrani» el 1961, partint d'una proposta formulada per l'Aeroclub de Reus, una iniciativa que meresqué el seu estudi un any abans. Aquest projecte donaria lloc al Ral·li Internacional Aeri de la Costa Daurada que tindria lloc els dies 6, 7 i 8 d'octubre d'aquell any.

un afer d'aquestes característiques seria amb l'organització del XI Ral·li de Cotxes d'Època de Sitges, que s'havia de celebrar el 1969. Primer aconseguiria que l'itinerari passés per Tarragona, després editaria un programa d'activitats, encarregaria un reportatge fotogràfic, lliuraria tota una sèrie de premis als seus concursants i finalment els convidaria a dinar al restaurant de l'Hotel Sant Jordi. En anys successius la iniciativa es repetiria d'una manera semblant, en col·laboració amb el Foment del Turisme de Sitges.

A instància de l'Ajuntament de Tarragona es proposaren una sèrie de possibles activitats culturals a començaments de 1970. Tal volta, de totes elles, la que més cridi l'atenció sigui el projecte de celebració d'un festival folklòric de tota l'antiga Corona d'Aragó, la qual cosa podria tenir un atractiu social i turístic.

La defensa de la llengua i cultura catalanes era un assumpte si més no difícil durant aquest període de Dictadura franquista. De fet, podem assenyalar que no s'havia plantejat d'una manera oficial dins la Junta Directiva des d'abans de la Guerra Civil. Potser per això no ens ha de sorprendre una certa actitud d'indecisió dels membres del Sindicat, en una data molt primerenca com era el juny de 1970, moment en què es rebé un escrit de sol·licitud d'adhesió a la campanya a favor de l'ensenyament normal en llengua catalana. Per la seva singularitat històrica reproduïm el fragment pertinent[262]:

«Finalmente, por parte del Sr. Costa se da cuenta de una comunicación recibida en el Colegio de Aparejadores y Arquitectos Técnicos, en la que Ómnium Cultural interesa la adhesión de esta Entidad en favor de la enseñanza normal de la lengua catalana, de acuerdo con la encíclica «Pacem in Terris», las recomendaciones de la UNESCO sobre la enseñanza de las lenguas vernáculas y las peticiones presentadas en su día por el Instituto de Estudios Catalanes y las Reales Academias de Buenas Letras, Ciencias y Farmacia de Barcelona, y por la junta se acuerda aceptar el ofrecimiento del Sr. Costa de recabar más completa información para poder decidir sobre la cuestión en la próxima junta.»

En canvi, un mes després, al juliol de 1970, es rebé un escrit d'Òmnium Cultural en el qual se sol·licitava l'adhesió del SIT de Tarragona a favor de l'ensenyament oficial de la llengua catalana a tota l'àrea lingüística i en tots els seus nivells educatius. Després d'una sèrie de deliberacions la proposta seria aprovada.

Precisament, i des del punt de vista educatiu, el Sindicat contribuiria a l'Any Internacional del Nin de 1979 en l'organització d'un concurs de redacció escolar amb el tema «Tarragona i el turisme». Les bases del concurs s'enviaren a tots els centres d'ensenyament a partir de l'abril d'aquell any i el jurat qualificador quedà establert per les següents persones: Gonçal de la Peña (president), Lluís Maria Mezquida, Sergi Xirinacs (regidor de Cultura de l'Ajuntament de Tarragona), Fèlix Donoso (secretari)

262 Segons el Llibre d'actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 36.

i un representant de la Delegació d'Educació. Després de tot, la iniciativa fou bastant concorreguda ja que es reberen setanta-tres treballs.

La promoció d'un turisme religiós continuà essent una de les principals inquietuds durant aquesta etapa, en especial les processons de Setmana Santa i sobretot la del Divendres Sant. L'atenta mirada d'aquesta festivitat religiosa propicià que es fessin recomanacions a la comissió organitzadora, la Reial i Venerable Congregació de la Puríssima Sang de Nostre Senyor Jesucrist, entre d'altres coses, perquè es volia oferir una imatge seriosa i de recolliment. Les denúncies més habituals foren que els carrers tenien massa lluminositat; els abundants talls de la processó; l'assistència de nins petits o que molts dels assistents no duien el calçat apropiat.

El Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona continuà col·laborant amb les diferents festes populars. A banda de les processos de Setmana Santa, l'atenció se centrava en la cavalcada dels Reis Mags, les festes de Sant Magí[263] i les festes patronals de Santa Tecla[264], encara que també n'hi havia d'altres. En aquests anys l'Ajuntament tenia cura d'aquests afers a partir de les seves diferents comissions, però la gent del SIT controlava amb una atenta mirada tot el que succeïa.

D'altra banda, el SIT de Tarragona se sumà a altres iniciatives ciutadanes i culturals del moment, com ara els actes del centenari en homenatge al poeta Joan Maragall; la comissió creada pel Casal Tarragoní amb l'objecte de dedicar un monument a Jacint Verdaguer a la plaça que duia el seu nom; o el concurs nacional de fotografia; el patrocini de la conferència del Dr. Ferran Sancho Fonoll que organitzava el Centre Excursionista Ginesta sobre Montblanc; la participació dins la comissió cultural del XIXè Centenari de la vinguda de Sant Pau a Espanya; la contribució amb un donatiu de mil pessetes a raó dels damnificats a causa de les inundacions de la comarca del Vallès; l'adjudicació d'una subvenció trimestral de setanta-cinc pessetes a favor de l'Agrupació de Veïns i Comerciants de la Rambla, donat que el seus treballs anaven en benefici de la ciutat; la concessió d'un ajut de dos-centes cinquanta pessetes a la Diputació per al projecte de monument dedicat a la Batalla de l'Ebre; l'organització amb la Reial Societat Arqueològica Tarraconense de les Rutes del Romànic; l'agermanament Tarragona-Avinyó; el muntatge d'una exposició de reproduccions fotogràfiques dedicada a l'artista renaixentista Miquel Àngel en col·laboració amb l'Istituto Italiano di Cultura; la col·laboració amb el ral·li organitzat per l'Associació

263 El Cosso Blanc era un dels actes principals que centrava l'atenció dels ciutadans i estrangers per la seva vistositat. També és digne de menció pel seu ampli ressò l'organització del Festival Folklòric d'àmbit provincial que se celebrà el 16 d'agost de 1974 i 1975.

264 Ara bé, sembla que les festes de Santa Tecla perderen protagonisme ja que segons Piqué Padró, Jordi; Virgili Beltran, M. Elena (2003): *Tarragona 1950-2000. Itinerari visual*, Cossetània Edicions, Valls, pàg. 263: «Durant els anys seixanta i setanta la forta empenta del turisme provocà que l'Ajuntament tarragoní potenciés la Festa Major de Sant Magí més que no pas la de Santa Tecla. La política d'atracció turística va fer donar més importància a les festes del copatró, ja que se celebren durant el mes turístic per excel·lència.»

Provincial de Mestresses de Casa; el seu suport al II Congrés Internacional de Postulants de Justícia celebrat a Barcelona el 1969 i que farien una excursió a Tarragona, i faria el mateix amb la I Assemblea Regional de Medicina Esportiva; el donatiu a la Comissió Promonument a Jacint Verdaguer; la col·laboració amb la I Festa de la Farigola de Prades el 1975; la participació en la Comissió d'Homenatge al músic Pau Casals; la integració dins la comissió[265] encarregada de commemorar els actes del setè centenari de la mort del rei Jaume I; la concessió d'un trofeu a la secció d'atletisme del Club Gimnàstic pel Xè Gran Premi Ciutat de Tarragona i també la col·laboració amb l'Institut Musical de Tarragona per a l'organització d'un recital de la soprano Montserrat Caballé al juny de 1979.

A més a més, mantindria contactes amb la Chorale Universitaire; el Cine Club Cultural, amb el qual organitzà diversos cicles de cinema; l'Escola de Mestria Industrial; la Comissió Procavalcada dels Reis Mags, que deixava diferents disfresses i subvencionà una carrossa nova per a la cloenda; l'Associació de Senyores de la Verge de la Soledat; els membres del VII Congrés de la Corona d'Aragó; la Comunitat de Pares Missioners del Cor de Maria; el comitè organitzador del VIè Ral·li Automobilístic d'Andorra; el Club Escacs Tarragona; el Montepio de Músics de Tarragona; el Patronat de Castellers de Tarragona; els Skals Club de Tarragona[266] i Barcelona; l'Assemblea Provincial de la Creu Roja; el Club de Joves; l'Orfeó Català; el Casal Tarragoní; el Club Gimnàstic[267]; la Jove Cambra Econòmica de Tarragona; la Societat de Pescadors de Canya; la Unió Internacional de l'Artesania i la Petita i Mitjana Empresa; el Casino de Tarragona; l'Associació d'Amics de Tarragona a Madrid; l'Automòbil Club de Tarragona; el Centre d'Estudis Falsetans; la Colla Xiquets de Tarragona, entre molts d'altres.

L'equip directiu també volgué que constés en acta, per diferents motius, la solidaritat i les mostres de fraternitat amb algunes persones del món intel·lectual i cultural, com és ara l'arqueòleg alemany Adolf Schulten o el dramaturg Ventura Porta, que rebé el premi Joan Santamaria de 1960 amb l'obra *L'àmfora*, entre d'altres.

El tema de la conservació dels espais naturals de Tarragona i la seva regió se seguí tenint en compte en aquests anys. Dins la ciutat es tenia especial cura que els parcs i els jardins estassin cuidats i en bon estat. També es feia un especial èmfasi en què totes les platges estassin ben netes i cuidades en tots els sentits.

---

265 Cal dir que criticaria l'Ajuntament per la seva decisió de no formar-ne part. Un dels actes més importants seria el projecte de creació d'un monument dedicat al monarca.

266 La creació de l'Skal Club de Tarragona motivà l'establiment d'uns lligams de treball entre ambdues entitats en determinades iniciatives. Les exhibicions gastronòmiques i el Concurs de Mestres Romescaires serien algunes de les vies de col·laboració.

267 Algunes de les proeses d'aquest equip esportiu eren festejades i celebrades pels membres de l'associació.

D'entre els diferents llocs d'interès natural de la regió crida l'atenció el patrimoni natural i turístic que tenia la pedrera del Mèdol, el qual era de sobres conegut. Les seves visites[268] s'organitzaven des de temps enrere, però sempre s'havia de lluitar per poder-les mantenir i per la preservació d'aquest espai. Unes lluites i reivindicacions que no cessaren en aquest període.

Un altre exemple que posa de manifest la preocupació per l'entorn foren les denúncies presentades davant les institucions pertinents en el sentit que es netegessin de fems els voltants dels monuments, els llocs d'interès i les cunetes de certes carreteres d'habitual ús turístic. En aquest sentit, s'elaboraria un àlbum fotogràfic per presentar-lo a l'Ajuntament de Tarragona denunciant aquests problemes de pulcritud, estètica i netedat. Això es faria des de la premissa que era necessària una crítica constructiva i sempre amb un to discret i d'intimitat, sense que es filtrés a l'opinió pública.

De la mateixa manera, i de tant en tant, s'enviaren escrits a la Diputació Provincial de Tarragona en el sentit que es netegessin alguns trams viaris, cunetes i proximitats, donat l'abocament de fems i per les brutors existents. També es demanaria als centres d'iniciativa i turisme de la província que fessin el mateix amb els respectius ajuntaments.

5.8 La consolidació del Concurs de Mestres Romescaires

El Concurs de Mestres Romescaires era una iniciativa que s'anava organitzant, des de feia uns anys, coincidint amb les festes de Santa Tecla o Sant Magí i oferia un to festiu als tarragonins i un al·licient per als visitants, donat que així coneixien un plat gastronòmic de la cultura local. L'impuls d'aquesta iniciativa anà a més. De fet, el 1960 tingué lloc l'Olimpíada del Romesco, una convocatòria molt concorreguda i organitzada per l'Associació de la Premsa i Ràdio de Tarragona, en la qual el Sindicat hi col·laborà.

La quarta edició del concurs estava prevista que s'organitzés durant les festes de la santa patrona de 1961, amb la col·laboració d'altres agents implicats, però finalment fou suspesa i no va ser fins al 20 d'agost de 1967 i coincidint amb les festes de Sant Magí quan es reprengué la iniciativa. Es creà una comissió especial de set membres i un comitè d'honor. A més a més, dins les bases del concurs es convocaren els següents premis[269]:

268 L'interès turístic d'aquest paratge no decauria amb el temps, prova d'això és que el 1975 el SIT gestionaria amb l'empresa Autopista Concesionaria Española S.A. que facilités l'accés a la pedrera romana.

269 Llibre d'actes del Consell Directiu (1961-1967), pàg. 98 volt.

IV Concurs de Mestres Romescaires (1967)	
1r Premi de «Mestre Major Romescaire[1]»	5.000 pessetes
2n Premi de Mestre Romescaire	3.000 pessetes
3r Premi de Mestre Romescaire	2.000 pessetes
4t Premi de Mestre Romescaire	1.500 pessetes
5è Premi de Mestre Romescaire	1.000 pessetes
6è, 7è, 8è, 9è i 10è classificats de Mestre Romescaire	500 pessetes cadascun

1 El primer premi amb el títol de Mestre Major Romescaire recauria en mans d'Antoni Pueyo Martí.

El ressò que tingué aquest concurs, i la participació de setze aspirants fou destacada. Tal volta la roda de premsa convocada dues setmanes abans ajudà a difondre aquesta iniciativa. Els articles i les notes de premsa se succeïren tant a *Tele-Express*, *Diario de Barcelona*, i fins i tot la revista *Blanco y Negro*[270], en la seva edició del 19 d'agost, dedicà un ampli reportatge general sobre Tarragona.

A la cinquena edició del Concurs de Mestres Romescaires se li intentaria donar una caire diferent. En primer lloc, variaria el lloc de celebració, que en aquest cas seria Cambrils, i, en segon terme, s'organitzaria a partir d'un acord amb els pescadors d'aquesta localitat. El Barri Marítim de Cambrils seria el lloc escollit i la data fixada seria el 6 de juliol de 1969.

El VIè Concurs de Mestres Romescaires es tornaria a organitzar a la ciutat de Tarragona. Les seves bases serien les mateixes que les de la quarta edició, tot i que s'intentaria donar-li un to molt més festiu i popular amb la participació d'una exhibició castellera i una audició de sardanes. Així, cal assenyalar que es contractaren els serveis de la Colla de Castellers Nova de Sant Magí i la Colla de Sardanes La Principal del Camp amb un pressupost de 8.000 i 3.500 pessetes, respectivament.

L'acte tindria lloc a l'esplanada situada vora el Moll de Pescadors, el 23 d'agost de 1970. En aquella ocasió ja s'adquiriren vint-i-cinc fogons amb un cost de tres-centes pessetes la unitat per no haver-los de llogar cada any i només es manllevà una coberta de 20x8 metres. El Restaurant del Club Nàutic oferiria una degustació de romesco a les autoritats i als convidats. Una de les novetats del concurs és que es convidaria a una degustació gastronòmica a tots els hostes allotjats en els establiments hotelers de Tarragona, amb la qual cosa seria un atractiu per al visitant.

Tot i que es plantejà a l'Ajuntament de Tarragona la setena edició del Concurs de Mestres Romescaires per al 1971, aquesta no tindria lloc fins a l'agost de 1972. En aquella ocasió ja es pensava reeditar el llibret[271] sobre *El Romesco* publicat per Antoni

270 La Junta Directiva acordà adquirí cent exemplars d'aquest número per a la seva difusió i reproduir una de les seves fotografies com a postal nadalenca. Aquest material seria distribuït entre les principals institucions turístiques europees i mundials.

271 La inserció de publicitat seria una de les formes utilitzades per tal de poder cobrir les despeses d'impressió.

Alasá el 1951, però no s'acabaria fent fins al 1974, ja que es volia parlar amb l'autor per mirar d'actualitzar-lo. També s'oferiria la corresponent degustació al restaurant del Club Nàutic.

La vuitena edició del Concurs de Mestres Romescaires tindria lloc el 26 d'agost de 1973 dins el marc de les Festes de Sant Magí. A més dels actes festius de l'esmentat concurs es començà a plantejar la idea de donar a conèixer altres plats típics a banda del romesco. Un dels primers seria el rossejat, un plat mariner. Per això, podem afirmar com es comença a tenir una major consciència de la importància que podria tenir la gastronomia com un element més del turisme cultural.

El 17 d'agost de 1975 tingué lloc el IX Concurs de Mestres Romescaires amb la presència de setze participants. Amb la voluntat de donar-li una major categoria es plantejà la possibilitat que hi assistís l'actual Miss Europa 1975 i se sol·licitaria a la presentadora i realitzadora dels programes de cuina de Televisió Espanyola –TVE– Maruja Callaved que formés part del jurat[272]. De fet, amb això també es pretenia que el canal de televisió pública retransmetés el concurs. La roda de premsa prèvia, la degustació al restaurant Nàutic entre els convidats i el sorteig d'un recordatori entre els assistents continuava estant present dins el programa d'activitats.

L'absència d'aportacions econòmiques futures faria que s'hagués de suspendre aquesta interessant iniciativa fins al 26 d'agost de 1979, moment en què l'Ajuntament tornà a concedir un ajut per a la seva organització.

Després dels pertinents concursos, els guanyadors d'aquest peculiar i genuí certamen amb el títol de Mestre Major Romescaire havien estat[273]:

Concursos de Mestre Major Romescaire		
Núm. concurs	**Data**	**Guanyador/a**
I	03.06.1951	Sra. Carme Brull Zaragoza
II	15.08.1954	Sr. Lluís Balansà Diago
III	11.08.1957	Sr. Josep Queralt Rodríguez
IV	20.08.1967	Sr. Antoni Pueyo Martí
V	06.07.1969	Sr. Agustí Ferraté Aguiló
VI	23.08.1970	Sr. Josep Budesca Brull
VII	20.08.1972	Sr. Vicenç Vandellós Badia
VIII	26.08.1973	Sr. Josep Maixé Navarro
IX	17.08.1975	Sr. Lluís Sentís Brull
X	26.08.1979	Sr. Vicenç Vandellós Badia

272 El jurat estaria integrat per Antoni Alasá, Maruja Callaved, Edmund Braña, Maria Teresa Martí, Joan Salvat Bové, Sabí Arnaiz i Marcel Riera.

273 Segons Alasá Domingo, Antonio (1951): *El Romesco. El gran guiso marinero tarraconense*, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, s/fol.

5.9 L'excursionisme i el turisme: una activitat que esdevé corporativa

La inauguració del Museu Arqueològic de Tarragona motivà que aquell mateix any de 1960 el Sindicat organitzés un programa de visites amb els seus socis i que, alhora, cregués convenient estructurar un programa d'excursions per visitar els monuments més importants de la província.

A banda d'aquests itineraris pel centre monumental de Tarragona, una de les primeres excursions que tingué lloc en aquest període consistí a desplaçar un gran nombre de socis a Valls amb l'objectiu de degustar una bona calçotada, el 9 de març de 1961. L'autocar el posà a disposició, de franc, la Casa Segarra, mentre que el preu del dinar, a la Masia Vallense, tindria un cost de 125 pessetes per persona. Aquesta mateixa excursió es repetiria un any després.

La importància turística de l'illa de Buda al delta de l'Ebre i el nucli de Sant Carles de la Ràpita era més que evident. Per això, i per tal de poder conèixer millor la seva realitat i les seves possibilitats turístiques sobre el terreny, s'organitzà una excursió el 29 de juliol de 1962. Els assistents estigueren acompanyats en tot moment per Ignasi Dassoy Fabregat, persona molt coneixedora de la zona i amb moltes inquietuds turístiques en aquell indret. Curiosament, en aquella visita els representants dels SIT de Tarragona es reunirien amb l'alcalde i les forces vives de la zona, cosa que serviria per animar a crear un Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Sant Carles de la Ràpita.

Un altre fet assenyalat quant a aquesta temàtica és que el vocal Joan Doménech també complia amb el seu càrrec de delegat de la Federació Espanyola de Muntanyisme i mantenia informat de tots aquests assumptes el SIT de Tarragona. Un dels temes que despertà més interès fou la inauguració del refugi de muntanya d'Albarca, el 7 d'octubre de 1962. També recullen les actes que aquest vocal, uns anys després, el 1968, seria felicitat per la seva escalada al cim del Montblanc.

El foment de l'excursionisme fou una pràctica que es desenvolupà gradualment en el si de l'entitat. Prova d'això seria la creació d'una comissió especial encarregada de fer-hi feina.

La bona marxa de l'associació i la favorable conjuntura econòmica dels anys seixanta, possibilitaria que des de l'associació, i de manera gradual, s'atrevissin a organitzar excursions cada vegada més llunyanes. Una d'aquestes tindria lloc en forma de viatge el 1964 a Santiago de Compostel·la. La sucursal de l'agència Wagons Lits-Cook els facilitaria la corresponent informació i els detalls del viatge.

A més a més, a partir del gener de 1967 s'iniciarien els preparatius per organitzar un viatge a l'illa d'Eivissa amb el suport del Foment del Turisme d'Eivissa i Formentera i dins el marc de la campanya «Conozca usted España». L'agència Viatges Melià en seria l'empresa encarregada de l'organització, l'Escola Taller d'Art de la Diputació elaboraria uns presents per a donar a les autoritats i personalitats de l'illa major de les Pitiüses i es repartirien abundants materials de promoció de Tarragona. Sembla que el projecte despertà interès ja que de seguida hi hagué quaranta-dues inscripcions i

els periodistes Wenceslau Andreu i Antoni Alasá també se sumaren al grup per tal de poder informar després de tots els fets. Cal tenir en compte que només el bitllet d'avió tenia un cost de 1.105 pessetes.

Una altra novetat que comença a ser evident a partir d'aquests anys és la següent fórmula: organització d'una excursió a un lloc d'interès combinat amb un bon dinar a un restaurant o lloc típic. L'època de l'any serà indiferent i entre els menús escollits cobrarà cada vegada més força la calçotada.

Per a la tardor de 1970, es programà una altra excursió col·lectiva a l'illa de Buda. Allà es pretenia fer una entrevista a gent del Centre d'Iniciativa i Turisme de Tortosa i a alguns directius d'Urbanitzacions Riomar, per tal de conèixer els canvis turístics experimentats en aquell indret.

La celebració de 1971 com a Any Sant motivà l'organització d'un viatge a Santiago de Compostel·la seguint la ruta jacobea. Finalment, el desplaçament es faria amb avió gràcies a l'establiment d'un pont aeri proporcionat per la companyia Turavia. La sortida tindria lloc l'11 de juny d'aquell any.

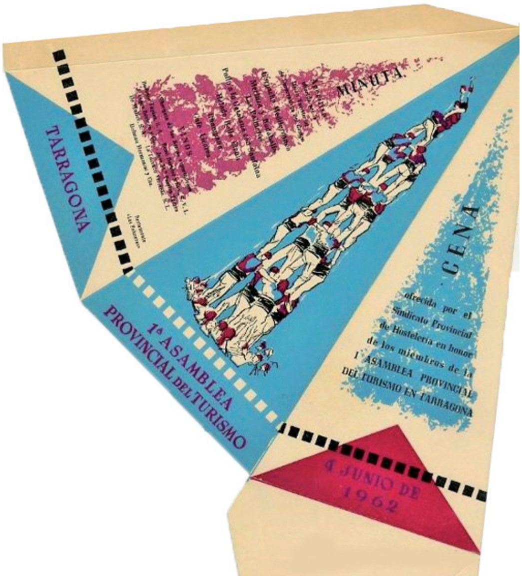
En ocasions també s'organitzava una excursió per assistir a algun esdeveniment sociocultural, com el pessebre vivent celebrat a Espluga de Francolí, o es feien excursions conjuntes amb l'Skal Club de Tarragona. També es volgué promoure el turisme interior entre els socis fent el sorteig de paperetes de petits viatges[274].

Alguns congressistes desplaçats a Barcelona o València solien realitzar alguna excursió a Tarragona dins el seu programa però també altres grups d'aquestes ciutats properes feien el mateix. Alguns d'aquests foren l'Skal Club, el Col·legi de Gestors Administratius de València o el Grup Universitari Europa.

L'excusa per organitzar una excursió al mes de juny de 1976 a Terol seria la conferència sobre Tarragona que havia de realitzar el cronista de la ciutat Marcel Riera. Aquesta activitat, que es faria dins el marc de la FECIT, consistiria en un itinerari que faria escala a Falset, Gandesa, el parador nacional d'Alcanyís. Els assistents serien rebuts a l'Ajuntament de Terol, s'allotjarien al parador de la ciutat i tornarien al dia següent després d'una excursió per la serra.

La notícia d'una possible excursió-viatge a Dinamarca, organitzada per l'Automòbil Club de Tarragona, despertà un cert interès entre els socis i simpatitzants. El SIT mantindria contactes amb aquesta entitat per mirar de vehicular la possibilitat que els seus socis poguessin formar-ne part. Les gestions tècniques serien encarregades a Viatges Melià. L'expedició, que duraria més d'una setmana, tindria lloc el juliol de 1977. A finals de 1979 es començà a treballar en la possibilitat d'organitzar un viatge a Itàlia durant la propera primavera entre els socis i totes aquelles persones interessades.

274 Aquesta iniciativa tindria lloc amb la col·laboració dels directors de les diferents agències de viatges. El primer d'aquests sortejos s'encarregaria a Viatges Melià i es pretenia que fos un viatge durant una setmana a València. Finalment, el guanyador seria el soci Josep Maria Pujol Sevil. El segon d'aquests concursos tindria lloc el 1971 amb el suport de l'agència Wagons Lits Cook i es sortejaria un viatge per a dues persones a les festes de Sant Fermin de Pamplona.

Exemple d'un dels materials que s'editaren en ocasió de la 1a Assemblea Provincial de Turisme de 1962.

6. EL SIT DE TARRAGONA DURANT EL PERÍODE AUTONÒMIC (1980-2010)

6.1 El retorn cap a un sistema autonòmic. La creació del Patronat Municipal de Turisme (1983) i el Patronat de Turisme de la Diputació (1986)

L'aprovació de l'Estatut d'autonomia de Catalunya marcaria un punt d'inflexió. La nova vida política, social, econòmica i, fins i tot, cultural permeten experimentar una llibertat i crear un nou marc històric en el qual el turisme hi continua jugant un paper fonamental. Ara bé, seran les mateixes institucions catalanes les que recuperaran les competències i els serveis en aquest camp. El SIT, evidentment com altres entitats, s'hagué d'adaptar a aquesta nova realitat, uns moments novament de canvi i repte.

La primera Junta Directiva del Sindicat d'Iniciativa des de l'entrada en vigor de l'Estatut d'autonomia estigué formada per les següents persones[275]:

Junta Directiva –electa– (febrer, 1980)	
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	President
Sr. Jaume Costa Sarsaneda	Vicepresident
Sr. Fèlix Donoso Mezquida	Secretari
Sr. Joan Torres Martorell	Tresorer
Sr. Salvador Grau Calvo	Comptador
Sr. Joan Virgili Basora[1]	Vocal
Sr. Francesc Anglés Foses	Vocal
Sr. Ramon Martí Llaó	Vocal
Sr. Joan Obiol Sanz	Vocal

1 Dins la junta general de socis de finals de gener de 1983 seria substituït, després de vint-i-quatre anys, per Antoni Adserà Martorell, encara que aquest moriria uns mesos després. Adserà seria substituït per Joan Ferré Ribera.

---

275 Segons la junta general de socis del 29 de gener de 1980. Extret del Llibre d'actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 129 volt.

Una de les primeres decisions del nou equip va ser sol·licitar subvencions a la Diputació Provincial de Tarragona, l'Ajuntament de Tarragona, la Cambra de la Propietat Urbana i la Delegació de Cultura.

Les ànsies de llibertat democràtica i de participació ciutadana havien propiciat l'aprovació de la Llei d'associacions el 1977. L'adaptació al nou ordre legal vigent no tingué lloc fins a la junta general extraordinària del 29 de gener de 1981 quan el SIT modificà i adaptà els seus estatuts. Un mes després, es presentaria la corresponent documentació davant el Govern Civil de Tarragona per a la seva aprovació. El Sindicat quedaria inscrit amb el número 789. L'adaptació al nou marc legal seria una constant[276].

El moviment d'altes i baixes de socis denota una certa inestabilitat durant aquests primers anys d'autonomia. Així, ens trobam com alguns negocis, entitats i persones es donen de baixa a voluntat pròpia però alhora també n'hi haurà de nous. És una constant que es repeteix al llarg de gairebé totes les reunions. El que sí que es pot constatar, com una nova tendència és la disminució del nombre de reunions de la Junta Directiva, ja que es passarà d'una sessió mensual a una bimensual en moltes ocasions.

Per poder entendre aquesta nova actitud, cal esmentar una notícia que ben segur marcaria el SIT de Tarragona i que seria exposada pel vocal representant i tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Tarragona Sebastià Barrufet Rialp, el qual, dins la Junta Directiva del 5 de novembre de 1981, explicà el projecte de creació d'un Patronat Municipal de Turisme[277]. Els reunits quedaren a l'expectativa i mostraren el seu desig que el projecte es materialitzés. Un mes després s'informà que l'Ajuntament havia estat designat per formar part del Consell de Turisme de la Generalitat de Catalunya.

S'ha de tenir en compte que l'equip directiu havia vist amb bons ulls l'obertura de l'Oficina Municipal de Turisme situada al passeig de les Palmeres el juny de 1980. No debades la mateixa entitat havia promogut la seva obertura en aquell indret, ja que es trobava vora el Balcó del Mediterrani i era un lloc esplèndid des d'on repartir materials de promoció i informar els visitants.

La creació del Patronat Municipal de Turisme, el 1983, faria que indefugiblement se li retiressin al Sindicat algunes competències turístiques que havia desenvolupat fins llavors, cosa que s'observaria amb una certa normalitat[278]. Ara bé, tot i que l'asso-

---

276 La gent del Sindicat d'Iniciativa també sol·licitaria la seva inscripció en el Registre d'Entitats de l'Àrea de Relacions Ciutadanes de l'Ajuntament de Tarragona, l'abril de 1991, i s'adequarien a la nova legislació del Registre d'Associacions de la Generalitat de Catalunya, el 2009.

277 Aquesta institució no es constituiria fins l'11 de febrer de 1983.

278 Tanmateix, amb el pas del temps i en alguns moments puntuals, encara se sentiren algunes veus puntuals resignades amb aquesta nova situació. Així, alguns dels seus directius continuaven pensant que els objectius del SIT de Tarragona havien de ser la promoció turística de la regió. Prova d'això, és l'article de Costa Sarsanedas, Jaume (1997): «Sindicat de Turisme», *Butlletí del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona,* núm. 13, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 7, que diu «[…] Venim fent turisme d'exterior, que també és bo, però, què fem per atreure turisme d'exterior?

ciació se n'alegrà, de la constitució i posada en funcionament d'aquesta institució, el seu president protestà enèrgicament davant la institució municipal quan el SIT no va ser inclòs dins la Comissió Permanent del Patronat.

Tanmateix, l'associació turística continuava endavant i, a proposta d'un grup de socis encapçalats per Josep Maria Tarrasa, es plantejà la possibilitat de constituir una Secció d'Amics del Romesco en el si de l'associació durant la reunió del març de 1982. Després d'un intercanvi d'opinions es decidí acceptar-ho[279]:

Un mes després ja quedà perfectament constituïda aquesta secció. Les dues primeres iniciatives que duria a terme seria l'organització d'una Diada del Romesco, el 20 de juny de 1982, i un homenatge pòstum al desaparegut Antoni Alasá per haver contribuït a difondre aquest plat típic. A més a més, i durant les festes patronals de Santa Tecla de 1983, ja organitzaria el I Concurs de Mestres d'Allioli a la plaça Santiago Rusiñol.

L'èxit aconseguit per la Secció d'Amics del Romesco en aquestes primeres activitats motivaria encara més els seus membres. Tant fou així que el 12 de novembre de 1983 ja organitzaria les Primeres Jornades Gastronòmiques Tarragonines, en les quals tindria lloc una taula rodona que comptaria amb la participació de publicistes, cuiners i especialistes i amb un sopar gastronòmic al restaurant del Club Nàutic.

La visita a la ciutat del president de la Generalitat de Catalunya, el senyor Jordi Pujol, a començaments de 1984, despertà un interès dins la Junta Directiva. De fet, una representació assistí a la recepció que se li havia organitzat i el mateix Pujol els animà a continuar treballant en aquella línia i signà en el Llibre d'Or del Sindicat.

Les celebracions del 75è aniversari del SIT de Tarragona (1910-1985) es començaren a gestionar gairebé un any abans. D'entre els actes programats figurava la reedició[280] de l'obra *Tarraco quanta fuit*, editada el 1936 en ocasió de les noces d'argent; l'edició d'un cartell commemoratiu amb l'escut de l'entitat; el disseny i estampació d'un mata-segells amb el lema «Tarragona-Balcó de la Mediterrània. Sindicat d'Ini-

---

Res de res. Fem turisme, nosaltres mateixos, i això també és bo, no cal comentar-ho; però, què fem per Tarragona i en favor de la nostra volguda Ciutat? Tornem a repetir; res de res. [...] Deixem, doncs, que en bona hora, les agències de turisme, facin el seu negoci, si això és en benefici de la nostra Gran Tarraco Imperial. Aquest resum no vol dir que el Sindicat no pugui fer ni faci les seves excursions a fora plaça, però sí, sobretot, creiem que cal potenciar l'Atracció de Forasters; i que ens coneguin de tot el món molt més a fons dels que ens coneixen, que ja li val. Així de clar i català.»

279 Llibre d'actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 145 volt-146.

280 La Casa Sugrañes es tornaria a encarregar de pressupostar i editar aquesta obra, com ja havia fet el 1936. Així, es faria una tirada de cinc-cents exemplars amb un cost de 646.415 pessetes, a la qual s'hi afegiria una tirada de cent exemplars més. Per tal de poder fer front a les despeses d'aquesta reedició s'obriria una subscripció entre els socis i persones interessades i es farien negociacions amb diferents institucions i entitats, perquè adquirissin un determinat nombre d'exemplars. També es regalà un exemplar a cada autoritat.

ciativa i Turisme de Tarragona 75è aniversari»; l'organització a Tarragona de l'assemblea[281] anual de la FECIT o l'organització d'un acte commemoratiu[282].

A partir de començaments de 1984 el Sindicat d'Iniciativa hagué de començar a cercar un nou local social. Fins llavors compartia dependències a la rambla Nova, número 46, amb l'Oficina de Turisme de la Generalitat, però aquesta havia anunciat el desig d'anar-se'n en solitari a un local del carrer Fortuny, número 4. Això plantejava un nou problema al qual calia fer front, ja que el propietari del local reclamava la devolució.

Davant aquelles circumstàncies d'urgència, al Sindicat no li quedà un altre remei que llogar un local a la rambla Vella, número 11 bis, 1r, propietat d'Antoni Ramon Milà, a un preu de nou mil pessetes mensuals i efectuar el trasllat el més aviat possible. Les limitades dimensions de l'espai faria que a partir de llavors s'haguessin de convocar les assemblees generals de socis a altres indrets, com la sala d'actes de la Mútua d'Accidents de Tarragona, el Saló de Plens de l'Ajuntament o les Voltes del Pallol.

Per si això fos poc, en aquelles mateixes dates també es rebé un escrit del Tribunal Suprem que declarava ruïnós l'immoble situat en el número 50 de la rambla Nova, edifici on es trobava la sala d'exposicions de l'associació. El desallotjament era més que inevitable. A més, finalitzarien les exposicions que des de feia anys s'hi organitzaven.

La sessió de la Junta Directiva del 18 de gener de 1985 va ser una reunió ben igual que la resta excepte per un fet, i és que seria la primera vegada, després de la Guerra Civil, que es redactaria l'acta de la reunió en llengua catalana[283]. Era una passa més cap a la normalitat preexistent i un signe d'identitat de la seva gent.

L'entrada dins la Junta Directiva del SIT de Rafel Tatay Duran, com a vocal representant de l'Ajuntament de Tarragona, esdevindria un intent per atracar postures entre ambdues parts. De fet, de seguida que el senyor Tatay va fer presència dins la seva primera Junta Directiva, el 17 d'agost de 1987, ja va donar tot tipus d'explicacions de l'actual política municipal en matèria d'indústria, comerç i turisme, i de la necessitat de comptar amb el suport del Sindicat. Pocs mesos després, el president

281 Malauradament no s'aconseguiria, ja que el 1985 tindria lloc a la ciutat de Plasència, del 6 a l'11 d'octubre d'aquell any.

282 Aquest acte commemoratiu de les noces de platí i fundació del Sindicat tindria lloc l'1 de desembre de 1985, i es faria una missa a la catedral, un dinar a l'hotel Imperial Tarraco, un discurs del president Josep M. Villasevil, i l'expresident Gonçal de la Peña seria la persona encarregada de pronunciar una conferència com a cloenda final als actes al Saló de Sessions de l'Ajuntament.

283 Els seus estatuts no serien traduïts pel Centre de Normalització Lingüística de Tarragona fins a començaments del 2002. Cal tenir present que no era un document de treball habitual.

Josep Maria Villasevil seria nomenat membre de l'Assemblea Consultiva del Patronat Municipal de Turisme[284].

El nou vent favorable entre ambdues parts propiciarà que a partir de finals dels anys vuitanta ens trobam com des de l'associació turística tarragonina se sol·licitin subvencions anuals al Patronat Muncipal de Turisme[285]. L'objectiu era que aquesta institució patrocinés la major part de les activitats desenvolupades pel Sindicat.

En aquest nou context, també s'ha d'esmentar que a partir d'un acord plenari, aprovat el 31 de juliol de 1986, naixeria el Patronat de Turisme de la Diputació Provincial de Tarragona. Un organisme autònom encarregat de coordinar la iniciativa pública i privada i desenvolupar tasques de promoció turística.

La junta general de socis del 30 de gener de 1988 modificà sensiblement els representants de l'equip directiu. De fet, la nova junta quedà establerta així[286]:

Junta Directiva –electa– (febrer, 1988)	
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	President
Sr. Joan Zaragoza Albi	Vicepresident
Sr. Salvador Grau Calvo	Secretari
Sr. Joan Ferré Ribera	Tresorer
Sr. Francesc Dols Cabré	Comptador
Sr. Ramon Martí Llaó	Vocal d'exposicions
Sr. Jaume Costa Sarsaneda	Vocal
Sr. Lluís Maria Mezquida Gené	Vocal
Sr. Joan Obiol Sanz	Vocal

La junta general del 29 de gener de 1991 establiria un petit canvi i és que es crearia un vocal de publicacions, que recauria en la persona de Lluís Maria Mezquida. A més es donaria entrada com a vocal al senyor Bernabé Bernabé Solé i sortida al secretari Salvador Grau. La secretaria passaria a estar ocupada per Francesc Dols. Valgui assenyalar també que aquell mateix any moriria el tresorer Joan Ferré Ribera. És interessant que aquest grup de persones, en una entrevista realitzada per a la secció «Entidades Ciudadanas» del *Diari de Tarragona* d'aquell any es definien així[287]:

284 Cal assenyalar que els directius Joan Ferré i Lluís Maria Mezquida ja en formaven part.

285 Es fa necessari tenir en compte que durant els primers anys, el Patronat Municipal de Turisme, només tindria obertes les dues oficines d'informació durant els mesos d'estiu i Setmana Santa. No seria fins al 1988 quan ja obririen tot l'any.

286 Llibre d'actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 179 volt.

287 Pujol, Enric (1991): «Sindicat d'Iniciativa i Turismo. La atracción de forasteros», *Diari de Tarragona* (13/10/1991), pàg. 10.

Francesc Dolç, define atinadamente a quienes integran el SIT, "somos apolíticos y nos hemos hecho socios porque queremos a Tarragona, hacemos el trabajo desinteresado de dar a conocer la ciudad. Nuestro escudo es una reproducción de una moneda romana acuñada en Tarragona, encima se ven dos golondrinas, sinónimo de la emigración, y debajo la bandera de la ciudad."[…]

Les corresponents votacions de l'assemblea general de socis de finals de gener de 1992 establiren les següents persones per a integrar la l'equip directiu, els quals ratificaren el seu nomenament un mes després[288]:

Junta Directiva –electa– (febrer, 1992)	
Sr. Josep Maria Villasevil Bordas	President
Sr. Joan Zaragoza Albi	Vicepresident
Sr. Francesc Dols Cabré	Secretari
Sr. F. Xavier Ricomà Vendrell	Tresorer
Sr. Joan Obiol Sanz	Comptador
Sr. Ramon Martí Llaó	Vocal d'exposicions
Sr. Lluís Maria Mezquida Gené	Vocal de publicacions
Sr. Jaume Costa Sarsaneda	Vocal
Sr. Bernabé Bernabé Solé	Vocal

Un any després, cal considerar l'ingrés com a vocal del prevere Dídac Bertran Vallvé, qui passà a encarregar-se del tema de les publicacions, i la sortida de Jaume Costa.

El nomenament de la senyora Montserrat Güell Anglès com a vocal representant de l'Ajuntament de Tarragona dins la Junta Directiva, l'estiu de 1995, seria la primera vegada que una dona ocupés un càrrec dins l'associació. Això no vol dir que reglamentàriament no n'hi pogués haver des de feia temps, de fet hi havia moltes dones sòcies, però no havia estat el costum.

A partir de la tardor de 1996 els membres de l'equip directiu hagueren de començar a cercar novament un nou local social, ja que l'actual propietari del primer pis del número 11 bis de la rambla Vella en volia recuperar el seu legítim ús. Primer s'intentà que l'Ajuntament en proveís un, però finalment n'hagueren de llogar un pel seu compte, situat al primer pis de la rambla Vella, número 21. Abans d'abandonar els locals es reuniren els membres de la junta per fer unes fotografies de record. Cal assenyalar que a partir de llavors abonarien un lloguer mensual de vint-i-cinc mil pessetes.

288 Llibre d'actes del Consell Directiu (1967-1992), pàg. 197 volt.

Les noves dependències foren inaugurades de manera oficial el 3 de desembre de 1997, aprofitant la celebració de la festivitat del patró de Sant Francesc Xavier i amb l'assistència d'un gran nombre de socis i autoritats. En aquell acte també fou lliurada la Medalla del Sindicat a la vídua del vicesecretari Cristòfol López.

L'assemblea general de socis del mes de gener de 1997 donà entrada dins l'equip directiu, en la condició de president, al conegut advocat Albert Vallvé Navarro. Cal tenir en compte que era necessari un canvi dins la presidència del Sindicat ja que el fins llavors president Josep Maria Villasevil feia més d'un any que no assistia a les reunions per raons de salut. Després de fer les corresponents votacions, el nou equip quedà establert de la següent manera[289]:

Junta Directiva –electa– (febrer, 1997)	
Sr. Albert Vallvé Navarro	President
Sr. Ramon Martí Llaó	Vicepresident
Sr. Francesc Dols Cabré	Secretari
Sr. Antoni Brey Blanch	Tresorer
Sr. Joan Obiol Sanz	Comptador
Sr. Joan Zaragoza Albi	Vocal assessor
Sr. Lluís Maria Mezquida Gené Sr. Dídac Bertran Vallvé	Vocals de publicacions
Sr. Bernabé Bernabé Solé	Vocal d'exposicions

La mort inesperada del vicesecretari Cristòfol López Vens, persona encarregada de les tasques administratives i burocràtiques del Sindicat des de feia anys, faria que al juliol de 1997 es contractessin els serveis de Josep Grau Brunet, perquè tingués cura dels mateixos afers.

A la propera junta general de socis, que tingué lloc a finals de gener de 1998, s'escollí a Montserrat Tomasa Torrallardona com a nou membre electe de la Junta Directiva, convertint-se així en la primera dona amb aquest càrrec. Tomasa fou designada vocal de l'àrea de patrimoni.

Un any després del seu nomenament, el febrer de 1998, el president Albert Vallvé Navarro posaria a disposició de la Junta Directiva el seu càrrec, ja que havia estat escollit candidat a les eleccions municipals del mes de juny pel partit polític Unió Democràtica de Catalunya. Tots els assistents, i per unanimitat, acordaren que seguís de president, entre d'altres coses, perquè no era incomptable amb la seva nova activitat política. De fet, en el número 17 del butlletí de 1999 el mateix Vallvé signà la seva salutació habitual de president com a tinent d'alcalde i portaveu del Grup Municipal de CiU.

289 Llibre d'actes del Consell Directiu (1992-2010), pàg. 21 volt.

En aquest context de fer balanç històric i present, i plantejar reptes de futur de cara al segle XXI el Patronat Municipal de Turisme volgué reconèixer la tasca realitzada pel SIT de Tarragona al llarg de tots els seus anys d'història. Per això, durant la tradicional V Nit del Turisme de Tarragona, del 8 de juliol del 2000, li va fer entrega d'un diploma com a mostra d'agraïment i reconeixement.

Un altre fet que demostra el reconeixement[290] i la vàlua en què es tenia el Sindicat d'Iniciativa es plasmà durant la tardor del 2000, quan es volgué incloure l'associació dins els òrgans d'administració de la nova Oficina de Congressos de Tarragona (*Tarragona Convention Bureau*). Un detall que fou molt agraït al Patronat Municipal de Turisme i al seu president-delegat, Emili Mateu Morelló, entre d'altres coses, perquè el SIT ja feia uns anys que estava bastant allunyat de la dinàmica turística tarragonina i havia adquirit un caire més sociocultural.

Precisament, en aquest context de canvi i repte tindria lloc a Tarragona el Congrés de Turisme de Catalunya[291] entre els dies 20 i 21 de febrer de 2001. Un punt d'encontre entre els professionals, els polítics, els empresaris i els estudiosos per tal de fer balanç i projectar uns criteris turístics de futur. El Palau de Congressos es quedà petit davant els més de set-cents congressistes i la participació de més d'un centenar d'experts[292].

La baixa dels directius Joan Obiol i Lluís Maria Mezquida modificà sensiblement la composició de la Junta Directiva del SIT, el gener de 2003. Un any després ingressaria en qualitat de Vocal de Propaganda, el directiu Josep Queralt Josa. Finalment i després de les corresponents votacions el nou equip quedà establert de la següent forma[293]: Sr. Albert Vallvé Navarro (president), Sr. Ramon Martí Llaó, (vicepresident), Sr. Francesc Dols Cabré[294] (secretari), Sr. Josep Grau Brunet (vicesecretari), Sr. Antoni Brey Blanch[295] (tresorer), Sr. Maurici Montané Solé (comptador), Sra. Montserrat Tomasa Torrallardona (vocal de propaganda), Sr. Bernabé Bernabé Solé (vocal de publicacions) i Sra. Carme Vilar Rosanes (vocal de patrimoni).

D'ençà de l'autonomia, i com ja s'ha començat a apuntar, el Sindicat d'Iniciativa començaria a perdre la seva vocació plenament turística. Les institucions, la iniciativa privada i l'opinió pública en general agafaren lògicament el relleu. L'entitat, com és sabut, es refugiaria en les activitats socioculturals entre els seus socis. Malgrat tot, a

290 Un altre fet que demostrarà el reconeixement a la feina feta es produirà el 30 de març de 2003 quan el SIT rebé la Medalla d'Argent de la Ciutat en ocasió del seu 90è aniversari.

291 Una iniciativa de les cambres de comerç catalanes i la conselleria d'Indústria, Comerç i Turisme de la Generalitat de Catalunya.

292 Cal assenyalar que hi havia programades quinze taules rodones i cent set intervencions.

293 Llibre d'actes del Consell Directiu (1992-2010), pàg. 61 volt.

294 El secretari Francesc Dols moriria uns mesos després, el 26 d'octubre i les seves funcions serien assumides pel vicesecretari Josep Grau Brunet.

295 El senyor Brey seria substituït per Andreu Dexeus Mallol a la junta general del 16 de febrer de 2007.

dia d'avui el SIT de Tarragona no ha perdut del tot el seu esperit inicial. Així, són abundants les mostres que ens ho corroboren. Els diversos articles i escrits en el butlletí segurament en són uns dels millors exemples. A continuació volem reproduir un fragment del seu president[296]:

> Els nostres fundadors van veure amb premonició envejable, que el turisme, l'"atracción de forasteros", podia ser profitosa per la nostra Ciutat i, podia aportar als seus ciutadans, a més de recreació cultural, bons ingressos derivats de la visita de gent forània, interessada en conèixer la nostra monumental ciutat, gaudir d'un bon clima i d'una gastronomia certament remarcable.
>
> Durant molts d'anys, ens hem preocupat per donar a conèixer la nostra riquesa, des de l'arqueologia, a la cultural amb festes religioses i profanes.
>
> La nostra entitat ha estat l'editora dels millors llibres de divulgació tarragonina, des de les guies als buscadíssims llibres de Poblet, Santes Creus i també de Tarragona. Manuel de Montoliu i Togores, es va refugiar en el nostre Sindicat per publicar les seves obres més importants.
>
> Llegim, ara, als nostres diaris, que la crisi està impactant greument la nostra economia. La construcció, que s'havia convertit en un fenomen de creixement esfereïdor, ha tocat sostre i tothom té el melic arronsat.
>
> L'únic sector que aguanta i continua donant senyals de salut econòmica, donant alegries als calaixos dels nostres comerciants, és el turisme, el nostre cobejat i reclamat turisme. Cada vegada més competitiu i de qualitat. Amb més equipaments atractius pels nostres germans europeus, que prefereixen al cant del la sirena del Carib o a les insegures platges del mar de la Xina, un lloc tranquil, segur, amb serveis i garanties, com la nostra Costa Daurada.
>
> Tenim de continuar fidels al nostre lema fundacional, reclamant un turisme de qualitat, que no busqui únicament el sol, la sorra i la sangria sinó que diversifiqui l'oferta i ofereixi les nostres meravelles de l'interior, des de la Ruta del Císter als Parcs naturals del Montserrat o dels Ports de Besseit i el Caro. […]

Finalment, després de cent anys d'existència i d'haver format part de la Junta Directiva un gran nombre de persones, s'ha de dir que actualment l'associació turística tarragonina està integrada pels següents membres:

296 Vallvé, Albert (2008): «L'estiu, el turisme i la crisi econòmica», *Butlletí del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona*, núm. 34, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 2.

Junta Directiva –electa– (gener, 2010)	
Sr. Albert Vallvé Navarro	President
Sr. Ramon Martí Llaó	Vicepresident
Sr. Josep Grau Brunet	Secretari
Sra. Montserrat Tomasa Torrallardona	Vicesecretari
Sr. Maurici Montané Solé	Tresorer
Sr. Andreu Dexeus Mallol	Comptador
Sr. Josep Queralt Josa	Vocal de Propaganda
Sr. Bernabé Bernabé Solé	Vocal de Publicacions
Sra. Carme Vilar Rosanes	Vocal de Patrimoni

Aquestes persones, juntament amb tots els socis i simpatitzants, veuen el 2010 un somni fet realitat. El Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona compleix el seu primer segle d'existència. Una ocasió que mereix celebrar-ho. És per això que ara els esforços se centren en organitzar uns actes del centenari que serveixin per recordar la història i la feina feta de moltes persones que han treballat en pro del turisme.

6.2 El Butlletí del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona

Els directius Ramon Martí i Bernabé Bernabé proposaren editar un butlletí informatiu per als socis a finals de 1991. La idea no era nova i de fet el projecte ja s'havia pensat en anys anteriors però sense que aquesta hagués tingut una continuïtat.

L'empenta i el desig d'aquestes i altres persones faria possible que el primer número fos editat i distribuït abans de les festes de Nadal d'aquell any. De seguida, no mancaren felicitacions per haver-se desenvolupat la iniciativa i a dia d'avui encara és una realitat.

Des d'un principi es decidí que la seva periodicitat seria semestral, la seva extensió no superaria la trentena de pàgines i tindria una tirada de mil exemplars. A més a més, la llengua utilitzada seria per regla general la catalana. De cara al segon[297] número ja s'intensificarien les gestions per aconseguir un major nombre de col·laboradors que inserissin anuncis de publicitat, element indispensable per fer front a les despeses.

La publicació, a més de ser un mitjà de comunicació entre els socis, en qüestions referents a l'entitat, també esdevindrà una revista oberta en la qual es podien tractar temes socials, culturals, històrics, arqueològics i d'interès general per a Tarragona. Ja en el primer número, el mateix president del SIT, Josep Maria Villasevil, deia[298]:

297 El segon d'aquests butlletins apareixeria el juliol de 1992.

298 *Butlletí del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona* (1991): Any 1, núm. 1, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 4.

> […] hem cregut adient endegar la publicació d'aquest Butlletí, adreçat al soci i també a tota la ciutat, per tal de donar a conèixer, d'una manera més clara i extensa les nostres activitats (actes culturals, exposicions, publicacions, viatges, concursos com el de Mestres Romescaires, etc.), i tot el que atresora Tarragona, ciutat famosa i carregada d'història, al mateix temps que dinàmica i oberta vers el futur. No em resta més que demanar la col·laboració no solament dels socis, sinó de tots aquells que s'estimen Tarragona. El Butlletí és obert a tothom, ja que Tarragona és cosa de tots… i encara resta molta cosa a fer! […]

Un aspecte que no es pot deixar de banda quan s'analitza aquesta publicació és que des del seu segon número ja es publicaran anualment totes les memòries d'activitats del Sindicat. Una crònica detallada dels fets que dona fe dels aspectes realitzats i alhora ens ajuda a reconstruir les dues darreres dècades d'història d'aquesta entitat.

La temàtica relacionada amb el patrimoni monumental i arqueològic sol ser la tònica predominant del butlletí número rere número. Els articles referents a notícies històriques puntuals de Tarragona o l'estat en què es troben alguns monuments en són alguns exemples. Així, de mica en mica, s'utilitzarà per denunciar i reivindicar la defensa dels béns arqueològics i els elements més importants del patrimoni tarragoní.

Tampoc podem deixar de banda la qualitat del seu disseny interior i exterior. De fet, són les cobertes de la publicació un dels aspectes que més sorprèn. La part artística li proporciona un vessant agradable a la publicació. En ocasions és aquesta part gràfica la que ens proporciona materials o publicacions antigues de l'associació. Per posar un exemple, podem parlar de la portada del butlletí número 10, en la qual es reprodueix el cartell de l'Exposició de Turisme de Tarragona de 1936. Una peça d'allò més interessant i important dins la història de l'entitat.

6.3 La decadència de la FECIT

En aquests anys el Sindicat d'Iniciativa de Tarragona[299] continuà assistint i participant en les corresponents assemblees anuals de la FECIT amb excepció a la de 1997. De fet, a partir d'una proposta del Sindicat d'Iniciativa s'aconseguí que l'Ajuntament de Tarragona contribuís econòmicament amb una subvenció a la Federació Espanyola de Centres d'Iniciativa i Turisme a partir del gener de 1980. La decisió de la Corporació Municipal fou una mesura molt aplaudida pels membres de l'entitat.

L'assemblea federativa organitzada a Tenerife el 1981 seria molt concorreguda, ja que foren moltes les persones que des de Tarragona s'hi desplaçaren. En concret, qua-

299 Cal recordar que l'expresident del SIT Gonçal de la Peña continuava exercint amb el càrrec de president de la FECIT. De fet, seria reelegit en el seu càrrec a l'assemblea val·lisoletana.

ranta-dos socis, a més dels corresponents directius. En aquelles reunions canàries el secretari del Sindicat, Fèlix Donoso, seria nomenat censor de comptes de la FECIT.

La celebració del cinquantenari de la Federació (1932-1982) havia de ser especial i diferent de la resta. Amb aquest propòsit i amb temps més que suficient s'estudià de poder celebrar l'assemblea d'aquell any fent un creuer. La idea va despertar un gran interès de seguida i fins i tot se suggerí la possibilitat que es fes escala a poblacions del sud de França i de la costa italiana. A més a més, aquell mateix any la Federació estrenaria locals a Madrid i organitzaria un viatge col·lectiu a la República Dominicana.

La convocatòria eivissenca de 1984 també seria molt concorreguda, ja que el SIT de Tarragona registrà una assistència entre socis i directius de cinquanta-quatre persones. Crida l'atenció la comunicació presentada pel vicepresident Jaume Costa sobre «El restabliment de les comunicacions marítimes i aèries entre Tarragona i les Balears». A banda d'això, el tarragoní Gonçal de la Peña deixaria el càrrec de president de la Federació i seria nomenat President d'Honor, en canvi, el president del Sindicat, Josep Maria Villasevil, entraria a formar part de la Junta Directiva federativa[300].

La designació de Sitges per a l'organització de l'assemblea anual de la FECIT de 1987 entusiasmà els membres de la Junta Directiva. Tant fou així, que de seguida es pensaren possibles col·laboracions. Els actes tingueren lloc del 18 al 24 d'octubre d'aquell any i foren molts els socis i els simpatitzants que es desplaçaren amb aquell pretext. Val a dir que lamentablement després de múltiples gestions, l'organització, dirigida bàsicament pel Foment del Turisme de Sitges, suprimí l'excursió prevista a Tarragona.

De mica en mica, les assemblees de la FECIT perderen el sentit i la importància d'anys anteriors. És veritat que alguns dels diferents centres d'iniciativa i turisme espanyols es continuaven reunint i presentant treballs relacionats amb la indústria turística però el seu impacte real era pràcticament inexistent.

En aquests darrers anys el SIT de Tarragona hi continuà assistint i estant representat per alguns dels seus membres, però el desinterès cada vegada més era més evident. Fins al punt que a l'assemblea de Las Palmas de 1994 el SIT ja no hi envià cap directiu i estigué representat per la seva sòcia Maria Altirriba Àvila.

L'assemblea federativa de 1995 tingué lloc del 3 al 9 d'octubre a l'illa de Cuba. És veritat que una data tan assenyalada com la celebració de la seixanta assemblea de la FECIT mereixia un acte especial, però la llunyania del destí escollit desvirtuava completament el sentit d'aquestes reunions. La representació del Sindicat anà a càrrec del soci Josep Rovira Boronat, que hi acudí amb companyia de deu socis més.

El fet de no haver rebut a temps la informació i documentació de l'assemblea de la FECIT de 1997 faria que el Sindicat no estigués representat a Santiago de Compostel·la. Malgrat tot, s'envià un escrit sol·licitant seguir rebent les convocatò-

300 En aquella assemblea Marià Llobet seria nomenat nou president de la FECIT.

ries i donant mostres d'interès en les reunions. La resposta, que es rebé al febrer de 1998, fou una mica ambigua, cosa que faria començar a replantejar la continuïtat del Sindicat en aquest organisme. A pesar de tot, el SIT encara assistiria a l'assemblea de Badajoz, celebrada entre els dies 6 i 12 de setembre de 1998, a la de Palència de 1999 i a la de Torremolinos del 2000, entre el 27 de novembre i l'1 de desembre.

Finalment, la manca d'entesa amb una FECIT en procés de decadència[301] faria que la Junta Directiva, dins la seva reunió[302] del 10 de gener de 2001, acordés deslligar-se definitivament de la Federació Espanyola de Centres d'Iniciativa i Turisme. S'ha d'assenyalar que moltes entitats abans ja ho havien fet. En aquest moment és quan es plantejarà recuperar un vell projecte de tornar a crear una unió de centres d'iniciativa i turisme de Catalunya. De fet, s'enviaren cartes i es convocà una reunió a Tarragona, però el projecte no s'arribaria a concretar.

6.4 Les darreres iniciatives en infraestructures i transports

L'arribada de l'autonomia i la posada en marxa de les respectives institucions catalanes, desvincularà el SIT de l'assumpte de les infraestructures i els transports. Tot i així, i en determinats casos puntuals, encara continuà reivindicant i promovent millores.

Una d'aquestes fou el canvi de nom de l'Aeroport de Reus, que continuà esdevenint una prioritat a començaments dels anys vuitanta. Es creia que amb la seva denominació actual no reflectia ni el nom de Tarragona ni el de la comarca. Per això, es va fer una consulta a la Direcció General d'Aeroports en el sentit de saber si hi havia alguna disposició oficial per aquells aeroports que estiguessin en un terme municipal diferent al de la capital. La idea era mirar la possibilitat d'obligar a un possible canvi de nom. Finalment, i després de rebre una notícia negativa d'aquesta institució, s'acordà deixar el tema pendent d'investigacions.

Tanmateix, l'assumpte del nom de l'Aeroport de Reus continuà persistint amb el pas del temps. Així, entre d'altres exemples, ens trobam el directiu Jaume Costa Sarsanedas que publicà un article en el butlletí de 1999, en el qual afirmava[303]:

> […] Avui l'aeroport funciona com a particular i intuïm que com a tal, serà deficitari, i un fracàs, per molts d'anys, com s'ha demostrat i es ve demostrant, per culpa d'un nom que no li correspon. És desconegut arreu del món, que no pas TARRAGONA. Amb la seva ignorància, no permeten que consti, l'únic

301 Darrerament, bona part de l'interès i activitats d'aquestes jornades se centraven a fer dinars i sopars, es coneixia la ciutat, es feien excursions, es visitaven els museus…, i el tema estrictament assembleari s'havia convertit en un aspecte d'allò més secundari.

302 Llibre d'actes del Consell Directiu (1992-2010), pàg. 53.

303 Costa Sarsaneda, Jaume (1999): «L'Aeroport de Tarragona», *Butlletí del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona*, núm. 17, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 26.

> nom que és ambaixada de la Província tota, a l'estranger. «Aeroport de Tarragona». Actualment veiem com Reus perjudica molt i considerablement tot l'àmbit provincial, negant-li tots els seus drets; no hi té dret Valls, ni el Vendrell, ni Tortosa, ni Gandesa, ni Falset, ni Salou, ni cap poble ni comarca de la província: fins i tot, si m'apureu, Port Aventura. Si el nostre Camp d'Aviació és deficitari, i ens consta, és culpa del desconeixement a l'estranger sobre la seva existència a Tarragona, altrament no fóra pas tan escàs, i solament un egoisme radical i ignorant, en té la culpa. Prenguin nota les autoritats provincials. [...]

El manteniment del servei aeri entre Reus i Madrid seria una campanya promoguda per la Cambra de Comerç de Tarragona a finals de 1982. Lògicament, el Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona secundaria la proposta, ja que entenia que la mesura no només beneficiaria la ciutat sinó tota la província.

Les infraestructures viàries i la seva correcta senyalització continuà essent un dels aspectes pels quals se seguia vetllant. Així, va ser habitual que el Sindicat elevés instàncies a l'Ajuntament i la Diputació plantejant la conveniència de canviar el sentit d'alguns carrers; demanant que posés determinades senyals de trànsit a llocs ben puntuals o que es milloressin certs punts de les carreteres que connectaven amb Tarragona.

També expressà la seva opinió mitjançant la publicació d'articles d'opinió al seu butlletí semestral. No podem deixar de banda aquest òrgan d'opinió en temes tan importants com el projecte d'aparcament soterrani i l'enllosat de les conques de la rambla Nova.

6.5 Els materials de promoció: una preocupació que va a menys

En aquest període ens trobam com el SIT de Tarragona cada vegada més deixarà d'editar materials i publicacions de tipus turístic, ja que s'havien creat unes institucions municipals, comarcals, provincials i autonòmiques que tenien cura d'això. És cert que encara duria endavant algunes iniciatives puntuals, però la nova situació política, dins un règim autonòmic amb plenes competències en aquest tema, influiria que l'associació potenciés altres activitats. Malgrat tot, alguns dels seus membres o col·laboradors continuaren treballant en la confecció i edició d'un material de promoció turística de Tarragona per a aquests nous organismes. És la professionalització del sector turístic, un aspecte que començarà a tenir un pes destacat en aquests anys.

Paral·lelament als canvis polítics, també entraren en escena noves empreses i grups editorials que tragueren nous productes al mercat. Potser un dels més singulars, que ja aparegué el 1980, fos la *Guía secreta de Tarragona* de Josep-Francesc Valls, obra que oferia una imatge diferent, alternativa i moderna de Tarragona.

En algunes ocasions puntuals el Sindicat continuà editant alguns materials turístics ben concrets, sobretot aquells que eren una mica diferents de la resta. Prova d'això és que l'octubre de 1985 encarregaren deu mil exemplars d'uns pamflets publicitaris de Tarragona a l'empresa especialitzada Info-Weka SA de Barcelona. L'associació tan sols hi col·laboraria remetent la fotografia i el text.

Un altre material d'allò més innovador, que va estudiar editar el Sindicat el juny de 1986, fou una carpeta amb sis reproduccions de gravats de Tarragona, que realitzà l'escriptor francès Alexandre de Laborde (1773-1842). Cal tenir en compte que aquest erudit havia publicat tot un conjunt d'obres de gran format pioneres en la literatura de viatges. Aquest projecte artístic seria encarregat a la impremta Sugrañes, la qual presentà un pressupost de 222.500 pessetes per una tirada de sis-cents exemplars.

Davant la rellevància econòmica del projecte s'acordà obrir una subscripció entre els socis i persones interessades, tal com ja s'havia fet en alguna ocasió anterior. Els resultats superaren amb escreix les expectatives dipositades i finalment s'encarregà una tirada de set-cents cinquanta exemplars de la carpeta. Els primers exemplars es començaren a repartir entre els socis a inicis del mes d'abril de 1987.

La gran quantitat de persones interessades en aquests tipus de publicacions faria que, un any després, la mateixa editorial proposés fer una altra carpeta de Laborde amb sis gravats diferents però amb el mateix format, cosa que va ser molt ben vista i acceptada. Finalment, encara es projectaria una tercera carpeta[304] el 1990 per acabar d'arrodonir la col·lecció i que es distribuiria amb un preu de mil pessetes cadascuna.

A partir del mes de juny de 1990 es començà a estudiar la possibilitat d'editar un cartell turístic. Un material que feia temps que no es treballava. Per això, es contractaria un fotògraf ja que es volia reproduir una posta de sol de Tarragona. Després de tot, les dimensions serien 68x39 centímetres, es faria una tirada de cinc mil exemplars amb el títol «Sol de Tarragona» i es repartirien entre els socis i les oficines de turisme.

La temàtica turística havia estat assumida de debò pels mitjans de comunicació des de feia anys, ja que era un assumpte que afectava bona part de la societat. Així, ja durant els anys vuitanta eren del tot habituals les notícies, els articles, els reportatges i qualsevol dels treballs relacionats amb el tema. Conscients d'aquesta realitat, foren habituals els contactes del SIT amb alguns d'aquests mitjans, en especial amb el *Diari de Tarragona*, al qual animà a col·laborar en l'edició d'alguns suplements especialitzats i inicià una sèrie de subscripcions durant aquests anys.

La reedició del llibre *Tarragona, s*ímbolo de l'expresident Manel de Montoliu, obra impresa pel Sindicat el 1951 i aleshores exhaurida, va ser un assumpte que es començà a estudiar a partir de la primavera de 1995. Finalment, la mateixa casa F. Sugrañes seria l'encarregada d'imprimir l'edició facsímil amb una tirada de cinc-cents

304 Aquesta tindria un pressupost de 279.000 pessetes més el 12% d'IVA i es faria una tirada de sis-cents exemplars.

exemplars, cosa que tingué un cost[305] de 715.860 pessetes més l'IVA. El llibre sortí a la venda per als socis amb un preu especial de l'exemplar de 2.500 pessetes.

La col·laboració amb l'obra *Petrófilos. Índex d'articles de Lluís M. Mezquida al Diario Espanyol (1945-1983)*, que editaren el SIT i l'Ajuntament de Tarragona conjuntament el 2007 va ser un afer important. Els seus autors Francesc Barriach i M. Elena havien recopilat els treballs més importants d'aquest personatge tan lligat a la història de la ciutat i al Sindicat.

6.6 Cultura, Monuments i Arqueologia. La declaració de la UNESCO «Tarragona Patrimoni de la Humanitat» (2000)

El pes d'Òmnium Cultural en defensa de la llengua i cultura catalana era de sobres conegut pels membres de l'equip directiu. De fet, en anys anteriors, el Sindicat ja s'havia adherit a algunes de les seves reivindicacions. No és d'estranyar que amb l'inici de la democràcia i l'arribada de l'autonomia hi seguís col·laborant en moments puntuals. Prova d'això, és que al juliol de 1981 va voler proposar a Josep Maria Tarrasa Elvira com a «tarragoní fidel».

El president Josep Maria Villasevil també representaria el Sindicat dins les reunions organitzades pel Col·lectiu d'Entitats Pro Universitat de Tarragona, que es reuní el 22 de novembre de 1990. Els reunits elaboraren uns informes sobre propostes d'ubicació i d'estatuts de la Fundació Universitària de Tarragona. S'ha de recordar que la defensa del tema educatiu no era una cosa nova per a l'entitat i que venia de lluny.

La protecció dels edificis singulars i símbols de la ciutat antiga de Tarragona continuaria essent una premissa de la gent del SIT de Tarragona. No és d'estranyar que a partir de 1992 s'iniciés una lluita per a la protecció del Teatre Tarragona, el qual disposava d'una sèrie de valors arquitectònics i artístics i era un dels pocs indrets on es podia oferir aquest tipus d'oferta cultural. L'objectiu seria que l'Ajuntament fes complir la normativa vigent i la propietat de l'immoble no el destruís.

Dins l'esfera de les reivindicacions en la defensa del patrimoni arqueològic i monumental també situam altres accions destacades del Sindicat. Una d'aquestes tingué lloc a finals de 1994 quan demostrà el seu suport més absolut a l'Ajuntament de Tarragona quan aquest es pronuncià en contra del trasllat de les restes romanes trobades als terrenys propietat d'Eroski. És més, suggerí que s'establís una comunicació amb el costat oposat de l'avinguda Ramon i Cajal, perquè fes possible una visita conjunta de les restes amb la Necròpolis Paleocristiana.

A finals de 1995, el Sindicat d'Iniciativa també s'adheriria a una proposta presentada per la Reial Societat Arqueològica Tarraconense a l'Ajuntament de Tarragona

305 El Consell Comarcal del Tarragonès hi col·laborà fent una aportació de 80.000 pessetes.

en el sentit que s'enderroqués l'illa de cases dels números senars de la baixada a la Baixada de la Peixateria. Això permetria preservar l'entorn del Pretori i del Circ romà.

La col·locació de l'escultura de la *Lloba capitolina* de Roma, propietat del Sindicat, a l'entrada del Museu d'Història de Tarragona va ser una mesura aplaudida per l'associació la primavera de 1994, ja que atrauria els visitants. Davant aquell detall es va encarregar una placa per a la seva base amb la inscripció «Lloba capitolina (Còpia de l'original. S. VI-V a. C.). Ofrena del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona».

En el mateix sentit i per tal de donar vistositat a la ciutat monumental de Tarragona s'iniciaren les pertinents gestions per mirar d'aconseguir els motllos de l'escultura *L'Auriga Olímpic*, de Pau Gargallo, emplaçada a l'Estadi Olímpic de Barcelona. La idea era fer-ne una en bronze per poder-la col·locar a la rotonda d'entrada de la ciutat provinent de la Via Augusta i recordar la fita de l'auriga Eutyches. Malauradament i després de tots els esforços, la iniciativa no tingué èxit.

El projecte de l'Ajuntament perquè Tarragona fos declarada Patrimoni de la Humanitat[306] sempre fou una mesura aplaudida des de les files del SIT. S'ha de tenir present que tota la conservació del patrimoni i llegat romà havia estat una constant al llarg de la seva història, perquè estava convençut que beneficiaria extraordinàriament la imatge de la ciutat. Per això, es farien diversos escrits de suport i una representació de l'entitat signaria en el Llibre d'adhesió a la candidatura. Aquestes activitats s'intensificaren d'una manera especial l'any 2000. En el mateix sentit, a partir del 2008 presentaria la seva adhesió a la Candidatura de Tarragona com a Capital Europea de la Cultura 2016 i a la dels XVIII Jocs Mediterranis 2017.

La declaració de la UNESCO al conjunt arqueològic de Tàrraco, sens dubte, ha desenvolupat el turisme cultural de Tarragona. Ara bé, compartim la idea de Xavier Roigé[307] quan assenyala que les xifres de visitants del 2006 d'aquests monuments, comparades amb el moviment turístic de la Costa Daurada, fa que Tarragona hagi de continuar desenvolupant el potencial com a destinació cultural de patrimoni mundial.

Un altre tema que també preocuparà de debò els socis i directius, des del punt de vista cultural, és el cinema. De fet, a partir dels anys noranta es començaran a organitzar projeccions de pel·lícules i documentals i algunes es convertiran en autèntiques jornades o cicles de cinema. El mateix es farà amb el còmic, encara que en menor mesura. Així, tant s'organitzaran exposicions d'una temàtica com de l'altra. Possiblement, una de les persones que més temps i ganes dipositarà en aquests afers serà Bernabé Bernabé.

306 La UNESCO declarà Tarragona ciutat Patrimoni de la Humanitat el 30 de novembre de 2000.

307 Roigé Ventura, Xavier (2009): «Patrimoni històric», *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàg 81.

Tampoc podem deixar de banda que a partir d'aquests anys s'intensificarà l'organització de conferències. La temàtica, molt diversa en general, cobrirà aspectes culturals, patrimonials o històrics.

Els contactes amb altres associacions de la vida cultural i social[308] tarragonina continuaren essent habituals en aquesta darrera etapa. A vegades, aquestes col-laboracions venien de la mà de projectes comuns, o, d'altres, senzillament eren econòmiques. Algunes de les entitats més importants amb qui s'ha mantingut relació en aquests darrers trenta anys són el Club Gimnàstic, el Vespa Club Tarragona, el Reial Automòbil Club de Catalunya, la Cambra de Comerç, la Societat Filatèlica de Tarragona, el Casal Tarragoní, l'Skal Club, Òmnium Cultural, la Comissió de Festes de Sant Roc, el Casino, la Reial Societat Arqueològica Tarraconense, l'Associació Pessebrista de Tarragona, etc.

Finalment, també volem esmentar algunes iniciatives en què el Sindicat ha participat o ha pres part durant aquests anys, com foren les gestions relacionades amb el trasllat de la Facultat de Medicina de Tarragona a Reus; el concurs fotogràfic del Casal Tarragoní; la reposició de l'estàtua de Mossèn Jacint Verdaguer; el concurs d'estàtues de sorra que duia a terme el Club Maginet; l'atorgament d'un trofeu a la Colla Sardanista Joventut Tarragonina per al I Certamen Musical de Sardanes Ciutat de Tarragona; els actes commemoratius del 175è aniversari del Setge de Tarragona; la comissió creada dins el Casino encarregada de dedicar un monument als castellers de Tarragona; la col·laboració amb el Museu d'Història de Tarragona en l'organització de les Jornades de debat «Patrimoni i Societat» de l'octubre de 1990; l'obtenció d'un barret per al «Negrito»; la defensa de la façana i els locals del Teatre Tarragona; l'organització de les jornades gastronòmiques «Menjar i Beure» del 25 al 27 de setembre de 1992; la proposta a Òmnium Cultural perquè Salvador Ramon rebés el premi El Balcó.

6.7 Les exposicions artístiques i culturals

La cessió o lloguer de la sala d'exposicions, depenent del cas, a artistes locals i forans es continuà realitzant durant els primers anys d'aquesta etapa. Era una manera de contribuir a crear un ambient cultural a la ciutat i a la vegada s'obtenien uns ingressos per al manteniment de les despeses del local social. Alguns dels artistes que utilitzaren la sala d'exposicions per tal de donar a conèixer els seus treballs foren: Francesc Mallol, Joan Ciuró, Josep Lluís Brufau, Josep Ayneto, Maurici Pla, Magí Ribas, Ramon Juncosa, Miquel Bail, Avel·lí Muñoz, Antoni Rubio, Domingo de Barberà, Josep Olivé, Concepció Marco, Fructuós Cardona, Arseni de Miguel, Rafel Navarro,

308 Tal volta una de les iniciatives més notables fos la representació amb un directiu dins les reunions socials encaminades a crear un Consell Cívic d'Entitats Tarragonines que donés suport i potenciés les activitats ciutadanes.

Joan Juncosa, Joaquim Guillamet, Carme Martínez, Pere Duran, Pere Cuesta, Josep Reina, Paquita Figuerola, Cecili Almenara, Josep Maria Mas, Isabel Bibian, Dolors Canals, Maria Jesús Andreu, Lola Cardós, Mario Antoni Aguilar, Ezequiel Hoya, Antoni López, Jaume Jiménez, Josep Parra, Maria Bertran, Carles Altadill, Josep Maria Alarcón, Víctor Garcia, Hortènsia Puig, Trinitat Gaibar, etc.

El canvi de local social i la inevitable pèrdua de la sala d'exposicions del Sindicat d'Iniciativa acabaria motivant la posada en marxa d'un nou projecte amb un caire una mica diferenciat. Així, la idea de difondre el binomi «monuments i turisme» propicià que entre els dies 8 i 24 de gener de 1988 s'organitzés una primera exposició de pintures sobre aquesta temàtica. El Sindicat, gràcies a l'empenta del seu directiu Ramon Martí al capdavant i a la col·laboració del Patronat Municipal de Turisme, portà endavant aquest projecte, que de seguida tindria unes bones perspectives de futur. L'espai escollit seria la sala de l'Antic Ajuntament[309] i es comptaria amb la participació de trenta-dos artistes. El dia de la inauguració hi hagué una presentació de Josep Maria Sabaté, professor d'Història de la Universitat de Barcelona.

No seria la darrera vegada que des del Sindicat s'organitzarien exposicions. Així, entre 1988 i el 2010, alguns dels projectes i exposicions organitzades a partir d'aquests anys pel SIT de Tarragona serien les "Exposicions de Pintures Tarragona Monumental i Turística", les "Exposicions d'Esmalts i Escultura", les "Exposicions Internacionals de Còmics", les "Exposicions de Treballs Artístics de Socis", les "Exposicions de Postals Antigues", etc. Els espais escollits per fer-les han estat les Sales de l'Antic Ajuntament, les Voltes del Pallol, el Pati del Palau de la Diputació o els «tinglados» del Moll de Costa.

6.8 El Concurs de Mestres Romescaires: una fita de futur

La celebració del Concurs de Mestres Romescaires era una iniciativa que venia d'enrere. L'onzena edició tingué lloc en ocasió de les festes de Sant Magí, el 23 d'agost de 1981, amb una novetat i és que la seva organització era compartida amb l'Associació de Veïns del Serrallo. Tanmateix, també en formarien part l'Associació d'Empresaris d'Hostaleria o la Junta del Port i s'agraí el reportatge especial que emeté TVE.

El XIIè Concurs de Mestres Romescaires s'organitzaria el dissabte 20 d'agost de 1983 a les 19.30 hores de la tarda, seguint la tònica dominant en les anteriors celebracions. Ara bé, per tal d'animar la participació s'augmentaren les quanties dels premis que quedaren establertes en el següent ordre decreixent: 12.000, 8.000, 5.000, 3.000, 2.000 i 1.000 pessetes, respectivament. Tant la comissió de muntatge com la d'organització farien que la iniciativa esdevingués un èxit.

309 Aquest espai amb el pas del temps quedaria petit i seria substituït per les Voltes del Pallol, un recinte més gran, però amb problemes d'humitat i goteres. Finalment, i gràcies al suport de l'Autoritat Portuària de Tarragona, se celebra als «tinglados» del Moll de Costa.

El matí del 18 d'agost de 1985 tindria lloc la celebració del XIII Concurs de Mestres Romescaires. Per tal de donar-hi difusió es va fer una tirada de dos-cents cinquanta exemplars de les seves bases i es publicarien diversos anuncis de premsa. Un fet a destacar d'aquesta edició és la presència, entre les autoritats, del ministre d'Agricultura, Carlos Romero.

La catorzena edició del Concurs de Mestres Romescaires es faria al barri marítim del Serrallo el 23 d'agost de 1987. Tot i que s'estudiaria la possibilitat de modificar el seu tradicional programa finalment no sofriria cap canvi. Els esforços es continuaren centrant en la publicitat, el nomenament del jurat, la degustació, les invitacions a la premsa i la ràdio, etc. Finalment hi hauria vint participants, un número bastant elevat que donava fe de la categoria del concurs.

El XVè Concurs de Mestres Romescaires s'organitzà el 20 d'agost de 1989. En aquella ocasió ja es plantejà la possibilitat de patentar el concurs a partir de la creació d'una marca, ja que eren moltes les evidències de l'èxit d'aquest projecte i no es volia que altra gent desvirtués aquest tipus d'activitats associades a Tarragona. Així, durant la tardor de 1990 es tramitaria una sol·licitud al Registre de Propietat Industrial de Barcelona per tal de protegir la denominació «Concurs de Mestres Romescaires i confecció de romesco». El títol oficial de la patent no seria aprovada fins a començaments de 1993 i rebé el número 1.601.987/8.

La setzena edició del Concurs de Mestres de Romesco tindria lloc el 18 d'agost de 1991 al Serrallo i s'intentà sufragar a partir d'un ajut del Patronat Municipal de Turisme. Dels vint-i-quatre participants en sortí guanyador Daniel Valverde Anglès. Valgui assenyalar que l'any següent, el 1992, l'entitat col·laboraria amb l'organització de la Mostra Gastronòmica del Tarragonès, iniciativa que comptà amb el suport del Consell Comarcal. Així, a la fase preliminar es feren proves a les localitats de la Pobla de Mafumet, Altafulla, la Pobla de Montornès, Roda de Berà i Creixell i als barris de Tarragona del Serrallo, el Miracle i la Part Alta. Els guanyadors de cada una de les proves participaren a la final de Conques del 18 d'octubre.

El 22 d'agost de 1993 tindria lloc, en les dates en què se solia fer, el XVIIè Concurs de Mestres Romescaires. En aquelles mateixes dates també es reeditaria en llengua catalana per la casa F. Sugrañes el llibret d'Antoni Alasá sobre *El Romesco*, del qual es faria una tirada de cinc mil exemplars.

L'interès dipositat per tot allò que fes referència a la temàtica del romesco era un fet més que evident per a la gent de l'associació, ja que es considerava una promoció turística. A tall d'exemple, podem assenyalar que la Junta Directiva, al febrer de 1996, acordà enviar un escrit d'agraïment al cuiner Karlos Arguiñano per haver dedicat un dels seus programes de TVE a la divulgació d'aquesta salsa, i com a mostra d'agraïment se li envià un exemplar del llibret *El Romesco*.

El Concurs de Mestres Romescaires de 1997 comptà amb la col·laboració de l'Associació de Comerciants de Peix de Catalunya –Agrupesca. La suma dels esfor-

ços entre ambdues entitats permeté fer una major promoció de l'acte, coincidint amb les festes de Sant Magí, que tingué lloc el 17 d'agost. La comissió organitzadora lliurà una cassola de test, el peix, l'oli, l'aigua, el fogó, el carbó, teia i ventall a cadascun dels participants perquè elaborés sis racions. Aquella jornada també s'aprofità per fer un homenatge a l'expresident Josep Maria Villasevil.

A partir de llavors, s'acordà que el concurs tindria una periodicitat biennal. Així, el 15 d'agost de 1999 tingué lloc la vintena edició del concurs al port de pescadors del Serrallo. L'acte comptà amb la participació de dinou candidats. El SIT, amb uns recursos econòmics més limitats, tindria cura de la part logística i humana, en canvi, Agrupesca, l'Ajuntament, la Diputació, l'Autoritat Portuària, Caixa Tarragona, Olis de Catalunya SA i la Confraria de Pescadors aportarien una empenta econòmica.

L'edició del 2001 tindria lloc en ocasió dels actes festius patronals de Santa Tecla, el 18 de setembre, mentre que la del 2003 s'organitzà el 21 de setembre. En aquella darrera convocatòria hi assistiren vint-i-quatre concursants, una de les edicions més concorregudes. El 2010, i en ocasió dels actes del centenari de l'entitat, també s'organitzà el tradicional Concurs de Mestres Romescaires, fou la vint-i-cinquena edició del concurs.

En aquests darrers anys s'ha seguit organitzant el concurs cada dos anys, amb un notable èxit d'assistència i participació. Les històries, anècdotes i vivències d'aquest tradicional concurs són abundants i formen part del Sindicat.

6.9 L'excursionisme: un dels referents de futur de l'associació

Les excursions eren un mitjà habitual de profunda cohesió social, en les quals els directius i els socis mantenien uns lligams molt propers admirant les belleses naturals i culturals dels paratges de la zona o d'altres contrades. Fent una anàlisi en perspectiva d'aquestes sortides es pot dir que l'interès a l'hora de conèixer la història, la geografia, la gastronomia i el patrimoni en general és el motor que ha animat a organitzar aquest tipus d'activitats, les quals han augmentat en aquests darrers anys.

Així, de totes les sortides, destaquen les excursions que tingueren lloc pels territoris de Catalunya, València, les illes Balears, i lògicament per les diferents províncies espanyoles. Més endavant també a Portugal, França, Alemanya, Eslovènia o Croàcia.

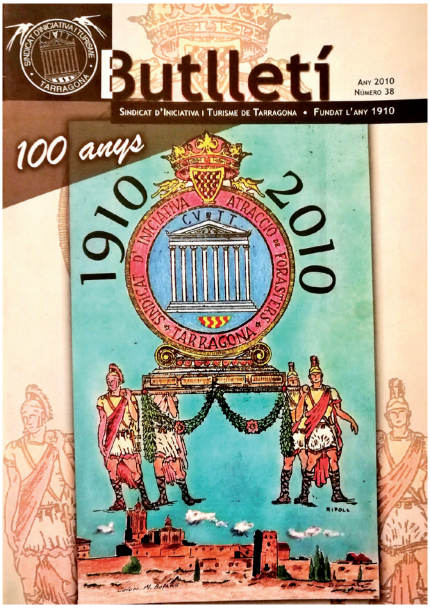
A vegades també s'organitzaven autèntics viatges, com és ara el previst per a la primavera de 1980 a Itàlia. La seva organització tècnica va ser encarregada a Viatges Melià i les seves dates es concretarien entre l'1 i l'11 de maig. El nombre d'inscripcions superà la cinquantena i denota l'èxit del projecte. Una vegada hagueren tornat tots els assistents es reuniren a l'Hotel Lauria per tal de visualitzar els vídeos i les fotografies que havien fet.

Precisament, el I Concurs de Fotografia de les excursions, convocat el 1979, esdevindria una oportunitat per motivar aquest tipus d'activitats. El seu jurat quedà

integrat per Joan Virgili Basora, Ramon Seguí Chinchilla, Salvador Grau i Josep Maria Grau Saumells.

La destacada concurrència de socis i simpatitzants a les excursions en aquests anys motivà el projecte d'estudiar la possible contractació d'una assegurança d'accidents, al febrer de 1981. Es pensava en la possibilitat que els socis abonessin el cost de l'excursió mitjançant una targeta de crèdit, ja que així els ho inclouria. El projecte motivaria que es fessin negociacions amb diferents entitats financeres com és ara el Banc Atlàntic.

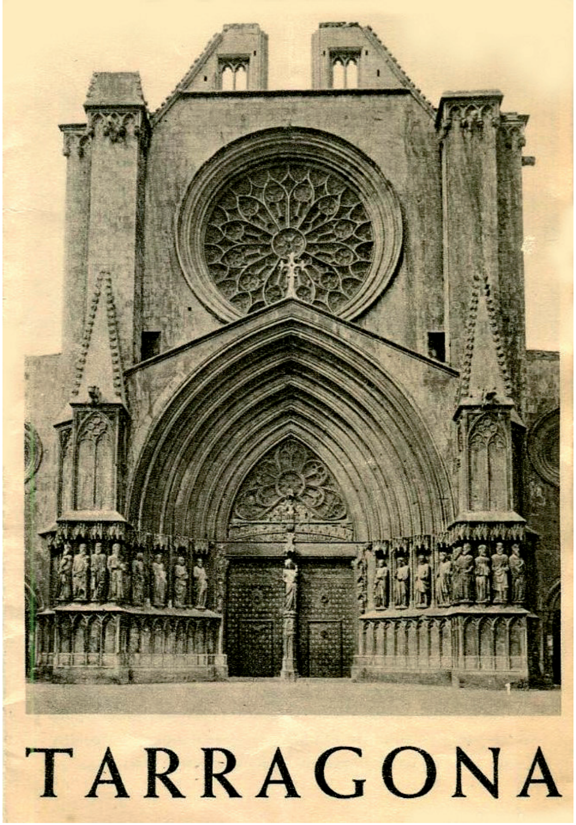
Un altre exemple que posa de manifest el pes destacat que adquireix la pràctica excursionista en aquest darrer període és la fixació d'uns criteris comuns en la inscripció. Així, els socis, per poder tenir dret a participar en l'excursió, s'hauran d'inscriure en un termini de cinc dies després d'haver rebut la circular informativa; abonar-ne l'import total en el seu moment; i tindran una opció preferent els membres de la Junta Directiva.

Exemplar especial del Butlletí del SIT de Tarragona que editavailable l'entitat en ocasió del seu centenari el 2010.

Un dels cartells anuals que any rere any editava el SIT en ocasió de l'organització del Concurs de Mestre Romescaires. Aquest exemplar de 1999 i de la 20a edició posa de manifest la llarga voluntat de promoure aquesta típica salsa tarragonina.

La Catedral de Tarragona sempre ha esdevingut un símbol gràfic de la història de la promoció turística tarragonina. Prova d'això és la seva reproducció en tota una gran quantitat de materials com aquest.

7. FONTS I BIBLIOGRAFIA

Fonts documentals

Llibres d'actes[310] de les sessions celebrades per la Junta Directiva del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona

- Llibre d'actes del Consell Directiu del SIT de Tarragona (1910-1913)
- Llibre d'actes del Consell Directiu del SIT de Tarragona (1926-1929)
- Llibre d'actes del Consell Directiu del SIT de Tarragona (1930-1932)
- Llibre d'actes del Consell Directiu del SIT de Tarragona (1932-1936)
- Llibre d'actes del Consell Directiu del SIT de Tarragona (1936-37)
- Llibre d'actes del Consell Directiu del SIT de Tarragona (1938-1944)
- Llibre d'actes del Consell Directiu del SIT de Tarragona (1945-1956)
- Llibre d'actes del Consell Directiu del SIT de Tarragona (1956-1961)
- Llibre d'actes del Consell Directiu del SIT de Tarragona (1961-1967)
- Llibre d'actes del Consell Directiu del SIT de Tarragona (1967-1992)
- Llibre d'actes del Consell Directiu del SIT de Tarragona (1992-2010)

Butlletí del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona (des de l'any 1991 amb el número 1, fins a l'any 2009 amb el número 37).

Arxiu Històric de Tarragona (AHT)

- Fons Govern Civil. Sèrie expedients associacions, sig. 450.
- Fons de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme (1940-1984)
  - Carpetes 34-2, 2-3, 25-3, 25-6, 36-2, 26-2, 26-1

Arxiu Històric de la Diputació de Tarragona (AHDT)

- Llibre d'actes de la Comissió d'Educació, Esports i Turisme (1949-1951), s/fol
- Llibre d'actes de la Comissió d'Educació, Esports i Turisme (1951-1960), s/fol
- Llibre d'actes de la Comissió d'Educació, Esports i Turisme (1961-1968), s/fol

310 L'absència per raons desconegudes del Llibre d'actes del Consell Directiu del SIT de Tarragona entre 1913 i 1926 fa que aquesta etapa s'hagi estudiat a partir d'altres fonts i materials.

Diari de Tarragona

Diario de Tarragona

Diario Español del Movimiento de Tarragona

Diario Español de la FET y de las JONS en Tarragona

Diario Español de Falange Española Tradicionalista y de las JONS de Tarragona

Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona (BHMT)

- Diversos materials editats pel Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, molts dels quals corresponen al fons del Llegat Babot (Carles Babot Boixeda)

Fonts bibliogràfiques

Alasá Domingo, Antonio (1951): *El Romesco. El gran guiso marinero tarraconense*, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona.

Albareda, Antonio: *El turismo en España*, Establecimiento Gráfico Thomás, Barcelona.

Amengual, Batomeu (1993): *La industria de los forasteros*, (Ed. Facsímil de 1903), Miquel Font Editor, Col. Opuscula Efimera, núm. 3, Palma.

Antonio Guardias, Joan (1934): *Tarragona. Guía del turista*, Ed. Llibreria Joan Antonio Guardias, Tarragona.

Antonio Guardias, Juan (1952): *Tarragona. Itinerario turístico*, Ed. Librería Juan Antonio Guardias, Tarragona.

Bofarull Brocà, Andreu (1848): *Poblet, su origen, fundación, bellezas, curiosidades, recuerdos históricos y destrucción*, Imp. A. Boix, Tarragona.

Boronat, J. M. (1929): «Tarragona i l'Exposició», *Diario de Tarragona*, (08/06/1929), pàg. 1.

Capdevila, Sancho (1929): *Tarragona. Guía Histórico-Arqueológica*, Imp. Librería Tarraconense J. Antonio Guardias, Tarragona.

DDAA (1920): *Baedeker. Espagne et Portugal. Manuel du voyageur*, Ed. Karl Baedeker, Leipzig.

DDAA (1923): *Segon Congrés de Turisme de Catalunya*, Imp. Francesc Sugrañes, Tarragona.

DDAA (1929): *Enciclopedia Universal Ilustrada Europeo-Americana*, vol. 65, Ed. Espasa-Calpe, Madrid, pàg. 313-396.

DDAA (1931): «Tarragona», À*lbum Meravella. Llibre de les belleses naturals i artístiques de Catalunya*, vol. 4, Ed. Centre Excursionista Barcelonès-Llibreria Catalonia, Barcelona.

DDAA (1936): *Tarraco quanta fuit…*, Ed. Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona, Tarragona.

DDAA (1948): *El foro romano de Tarragona: colección de documentos y artículos*, Ed. Publicaciones del Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona, Tarragona.

Del Arco, Luis (1906): *Guía artística y monumental de Tarragona y su provincia: geografía, historia, descripciones…*, Imp. Tipografía Tarraconense, Tarragona.

Del Arco, Luis (1912): Nueva *guía artística y monumental de Tarragona y su provincia: geografía, historia, descripciones…*, Imp. F. Aris, Tarragona.

Dembowski, Charles (1931): *Dos años en España y Portugal durante la Guerra Civil 1838-1840*, vol. 2, Ed. Espasa-Calpe, Madrid.

Grau, J. (1910): «La obra del Marqués de Marianao. Asociación Nacional de Fomento del Turismo», *El Mundo Deportivo*, núm. 215, (10/03/1910), Barcelona, pàg. 1.

Melendres, Miquel (1935): *Elogi del turisme* (Conferència pronunciada al Saló de Sessions de l'Excm. Ajuntament de Tarragona dia 9 de juny de 1935 com a cloenda de la II Assemblea de Sindicats d'Iniciativa i Turisme de Catalunya, celebrada a Tarragona), Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Imp. Suc. de Torres i Virgili, Tarragona.

Melendres Rué, Miquel; Montoliu, Manuel de (1942): *Elogio de la ciudad en* éxtasis. *Tarragona íntima*, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona.

Mezquida, Lluís Maria (1946): *Guía de Tarragona y su provincia*, Ed. Doimarjo, Tarragona.

Montoliu Togores, Manuel (1951): *Tarragona,* símbolo. *Visiones, leyendas, evocaciones*, Ed. Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona, Tarragona.

Morera Llauradó, Emili (1894): *Tarragona antigua y moderna. Descripción histórico arqueológica de todos sus monumentos y edificios públicos, civiles, eclesiásticos y militares y guía para su fácil visita examen é inspección*, Imp. F. Arís, Tarragona.

Navascués, Joaquín María (1932), *Guía de Tarragona*, Ed. Espasa Calpe-PNT, Madrid.

Nogués Ferré, Antonio (1906): *Guía de Tarragona monumental y su provincia*, Imp. F. Arís, Tarragona.

Piferrer, Pau; Pi Margall, Francesc (1884): *Cataluña*, Col. España, sus monumentos y artes. Su naturaleza é historia,2 volums, Ed. Daniel Cortezo, Barcelona.

Ruiz Porta, Juan (1913): «La ciudad de Tarragona», *Boletín de la Sociedad de Atracción de Forasteros*, vol. 4, núm. 16, Barcelona, pàg. 18-61.

Ruiz Porta, Juan: *La ciudad de Tarragona*, Ed. Sindicato de Iniciativa. Atracción de Forasteros, Oliva Impresor, Vilanova y Gertrú.

Ruiz Porta, Juan (1930): *Tarragona*, Ed. Biblioteca de Turismo de la Sociedad de Atracción de Forasteros, núm. 20, Barcelona.

Sans, José (1923): *Hotel de París. Tarragona*, Imp. Arts Gràfiques R. Gabriel Gibert, Tarragona.

Toda, Eduard (1929): «Monestir de Poblet», *Catalunya Artística*, núm. 2, Ed. Llibreria Verdaguer, Barcelona.

Bibliografia

Anton Clavé, Salvador (1995): *Diferenciació i reestructuració de l'espai turístic. Processos i tendències al litoral de Tarragona*, tesi doctoral, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona.

Anton Clavé, Salvador (2009): «Parcs temàtics i d'oci», *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàg. 219-223.

Aranzadi (1953): *Repertorio cronológico de legislación 1953*, Ed. Aranzadi, Pamplona, pàg. 1060.

Arcos Cuadra, Carlos (1974): *De las grandes ventajas económicas que produciría el desarrollo del turismo en España (1909)*; *La industria del turismo en España (1918)*, Reed. Servicio de Estudios de Banca Mas Sarda, Barcelona.

Ariño Villarroya, Antonio (1998): «Fiesta y turismo en la Comunidad Valenciana», *Revista Valenciana d'Estudis Autonòmics*, núm. 25, (quart trimestre), Ed. Comunitat Valenciana, València, pàg. 165-176.

Baixeras Sastre, Enric (1996): «Art a Tarragona», *La província de Tarragona durant el franquisme (1939-1976). Política, societat i cultura*, Ed. Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, Tarragona, pàg. 129-169.

Barriach, Francesc; Estivill, Josep; Piqué, Jordi; Virgili, M. Elena (2003): *Els alcaldes de Tarragona (segles xix i xx)*, Edicions El Medol, Tarragona.

Barriach, Francesc; Virgili, M. Elena (2007): *Petrófilos. Índex d'articles de Lluís M. Mezquida al Diario Espanyol (1945-1983)*, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona.

Bayón Mariné, Fernando (1999): *50 años de turismo español. Un análisis histórico y estructural*, Ed. Centro de Estudios Ramon Aceres, Madrid.

Bayón Mariné, Fernando; Fernández Fuster, Luis (1999): «Los origenes», *50 años de turismo español. Un análisis histórico y estructural*, Ed. Centro de Estudios Ramon Aceres, Madrid, pàg. 25-43.

Blasco Peris, Albert (2005): *Barcelona Atracción (1910-1936). Una revista de la Sociedad de Atracción de Forasteros*, tesi doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona.

Benach Rovira, Núria (1994): «El sector terciari», *Geografia General dels Països Catalans*, vol. 5, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pàg. 1-16.

Bonamusa, Francesc (Dir.) (2009): *Generalitat de Catalunya. Obra de govern 1931-1939*, 2 volums, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència, Barcelona.

Boyer, Marc (2000): *Histoire de l'invention du tourisme XVIe-XIXe siècles. Origine et développment du tourisme dans le Sud-Est de la France*, Ed. Editions de l'Aube.

Boyer, Marc (2002): «El turismo en Europa, de la Edad Moderna al siglo xx», *Historia Contemporánea*, núm. 25 (II), Ed. Universidad del País Vasco, Departamento de Historia Contemporánea, Bilbao, pàg. 13-31.

Boyer, Marc (2005): *Histoire générale du tourisme du xvè au XXIe siècle*, Ed. L'Harmanttan, París.

Bricall, Josep M. (2009): «Economia (1931-1939)», *Generalitat de Catalunya. Obra de govern 1931-1939*, vol. 1, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament de la Presidència, Barcelona, pàg. 159-225.

Calabuig, Jordi (2004): «Dinàmica evolutiva del turisme a les terres de l'interior de la demarcació de Tarragona», *Estudis de turisme de catalunya*, any 8, núm. 14, Barcelona, pàg. 18-23.

Calabuig, Jordi; Garcia, Xavier (2004): «Turismo en la ciudad de Tarragona. Entre la complementariedad para el sol y playa y la consolidación del turismo cultural», *Casos de turismo cultural. De la planificación estratégica a la gestión del producto*, Ed. Ariel, Barcelona, pàg. 339-360.

Cativela Perez, Eduardo (1967): «Historial sobre la F.E.C.I.T.», *Aragón*, any XLII, núm. 284, Ed. Sindicato de Iniciativa y Propaganda de Aragón, Saragossa, pàg. 19-21.

Ceballos Jiménez, Ignacio (1993): *Geografía turística de España*, Ed. Centro de Estudios Ramón Aceres, Madrid.

Cònsul Giribert, Isidor (1994): «Les visions literàries», *Geografia general dels Països Catalans*, vol. 5, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pàg. 314-353.

Cortés Jiménez, Isabel (2009): «Anàlisi del flux turístic: trets generals i estructura espacial», *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes*

turístics, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàg. 357-363,

DDAA (1962): *Estudio sobre un plan para la ordenación turística de la Costa Dorada*, Ed. Secretaría de Ordenación Económico Social. Presidencia del Gobierno, Madrid.

DDAA (1963): *I Asamblea Provincial del Turismo (junio 1962)*, Ed. Govern Civil de la Província de Tarragona, Imp. Sugrañes, Tarragona.

DDAA (1964): *II Asamblea Provincial del Turismo (diciembre 1963)*, Ed. Diputació Provincial de Tarragona, Barcelona.

DDAA (1968): *Exposición de Miguel Ángel. Tarragona*, Ed. Casa de Cultura - Amigos de Roma del Sindicato de Iniciativa y Turismo de Tarragona, Col. Cuadernos del Instituto Italiano de Cultura de Madrid, núm. 5, Madrid.

DDAA (1980): *Gran Enciclopèdia Catalana*, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

DDAA (1986): *75 años de turismo en España. Marsans 1910-1985*, Ed. Viajes Marsans, Madrid.

DDAA (1993): *Cent anys de catalanisme. A propòsit de les Bases de Manresa*, Ed. Generalitat de Catalunya, Barcelona.

DDAA (1995): *Història Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, vol. 8-12, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

DDAA (1995): «El desenvolupament turístic a la Mediterrània durant el segle xx», *XIII Jornades d'Estudis Històrics Locals*, Ed. Institut d'Estudis Baleàrics, Palma.

DDAA (2000): *Catálogo de carteles oficiales de turismo del Centro de Documentación Turística de España (1957-1979)*, vol. 1, Ed. Secretaría General Técnica. Centro de Publicaciones y Documentación del Ministerio de Economía y Hacienda, Madrid.

DDAA (2000): *Catálogo de carteles oficiales de turismo del Centro de Documentación Turística de España (1980-2000)*, vol. 2, Ed. Secretaría General Técnica. Centro de Publicaciones y Documentación del Ministerio de Economía y Hacienda, Madrid.

DDAA (2003): «Medalla d'Argent», *Butlletí del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona*, núm. 24, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 3.

DDAA (2005): *Catálogo de carteles oficiales de turismo 1929-1959*, Ed. Instituto de Estudios Turísticos, Barcelona.

De la Peña Garcia, Gonzalo (1962): «Entidades colaboradoras del turismo», *I Asamblea Provincial del Turismo*, Ed. Gobierno Civil de la Provincia de Tarragona, Tarragona, pàg. 277-281.

De Ortuela Hilberath, Elena (2004): *De l'erudit al turista. Inici de la projecció del patrimoni artístic i cultural de Tarragona (1834-1933)*, Ed. Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, Tarragona.

Dols, Francesc (1994): «El primer secretari del nostre Sindicat», *Butlletí del Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona*, núm. 7, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona, pàg. 15.

Esteve Secall, Rafael; Fuentes García, Rafael (2000): *Economía, historia e instituciones del turismo en España*, Ed. Piràmide, Madrid.

Farreras, Antoni (1973): *El turisme a Catalunya del 1931 al 1936*, Ed. Pòrtic, Col. Llibre de Butxaca, núm. 70, Barcelona.

Fernandez Fuster, Luis (1991): *Historia general del turismo de masas*, Ed. Alianza, Col. Alianza Universidad Textos, Madrid.

Fernandez Fuster, Luis (1991): *Geografía general del turismo de masas*, Ed. Alianza, Col. Alianza Universidad Textos, Madrid.

Ferrer Bosch, Maria Antònia; Dasca Roigé, Andreu; Rovira Soriano, Jordi (1994): *CL Anys de la Reial Societat Arqueològica Tarraconense. Una aproximació a la seva història (1844-1994)*, Ed. Reial Societat Arqueològica Tarraconense, Tarragona.

Galí Espelt, Núria (2005): *Mirades turístiques a la ciutat. Anàlisi del comportament dels visitants del Barri Vell de Girona*, tesi doctoral, Universitat de Girona, Girona.

Garay Tamajón, Luis Alfonso (2007): *El ciclo de evolución del destino turístico. Una aproximación al desarrollo histórico del turismo en Cataluña*, tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona.

Garay Tamajón, Luis Alfonso; Cànoves Valiente, Gemma (2009): «El desarrollo turístico en Catalunya en los dos últimos siglos: una perspectiva transversal», *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, núm. 53, Ed. Serveis de Publicacions Universitat de Barcelona, Barcelona, pàg. 29-46.

García Delgado, José Luis; Carlos Jiménez, Juan (2001): *Un siglo de España: la economía*, Ed. Marcial Pons, Madrid.

Gómez de la Serna, Gaspar (1974): *Los viajeros de la ilustración*, Alianza Editorial, Col. El Libro del Bolsillo, núm. 489, Madrid.

Gómez Granés, Núria; Twose Sánchez, Antoni (2003): *El turisme a Torredembarra. Centre d'Iniciatives i Turisme (CIT)*, Ed. Arola, vol. I, Tarragona.

Gómez Granés, Núria; Twose Sánchez, Antoni (2003): *El turisme a Torredembarra. Centre d'Iniciatives i Turisme (CIT)*, Ed. Arola, vol. II, Tarragona.

Gondra Isasi, Doroteo (195?): *Guía de Tarragona*, Ed. Ajuntament de Tarragona-Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona.

González Morales, Juan Carlos (2003): *Turismo en España (1905-1931)*, tesis doctoral, Universidad Carlos III, Madrid.

González Morales, Juan Carlos (2005): «La Comisión Nacional de Turismo y primeras iniciativas para el fomento del turismo: la industria de los forasteros (1905-1911)», *Estudios Turísticos*, núm. 163-164, Ed. Instituto de Estudios Turísticos, Madrid, pàg. 17-30.

Grandàs, M. Carmen (1988): *L'Exposició Internacional de Barcelona de 1929*, Els Llibres de la Frontera, Sant Cugat del Vallès.

Grau Pujol, Josep M. (2004): «Història del turisme a les comarques tarragonines. Fonts documentals per al seu estudi», *Estudis de turisme de Catalunya*, any 8, núm. 14, Barcelona, pàg. 36-40.

Hereu, Pere (1995): «L'Exposició Internacional del 1929», *Història Política, Societat i Cultura dels Països Catalans*, vol. 8, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pàg. 376-377.

Iglesias Domenech, Francesc (1954): *Tarragona eterna*, Ed. Sindicat d'Iniciativa i Turisme de Tarragona, Tarragona.

Jordà Fernández, Antoni (2006): *Història de la ciutat de Tarragona*, Cossetània Edicions, Valls.

Larrinaga Rodríguez, Carlos (2002): «El turismo en la España del siglo xix», *Historia Contemporánea*, núm. 25 (II), Ed. Universidad del País Vasco, Departamento de Historia Contemporánea, Bilbao, pàg. 157-179.

López Monné, Rafael; Blay Boqué, Jordi (1995): «La industrialització i el creixement econòmic», *El segle xx a Tarragona*, Ed. Nou Diari, Tarragona, pàg. 169-184.

López Palomeque, Francesc (1994): «El turisme», *Geografia general dels Països Catalans*, vol. 5, Ed. Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pàg. 17-105.

López Palomeque,, Francesc (Dir.) (2009): *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona.

Majoral, Roser (Coord.) (2002): *Cataluña. Un análisis territorial*, Ed. Ariel, Barcelona.

Molina Villar, Juan José (2004): *Termalismo y turismo en Catalunya: un estudio geohistórico contemporáneo*, tesi doctoral (inèdita), Universitat de Barcelona, Barcelona.

Martínez, Xavier; Vidal, Joan (2009): *Els anys de la postguerra i l'auge turístic a Cubelles (1939-1970). De la repressió a l'especulació*, Ed. Ajuntament de Cubelles, Cubelles.

Molina Villar, Juan José (2004): *Termalismo y turismo en Catalunya: un estudio geo-histórico contemporáneo*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona, Barcelona.

Muntanyola, Antoni (1932): *Organització turística de Catalunya*, Ed. Arts Gràfiques L'Estampa, Barcelona.

Muro Morales, José Ignacio (2002): «Tarragona, la ciutat del sol brillant, el cel diàfan i de la mar tranquil·la», *Mites i Llegendes*, Cossetània Edicions, Col. Antines, núm. 4, Tarragona, pàg. 87-107.

Olivé Serret, Enric (1991): *La Chartreuse de Tarragona: de la fàbrica al convent*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament de Governació, Barcelona.

Olivé, Enric; Piqué, Jordi; Ricomà, F. Xavier (1990): *Tarragona, la imatge i el temps*, Ed. Ajuntament de Tarragona, Tarragona.

Origet du Cluzeau, Claude (1998): *Le tourisme cultural*, Ed. Presses Universitaires de France, Col. Que sais-je?, núm. 3389, París.

Pack, Sasha D. (2009): *La invasión pacífica. Los turistas y la España de Franco*, Turner Publicaciones, Madrid.

Pack, Sasha D. (2009): «Turisme, modernització i idiosincràsia nacional a l'Espanya del segle xx», *Segle xx. Revista Catalana d'Història*, núm. 2, Ed. Afers, Catarroja, pàg. 41-62.

Parra De Más, Santiago (2004): *SIPA Sindicato de Iniciativa y Propaganda de Aragón*, Ed. IberCaja, Col. Boira, núm. 46, Saragossa.

Pellejero Martínez, Carmelo (1994): «La promoción del turismo en España durante la primera mitad del siglo xx: el papel del Estado», *Información Comercial Española*, núm. 730, Ed. Ministerio de Comercio y Turismo, pàg. 127-146.

Pellejero Martínez, Carmelo (1999): «Antecedentes históricos del turismo en España: de la Comisión Nacional al Ministerio de Información y Turismo», *Historia de la economía del turismo en España*, Ed. Civitas, Madrid, pàg. 21-76.

Pellejero Martínez, Carmelo (2002): «La política turística en la España del siglo xx: una visión general», *Historia Contemporánea*, núm. 25 (II), Ed. Universidad del País Vasco, Departamento de Historia Contemporánea, Bilbao, pàg. 233-265.

Pellejero Martínez, Carmelo (2004): «Iniciativas y participación del sector público español en el desarrollo del turismo», *Papeles de Economía Española*, núm. 102, Ed. Fundación de las Cajas de Ahorros, Madrid, pàg. 49-66.

Picornell Bauzá, Climent (1989): *Turisme i territori a les Illes Balears*, tesi doctoral, Universitat de les Illes Balears, Palma.

Piqué Padró, Jordi (Coord.) (1995): *El segle xx a Tarragona*, Ed. Nou Diari, Tarragona.

Piqué Padró, Jordi; Virgili Beltran, M. Elena (2003): *Tarragona 1950-2000. Itinerari visual*, Cossetània Edicions, Valls.

Prats Canals, Llorenç (2009): «Museus i col·leccions», *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàg. 124-133.

Pujol, Enric (1991): «Sindicato de Iniciativa y Turismo. La atracción de forasteros», *Diari de Tarragona* (13/10/1991), pàg. 10.

Ramón Fajarnés, Ernesto (2000): *Historia del turismo en Ibiza y Formentera 1900-2000*, Ed. Genial Edicions Culturals, Eivissa.

Recasens Comes, Josep Maria (1974): *Guia de Tarragona*, Ed. Everest, León.

Rodríguez Navarro, Patricia (2009): «Allotjaments hotelers», *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàg. 277-287.

Roigé Ventura, Xavier (2009): «Patrimoni històric», *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàg. 77-89.

Rovira Gómez, Salvador J. (1990): «La Societat TAU», *Niu d'Art. Revista de l'Ateneu*, núm. 20, Ed. Ateneu de Tarragona, Tarragona, pàg. 3.

Rovira Gómez, Salvador J. (1993): *Els Ixart del segle xx (Josep Ixart i de Moragas)*, Ed. Indústries Gràfiques Gabriel Gibert, Col. Pau de les Postals, núm. 13, Tarragona.

Sánchez Cervelló, Josep (Coord.) (1996): *La província de Tarragona durant el franquisme (1939-1976). Política, societat i cultura*, Ed. Publicacions del Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, Tarragona.

Santacana, Carles; Pujadas, Xavier (1995): «Del primer excursionisme al turisme», *Història política, societat i cultura dels Països Catalans*, vol. 8, Enciclopèdia Catalana, Barcelona, pàg. 371-374.

Serra Busquets, Sebastià (1996): «Viatgers, intel·lectuals i artistes a Catalunya a la Mallorca del segle xix i principi del segle xx», *Els catalans a Espanya 1760-1914*, Ed. Universitat de Barcelona, Barcelona.

Serra Busquets, Sebastià (2001): «El turisme, fenomen del segle xx», *Els elements de canvi a la Mallorca del segle xx*, Ed. Cort, Col. Els Ullals, núm. 5, Palma, pàg. 99-175.

Serra Busquets, Sebastià (2006): «La España del desarrollo. L'expansió econòmica i els canvis de costums», *El franquisme a Catalunya. La immigració, el desarrollismo i la resistència cultural*, vol. 3, Edicions 62, Barcelona, pàg. 10-15, 25-27.

Solé Sabaté, Josep Maria; Villarroya, Joan (Dirs.) (2005): *El franquisme a Catalunya (1939-1977)*, Edicions 62, Barcelona.

Traver Tomas, Vicente (1965): *El Marqués de la Vega-Inclan*, Ed. Fundaciones Vega-Inclan, Castelló.

Tresserras, Jordi; CROS, Blanca; Matamala, Juan Carlos (2009): «Xarxes i rutes històriques i culturals», *Atles del turisme a Catalunya. Mapa nacional de l'oferta i els productes turístics*, Ed. Generalitat de Catalunya. Departament d'Innovació, Universitats i Empresa, Barcelona, pàg. 113-123.

Valls, Josep-Francesc (1980): *Guía secreta de Tarragona*, Ed. Sedmay ediciones, Madrid.

Vallejo Pousada, Rafael (2002): «Economía e historia del turismo español del siglo xx», *Historia Contemporánea*, núm. 25 (II), Ed. Universidad del País Vasco, Departamento de Historia Contemporánea, Bilbao, pàg. 203-232.

Velasco González, María (2004): *La política turística. Gobierno y Administración Turística en España (1952-2004)*, Ed. Tirant lo Blanch, València.

Vidal Casellas, Dolors (2005): *L'imaginari monumental i artístic del turisme cultural. El cas de la revista Barcelona Atracción*, tesi doctoral, Universitat de Girona, Girona.

Virgili Bertran, M. Elena (1995): «Societat i vida quotidiana», *El segle xx a Tarragona*, Ed. Nou Diari, Tarragona, pàg. 137-152.

Vives Reus, Antoni (2005): *Història del Foment del Turisme de Mallorca (1905-2005)*, tesi doctoral, Universitat de les Illes Balears, Palma.

FUNDACIÓ
PRIVADA
**MÚTUA
CATALANA**

Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver

UNIVERSITAT
ROVIRA i VIRGILI

[publicacions]
urv